Adevĕrul literar și artistic

Duminică 3 Iulie 1938 — No. 917 bis
ANUL XVIII — SERIA III
Director: M. SEVASTOS
Lei 5 Exemplarul în țară. Lei 10 în străinătate
Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an — Lei 100 pe 6 luni
Lei 50 pe 3 luni — în străinătate dublu

Despre tendență în artă

In asociațiunea *Noua Junime* din Iași s'au discutat între altele noțiunile de *generație* și de *tendență*. Părerile noastre au fost cam acestea:

Dacă prin tendență se înțelege orientarea în așa chip a artei, a literaturii în deosebi, spre a primi aprobarea noastră pentru direcțiurea ei practică, atunci tendența este reprobabilă și nu se împacă cu conceptul nostru de artă. Pentru noi atențiunea practică a autorului și a eroilor este indiferentă în sine și nici o considerație nu ne poate sili să contemplăm o operă care nu e creațiune, numai fiindcă exprimă o gândire care convine adaptării noastre la viață. Chiar dacă tendența se mărginește la propunerea de a cerceta numai o latură a vieții în scopul de a-i scoate în evidență frumusețea sau de a atrage atențiunea asupra ei, cu gândul că asta ar putea avea o consecință practică, depășind actul neutru al contemplării, și încă tendenționismul nu intră în domeniul artei. Semănătorismul a profesat un astfel de tendenționism, care atrăgea atenția asupra păturii țărănești, pe deoparte exagerându-i mizeria, pe de alta exaltându-i virtuțile, cu intenția învederată de a fi de folos acestei clase în ordinea politică. In artă nu există clase favorizate și clase oropsite, nu există calități și cusururi ci numai realități complexe. Pornită pe acest drum arta se neagă pe ea însăși, obișnuind pe spectator și cititor să-i ceară nu ceeace formează substanța ei ci supunerea la punctul de vedere practic al opiniei publice. Atunci noțiunile de adevărat și neadevărat sub raportul creațiunii se înlocuesc cu acelea de conform ori neconform la ideile curente. Acest tendenționism trebue deplâns mai mult ca oricând azi când un poet prin schimbarea atitudinii lui politice este declarat „fost poet". Astfel Octavian Goga, asupra valoarei căruia nu mai poate fi discuțiune, a fost contestat ca poet pentru ideile lui naționaliste de tabăra așa zisă de stânga iar M. Sadoveanu a fost decretat „fost scriitor", pentru ideile sale democratice de tabăra așa zisă de dreapta. Dacă este legitim să cerem cetățeanului unei țări să gândească politicește și să ia atitudinea cea mai potrivită interesului de conservare a societății, problema aceasta din punctul de vedere al artei nu are niciun înțeles.

Și cu toate acestea reacțiunea împotriva tendenționismului semănătorist, formulată în postulatul unei arte ca proces autonom, n'a dus cum se credea la marea artă, care mai mult sau mai puțin a apărut tot în câmpul relativ al semănătorismului. Cel mai de seamă romancier de după războiu este fără îndoială Liviu Rebreanu care însă preferă deliberat un aspect al vieții. De aci se vede că respingerea tendenționismului este îndreptățită în momentul judecății de valoare dar nu totdeauna utilă în mișcarea spre creație. In oroarea de tendență, poeții au început să fugă de orice conținut.

Ei n'au mai făcut poezie filosofică pesimistă ca Eminescu, poezie patriotică și țărănistă ca Goga, poezie proletară ca epigonii lui Eminescu. In roman, fugind de atitudine prozatorii n'au căzut cum s'ar fi crezut în observația nepărtinitoare ci în exaltarea actului pur al vieții fără niciun conținut determinat adică în lirism, care este, fără să ne dăm seama la început, un nou tendenționism. Romancierul preferă acum jubilația tinereții față de rezistența bătrânilor, problemele nouei generații față de sarcasmul senilității. In felul acesta literatura extirpează orice conținut și rămâne fără consecință și sub raportul creațiunii.

Observarea aceasta alăturată la experiența vechiului tendenționism trebue să ducă la o înțelegere mai largă a procesului artistic. Fără îndoială în contemplarea artei ne abstragem teoretic dela orice conținut. Insă autorul ca om și eroii ca oameni au și trebuie să aibă o tendență, adică o atitudine în viață. Oamenii adevărați nu sunt obiectivi și prin urmare nu trebue să cădem la absurditatea de a cere autorului să ne înfățișeze oameni sterilizați. Autorul însuș fiind om, nu se cade să-i cerem să se purifice de orice atitudine, punându-l în primejdia de a nu trăi realmente viața. Autorul ca om trebue să aibă idei și atitudini și să le trăiască intens. Cu cât trăește mai puternic cu atât suntem mai siguri că va fi în stare să priceapă aspecte tot mai adânci ale existenței. Condiția este ca viața să se subordoneze creațiunii. Creatorul trebue să fie lăsat să trăiască dar în acelaș timp să fie învățat a se întoarce asupra lui însuși făcându-și obiect de contemplare din propriul lui subiect. Puriștii au combătut tendenționismul prin impasibilitate. Noi credem dimpotrivă că atitudinea trebue provocată până la exaltarea sufletului, până la cea mai mare intensitate de viață, apoi neutralizat prin examenul formal de valoare.

In termeni obișnuiți lucrurile s'ar exprima astfel: trebue să învățăm pe noul scriitor să cunoască viața, trăind-o, gândind cu frenezie, luptând, iubind, urând, fiind om al nemulțumirii ori snob. După aceea trebue să-l exercităm să se obiectiveze prin discuția estetică, făcându-l să treacă fără dificultate dela ținuta practică a vieții la poziția teoretică a artei. *Nimic nu e adevărat dacă nu e exprimat, nimic nu este exprimat dacă nu e trăit.* Generația de azi are atitudine nu încă și experiență, experiența începând de acolo de unde poți vedea propria ta atitudine ca obiectiv reprobabilă, de unde poți topi subiectul cu obiectul în conceptul mai larg de umanitate. Flaubert a zis: *Madame Bovary c'est moi* înțelegând prin aceasta că subiectiv trăia antipatia față de eroină dar obiectiv se confunda cu ea, adică se pierdea în contemplarea umanității.

Disprețuind-o pe eroină ca speță romancierul se disprețuia pe sine ca gen. Insă asta se chiamă observație.

Putem învăța pe tânăr să trăiască intens analizând atitudinile marilor creațiuni. Rămâne stabilit că nu atitudinea creatorului ne interesează acolo, ci atitudinea creaturilor, care e o dovadă a existenței. Discuția trebue să urmeze numai în cuprinsul noțiunii de creațiune. Orice convorbire de idei care nu e unită cu hotărîrea de a determina valori absolute este primejdioasă. Incât concluzia ultimă este *Un creator poate fi tendențios fără primejdie, creația în sine, prin absolutul ei, fiind pe deasupra oricărei tendențe. Problema obiectivării privește în mod mai acut critica.*

G. CĂLINESCU

N. Grigorescu: Țărancă torcând

Expoziția cărții

Expoziția cărții, inaugurată de curând în prezența M. S. Regelui, a membrilor guvernului și a unei numeroase asistențe, adaogă o nouă verigă la străduințele culturale de până acum. Totodată, ea constitue un indiciu îmbucurător că greutățile începutului sunt pe cale de-a fi biruite și un orizont nou, plin de înalte perspective, se deschide sub auspicii dintre cele mai bune, pentru căile și slujitorii ei.

Dealtfel aceasta este și o veche dorință a Suveranului. Cu prilejul inaugurării, d. Armand Călinescu, ministru adinterim al Educației naționale, a reamintit-o în discursul său:

„Cartea, a spus M. S. Regele, în 1933, este acel motor de viață, acel mare îndrumător spre fapte, care din frageda copilărie, până la adânci bătrânețe este un tovarăș neprețuit al omului. Dela copilul mic care răsfoește — adesea rupându-le foile, și pe care nu-l atrag decât pozele, până la adolescentul purtat de ritmul poeziei și până la omul matur care cetește ca să-și întărească sufletul, cartea reprezintă întreaga desfășurare a vieții omenești".

Dela rostirea acestor auguste cuvinte s'au scurs șase ani. Deatunci „Ziua cărții" s'a transformat în „Săptămâna cărții", iar acum în „Luna cărții", în cadrul căreia s'a inaugurat recent expoziția. Progresul este vădit și se cere subliniat cu toată satisfacția.

Deasemenea se cer subliniate sforțările depuse pe acest teren de Fundațiile Regale, care — urmând dorința Suveranului, — se afirmă cu tot mai multă tărie în direcția misiunii lor. Realizările din trecut cât și cele din prezent, constituesc o suficientă dovadă. Printre ele se poate număra și actuala expoziție a cărții, unde s'a despus o grijă deosebită pentru o cât mai reușită prezentare a scriitorilor și operelor lor.

Pavilionul culturii, pentru amenajarea căruia a depus o încordată muncă un grup de cunoscuți artiști, constitue iarăși o vrednică afirmare a grijii de care am vorbit adineauri.

Astfel intrările pavilionului sunt străjuite, de-o parte și de alta, de standurile impozante ale Fundațiilor Regale, standuri ce cuprind mii de volume editate de aceste Fundații. Operele d-lui G. Călinescu ocupă un loc de frunte.

In apropiere, într'o vitrină specială este expusă marea lucrare Enciclopedia României, ce se întocmește sub înaltul patronaj al M. S. Regelui.

Pe zidurile din dreapta și din stânga, se pot admira fotografii uriașe, luate în atelierele „Adeverul" și care indică vizitatorilor în chip sugestiv diferite faze prin care trece tipărirea unei cărți, unui ziar sau afiș. Și pentru o mai completă demonstrare sunt expuse zațuri autentice, stereotipii, corecturi, diverse caractere de litere, etc.

In prima sală este expusă opera M. S. Regina Maria, în volume originale și în traduceri.

Intr'o altă sală sunt expuse manuscrise, tipăriturile și fotografiile tuturor scriitorilor români. Tot aci figurează lista alfabetică a scriitorilor. Numerele roșii din dreptul fiecărui nume corespund cu butoanele de pe o hartă gigantică, indicându-se astfel, pe județe, locul de naștere al fiecărui scriitor.

Urmează standurile editurilor Cartea Românească, Alcalay, Socec, Cultura Românească, Eminescu, Cugetarea, Naționala-Ciornei, Miron Neagu-Sighișoara, Pavel Suru, etc.

Standul editurii „Adevĕrul" atrage atenția multora dintre vizitatori, deoarece, cuprinde tipărituri selecționate, de o execuție tehnică desăvârșită, printre care se poate admira opera capitală a M. S. Regina Maria: Povestea vieții mele.

Deasemenea, standul editurii „Scrisul românesc" se înfățișează în condițiuni admirabile sub toate raporturile, tipăriturile acestei edituri constituind o incontestabilă inovație în domeniul tiparului românesc...

Operele clasicilor se bucură de o atențiune deosebită. Pentru Eminescu, B. P. Hașdeu, V. Alecsandri, N. Gane, Coșbuc, St. O. Iosif, Barbu Delavrancea etc. s'au construit vitrine speciale.

Editura „Cultura românească" a făcut un deosebit efort pentru Luna cărții, tipărind în 24 plachete colecția: „Cu privire la...", scrisă în întregime de d. Barbu Lăzăreanu.

Intr'un cuvânt se poate afirma că Expoziția cărții din acest an este dintre cele mai izbutite, constituind o foarte frumoasă manifestare strâns legată de viitorul nostru cultural.

Dar nimic nu definește aceasta mai bine decât cuvintele Suveranului, care la sfârșitul discursurilor rostite de d-nii: ministru Armand Călinescu, prof. Dim. Gusti, prof. C. Rădulescu-Motru și Em. Tătărescu, a spus, printre altele:

„Când prima dată Mi s'a propus să se facă acea „Zi a cărții" am răspuns cu entuziasm și am fost bucuros când am văzut câți au venit să participe.

Am răspuns cu entuziasm, fiindcă în sufletul Meu este o dragoste adâncă și o credință desăvârșită, că prin carte se propagă cultura și că prin cultură se înalță un neam".

DIM. LESNEA

Folklor din Maramureș

Frunză verde, foae 'ngustă
Dusu-s'a badea la pustă
Să cosească iarbă 'n rouă
Rupe-i-s'ar coasa'n două.
Și acas' să se'ntoarcă iute
C'aș dori să mă sărute.

culese de:
GH. REBA

Amintiri din casa lui B. P. Hașdeu

IN DORUL IULIEI

Ca prin vis, parcă îmi apare locuința omului cu cea mai luminată și sclipitoare înțelepciune, casa lui Hașdeu.

Părinții mei erau buni prieteni cu soții Hașdeu, pentru care am păstrat o pioasă amintire.

De multe ori, mama mă lua cu ea, când se ducea în vizită la „Maica Hașdeu", cum îi spuneam.

Cu toate că nu găseam copii la ei, totuși era o mare sărbătoare când mergeam acolo. Eram răsfățată și iubită. O simțeam cum simte totdeauna copilul, cine-l iubește, și mă găseam foarte bine, în casa lor. Locuiau pe atunci, sus la arhivele Statului pe strada Mihai-Vodă.

Arhivele erau ruinate, iar la etajul de sus unde era locuința lui Hașdeu, se afla un lung șir de camere.

De câte ori intram pe poarta mare de jos, eram cuprinsă de o frică groaznică, din cauza unei sentinele ce sta înarmată cu pușca. Cum intra cineva străin începea să strige:

— Cine e? Stai!

Nu-mi pot da bine seama, fiind la o vârstă prea fragedă, cam ce fel era aranjată casa lor. Imi reamintesc însă, de o odae ce-mi părea pe atunci nesfârșită, ai cărei pereți erau plini, de sus până jos, cu rafturi pe care erau multe, multe cărți. Toată odaia, de altfel, peste tot, pe mese, pe scaune, pe jos — era numai cu teancuri de cărți.

Intr'un colț era un portret mare, cât e ușă, al unei fete frumoase, ținând o carte într'o mână, și 'n cealaltă, strâns la piept, un buchet de flori.

Era portretul fiicei adorate și timpuriu pierdute, minunata Iulia.

Rămâneam totdeauna nemișcată și uimită de admirare, în fața acelui portret, pe care nu mă săturam să-l privesc, și care mi-a rămas întipărit în minte, clar și luminos, ca o icoană.

Parc'o văd și pe maica Hașdeu! Femee frumoasă, înaltă, voinică, având un păr bogat, strălucitor ca o aureolă de argint.

Era veșnic îmbrăcată 'n negru, și cu mitene de mătase neagră, pe mâni.

Mă mângâia, mă 'mbrățișa și mă ducea de mână să-mi dea bunătăți, ce le ținea într'o cameră, cu rafturi încărcate.

Imi plăcea însă mult să stau în odaia cea mare cu cărți, a lui Moș Hașdeu.

Mă așezam pe un fotoliu, unde mi se mai adăugau două trei ziare, s'ajung bine la masă, apoi îmi dădeau un vraf de reviste și cărți cu „poze" și eram copilul cel mai cuminte și fericit.

In timpul ăsta, Moș Hășdeu discuta cu doctorul Istrati, Delavrancea, Cosmovici, tatăl meu, Vlăhuță, Ionescu-Gion, Victor Bilciurescu, și mulți alții toți colaboratori la „Revista Nouă".

Moș Hașdeu!

O figură de sfânt bătrân! Capul lui de neîntrecut cărturar era acoperit cu rare fire lungi de argint, ce abia ascundeau o chelie destul de mare, și îi făceau ca un nimb de raze, iar ochii mici, de o vioiciune și strălucire extraordinară, îi ținea mai mult pe jumătate închiși. Mustățile și barba răsfirate și albe ca zăpada, erau numai în jurul buzelor, galbene, din cauza tutunului!

Nu l'am văzut și nici nu mi-l pot închipui de cât fumând, când mă gândesc la el!

Mă lua adesea pe genunchi; și ca un bun moș sfătos, îmi povestea lucruri, ce-mi păreau atât de fermecătoare, că-l rugam: — Mai spune odată, Moș Hășdău, că-mi place așa mult!

Mai târziu, și-a construit Castelul de la Câmpina, Castel ce se spunea c'a fost făcut după inspirația venită dela „Iulia". Am fost de multe ori oaspeții lor, stând câte o zi întreagă la ei, când era vre-o sărbătoare.

Nu ne mai săturam, fratele meu și cu mine să umblăm, și să cercetăm, să descoperim atâtea taine și locuri misterioase.

Firide luminate de câte o candelă roșie, ce atârna la statuia „Maicii Domnului" ori a lui „Christ pe cruce", întâlneam în multe colțuri ale castelului.

Ochiul lui Dumnezeu în formă de triunghiu înconjurat de raze, ce era așezat în vârful cupolei, ca un luminator de sticlă, și prin care noi ne uitam de pe terasă, curioși dar și cu mare sficiiune.

Fiecare colț avea ceva deosebit, cum nu mai era la fel în alte case.

Imi amintesc cum am rămas de încremenită, prima oară, când am pășit pe ușa aceia bizară, făcută dintr'un bloc uriaș de piatră, ce n'ar fi putut fi deschisă de zeci de oameni, dar care prin simpla apăsare a unui buton secret, o făcea să se 'nvârte pe axa ei, și putea fi deschisă chiar de un copil.

Deasupra ușii, pe o polița-firidă, erau înșirate statuile celor doisprezece Apostoli, despre care Moș Hașdeu ne povestea adesea, cu câtă greutate le putuse găsi pe toate, la Roma.

Intrând în sala rotundă din mijlocul Castelului, ți se 'nfățișa înaintea ochilor la mijloc, sus, statuia mare, colorată, a Mântuitorului, care parcă binecuvânta pe cei ce pășeau în templul Credinței, durerii și înțelepciunii închinat fiicei iubite, chiar acolo în lumea umbrelor, unde totuși, continuă să trăiască și să inspire pe „bătrânul Mag de la Câmpina".

In toate părțile Castelului, erau portrete mari, mici, în ulei, creion, fotografii ale fecioarei cu mintea strălucitoare de agerime, și trăsături fine de Domniță.

Mi-a rămas în minte un fapt, atât de impresionant și de dureros — că, fiind copil, m'a tulburat și m'a făcut multe, multe zile de-arândul să cuget la el.

Una din vizitele noastre la Câmpina, o făcurăm în primăvară, când tot Castelul era împodobit cu florile albe și roșii ale castanilor din parc.

Umblând prin Castel, ca de obiceiu, am dat de un bust de marmoră, al Iuliei, așezat într'un colț, pe un piedestal acoperit cu pluș roșu.

Era sculptată c'o rochie decoltată.

Pe gâtul rece de marmoră a statuii, strălucea un mărțișor de aur, cu șnurul alb și roșu, simbolul primăverii, al prospețimii...

Mâna unei mame nemângâiate, în lipsa grumazului fraged și plin de viață, împodobise piatra, în dorul copilei pierdute.

LILLA GIUȘCĂ SPERANTIA

Biblioteca Judeteana ASTRA
P31517

Artistice si literare

Orașul Lucerna organizează în vara aceasta (între 15 Iulie și sfârșitul lui August) săptămâni internaționale de muzică de mare amploare, constând dintr'o serie de concerte pentru orchestră și soliști, la care își vor da concursul dirijori vestiți ca Ernest Ansermet, Willem Mengelberg, Richard Strauss, Bruno Walter. Programul cuprinde opere reprezentative din muzica clasică, romantică și modernă. Printre soliști va fi și Alfred Cortot și Dusolina Giannini. Contele Gilbert Gravina, nepotul Cosimei Wagner, va dirija concertul de muzică wagneriană în care va cânta și celebrul bas germano-rus Alexandru Kipnis.

Paralel cu aceste gale muzicale, Lucerna organizează în frumosul decor renaissance din vechiul palat Rothaus o expoziție internațională de muzică la care au contribuit cei mai de seamă colecționari elvețieni. Expoziția va prezenta unele din cele mai prețioase partituri originale, manuscrise și felurite amintiri rămase dela compozitorii însemnați din ultimele patru veacuri.

Atracția acestor săptămâni închinate muzicei va fi complectată prin reprezentațiile teatrale de o rară originalitate, numite „Les Jeux de la Passion" pe care cea mai veche companie teatrală din Europa le dă, de secole, în diverse cartiere ale orașului.

După o luptă vie, cu 15 voturi și după al 4-lea scrutin, Marele Premiu al Criticei Franceze a fost obținut de Yves Gandon, autorul cunoscutei opere Le Démon du Style. Datorită generozității lui Marcel Prévost, anul acesta valoarea în bani a premiului a fost mărită, fapt care a prilejuit o luptă atât de vie, juriul grupat în jurul președintelui Asociației Criticilor Francezi, André Thérive, fiind unul din cele mai numeroase.

Comitetul Internațional pentru Difuzarea artistică și literară prin cinematograf, care grupează reprezentanții a 52 de națiuni și lucrează sub președinția d-rei Elena Văcărescu, a decernat în unanimitate Medalia de Aur pe anul 1938, filmului american: „Aventurile lui Marco Polo".

Este proaspătă încă în amintirea cititorilor cartea lui Imre Gyomai, închinată lui Frantz Schubert și scrisă în colaborare cu Ștefan Manier. Iată că acum apare o nouă lucrare consacrată de data aceasta lui Robert Schumann a cărui viață a fost dacă nu tot atât de plină de aventuri de dragoste ca a lui Schubert, cel puțin tot atât de patetică și mult mai dureroasă.

Noua carte a lui Imre Gyomai, anunțată și așteptată cu nerăbdare după succesul celeilalte, nu înșeală speranțele. Autorul a știut să înfățișeze cu putere de evocare tot tragicul vieții acestui mare pasionat al cărui geniu a atins nebunia, insistând mai ales asupra dragostei, „cea mai frumoasă dragoste a secolului al XIX-lea" dintre compozitor și Clara Wieck. La început inspiratoare, pe urmă interpretă, întotdeauna tovarășă neprețuită, Clara Wieck a sfârșit prin a fi consolatoare și infirmieră.

Cu cartea lui Imre Gyomai ne găsim în plin romantism, însă un romantism trăit cu adevărat. Deosebit de interesantă este descrierea mediului în care și-au petrecut viața soții Schumann.

Societatea „Cântecul lumii" care a fost înființată de curând la Paris are ca scop inițial editarea și răspândirea vechilor cântece franceze. Mai multe discuri au fost înregistrate în cele mai bune condițiuni și se prepară imprimarea Suitei Provinciale de Darius Milhaud, a Habanerei de Sauveplane și a câteva opere instrumentale de Georges Auris, Ibert și Koschlin. In afară de această activitate fotografică, societatea organizează și concerte. Cel dintâi a fost dat la Gaité-Lyrique având un caracter popular și educativ. Interesant e faptul că se execută folklorul în expresia sa autentică, până acum obișnuindu-se a fi prezentate numai armonizări pe motive populare.

Pentru a comemora 10 ani dela întemeerea sa, „Quatorul belgian de instrumente cu clape" organizează un concurs internațional pentru compoziții muzicale. Vor fi atribuite două premii, primul în valoare de 50 mii lei și al doilea de 20 mii lei. Opera cerută este un quator pentru pian, vioară, violă și violoncel, în una sau mai multe părți și de o durată de 20 minute minimum și 30 de minute maximum. Manuscrisele vor trebui să fie trimise până la 1 Octombrie pe adresa: Lobel, rue Van Moer 14, Bruxelles.

La New York, vânzarea bibliotecii Cortlandt Bishop continuă să obție acelaș mare succes. La a doua licitație s'au realizat aproximativ 18.200.000 lei și până acum s'a ajuns abea la litera Q. Totalul realizat în urma celor două vânzări depășește suma de 60 milioane lei.

Expoziția anuală de pictură organizată la Londra în folosul lui „Royal Northern Hopital" evocă de rândul acesta farmcul vechiului oraș al capitalei Angliei. Pentru a noua oară Sir Philip Sasson își deschide casa sa unde au loc expozițiile, spre a servi opera de binefacere pe care o patronează și al cărui vistiernic este. Până acum, grație lui, s'au strâns peste 30.000 de lire sterline. Dar aceste manifestări nu slujesc numai caritatea ci și arta. Toate expozițiile de până acum au fost remarcabile, iar cea actuală este o nouă și strălucită dovadă. O încântătoare pagină de istorie îi servește ca temă: dealungul pereților se înșiră imaginile unei alte lumi, scene de stradă prinse în curs de mai multe veacuri, parcuri, monumente, costumele locuitorilor și chiar dispoziția lor sufletească — e Londra secolelor al XV-lea până la al XIX-lea. Printre cei care au împrumutat operele lor de artă și au ținut să contribue la succesul acestei manifestări unice în lume, se găsesc numele Regelui George al VI-lea, al Reginei Mary, Ducilor de Gloucester și de Kent și al mai multor personagii din înalta societate britanică.

La Paris a apărut o nouă revistă: Les Nouvelles Lettres. Insuflețită de spiritul ultra modern al timpului, revista oferă la primul ei număr un mănunchiu de semnături de prim ordin: poeme de Supervielle, articole de Maritain și de Jean Le Louët.

Ştiinţifice

Expoziția-târg dela Glasgow, cel mai mare oraș industrial din Scoția, este o manifestare grandioasă care în cele câteva săptămâni de când s'a inaugurat a obținut un succes uimitor. Organizarea expoziției a costat aproximativ 10 miliarde de lei și inaugurarea a fost făcută de suveranii Angliei. Un fapt destul de rar: expoziția era terminată 98 la sută în ziua deschiderii. Atracția cea mare a ei este un sat scoțian, în copie fidelă, al cărui pitoresc contrastează cu construcțiile moderne din jur.

Pentru prima dată, un reporter fotografic francez a izbutit să fotografieze toate fazele extragerea unei tumori cerebrale, care se face prin deschiderea cutiei craniene și operarea creerului.

Până în anul 1928 aceste tumori erau în genere mortale sau în cazurile cele mai fericite provocau tulburări mintale din cele mai grave. Astăzi, tumorile din partea superioară a creerului se operează cu desăvârșită siguranță. Technica operației aparține chirurgilor francezi, inițiatorul ei fiind, în 1902, profesorul Babinski. Operația durează câteodată o zi întreagă, iar cea care a fost fotografiată a ținut dela orele 8 jumătate dimineața până la 4 jumătate după amiază. Infirmierele și ajutoarele s'au schimbat dar chirurgul nu s'a clintit din loc. Un infirmier îi masează din când în când spatele și îi dă un sandwich, înghițitură cu înghițitură.

Pentru impresionantul reportaj fotografic, care este publicat acum în revistele franceze, s'a întrebuințat un aparat construit în întregime din metal, spre a putea fi sterilizat. Iar operatorul a stat pe un scaun deasupra mesei de operație, purtând aceiași mască și același costum, ca oricine pătrunde în sala de operație.

Săpăturile care se fac de câțiva ani pentru dezgroparea unui apeduct antic aflat la Ain-o-Furna, în nordul Tunisiei, au scos la iveală o mare cruce de plumb, acoperită de inscripții pe ambele fațete. Textele, a căror descifrare a fost foarte grea, sunt asemănătoare însă nu identice. Archeologul M. Audollent a izbutit să le afle înțelesul afirmând că ele indică mijlocul de apărare contra grindinei. Scrierea conține un fel de formulare stranii în care sunt amestecate expresii și invocări creștine cu cuvinte magice după cât se pare necunoscute până astăzi. Documentul este unic în epigrafia latină.

Un cavaler grec decapitat de mai multe secole și-a regăsit în fine capul. Iată despre ce este vorba: mai mulți archeologi din Atena și în special fostul director al școalei de archeologie din capitala Greciei, Humphrey-Payne, căutau unde putea să fie capul torsului de bărbat al unei statui în stil antic, care figurează în colecțiile Muzeului din Acropole. După multe cercetări, capul denumit „Rampin" dela Muzeul Luvru se constată că se potrivește perfect torsului din Atena. Se face un schimb de mulaje și acum la Paris este expus capul original pe copia torsului și la Atena torsul original terminat cu copia capului.

Mereu avem prilejul să constatăm extensiunea pe care o ia cinematograful și noile sale aplicări în domeniul fiziologiei, pedagogiei și altele. De curând arta și istoria au fost comentate și lămurite de cinematograf în unele puncte obscure. Una din paginile închinate artelor frumoase ale revistei londoneze „The illustred London News" a prezentat nu demult un document inedit asupra grupului „Pieta" din biserica Sfântul Petru dela Roma, prima dintre marile lucrări ale lui Michel Angelo. Minunatul profil al lui Crist mort, care nu putea fi văzut niciodată de vizitatori, a fost relevat pentru întâia oară cu ajutorul filmului: o luare de vederi obținută dela înălțime permite acum contemplarea sfântului chip, aplecat greu în sfârșeala morții.

Marii arheologi în Capitală

d. Alex Philadelpheus
Directorul Muzeului arheologic din Atena

„Știință popularizată"
„Sfaturi practice"
„RadiotelevizIune"
„Cinema", etc.
publică în fiecare Sâmbătă revista

„RADIO ADEVERUL"

48 pagini ilustrate 5 lei.

Mihai D. Ralea: Psihologie și viață

București, Editura Fundațiilor Regale, 1938

Spirit comprehensiv, simpatetic și dotat cu o rară putere de penetrațiune a problemelor de ordin teoretic și social, profesorul M. Ralea e o figură excepțională în cultura românească.

Contribuțiile sale în domeniul sociologiei, psihologiei sau criticei literare, au desvăluit un intelectual dominat de pasiunea ideii pure și înzestrat cu un simț critic, remarcabil și obiectiv.

Dar tipul specific al inteligenții spontane și creatoare, pe care îl exprimă d-l M. Ralea, se distinge și printr'o personală comportare față de comandamentele vieții sociale. Specificul său sufletesc indică un spirit de superioară adaptare la necesitățile evoluției sociale pentru realizarea unui ideal interior, unei virtualități dominante.

In relativitatea mobilelor și acțiunilor umane, inconsistente și efemere, ideile și comportamentul profesorului M. Ralea, aduc un calm și o siguranță adânc liniștitoare. Discuția, comerțul intelectual ca și soluțiile problemelor teoretice, capătă,— în contactul acestui om seducător — un sens profund, în timp ce mobilitatea-i spirituală găsește multiple și variate mijloace de exprimare.

Printre lucrările care relevează o cultură de rară calitate și un estet de rafinată interpretare, „Psihologie și viață" e poate cea mai elocventă. Sunt aci o serie de probleme, tratate mai demult — pe care autorul le complectează cu câteva capitole noui, — ce-și păstrează o permanentă actualitate (ideia de personalitate, ideia de timp în conștiința modernă, pragmatism și psihologic). Lectura întinsă, selecția criteriilor de apreciere ca și competența necontestată a autorului le impun și acum pe primul plan al atenției.

Un exemplu îl constitue studiul asupra *inconștientului*. Problemă dificilă, a cărei aprofundare se sprijină pe psihologie, biologie și sociologie, —este prezentată cu un spirit de înțelegere și sistematizare, care vădește nu numai o orientare sigură, dar și o cunoaștere adâncă a acestor discipline științifice. Tot ce s'a scris în această direcție — studiile lui: Bisset, Ribot, Hesnard, Abramowski, P. Janet, Morton, Prince, S. Freud, C. Jung, Fr. Adler, Dwelshauvers, Wallon, Gh. Blondel, — constitue obiect de analiză critică pentru atenția d-lui M. Ralea, care ajunge la o interpretare personală a acestei noțiuni complexe.

După ce trece în revistă diferile categorii de inconștient: automatismul psihologic, inconștientul afectiv, inconștientul funcțional și dinamic, — autorul reține două tipuri ireductibile: inconștientul funcțional și inconștientul de adaptare la mediu. Aceiași atitudine o are față de teoriile asupra naturii inconștientului: D-l M. Ralea enumără și analizează teriile principale, fără a adopta vreuna din ele, integral.

Teoria fiziologică ca și acea sintetistă a lui P. Janet îi apar necomplecte sau simpliste; interpretarea afectivistă, reprezentată de Ribot, Abramowski și Freud — cu discipolii săi Adler și Jung, care transformă inconștientul într'un instinct al eu-lui — are o valoare relativă, capabilă a explica mai curând o mentalitate mistică, decât aceia în care predomină factorul intelectual, Tot astfel, inconștientul ca „schelet motor al stărilor intelectuale", interpretare susținută de Bergson și Ribot, constituie o explicație insuficientă în evoluția formelor psihice.

De aceia, autorul adoptă punctul de vedere evoluționist. Distincția între progresul realizat de conștiință și conservatismul instinctiv, apare ca un solid punct de plecare în caracterizarea noțiunii de „inconștient". Conștiința e un produs recent al evoluției psihice, pe când inconștientul este „un glas îndepărtat al amintirii". Astăzi, inconștientul apare ca cea mai ușoară formă de psihoză, care exprimă o regresiune în viața sufletească. Conștiința, dimpotrivă, devine o facultate de discernământ social: coheziunea socială se bazează pe asemănări între indivizi; iar funcția individuală a conștiinței separă creațiile personale și subiective ale eu-lui nostru de reprezentările colective.

Inconștientul reprezintă astfel „renașterea unor stări sufletești, primitive și anti-sociale, provocată de o oboseală nervoasă și aducând ca urmare o desactualizare a conștiinței". (p. 145).

Sumara prezentare a acestui studiu documentat și complex nu poate da decât o vagă ideie despre modalitatea tratării și concepția critică a autorului. Spațiul însă, nu ne permite o egală insistență și asupra celorlalte capitole ale lucrării.

Menționăm totuși, o a doua problemă de amploare, tratată în volumul prezent: *„Formația ideii de personalitate"*, în care — după ce distinge faza de colectivizare primitivă, rigoristă și apăsătoare — D-l M. Ralea analizează gradele de formare a personalității: conștiința de corp propriu, individualizarea perceptivă, auto-portretul, eul și individualitatea, și accentuiază caracterele personalității pe baza ideii de valoare, a originalității și a complexității sufletești.

Interesantă e analiza conduitei obiective *(„Pragmatism și psihologie")*, în care autorul compară rezultatele curentului „behaviorist" cu ideile psihiatrului francez J. Janet, ca și *„Legitimitatea apriorismului"*, capitol de analiză critică ce închide paginile cărții.

Recomandarea unui autor remarcabil și cunoscut tinde să devie o atitudine inoportună.

Profesorul M. Ralea a dat în multiple ocazii, dovada unei culturi rafinate, a unei gândiri personale și fecunde.

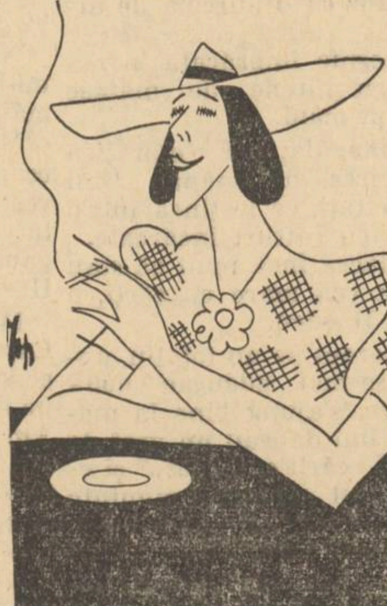
Dar există un alt caracter al acestui fin intelectual, ce nu mi se pare suficient remarcat. E simplitatea expunerii, claritatea și conciziunea ideilor, excepționalul dar de a întreține în lectură, atenția cetitorului.

Talent literar necontestat, exprimat mai ales în „Memorial", „Perspective", „Comentarii și sugestii" d. M. Ralea e un scriitor abil, al cărui stil încordat constituie una din manifestările caracteristice ale acestei personalități.

E o însușire, pe care o valorifică în special epoca noastră, în care viața se succede într'un tempo activ și trepidant, iar adesea reflecția difuză și prelungită apare sub aspectul unei funcții deprimante și inutile.

MIRCEA MANCAȘ

Scriitoarele noastre

D-ra Yvone Stahl

Viața teatrală

Centenarul lui „Ruy Blas"

Au trecut o sută de ani de când, pe scena Teatrului Renaissance s'a reprezentat în 1838, pentru prima oară, drama romantică a lui Victor Hugo, „Ruy Blas".

Comedia Franceză a comemorat această importantă aniversare, reluând capodopera lui Victor Hugo, în cadrul unei reprezentări festive, cu o montare și o interpretare nouă.

Spectacolul Comediei Franceze a avut darul de a suscita nenumărate comentarii în presă, ajungându-se la concluzia că azi, nu mai există actori capabili de a interpreta în spiritul secolului al 19-lea, dramele romantice.

S'au scris multe despre această reluare, și cu aceeași înflăcărare cu care se scrie de câte ori e vorba de Victor Hugo. E atâta lirism, atâta materie explozibilă în opera marelui poet francez, încât și azi, cincizeci de ani după moartea lui, nu se poate încerca o critică integră, o analiză rece, calmă, ponderată. In fața unei opere atât de calde, e imposibil să-ți păstrezi sângele rece. Trebue să fii pentru sau contra lui Victor Hugo, trebue să-l aperi sau să-l ataci. Nu se poate gândi asupra lui Victor Hugo; trebue să simți ca el, sau să-l dezaprobi.

Vă aduceți aminte, nu mai târziu de acum doi ani, că se deschisese la Paris, o „chestiune Victor Hugo", pornită de Leon Daudet, și menită să distrugă opera marelui poet. Se organizase imediat apărarea lui, și mai toți scriitorii francezi, au trebut să ia o atitudine „politică", pentru sau contra lui Victor Hugo.

Azi, la o simplă reluare, a țâșnit din nou toată impetuozitatea latină. S'a criticat „Ruy Blas", s'a admirat, s'a scris împotriva nouii interpretări, sau contra punerii în scenă. Nimeni n'a putut să-și țină firea. Este, se vede, o legendă, care tinde să se materializeze, că Victor Hugo trezește cele mai aprige controverse. Dar câtă vitalitate există în vasta lui operă, dacă nu poți să te atingi de ea fără să te înflăcărezi.

Interpretarea cea nouă a lui „Ruy Blas" la Comedia Franceză cuprindea pe compatriotul nostru Yonnel în rolul titular, pe Pierre Dux în Don Cesar și Marie Bell în Regină. Mai toți au fost criticați pentru felul lor de a „moderniza" caracterul și fondul piesei. S'a recunoscut că toți au jucat cu multă trudă, cu lirism chiar, dar fără acel temperament specific dramei romantice. Și s'a ajuns la concluzia, că azi, nu mai există actori care să poată reda cu toată căldura, acea atmosferă de paroxism a romantismului.

Marele actor, Frederick Lemaître, creiase rolul la prima reprezentație. Apoi în 1879, când „Ruy Blas" a intrat în repertoriul Comediei Franceze, Mounet Sully fu acela care incarnă pe nenorocitul valet îndrăgostit de Regina lui. Azi, constată presa franceză, nu mai sunt actori cu „suflu" capabili să ridice o sală în picioare, prin debitarea tiradelor, cu un convenționalism naiv, atât de superficial, dar atât de potrivit cerințelor scenice.

Publicul a rămas însă credincios dramei romantice. „Ruy Blas" se joacă azi cu cassa închisă la Comedia Franceză, și tragedia servitorului lui Don Salluste, găsește acolo ecou ca acum o sută de ani.

De la prima reprezentație, „Ruy Blas" s'a bucurat de un succes desăvârșit. O confirmă chiar Victor Hugo în prefața piesei, scrisă în Noembrie 1838, deci, după creare, pomenind de **„mulțimea care se înghesue în fiecare seară în fața acestei opere"**.

E foarte interesantă prefața lui Victor Hugo pentru „Ruy Blas". Ea ne dă indicațiuni precise asupra felului cum trebue înțeleasă piesa, și deci cum trebue realizată de către regisor. Ea ne descrie în acelaș timp, cu o mare bogăție de detalii, caracterul și semnificația fiecărui personaj.

„Cele trei forme suverane ale artei ar putea să pară personificate în „Ruy Blas", ne spune Victor Hugo, **„Don Salluste ar fi drama, Don Cesar, comedia, Ruy Blas, tragedia. Drama împletește acțiunea, comedia o încurcă, tragedia îi pune capăt"**.

E o admirabilă sinteză a artei dramatice în aceste câteva cuvinte. Ea caracterizează de minune adevărata operă de teatru, — drama shakespeariană, — cu care Victor Hugo are o mulțime de afinități. Maniac de a da oricărei probleme o triplă interpretare, Victor Hugo adaugă:

„Subiectul filosofic al lui Ruy Blas, este poporul râvnind spre sfere ridicate; subiectul uman este un om care iubește o feme; subiectul dramatic, este un lacheu care iubește o regină, și sfârșește prin a constata că **„mulțimea nu vede în Ruy Blas decât acest ultim subiect, subiectul dramatic, și bine face"**.

Iată deci, desvăluită dintr'odată toată cheia unei opere de teatru, partea dramatică, singura capabilă să susțină scenic o piesă.

De altfel, din toată producția teatrală a lui Victor Hugo, și din toate manifestațiunile sale pe tărâmul artei dramatice, se zărește o admirabilă înțelegere a genului teatral. Părintele dramei romantice este fără îndoială un mare om de teatru. Drama modernă îi datorește întreaga ei existență.

De curând, d. Raymond Escholier, fostul conservator al muzeului Victor Hugo, într'un articol publicat în „Nouvelles Litéraires", dă la iveală anumite detalii din viața lui Victor Hugo, în legătură cu „Ruy Blas", detalii ce nu sunt lipsite de interes.

D. Raymond Escholier susține că Ruy Blas ar fi fost inspirat de dragostea castă și nenorocită pe care Victor Hugo ar fi purtat-o ducesei de Orleans și explică astfel subiectul piesei.

Toate presupunerile sunt posibile atunci când se încearcă stabilirea unei paralele între viața și opera unui scriitor, evident strâns legate între ele. Motive de inspirație pentru un scriitor se găsesc în cele mai mici amănunte din viața lui, și întotdeauna opera astfel cercetată cu lupa, se reflectează asupra vieții. Dar nimeni nu poate pune o bază serioasă pe toate aceste descoperiri, ce se reduc în fond la vagi aluzii, uneori, datorite hazardului, alteori ascuzând poate lucruri grave, pe care nici nu le putem bănui.

Dar aceasta e soarta tuturor marilor creatori, ca opera lor să fie disecată, puricată, analizată la microscop de o armată întreagă de „savanți-reporteri", cari insensibili față de frumusețea spirituală, caută cu tot dinadinsul senzaționalul.

GH. NENIȘIOR

BIBLIOGRAFIE

Ioan Nicolau: Comoara blestemată, Edit. „Cugetarea", București, Prețul 55 lei.

I. Peltz: Moartea tinereților, Edit. „Adevĕrul" S. A., București, Prețul 80 lei.

Petru Șerbănescu: Viață frîntă, Edit. „Cultura poporului", București.

Dr. T. Popa, A. Frimu și Gr. Gr. Iamandi: Spiridonia din Iași, Inst. de arte grafice „Bravo", Iași.

Tiberiu Iliescu: Flori de frig, „Colecția Meridian", Craiova, Prețul 60 lei.

Al. Dima: Fenomenul românesc sub noi priviri critice, edit. „Ramuri", Craiova. Prețul 40 lei.

A APĂRUT **Nr. 73**

MEDICUL NOSTRU

SUMAR:

VĂ CURGE SÂNGE DIN NAS?

PARAZITISMUL INTESTINAL AL COPIILOR

LAPTELE ȘI CARNEA DELA VITE TUBERCULOASE

DIAREELE ESTIVALE
DYSENTERIA

RĂZBOIUL CHIMIC

Copii nedesvoltați

16 PAGINI **5 LEI**

A apărut:

G. CĂLINESCU

VIAȚA LUI ION CREANGĂ

Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II"

Prețul Lei 90.—

NICOLAE GRIGORESCU

INCEPUTURILE

de TACHE SOROCEANU

Când a venit pe lume acum un veac, acela care avea să fie marele Grigorescu a găsit în jurul lui cinci fraţi. Naşterea acestui al şaselea copil n'avea cum face prea mare bucurie unei familii ce-şi ducea şi aşa destul de greu zilele. Totuşi, dacă toţi erau sănătoşi, aveau măcar mângâerea aceasta şi bucuriile pe care oamenii săraci ştiu să le scoată din nimic.

Dar foarte curând veni lovitura cea mare a soartei: tatăl lui Grigorescu moare. Ce avea să facă o biată femee cu atâţia copii, singură pe lume! Dar tocmai din faptul că era mamă a prins putere. Şi-a stăpânit durerea, şi-a strâns ce bruma de lucruri a putut, şi-a luat copiii şi a poposit din ţinutul Târgoviştei la o rudă îndepărtată, într'o mahala a Bucureştiului. In casele oamenilor săraci e loc pentru mulţi — în casa pitită după gard au găsit cu toţii adăpost.

Şi zilele au început să curgă amare, în locuri străine, pentru sufletele fragede, mirat deschise asupra vieţii, de timpuriu lovite. „Cu acul ne-a crescut biata mamă", îşi aduce aminte mai târziu trist şi duios Grigorescu. Amare zilele dar tot trec. Iată-l şi pe Nicu mai răsărit acum. Cuminte şi cu o înţelepciune în ochi ce nu se potrivea vârstei fără griji, hărăzită jocurilor şi nebuniilor.

După ce termină şcoala primară, intră la un zugrav de icoane. Dar meşterul era hursuz şi rău şi rar îngăduia ucenicului să stea în preajma lui când zugrăvea. Toată vremea Grigorescu făcea treburile casei: mătura, tăia lemne, mergea după cumpărături, legăna copilul. Ce fericit era când stăpânul îl punea măcar să frece culori! De învăţat cu adevărat ceva dela un asemenea meşter, cine ar putea crede! Avea însă geniu, toate înţelegerile puse de Dumnezeu cu dărnicie în sufletul lui şi mâna a prins să i se mişte zămislitoare, dusă de puterea adâncurilor.

Copilul ştie să facă şi el iconiţe — e abea intrat în viaţă şi cunoaşte rostul sfinţilor, cu rânduiala fiecăruia pe bucăţelele acelea de lemn. La Obor, aproape de casa lui, e zi de târg — sunt adunaţi oameni cu lucruri felurite, să le desfacă şi să câştige bani. Nicu îşi ia inima în dinţi, nu spune nimănui nimic şi o porneşte şi el cu iconiţele la târg. Işi aşterne hăinuţa jos, pe pământ, îşi înşiră marfa şi aşteaptă înfrigurat. Trece lume pe lângă el şi se miră de aşa tânăr negustor. De el or fi făcute icoanele? Da, copilul cu sufletul nevinovat le-a scris frumos cu culoare şi le-a iscălit cu litere de tipar într'un colţ: Nicu.

Minunea asta a copilului care ştie să facă icoane, opreşte sufletele. Oamenii cumpără... A! cum mai strânge copilul bănuţii în palmă! Intr'un suflet a fost acasă. „Nu voi uita niciodată ochii mamei când i-am pus banii în mână — n'a fost zi mai fericită pentru mine", mărturiseşte Grigorescu. E în rândul oamenilor mari acum. Câştigă bani şi pe toţi îi duce mamei şi de fiecare dată mama are ochii umezi.

Zugrav mare de biserici, bătrân şi respectat, era pe atunci Tătărescu. La mânăstirea Zamfira, tot cu el s'au învoit să facă zugrăvelile bisericii celei noi, cum nenumărate erau locaşurile sfinte împodobite de mâna lui. Ucenicii meşterului veniseră de mult la lucru. Ridicaseră schelele, dăduseră grundul pe pereţi şi se apucaseră acum de zugrăvit hainele sfinţilor. Meşterul cel mare tot nu venea însă. Dela o vreme, toate hainele erau gata şi ei tot aşteptau pe cel care trebuia să vie să dea fiinţă feţelor şi mânilor. Numai el le făcea — numai el ştia să le facă.

Intr'o zi, unui ucenic i se urăşte aşteptând şi prinde a zugrăvi el chipul Maicii Domnului din altar. Sta de vreme multă, uitat acolo sus pe schele, până când într'o zi aude uşa cea mare a bisericii dată de perete şi vuet de glasuri. Venise pictorul cel adevărat şi aflase de isprava asta nelegiuită, că fără ştirea lui un învăţăcel a făcut chipuri de icoană. Merge repede şi glasu-i tună. Toţi stau încremeniţi. Se opreşte, priveşte. Lacrimi îi joacă în colţul ochilor. Cu o smucitură trage la pieptul lui pe ucenic, îl sărută pe obraz şi spune tare, să audă toţi: „Nu mai e nevoe de mine aici. Vă daţi doar seama cine e ăsta! Neobrăzatu o să picteze şi ceilalţi sfinţi... ca pedeapsă".

Aţi înţeles; ucenicul care făcuse isprava şi sta cu răsuflarea tăiată în faţa judecăţii meşterului, nu era altul decât tânărul Grigorescu. Şi porunca lui Tătărescu a fost ascultată, spre fala mânăstirii Zamfira.

Acolo, ca şi la Agapia, el a închipuit pe pereţi poveşti sfinte nu după tipic ci după cum le-a crezut potrivite sufletului credincioşilor. Un călugăr bătrân, cu barbă fumurie, i-a stat drept sprijin pentru chipul cutărui sfânt, o călugăriţă tânără şi sfioasă a trecut în haina cutărei sfinte — Grigorescu a căutat în jur şi a găsit tot ce-i trebuia ca material de inspiraţie pentru o pictură simplă, blândă, umană. Cei ce au venit să se roage în faţa icoanelor lui n'au fost orbiţi de strălucirea straelor şi a fundalurilor aurite, n'au fost intimidaţi de gesturile ţapene şi de privirea gravă a fantomelor, ci s'au simţit într'o lume cunoscută parcă, numai cât fără putinţă de ajuns prin puritatea şi frumuseţea liniştită a chipurilor. Stărue o pace deplină, o lumină sfioasă, o îngânare între realitate şi vis în icoanele lui Grigorescu — de unde calitatea lor bisericească, dincolo de canoane de stil şi tehnică.

Din epoca aceasta de pictor de biserici a lui Grigorescu au rămas numai câteva icoane. Restul unei munci de sinceritate şi ardoare tinerească s'a pierdut acoperit de fumul tămâei şi al lumânărilor. Din cât mai străbate din negură, la mânăstirea Agapia ar trebui trase reproduceri, ca să rămână mărturie veşnică de ce a putut înfăptui un tânăr de douăzeci de ani când Dumnezeu îi pusese în suflet focul geniului.

Pastel de vânătoare

Vechiului meu prieten, Emil Serghie

Pe cer lumina a trecut de toacă,
Pe ape s'a lăsat amurg vopsit;
In stuf poporul bălţii s'a trezit
Şi gălăgios s'alintă şi se joacă.

Iar raţele 'nşirate au pornit
Şi'n stol deasupra apei se apleacă,
Un vânător ascuns într'o ciobacă
Din păpuriş un foc a slobozit.

Din locul morţii pleacă răzleţite
Strângându-se speriate şi-ameţite
In timp ce'n apă-o aripă se zbate.

Se'nalţă sus dând lacului ocol
Şi către alte iazuri depărtate
Porneşte'n zare fumuriul stol.

22, II 1937.

MIHAI D. STURDZA

CRONICI

Ştefan către Răreşoaia

Cât mi-am bătut pământul Moldovii 'n lung şi 'n lat
Prin viaţa mea destule femei se petrecură
Dar n'am aflat ca tine asemene făptură
Cu boiu mai pe alese şi trup mai desmierdat...

Cu dintru ale tale pe Domn l-ai bucurat
Că n'ai cerut iubirii tocmeală şi măsură.
Ca din azimă caldă şi tare băutură
Din farmecele tale din plin am fost gustat.

Când după aprigi lupte şi umblet cu duiumul
Pentru-a da preţ hodinii îmi fac spre tine drumul,
Tu ştii ca nimeni alţii pe Domnul să primeşti;

...Şi-alăturea de braţul şi sânul cald şi tare
Uit că-am lăsat departe divan şi trebi domneşti
Şi-o Doamnă 'nlăcrămată de-alean şi aşteptare...

EMIL BAICOIANU

IBRĂILEANU DESPRE EMINESCU

O INTERESANTĂ CONVORBIRE INTRE CRITICUL G. IBRĂILEANU ŞI d. PROFESOR EUGEN HEROVANU

Profesorul şi literatul Eugen Herovanu, deşi strămutat de câţiva ani la Bucureşti, a rămas un devotat eşan. Aceasta o arată în largă măsură opera sa *„Oraşul Amintirilor"*.

Dorul de acest oraş al amintirilor, ni-l readuce pe d. prof. E. Herovanu în Iaşi. De o recentă vizită am beneficiat de curând — căci am întreţinut cu d-sa o interesantă convorbire, pe care o transmit, sumar, lectorilor *„Adevĕrului literar şi artistic"*.

●

După ce am discutat diferite probleme de actualitate, referitor la Iaşul cultural, a venit vorba de Eminescu şi de climatul cultural al Iaşului, din anii pe cari poetul i-a petrecut în Iaşi.

Acest climat, — mi-a spus d. prof. E. Herovanu a avut desigur o mare înrâurire asupra poetului şi în această privinţă am supus chestiunea lui G. Ibrăileanu.

Era în vara anului 1928. Ştiam că eruditul critic Ibrăileanu lucra în vremea aceia la o ediţie critică a poeziilor lui Eminescu (apărută ulterior) şi mai ştian că Ibrăileanu este perfect iniţiat în viaţa intimă, psihică, a marelui poet. Deaceia, într'o primblare pe uliţele Iaşului, i-am pus lui Ibrăileanu această întrebare:

— *„S'ar putea oare defini partea pe care Iaşul o are în opera lui Eminescu? Căci dacă în scurta şi nefericita sa existenţă poetul a trăit în diferite centre, fără a se putea fixa totuşi nicăeri; dacă fantezia lui vagabondă l-a dus câte puţin pretutindeni, atmosfera particulară a Iaşului în care a stat relativ puţin, trebue să fi exercitat totuşi asupra spiritului lui, o influenţă deosebită."*

Astfel pusă problema, ea a interesat pe Ibrăileanu, care mi-a dat următorul răspuns, pe care ţi-l transmit, se înţelege sumar, dar din care oricine va putea observa cât de juste sunt constatările criticului.

Iată în esenţă, ce mi-a comunicat G. Ibrăileanu:

— *„Sunt încredinţat că da. Şi iată cam din ce deduc lucrul acesta.*

In genere decorul pe care-l evocă poeziile lirice ale lui Eminescu, e peisajul provincial: aceiaşi ulicioară, pe lângă plopii fără soţ... etc.

Peisajul acesta, nu aminteşte însă nici Vasluiul, nici Botoşanii. El aparţine Iaşului. Numai Iaşul, cu zidurile lui vechi, cu grădinile lui bătrâne, cu aspectele sale pline de un farmec aparte, i-a putut inspira bunăoară versurile acestea caracteristice:

Intre ziduri, printre arbori ce se
scutură de floare
Cum revarsă luna plină liniştita
ei splendoare!...

Asta e o imagine din Iaşi, chiar dacă scrisoarea întâia a fost scrisă aiurea, căci e ştiut că poetul a purtat-o în el multă vreme.

E de notat de altfel, că — după prima sa aşezare la Iaşi,— Eminescu a stat într'o cameră la Trei Erarhi, pe atunci încă mânăstire, înconjurată de ziduri groase, peste care se legănau crengile pomilor bătrâni.

E adevărat că Eminescu nu cântă numai aspectele urbane, ci şi natura liberă şi sălbatecă, poate mai ales pe aceasta.

„Codrul" lui e însă codrul copilăriei, pădurea dela Ipoteşti, crescută şi idealizată în imaginaţia lui aprinsă de poet.

Asupra spiritului lui Eminescu, Iaşul a influenţat, dar în primul loc prin zidurile şi prin aspectele sale, prin natura şi situaţia sa încântătoare şi mai ales prin atmosfera sa de capitală decăzută, de oraş vechiu, care poartă în liniştea sa monotonă un prestigiu şi o distincţie ce se armoniza aşa de bine cu sufletul lui propriu.

Şi trebue să mai ţinem seamă că Eminescu a venit în Iaşi, după ce s'a întors din Viena, la o vârstă la care gândirea şi sentimentele lui se găseau în plină desvoltare. Ochiul său era ochiul unui poet şi Iaşul era un oraş care avea tot ce poate încânta un suflet poetic.

A doua influenţă pe care Iaşul a exercitat-o asupra lui Eminescu, e cea care trebue atribuită Junimii. Despre lucrul acesta nu poate fi îndoială.

Apoi prietenia cu Creangă, despre care Panu vorbeşte ca de un lucru neexplicabil, pentrucă Panu, care a fost un raţionalist şi un dialectician, n'a fost niciodată poet.

Pentru Eminescu, Creangă era poporul, poveştile, satele, pâraele, toată viaţa rustică, tot geniul naţional. In faţa lui Creangă, Eminescu trebue să fi avut acelaşi sentiment pe care-l avea în faţa naturii...

In fine Iaşul, a mai lucrat asupra lui Eminescu şi prin alte lucruri cu caracter accidental. Aci Eminescu a fost câtva timp bibliotecar la biblioteca centrală, şi pe vremea aceia biblioteca avea cărţi vechi de mare valoare, din cuprinsul cărora Eminescu trebue să-şi fi satisfăcut din belşug nobila sa pasiune de a ceti şi de a cunoaşte.

Iată cam ce legături văd eu între Iaşi şi opera marelui nostru poet. Poate mai sunt şi altele. De altfel întrebarea pe care mi-ai pus-o, m'a cam surprins... Mi-ar fi trebuit câtva timp pentru a cerceta lucrurile, pentru a mă documenta, pentru a mă desluşi pe mine însumi".

Acest punct de vedere al marelui critic eşan a rămas oarecum necunoscut. Convorbirea d-lui prof. E. Herovanu cu G. Ibrăileanu a avut loc la Iaşi.

●

Mulţumind d-lui Herovanu pentru reîmprospătarea acestei mărturisiri intime obţinută din partea lui G. Ibrăileanu, am terminat această discuţiune, cu un... interwiew personal, putând afla ceva despre activitatea literară a fostului director al minunatelor „Caete săptămânale".

D. prof. E. Herovanu tipăreşte acum o nouă operă literară *„Călătorul Romantic"*, în care descrie pitoresc şi artistic diferitele oraşe pe care le-a vizitat în diverse călătorii, la diverse epoci.

„Călătorul Romantic" apare în editura „Universala-Alcalay". Deasemenea d-sa a terminat o altă lucrare filozofică şi psihologică, „Despre Prietenie", ce va apare în cursul anului, iar în curs de pregătire, are o voluminoasă lucrare, consacrată Justiţiei române, în care va profila diferite somităţi si figuri celebre din lumea Justiţiei, înalţi magistraţi, jurişti şi avocaţi celebri, procese cu mare răsunet, diferiţi justiţiabili şi evocări şi reminiscenţe caracteristice sau anecdotice, din viaţa frământată a palatului Justiţiei, actualizând în bună parte experienţa proprie, din decursul ultimelor decenii.

C. SATEANU

LITERATURĂ POPULARĂ INEDITĂ

D E D I U

Frunză verde avrămească,
Umblă Turci din casă'n casă
Şi cer dajdie ori cui...
Dau de casa Dediului!...
Iar la Dediu dac'ajunsă,
Cam aşa cuvânt răspunsă:
— „Bună ziua, Dediuleasă,
Dediuleasă prea frumoasă, —
Ochişori de fat'aleasă
Dar cu stat de jupânească!
Unde-i Dediu?..."
— „Nu-i acasă!..."
— „De ţi-i Dediu dus la vie,
Cunoscut să-i faci să vie
De e'n târg la carne grasă,
Să trimiţi să vie-acasă, —
Să trimiţi să vie, zău
Că n'avem cu el gând rău!
Avem bani a împărţi
Şi moşii a hotări.
Dediuleasa cap de burtă,
Poale lungi şi minte scurtă,
Plete mari, prostie multă, —
Stau păgânii de-o ascultă
Când aşa le cam grăieşte:
— „Dediu doarme!... Hodineşte
Tocmai într'un fund de beci
Printre poloboace reci!"
— „Mergi, femeie, şi-l trezeşte!..."
Dediuleasa iar vorbeşte:
— „Frică mi-e ca să-l deştept
Că-i cu paloşul pe piept!
Are'n brâu şi lângă şale
Numai flinte şi chistoale!
Din călcâie pân' la frunte,
Ciomăgele mai mărunte,
Iar la cap, o durdă mare
Ţântuită des şi tare!....."
Sare-un Turc mai mărunciог
Şi la faţă bălăior,
Se coboară două scări,
Apoi cere: — „Daţi-mi şfări!...
Numai şfară de mătasă
Impletită viţa'n şasă!..."
Lângă Dediu cum sosiră,
Şi de armă-l curăţiră!...
Cot la cot ei mi-l legară,
De-a spinare mi-l luară
Şi'n cămară
Il băgară,
La piciorul hornului,
La dogoarea focului.
Ouă sute îi coceau,
La subţiori i le puneau,
Iară Dediu greu ofta.
Şi din gură cuvânta:
— „A... lei, soţioara mea!...
Soţioară, cap de burtă,
Poale lungi dar minte scurtă,
Plete mari, prostie multă, —
Cat'acuma de m'ascultă:
De-ai făcut în lume bine,
Fă-ţi pomană şi cu mine!...
Intră, soro la ferală,
Pune fata la ghileală,
Buze moi la rumeneală
C'apoi dacă te-or vedea,
Turcii poate m'or lăsa!..."
Dediuleasa cea frumoasă,
Imi intră pe dată'n casă,
Puse fata la ghileală,
Buze moi la rumeneală,
Insă Turcii de-o vedeau,
Şi mai tare mi-l frigeau,
Iară Dediu greu ofta,
Şi din gură cuvânta:
— „A... lei, soţioara mea!...
Soţioară, cap de burtă,
Poale lungi dar minte scurtă,
Plete mari, prostie multă, —
Cat'acuma de m'ascultă:
De-ai făcut pe lume bine,
Fă-ţi pomană şi cu mine!...
Intră, soro, la cămară,
Scoate aurul afară,
Scoate auru'n pestelcă
Şi argintul în sidelcă, —
Fă-te'n curte-a-l răsturna,
Că doar Turcii m'or lăsa!..."
Dediuleasa cea frumoasă
Imi intră pe dată'n casă,
Turnă auru'n pestelcă
Şi argintul în sidelcă,
Insă Turcii de vedeau
Şi mai tare-l chinuiau.
Iară Dediu greu ofta,
Şi din gură cuvânta:
— „A... lei, soţioara mea!...
Soţioară, cap de burtă,
Poale lungi dar minte scurtă
Plete mari, prostie multă, —
Cat'acuma de m'ascultă:
De-ai făcut pe lume bine
Fă-ţi pomană şi cu mine!...
Prinde, soro, cofele,
Cofele
Garafele
'N cobiliţă
De crăiţă,
Şi porneşte'ncet pe cale
Pân' ce dai de drum în vale.
De-ai ajunge la fântână,
Zvârle cofele din mână
Şi te du pe vale'n sus,
Să vezi Badiu un' s'a dus?
Badiu, cumnăţelul tău,
Badiu, frăţiorul meu!
Şi te du cu pas avan
Să priveşti din han în han
Până unde mi-l găseşti.
Şi din gură să-i grăieşti:
„Tu îmi bei şi veseleşti,
„Dar la Dediu nu gândeşti!
„Turcii l-au legat la foc,
„Ouăle cu suta coc
„Şi-i le pun la subţioare, —
„Stau spurcaţii, să-l omoare!..."
Dediuleasa se grăbeşte,
Cfele de le găseşte,
Cofele
Garafele
'N cobiliţă
De crăiţă,
Iar de-ajunge'n sus pe vale,
Intră'n crâşmele din cale
Până ce de Badiu-mi da.
Badiu dacă mi-o vedea,
Bucuros îi spune-aşa:
— „A... lei, cumnăţica mea!
Stăi un picuşor la masă!
Jupânească
Crâşmărească,
Ad'o vadră de vin, rasă,
Să-mi cinstesc cumnata mea!..."
Dediuleasa mi-i grăia:
— „Nu mi-i dor de vinul tău!...
Grijă mi-i de frate-tău,
Frate-tău bărbatu-meu!
Că tu bei şi veseleşti,
Şi la dânsul nu gândeşti!
Turcii l-au legat la foc,
Ouăle cu suta-i coc
Şi-i le pun la subţioare, —
Stau păgânii să-l omoare!..."
— „Fugi, cumnată, înainte,
Turcii să nu prinză minte!
Dacă Turcii m'or vedea
Şi de mine-or întreba
Turcilor le spune-aşa:
„Este-un negustor de boi,
„Trage'n gazdă pe la noi!....
„O cireadă a vândut,
„Iar dobânda şi-a băut!..."
Dediuleasa cea frumoasă,
O porni din nou spre casă,
Şi trecând pe la fântână,
Prinse cofele în mână, —
Cofele
Garafele
'N cobiliţă
De crăiţă.
Iar acasă de-ajungea,
Turcii, mari, o'ntreba:
— „Dediuleasă prea frumoasă,
Ochişori de fat'aleasă,
Dar cu stat de jupânească,
Cine vine'n urma ta?..."
Ea, prelung, 'napoi căta:
— „Este-un negustor de boi,
Trage'n gazdă pe la noi!
O cireadă a vândut
Iar dobânda şi-a băut!..."
Dară se văzu curând
Badiu cum venea cântând,
Chiuind şi veselind,
Şi din buzdugan zvârlind.
Turcii mi s'au spăimântat,
Porţile le-au ferecat,
Uşile le-au ţântuit
Şi'ntr'un pod s'au grămădit.
Dacă Badiu a ajuns,
Cam aşa le-a dat răspuns:
— „Turcilor, păgânilor,
Duşmanii creştinilor!...
De vi-i robul de vânzare,
Dau pe el preţ cât de mare!...
De vi-i robul de pierdut,
Să vă dau pe el bătut!"
Buzduganul azvârlea,
Porţile le sfărâma,
Uşile le ţăndărea
Şi la Turci, mări, suia,
Câte-un pumn la cap le da.
Morţi, acolo, mi-i lăsa.
Insă Dediu se ruga:
— „Lasă-mi, frate, numai doi!..."
El i-a pus pe amândoi
Banii de i-au adunat
De pe unde i-a vărsat,
Şi la cap apoi le-a dat
Şi la pod i-a aruncat.
Foc la cas'apoi au dat
Ca să ardă Turcii scrum.
Şi pornind tustrei la drum,
Cai voinici îi avântară
Să se piard'adânc în Ţară.

dela Constantin I. Anton
zis Rusalim, de ca. 90 ani,
Iveşti (Tecuci)

MIHAIL I. PRICOPIE

REGELE GEORGE AL VI-lea AL ANGLIEI DESCINDE DINTR'O PĂSTORIŢĂ FRANCEZĂ

REALITATEA STRĂJERILOR

MAXIMILIAN AL MEXICULUI A FOST NEPOTUL LUI NAPOLEON BONAPARTE?

ACUM NOUĂSPREZECE ANI UN COLONEL AMERICAN A PUS LA CALE RĂPIREA FOSTULUI KAISER WILHELM II, DAR N'A REUŞIT

OMUL CARE ŞI-A INTÂMPINAT MOARTEA CU PIPA IN GURĂ

Toate în excelenta revistă

„REALITATEA ILUSTRATĂ"

„REALITATEA ILUSTRATĂ" CUPRINDE DOUĂ PĂRŢI:
24 PAGINI MARI tipărite la heliogravură în culori şi
24 PAGINI SUPLIMENTUL: „DE TOATE PENTRU TOŢI"

48 pagini — 10 lei

CITEŞTE-MĂ

(Fragment dintr'o spovedanie întârziată)

Ce drag mi-ai fost îndată!

Par'că te văd: Palid şi blond, într'o haină neagră, ce părea prea largă pentru tine.

Voce caldă, învăluitoare. Delicat în mişcări şi îndrăzneţ în gândire. Puţin stângaci sau poate mult timid. Privirea — albastră cenuşie, venea parcă de departe, plutea.

Mâni minunate: albe, fine, expresive, palpitând ca două păsări prinse, roabe gândului pe care-l întovărăşeau.

Eram în casa unei prietene. Vorbeai cu înflăcărare, cu multă lume în jurul tău.

Vorba ta fascina.

Nu mă ştiai. N'ai văzut că-s lângă tine.

Ştii când ne-am întâlnit întâia oară, faţă'n faţă? Mai târziu, mult mai târziu, doi ani mai târziu. Printr'o întâmplare banală. Ploua torenţial, m'am adăpostit într'o librărie. Din întâmplare erai şi tu acolo, în tovărăşia unui bun prieten al familiei mele.

Te-ai bucurat, auzindu-mi numele. Tatăl meu îţi fusese profesor, profesor iubit.

Cum tremura inima mea şi ce teamă-mi era să nu-mi ghiceşti emoţia!

De unde să bănueşti repetatele clipe, când stătuseşi aşa de aproape de mine, în gândul meu, în inima mea!

Am zâmbit puţin după ce-ai plecat. Erai aşa de stângaci, cu umbrela aceia mare strânsă subţioară!

Am plecat şi eu apoi. Am plecat prin ploae. Dar, nu-i mai simţeam bătaia. Era soare, soare mult, care râdea în mine.

Năpădită de lumină, mergeam prin apa de pe stradă, cu o expresie de fericire, care trebue să fi uimit pe trecătorii plictisiţi de ropotul neîncetat al ploii.

Şi într'o zi, ai venit la noi acasă. Aveai nevoe de nişte cărţi din biblioteca tatei.

L-ai cunoscut atunci pe fratele meu, cu care-ai legat repede prietenie.

Te-ai simţit bine în casa noastră.

Te primeam simplu şi cu toată inima.

Trebue să fi simţit lucrul acesta din felul cum îţi deschidea servitoarea uşa, apoi cum îţi da tata mâna, te prindea Ion fratele meu de umeri şi poate —ştiu eu — din grija ce aveam să ai, la ceai, prăjiturile ce-ţi plac.

Citeai mult în biblioteca noastră. Te lăsam ore întregi, nestingherit, în camera cu documente vechi, pe care le studiai cu râvnă în vederea doctoratului tău.

Imi era dragă prezenţa ta, o doream; dar nu-ţi simţeam încă dureros absenţa.

Şi într'o zi, ca o taină minunată, iubirea mi-a întins potirul.

La ce bun să gândesc? La ce bun să mă sfătuesc cu mine? Simţeam că altfel nu se poate.

Cu toate puterile ce-mi mai rămăseseră nerobite de tine, luptam să ascund, în adâncul fiinţei mele, ceia ce n'aş fi vrut să ştii nici tu nici alţii. Un an întreg taina a fost numai a mea.

Şi într'o zi — mi-aduc aminte, era într'o Sâmbătă, ai venit după masă, pe neaşteptate.

Ai mei plecaseră. Mă pregăteam şi eu să plec. Când te-am văzut aşa deodată în faţa mea, pe tine cel nelipsit din gândul meu, mi s'a oprit inima'n loc. A trebuit să mă aşez pe-un scaun. De teamă să nu-mi ceteşti în privire, am pus mânile la ochi.

M'ai întrebat nedumerit: „Ce ai?" şi mi-ai luat mâna s'o săruţi.

Am tras'o înapoi repede, aproape cu siudă. Eram furioasă pe mine, că nu mă putusem stăpâni.

Prea târziu! Inţeleseşi.

Mi-ai dat mânile la o parte şi mi-ai sărutat ochii plini de lacrămi.

Cum puteam crede că această clipă, mult dorită şi nesperată, era aevea?

Am rămas mai departe, cu ochii închişi, mută, fără respiraţie.

Era doar un vis, pe care vroiam să-l trăesc cât mai mult.

Adevărat e că mi-ai plecat capul pe spate şi m'ai sărutat apoi pe gură?

Dragul meu drag, câtă nebănuită suferinţă mi-a adus nepăsarea ta de mai târziu!

Şi totuşi cu nimic nu am plătit prea scump, fericirea clipelor dintâi.

Şi orice ai face de acum înainte, nu poţi face ca ceiace a fost să nu mai fie.

Prezentul nu e în puterea mea, pe viitor nu eşti nici tu stăpân; dar trecutul nu-l poţi schimba, nu-l poţi ucide. In trecutul acela, care ne cuprinde pe amândoi rămânem pentru totdeauna mână 'n mână.

. . . .

Pentru tine scriu rândurile acestea; dar nu ţi le pot trimite. Numele tău nu-l pot scrie. Doar întâmplarea să-ţi aducă sub ochi pagina aceasta.

Poate-ai s'o citeşti şi-ai s'o dai la o parte, nebănuind că-i scrisă pentru tine...

Poate-ai să mă ceteşti, zâmbind uşor, indulgent şi ironic: „Literatură feminină"...

Poate o vagă presimţire, te va lăsa o clipă pe gânduri...

O, desigur, nu mai mult decât o clipă.

In clipa următoare, gânduri severe, gânduri bărbăteşti, mă vor alunga de lângă tine.

Şi totuşi, din pagina mototolită, ghemuită, mică, inexistentă, eu te privesc, sunt mereu lângă tine, aşa ca acum, în noapte, când gândurile mele străbat depărtarea şi-s lângă tine, pe perna ta şi te sărută.

RUXANDRA BALŞ

M. Zoscenco

Omul fără de prejudecăţi

Asta s'a întâmplat în vagonul al şaselea, în drum spre Moscova.

Un călător grăsuliu şi-a tăiat o felie de pâne — şi a scăpat cuţitul.

Vecina lui, o femeie grăsulie, întrebă din curiozitate.

— Ce-a căzut, mă rog, un briceag, sau o furculiţă?

— Briceag, — răspunse în silă călătorul, măturând cu degetele podeaua.

— Vine un bărbat, — zise vecina. — Dacă e briceag, atunci e bărbat.

Vecinul meu, un ins cu jambiere verzi şi cu rucsac, se indignă deodată. Se înnegri chiar. de ciudă.

— Ruşine în secolul al douăzecelea — aeste prejudecăţi şi superstiţii!

Femeia de alături se uită speriată la vecinul meu.

— E un fel de semn, — zise ea. Dacă-i cuţit, vine numai decât un bărbat, iar dacă-i furculiţă soseşte o femeie. De altfel, n'am zis nimic. Am zis numai că-i un semn.

Vecinul meu râse acru.

— Iată, — zise, — poftim! Pretutindeni electricitate, şi aici — astfel de prejudecăţi...

Vecinul tăcu, apoi începu din nou, adresându-se mai mult mie dar aşa, ca să audă toţi:

— Da, stimabile, de jur-împrejur dracu mai ştie ce idei mari se înfăptuesc — luptă cu puterile întunericului, şi alături uitaţi-vă mă rog, — totală întunecime şi prejudecăţi mitocăneşti.

— Sânt, fireşte, şi excepţii,— zisei eu.

— Asta, nu-i o consolare, — răspunse, posomorît, vecinul. Eu, din pricina asta, stimabile, m'am despărţit poate de nevastă-mea.

— Cum se poate?

— Zău! — zise el. — Deşi nu fac nici un fel de politică, totuşi nu pot să trăesc c'o femeie rămasă în urmă. Am trăit cu ea vre-o şase ani, iar acum nu mai pot. Alte vremuri... I-am zis mitocancei, cu tot respectul necesar: lasă-te, Caterina Vasilievna, de fleacurile tale, lasă-te, îţi zic cu binele, de prejudecăţile şi superstiţiile tale provinciale. N'a vrut s'asculte. A căzut un cuţit— vine un bărbat, fireşte; a întâlnit un popă — n'o să-i meargă, zice; un sughiţ — alt semn... Ptiu!

— Oare, ai divorţat, într'adevăr, pentru atâta lucru?

— Zău! din pricina asta, şi în genere, fiindcă purtarea ei începuse să fie cam uşuratică... Eu am întrebat-o frumos.

Nu vrei — nu-i nevoie. Nu pot să trăesc c'o nătângă... Şi acum mă duc la Moscova. Dacă întâlnesc cumva o cetăţeancă adevărată, fără de prejudecăţi, o iau numai decât de nevastă. Dar, nu cred să găsesc. Mă cam îndoiesc...

Vecinul tăcu, învârti o ţigară şi o aprinse.

Apoi sughiţi încetişor şi zise:

— Mă pomeneşte cineva...

— Ea e, nevasta de care te-ai despărţit, nu încape îndoială, eu te pomeneşte, — zise vecina, cu multă compătimire. Şi cum o duce acum, sărăcuţa de ea?

— Tot ce se poate. Pe semne, că-şi aminteşte de mine. Dar numai ea singură e vinovată idioata, — răspunse vecinul, scuipând pe jos.

Trad. de F. DIMA

Nou! Citiţi azi

extraordinarul roman

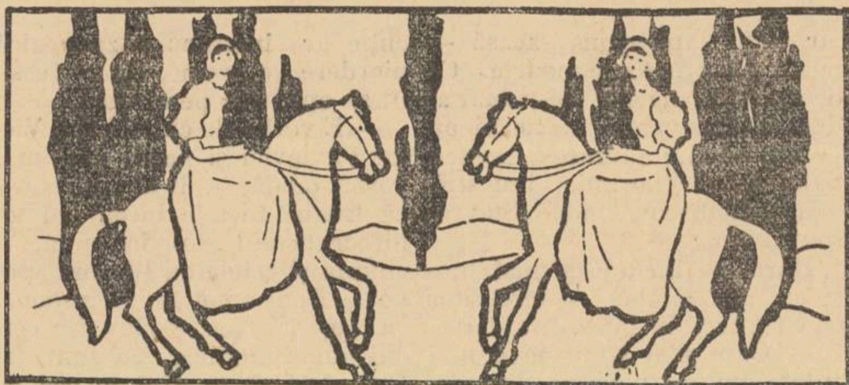

Berlinul şi Londra sub teroarea „Orbului" şeful „Fraţiilor Neînduraţi". Romanul e dominat de farmecul şi suferinţele frumoasei Nina şi de rolul enigmatic al chinezului Wang-Ho, tainicul ei protector şi totuşi... umbra devotată a şefului. Ce voia? Ce urmărea?

In „Romanele Captivante"

La chioşcari şi librari

POIANA BLESTEMATA

Vlădică m'aş face, în Râmnic, la Vâlcea, dacă m'ar întreba mai marii ţării ce răsplată să-mi dea şi 'n ce paradis aş vrea să-mi mântui zilele! Către munţi şi către dealuri m'aş urca, în paradisul de la Cozia mi-aşi aduna gândurile, lângă mormântul maicii Theofana, muma lui Mihai Viteazul.

Acolo sunt monastiri bogate, cu bisericuţe vechi din vremea lui Mircea şi a Brâncoveanului. Oltul spumegă pe aproape... Matei Bassarab hodineşte la Arnota, pe munte, iar în vale se 'ntind păşune bogate şi vii şi gârle repezi, pline de păstrăvi.

Mrene dulci dau târcoale ostrovului Călimăneştilor, ocolind odată cu apele, schitul cu vechi şi fără de pereche zugrăveli.

M'aş face Vlădică numai ca să stau de vorbă cu Dumnezeu în reşedinţa de la Râmnic, unde prunii şi merii se 'ntind până'n zarea colinelor, care se umple de arhangheli, în noaptea marilor spovedanii. Stau archanghelii răzimaţi în coate, pe creasta dealului şi se uită la noi cu ochi de lumină şi surâs prietenesc.

M'aş duce la schitul Govorei să privesc în vale pe ferăstruie şi să sorb mireasma de fân şi de tămâie a veacurilor creştine şi româneşti care s'au perindat în cele sfinte sihăstrii, din vremea lui Ioniţă Assan.

Pe urmă aş lua-o peste Olt, spre Curtea de Argeş, să-mi plec genunchii la mormântul lui Radu Negru, din Biserica Domnească. Acolo sunt hrube cu oase basarabe, douăsprezece la rând, până la Mircea carele hodineşte la Nucet.

Aş trece Dealul Negru, să mă minunez de cea mai frumoasă privelişte a pământului românesc: parc'aştepţi să se ivească alaiul descălecătorilor, copleşind toate văile, ca'n veacul lui Tugomir şi al lui Bassarab cel Mare. Dar Dealul Negru nu l-aş mai coborî ci m'aş opri acolo, smerit şi înfricoşat Vlădică... N'aş mai coborî în vale, căci trebuie să tai un codru des şi'n mijlocul codrului e o poiană, cu stejar trăsnit la mijloc şi o faţă bisericească n'are ce căuta acolo, fiindcă zac îngropate prea multe ispite pământeşti. Mai stăruie şi azi o poveste auzită în tinereţea mea, când am plecat cu doi vâlceni şi am stat o vară întreagă la moşia argeşană...

Când să plecăm, la sfârşitul lucrului, vătaful ne mai opri o seară, să ne omenească şi să ne mulţumească. Par'a fost ieri! Ne bucuram toţi că umplusem hambarele boierului. Pe atunci, ţăranul nu se gândea la răsmeriţă.

Căzuse soarele 'n chindie şi urca noaptea din pământ către Dumnezeu.

Grânele strânse şi bătute nu mai erau iarbă crudă şi paie încoronate, ci bob gras ca prepeliţa, greu şi aşezat ca aurul!

Unul din noi trei vorbi:

„Om pleca la noapte. Cerul e senin şi-o să ne putem găsi calea şi pe lună!

— Să stăm!

„Moş Stane, mai rămânem un ceas-două cu dumneavoastră, şi vă foarte mulţumim de bunătate!...

Moş Stan chiui a veselie, şi-şi trânti căciula de pământ. Apoi, luându-ne pe fiecare de umăr, ne duse în mijlocul celorlalţi secerători, care puseseră de mămăligă.

Seara se lăsa a lene. O uriaşă aripă vânătă acoperea cerul, în vreme ce dunga portocalie a amurgului se 'ntuneca încetul cu încetul.

Pe ici pe colo, se aprindeau focuri. S'auzea pârâitul mărunt al paelor ce ardeau.

Batozele nu mai bâzâiau ci zăceau tăcute 'n câmp, ca nişte namile moarte. Câte o pală de lumină le lovea din când în când şi le roşea spăimântător.

O stea se agăţă de vârful cerului şi, spăimântată parcă de prăpastia căscată dedesupt, începu să tremure a frică.

Era o noapte de August, verde şi luminoasă. Grăbite, începură să iasă alte stele...

Câte una sgâria bolta, luneca repede-repede şi pocnea, spulberându-se într'o pulbere licăritoare.

— Da' ştiu că plouă la stele astăseară! zise Moş Stan, ce sta lângă mămăligă, de-i lingeau flăcările obrazul.

„Asta se'ntâmplă 'n fiecare an, la sfârşitul secerişului. Semn de războaie. Impăraţii se iau la bătaie, ca să-şi fure grâul. Şi atuncea stelele încep să cadă pe pământ, să dea foc grâului. Poate aşa să se sfârşească odată vărsarea cea de sânge!..

Moş Stan tăcu dintr'odată, uitând şi de împăraţi şi de ploaia de foc: un miros de friptură venea de undeva şi se răspândea şi se urca spre cer, parcă să momească şi pe locuitorii lumilor depărtate.

— Mă Petrache, mă!... Tu frigi viţelul acolo, mă?! strigă bătrânul.

— Eu, moşule, eu!... îi răspunse de lângă un alt foc, un flăcău ce lumina din para obrajilor ca necuratul.

„Vrei şi dumneata o ciosvârtă! Dă-te'ncoa!...

„Hai, mă, veniţi cu toţii încoa! Este pentru toată lumea!

Toată lumea alergă la Petrache.

— Da' nu e viţel! E căprioară! Eu am vânat-o! zise flăcăul, în vreme ce ne apropiam. Vreo doi-trei ţărani din Argeş duceau ceaunul de mămăligă şi câteva ploşti cu vin.

Văzând căprioara care se rumenea pe jăratec, Moş Stan strigă:

— O să mâncăm ca nişte haiduci!

Şi-şi frecă palmele.

Apoi îl copeşi tristeţea.

Cuvântul „haiduc" îi aminti-se toată tinereţea lui, pădurile de odinioară şi tovarăşii duşi de mult în ţara morţilor...

O 'nghiţitură de vin îl făcu să-i vie inima la loc.

— Mă flăcăi, când e vinul negru şi bun, eu nu-l beau, îl mănânc! Ia mai toarnă odată, să vezi!

Moşneagul prinse paharul şi-l duse la gură, prefăcându-se că muşcă din vin, pe care-l înghiţea în sorbituri sgomotoase.

Neagu şi cu Stroe se bucurau că mai rămăseseră o clipă în mijlocul tovarăşilor de muncă.

Cina fu veselă. Ploştile se desfundau una după alta. Mămăliga rămase cam ruşinată, căci aveau pâne caldă şi albă din belşug, la masa cea împărătească.

Moş Stroe închină paharul în sănătatea boerului, binecuvântă ogoarele să fie veşnic rodnice şi bogate, vărsă şi pentru morţi o jumătate de pahar.

Şi pământul sorbi cu sete vinul celor pe care îi acoperea.

In jurul focului se făcu linişte mare. Bătrânii îşi aprinseră luleaua, cei tineri se întinseră pe spate şi se uitau la cerul bogat ca o mantie împărătească, plină de pietre scumpe.

O pală de lumină luneca printre stele, asemeni unui fulger potolit.

— Unde vânaşi căprioara asta, Mielule?! întrebă cineva.

Flăcăul arată cu mâna după dunga codrului cocoşat în zare.

— Mă, da' ştiu că ai coraj, să umbli prin meleagurile alea blestemate!

— Nu mi-e frică!

„Şi apoi, n'am fost în inima pădurii, lângă stejarul trăznit. Dac'ar fi strigoi, ar fi p'acolo".

— Bine-ai făcut, băete că n'ai fost în poiană!

„Pentru comoara îngropată acolo, au murit destui oameni pe vremea mea — ar fi păcat să mai piară şi alţii acum!

„Da' voi, oltenilor, încotro o să plecaţi?

— Păi... cam tot p'acolo! răspunse Stroe... Două trei ceasuri prin pădure şi dăm de Olt; pe urmă...

— Băgaţi de seamă! i-o tăie Moş Stan.

„Dacă umblaţi drept, pe poteca ce taie pădurea, nu vă temeţi de nimeni.

Dar să nu vă bată gândul să scurtaţi drumul prin poiană, că nu ştiu zău, ce se poate întâmpla! E acolo un stejar trăznit, care poartă nenoroc..

„Sunt om bătrân, am văzut multe în viaţa mea, nu cred în poveşti de spăimântat femeile şi copiii.

„Da' când aud de comoara îngropată subt stejar, mi se face părul măciucă!

„Eu însumi am văzut ce-am văzut şi când v'oiu povesti ce-a fost, o să vă cutremuraţi şi voi!..."

Flăcăii se sculară repede, şi se apropiară, iar moşnegii rămaseră cu luleaua încremenită în colţul gurii, dornici să asculte povestirea lui Moş Stan, cel vestit în trei judeţe, pentru isprăvile lui...

★

— „Eu, măi copii, în tinereţea mea am fost haiduc. Şi nu mi-e ruşine să v'o spun. Meşteşugul ăsta avea frumuseţea lui odinioară; luam banii bogatului ca să-i împărţim cu cel sărac. Câte văduve şi bătrâni n'am ajutat noi!...

Să tot fie cincizeci de ani de atunci. Eram o ceată de vre-o douăzeci-douăzeci şi doi de flăcăi; căpitan ne era vestitul haiduc Dună Răspopitul, care vârîse spaima în potěrile de arnăuţi. Parcă-l văd: înalt ca bradul, puternic ca stejarul şi avea nişte ochi întunecaţi care te măsurau cumplit, de subt sprâncenele negre şi groase ca degetul.

Dună fusese popă într'un sat din munţii Gorjului. Da' dece râdeţi! Vi se pare ciudat! Şi nouă ni se păruse ciudat la început, dar căpitanul ne spunea glumind:

— Mă băeţi, mai bine e să fie omul haiduc, decât să slujească pe Mântuitorul cum îl slujesc călugării ăştia de prin ţara grecească.

„Pre-a mea lege, măi copii, mireasma proaspătă a pădurii e mult mai sfântă decât mirosul de tămâie din mânăstirile lor!...

Ştiam noi prea bine, ce e drept, că nu de bunăvoie îl răspopise pe Dună, ci pentrucă Sfinţia-Sa umbla pretutindeni şi prea des cu un fel de ibovnică, o moldoveancă frumoasă care se chema Vidra. Din pricina ei mi-l raseră. Ca să se răzbune de ruşinea aceasta, meşterul dete foc casei protopopului şi-i fură lădiţa unde-şi ţinea Prea-Sfântul avuţia. Iar în toiul nopţii, intră în biserică şi fură toate lucrurile de preţ găsite acolo: icoane dăruite, cădelniţe de argint, paharul cu sfânta grijanie, precum şi evanghelia veche, cu scoarţe bătute în pietre scumpe.

Apoi, îşi luă moldoveanca şi trecu Oltul, în pădurile dese ale Argeşului, unde nici un poteraş nu putea să-i dea de urmă.

Intr'o zi — să tot fi avut eu douăzeci ani — treceam prin pădure, în asfinţit.

Deodată, o matahală răsări înaintea mea, şi-un glas năpraznic îmi porunci:

— Stai!

Mă oprii în loc şi namila începu să-mi vorbească pripit:

— Mi-e foame, flăcăule! Dă-mi traista cu mâncare şi punga dela brâu, şi du-te cu Dumnezeu.

— Pâine ţi-oi da bucuros, dacă ţi-e foame, că mie nu mi-e... Da' punga nu ţi-o dau. Dacă vrei să mi-o iei cu sila, încearcă!

— Mă flăcăule, te măsori tu cu Dună haiducul răspopitul?

— Nu, vere, i-am răspuns eu, dar să fii dumneata chiar Iancu Jianu cel vestit şi tot nu mă las!

„Eşti puternic, eu sânt tânăr, să luptăm luptă dreaptă. Dacă biruesc, mă duc cu Dumnezeu. Dacă mă răzbeşti dumneata pe mine, îmi iei punga şi s'a isprăvit!

M'aşteptam să-l văd pe tâlhar sărind asupra mea, dar dimpotrivă: fruntea i se des-

Victor Eftimiu

creţi şi-un zâmbet îi lumină ochii.

— Imi placi, flăcăule! zise el. Ai suflet bun, c'ai vrut să-mi dai pâne. Şi eşti viteaz, fiindcă n'ai vrut să-mi dai punga. Mă, tu eşti bun de haiduc! Minunat haiduc ai fi tu, flăcăule!

Pe când vorbea, văzui nişte ochi ce luceau într'un tufiş; ne asculta Vidra, gata-gata să sară în ajutorul lui Dună.

— Incotro te duceai ? mai zise el.

— In târg... răspunsei eu, cam încurcat. Mă duc să caut de lucru...

— Stai cu mine, mă, să lucrăm amândoi!

— Stăi că nu 'nţeleg, zic eu.

— Stăm la pândă şi cum trece cineva, sărim pe el şi-l jefuim. Dacă e om sărac, îi luăm numai pânea şi i-o plătim boereşte. Că pânea e de aur în singurătăţile astea, băiatule! Vrei?

— Păi de ce să nu vreau?"

Vă miraţi, hai? Pe vremea aceia, de! şi haiducia era o meserie. Când pleca omul de acasă şi se ducea în lume să se pricopsească, nu-l întreba nimeni, la întors, cum şi-a adunat averea. Ruşine era să vie cu mâna goală, iar nici decum s'o agonisească pe căi piezişe. Aşa şi'n ziua de azi! Hoţ neprins, cinstit negustor.

Rămăsei dară, în pădure, iar Vidra, cu farmece femeeşti nespuse, cu multă drăgălăşie mă învăţă tainele haiducescului meşteşug.

Câteva luni după aceia, îmi cunoşteam meseria mai abitir ca Dună. Mă întindeam în iarbă, cu urechea la pământ şi auzeam cum s'apropie, de departe, harabaua boerească; mă aruncam la botul cailor, îi opream, întindeam pistoalele în pieptul surugiului săpimântat, în vreme ce căpitanul sărea în caleaşcă şi jefuia pe negustorul bogat, ori pe grecoteiul fudul, ori pe prea sfântul episcop ce se afla înăuntru şi căruia nici prin vis nu-i trecuse aşa ceva.

Tot sbenguindu-ne noi aşa, iată că o poteră se ivi în împrejurimi...

Schimbarăm pădurea şi ne căutarăm ostaşi noi, ca să fim mai mulţi şi să luptăm cu arnăuţii, la nevoe.

In scurtă vreme, ceata noastră numără douăzeci de băeţi, afară de căpitan şi de Vidra. Aveam flinte şi pistoale din belşug. Treburile ne mergeau tot mai bine. Indrăsneala căpitanului şi mai cu seamă apropierea Vidrei, pentru care ne-am fi aruncat în foc cu toţii, ne făcea să nu pregetăm o clipă.

Vidra să tot fi avut 30 de ani: când îi stă femeii mai bine, când e smeura coaptă şi-ţi lasă gura apă s'o culegi.

Nu semăna deloc a ţărancă, ci mai curând a boeroaică fugită dela părinţi. Mânile îi erau albe şi subţiri, iar glasul ei avea un farmec moldovenesc care ne vrăjea. Râdea cu toată faţa: fruntea, ochii, dinţii, toate îi râdeau; şi când râdea, i se făceau gropiţe în obraz şi'n bărbie...

Parc'o văd! avea păr bălai, împletit în două coade lungi şi groase, care se legănau şi săreau ca doi şerpi de aur, când pe spate, când pe pieptul plin cu sânii rotunji ca merile şi tari ca piatra... Stai, mă Pârvule, şi nu te înfierbânta, stai, că firul din poveste, înainte mult mai este!...

Şi cum vă spuneam, flăcăii moşului, ne uitam cu toţii la ea, când umbla legănându-se pe mijlocul subţirel, cu mâna rezemată în şoldul bogat. Toată tinereţea codrului se înflăcăra şi scrâşnea din dinţi. Moldoveanca cea vrăjită se uita lung în ochii noştri...

Adeseori, când întâlnea vreun flăcău singur, se uita cercetătoare împrejur, apoi se repezea la băiat, îl prindea în braţe şi-l săruta lung, de-i strivea buzele.

Apoi, se depărta roşie toată şi ne ruga:

— Să nu mă spui, auzi?!

Parcă noi eram proşti s'o spunem lui Dună Răspopitul!

Azi aşa mâne aşa, da' o veche zicătoare spune: să nu te prea joci cu focul că te pârleşti!... Se vede că Vidra nu-i ştia tâlcul, altminteri s'ar fi ferit să glumească aşa cu noi şi să ne înebunească pe toţi, cu jocurile ei.

Iată că dela o vreme nu-şi mai risipea sărutările şi strângerile în braţele tuturora, ci le păstra numai pentru unul din noi, Sandu, în mreaja căruia căzu şi Vidra, după cum noi toţi căzusem în mrejele ei...

Sandu Haiducul era mai tinerel ca noi toţi şi-i ziceam fată mare, aşa era de sfios, aşa de repede i se împurpurau obrajii.

Oare căpitanul o fi băgat el de seamă că Vidra era îndrăgostită de Sandu? Nu ştiam... Da' ştiam atâta că, dela o vreme, era mai întunecat la faţă, mai tăcut şi mai sălbatec ca înainte. Părul şi barba îi creşteau în voie şi i se încolăceau...

Ce urît şi ce fioros părea Dună, când te uitai la el şi la Sandu!

Şi cum ne era milă de bietul nostru căpitan!

De multe ori ne gândeam să-i dăm de gol vinovata legătură, dar nu îndrăzneam, aşa de mult ne fermecase Vidra pe toţi... Care din noi s'ar fi încumetat s'o pârască?

Intr'o seară, stam turceşte cu toţii, ca astă seară, în jurul unei căprioare ce se perpelea pe jăratec. Ne jucau flăcările roşii pe obraji...

Căpitanul pe-un buştean, cu mâna dreaptă ţinea pe Vidra de mijloc, iar cu stânga mângâia lădiţa protopopului.

— Uitaţi-vă bine la mine, copii...

„Eu sânt un om fericit, fiindcă am două avuţii... Mai întâi am pe Vidra, comoara mea cea vie, pe care soarele o sărută şi vântul o alintă; şi mai am comoara asta ascunsă, pe care nici soarele, nici stelele, nici vântul n'o ating vreodată...

„Furaţi-mi una din aceste comori — şi vă omor, sau mă omor! Dar, cum vă cunosc bine, dragii mei, nu mi-e frică... Vă iubesc pe toţi, ca pe fraţii mei şi vreau să închin cu voi în cinstea comorilor mele".

Şi-şi aduse plosca la gură, bând adânc, cum o să fac şi eu acuşica, să mai prind ceva putere!..."

*

Moş Stan înghiţi odată zdravăn şi urmă:

„Câteva zile după aceia, Vidra şi cu Sandu pieriră. Bietul Dună era frânt de durere. Cu noi se purta mai blând ca totdeauna. Ne mângâia pe obraji şi ne vorbea cu multă tristeţă în glas. Apoi, dintr'odată, mâhnirea îi trecea şi numai că-l vedeai mâniat şi năpraznic ca un balaur.

— A! Lupii dracului! Vulpea dracului ! Căţea afurisită ! A, Cânii! Cânii!.. A! dacă i-aşi prinde! A, cum m'aşi răzbuna! A! Ce mai răzbunare!...

Aşa duduia căpitanul şi se înrăia din zi în zi. Nu mai cânta doine. Nu mai dădea săracilor din câştigul nostru. Sărea la gâtul drumeţilor ca o fiară şi-i suguma fără nici o părere de rău şi-i înjunghia cu mare poftă şi nesaţ.

Degeaba ne căzneam noi să-l mai îmbunăm. Urla şi ne trimetea la necuratul pe toţi, pe urmă hohotea în lacrimi şi ne săruta.

Intr'o noapte, mă luă deoparte şi plângând potolit mi se mărturisi:

— S'a isprăvit măi Stănicule, S'a isprăvit cu mine! Viaţa mi-e sfărâmată! Nu mai sunt eu ! M'am înrăit, am turbat şi mi-e frică. De mine, de voi, de banii mei mi-e frică...

Apoi, în şoaptă:

— Haiduce, haiducelule, ajută-mă!... Vreau să îngrop lădiţa... Vreau să-mi ascund singura comoară ce mi-a mai rămas...

— Să te-ajut, căpitane!

Dună luă două sape, eu ridicai lada grea pe umeri şi ne îndreptarăm spre stejarul din mijlocul poienei. Pe vremea mea, stejarul era înalt şi înfrunzit cât o pădure întreagă... Abia târziu, acum vreo zece ani, l-a izbit trăznetul de l-a făcut jălania care este astăzi.

Era noapte de vară cu lună plină pe cer şi fără pic de nor. Se vedea ca ziua. Săparăm o groapă mare, subt stejar, spre Soare-Răsare. Inainte de-a îngropa lada, căpitanul o deschise şi-am rămas încremenit de toate câte-mi văzură ochii. Ce bogăţii! Ce cruci bătute în nestimate, ce pungi pline de lire turceşti, ce inele strălucitoare şi ce salbe şi cercei!... Neam din neamul meu n'a mai văzut şi n'o să mai vadă aşa comoară!

— „Văzuşi, Stane? Toate bogăţiile astea, pentru ea le ţineam! Nu mă gândeam decât la ziua când om avea destulă avere ca să poposim undeva, la poala munţilor, departe, şi să trăim acolo, necunoscuţi de nimeni, odihniţi şi mulţumiţi... Vream s'o gătesc ca pe-o zână din poveşti cu straie de mătase, cu sălbi grele pe grumaj... N'a vrut s'aştepte! Să-i fie de bine! Am să împart cu altele averea asta...

„Deocamdată, vere Stane, jură-te că n'ai să spui nimănui ce făcurăm noi aici! Hai, aruncă pământul pe comoara mea... încă, încă... Haide s'o astupăm, ca nici soarele, nici stelele şi nici vântul să n'o bată"!

Făcui legământ să nu spui nimănui de lădiţa îngropată printre rădăcinile stejarului. Dună mă sărută pe frunte, rupse câteva crăci, le curăţi de foi, risipi frunzele pe pământul proaspăt răscolit şi le călcă în picioare, ca nimenea să nu cunoască locul.

Apoi, ne întoarserăm printre tovarăşi, fără să suflăm vorbuliţă. Nu mă domiresc însă cum se făcu de aflară toţi, peste trei zile, de isprava noastră? Să ne fi pândit cineva, să fi bănuit ceva cineva? Nu ştiu!

Ştiu însă că ceva cumplit se petrecu a treia zi.

Căpitanul se îmbrăcase ca un cinstit negustor şi plecase spre Bucureşti să cumpere praf de puşcă şi merinde. Aşa ne spusese nouă, cel puţin. Iată că peste vreo două ceasuri, auzirăm pocnete de puşcă în spre poiană. Dădurăm fuga şi ce să vezi? Dună al nostru era lângă stejar, cu un pistol în mâna dreaptă, iar cu stânga ţinea de păr pe Vidra. Lângă ei, întins mort, cu fruntea găurită, Sandu Haiducul.

— „A! Cânii! A, lupii! Venise să mă jefuiască! Da' veghez! Eu veghez. Nimeni n'o să-mi fure comoara!... Sânt lângă ea... mereu!.. mereu!..."

Să-l fi văzut, mă, pe căpitan, ţi se făcea părul măciucă! Ochii îi svârleau flăcări, din mijlocul părului amestecat cu barba

— Ţi-ai văzut ibovnicul, năpârco? striga el, sguduind cosiţa de aur a Vidrei. Uite-ţi-l! l-a luat dracul! Vrea să-mi fure şi lădiţa.. Da lădiţa e mai credincioasă ca tine, năpârco! Lădiţa m'a chemat într'ajutor... Dela şapte poştii mă cheamă lădiţa, când vrea cineva să mi-o desmierde! Ha! Ha... V'aţi înşelat amar!...

Dună urla, Vidra urla:

— Omul dracului! Pocitură! Mi-e scârbă de tine, ursule răspopit!

Apoi, se aruncă la pământ, îmbrăţişă pe Sandu, sărutându-l şi desmierdându-l cu glas duios:

— Puiul meu! Drăguţul mamei!

Dună vru s'o smulgă din îmbrăţişarea mortului. Vidra scoase un junghiu din brâul lui Sandu şi-şi tăie beregata. Sângele ţâşni şi-o acoperi toată. Gâlgâia ca dintr'un gurgui şi-l bea pământul.

Iar Dună nu mai putea de bucurie şi de râs. „Să ştii c'a turbat căpitanul!" mă gândeam eu. Se uita la groapa pe care o săpase Vidra cu Sandu, la un pas de locul unde era îngropată lădiţa. Apoi împinse cu piciorul cele două leşuri şi le prăvăli în gaură, râzând:

— Aşa e când îşi sapă omul singur groapa! Măi copii!.. Aruncaţi pământ peste tovarăşii de odinioară, acoperiţi-i bine, că vreau să întindem horă mare pe mormântul comorilor mele! Dună ne sili pe toţi să ne prindem în horă. Noi săltam şi chiuiam, că n'aveam încotro, iar el cânta gros, haiduceşte:

Foaie verde foi de flori
Am avut două comori!...
Una mi-a furat-o furii
Alta ielele pădurii...

După ce sfârşi de cântat şi de dat cu căciula'n pământ, răsuflă lung, se scărpină în ceafă, se mai uită la pământul bătătorit de picioarele noastre deasupra morţilor şi ne zise:

(Urmare în pagina 3-a)

A apărut

Tainele Tibetului. Teroarea sburătoare. Scrisorile din cer ale missei Florence. Fantastice lupte cu misteriosul colos al văzduhului, al prinţului d'Airam, stăpânul Himalayei şi încarnarea lui Buddha.

Azi la chioşcuri şi librari.

AL. T. STAMATIAD

PREMIUL NAŢIONAL DE POEZIE — 1938

PEISAGII SENTIMENTALE 40 LEI

PAGINI DIN BAUDELAIRE 60 LEI

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

JOCUL DE-A DRAGOSTEA

CAP. X

Autorul preîntâmpină suspiciunile lectorului şi nu-i ascunde nimic din ceia ce i-ar putea servi de sprijin acolo unde povestirea capătă, natural, un real interes.

Oricât de fierbinte ar fi fost dorinţa lui Harry de a semăna nu numai la exterior, cu idealul omului modern, care atârna înaintea ochilor lui, ci să mai poseadă şi însuşirile-i spirituale, trebui să se mulţumească deocamdată numai cu primele: Solomasov plecase într'o misiune urgentă, şi Ketty îi comunica zilnic că n'a căutat-o nimeni şi că nimeni nu i-a scris. Promisiunea fetii, care părăsise în chip atât de straniu casa de odihnă, rămăsese neîmplinită şi energia cu care se umpluse Harry în ziua întâlnirii lor neaşteptate se irosea în alte părţi.

Şi 'n amurg, când favoritele îi erau superb aranjate, tânărul om şedea lungit pe divan şi privea ţintă la idolul său, al cărui surâs era invariabil în cadrul mărit din filmul „Numărul cinci", şi care la rându-i, îl privea pe talentatul ucenic. Harry se încredinţă la un moment dat că favoritele lui sunt cu mult superioare favoritelor lui Harry Piel. Cine dealtminteri, s'ar fi putut mulţumi cu posesia doar a unei biete perechi de favorite? Se înţelege că numai Harry cu toată energia-i proprie şi împrumutată visa să le aibă dimpreună cu toate însuşirile interioare ale idolului, dar care îi erau tot aşa de refractare ca şi favoritele.

Şi deodată pe când examina una după alta ilustraţiile, tot felul de portrete şi tablouri extrase de prin revistele cinematografice, programe şi afişe unde ca o panglică nesfârşită se desfăşura înaintea privitorului toată calea glorioasă a actorului de cinematograf, inima lui Harry fu străpunsă de ură şi gelozie.

Se înţelege, nu persoana lui Harry Piel îl răzvrătea, ci lumea ceea a industriaşilor americani, a feciorilor de bani gata şi a escrocilor ingenioşi, a gentlemanilor şi a fiilor de milionari, în ale căror roluri juca idolul vieţii lui Harry.

Trebue să spunem că odată cu această revoltă Harry simţi o poftă nebună de activitate şi o energie ce-l prindea în vârtej.

Părăsind patul îşi consacră exerciţiu-i cotidian, crescupului zilei de vară, care era, în definitiv, dator să-i împrumute şi lui ceva din farmecul, fastul, strălucirea şi animaţia, de care se bucura într'o atât de largă măsură eroul ecranului. Dacă exemplul viu, luat dela un erou obişnuit al unui oarecare Arsène Lupin, în al cărui rol apărea idealul său, nu era pe deplin însuşit de către vrednicul ucenic, atunci Harry recurgea la cel mai bun amic al său, care-i sta totdeauna pe masă şi care totdeauna era gata să-l ajute. Acela — era o carte minunată ! Nu puţine lucruri împrumutase Harry din ea pentru „Porunca" sa, o carte admirabil legată, o carte ce purta ispititorul nume de: „Adevăratul cod al manierelor elegante", sau „Enciclopedie pentru tineret", o carte ce-i servea necontenit lui Harry de călăuză.

Insă cu regret nici o urmă, (măcar în chip de iniţiale) de numele autorului, nu se vedea pe dânsa.

Un exemplu luat la întâmplare din minunata carte, glăsuia:

„Bărbatul va saluta pe stradă ridicându-şi pălăria şi întinzând braţul cu o mişcare lină în direcţiunea persoanei căreia i-e adresat salutul..."

După ce învăţă toate acestea pe din afară, Harry îşi salută idolul, ce-i zâmbea binevoitor din perete, nu mai puţin de şaizeci de ori. (Socotind, pe puţin, câte un minut de fiecare salut, ocupaţia aceasta îi răpi nu mai puţin de un ceas). La al şaizecişiunulea salut, Harry constată că mişcările sunt perfecte, graţioase şi corespund satisfăcător codului manierelor elegante.

Vrednicul ucenic tocmai se pregătea să studieze cu aceiaşi minuţiozitate arta de a saluta la teatre şi la baluri, când deodată uşa se deschise repede. Şi înainte ca Harry să fi avut timpul să-şi pună în aplicare ştiinţa de a întinde cu o mişcare lină mâna în direcţia persoanei care intrase, aceasta şi veni lângă Harry, în odae, îi strânse fără nici o etichetă mâna şi strigă cu o voce plăcută de bas profund:

— Sănătos, Gavriuba? Indată ce am sosit, am venit la tine, — am găsit biletul tău sub uşă. Ei, ia povesteşte-mi ce s'a întâmplat? Ai vreun răspuns?

Harry îşi agăţă pălăria cu care făcuse până atunci exerciţii în arta de a saluta pe stradă, în cuer, apoi puse la o parte minunata carte care ascundea într'însa comoara înţelepciunii lumii aristocratice, punându-i mai întâi o panglicuţă de mătase. Panglicuţa aceasta, judecând după petele de grăsime ce o împodobeau, servise cândva altor scopuri. Iar când acestea fură sfârşite, se întoarse spre musafir:

— In primul rând, — observă el cu asprime, — te-am rugat să-mi zici ca toată lumea, adică Harry, iar în al doilea, n'ai nici un răspuns în afară de dorinţa-mi fierbinte de a te ajuta. Ai înţeles, — adaose el cu o veninoasă politeţă.

— Haide, fie, dacă-i Harry, Harry să fie, drace, — acceptă el, — m'am obişnuit să-ţi spun ca înainte. Ţi-aduci aminte cum am prins odată la gârlă broscuţe şi ne-am umplut buzunarele, iar când am ajuns acasă — le-am găsit pe toate moarte.. Ce de amintiri plăcute! Şi-ţi mai aduci aminte cum ne necăjeau pe noi băeţii? Savrasov, unde-i Salomasov? Iar mie îmi strigau: Salomasov, unde-i Stavrasov?

Harry se înciudă şi mai tare şi cu un zâmbet dispreţuitor ce-i flutură pe buze, întrebă:

— Oare n'ai şi tu ceva mai interesant de povestit din viaţa ta?

Salomasov avea o fire blândă, simplă şi deschisă. Otrava ironiei, sarcasmului şi a altor ipocrizii sufleteşti, îi era necunoscută. Primi cu simplicitate propunerea de a schimba discuţia şi grăi cu basul său profund, care deveni şi mai plăcut:

—Cum să nu, amice. Tu ştii de unde vin acum?

— N'am avut plăcerea, — răspunse Harry.

— Din Sunsk.

Salomasov se opri, ca să vadă ce impresie va face asupra prietenului său această veste, dar cum acela stătea mut, el adaose în grabă:

— Ei, cum îţi place asta?

— Nu-mi place deloc, pentru că eu te aştept de o săptămână, iar tu te-ai apucat să cutreeri nu ştiu pe unde...

— Dar ciudat mai eşti! — hoti acela, — vezi că am primit o delegaţie pentru afacerea noastră. Şi-am adus vreo optzeci de kilograme de argilă.

— La ce ai nevoe de asta? — întrebă Harry fără entuziasm.

— Ciudatule, vreau să încep experienţele. Asta-i argila care-mi trebueşte. Am găsit-o alături de fabrică şi n'are nici o urmă de caolină. E cea mai simplă argilă. Cu ea chiar şi vreau să încep experienţele.

Râsul vesel, însufleţirea şi strălucirea înfrigurată a ochilor căprii ai lui Salomasov, dovedea că tânărul savant a ajuns la una din temele-i favorite şi că o va desvolta înaintea ascultătorului său nu numai un caz concret de chimizare dintr'o anumită ramură industrială, dar şi principiul pe care s'ar putea sprijini o chimizare naţională. Deci ştiind că o asemenea discuţie ar însemna o zadarnică pierdere de vreme, Harry fu silit să oprească pe orator:

— E vorba de chimie aci, Victor Pavlovici şi parcă am mai vorbit odată, — îi aminti el, — că treaba mea e biroul cu tot birocratismul lui, iar a ta, — chimia şi celelalte. Iţi voiu spune ca Komsomol la Komsomol, că, deşi am fost exclus din cercul komsomolilor, eu sunt, totuşi, gata să te ajut în caz de vei avea nevoe de protecţie la oficialităţi... Să-ţi intre odată în cap!

Tânărul chimist tresări, îşi înghiţi cuvântul ce i se învârtea pe limbă, nerostit, şi se supuse.

— Fie, spuse el, dar tu ce-ai făcut în direcţia oficială?

— Doară îţi scrisesem, — replică Harry cu o expresie de vădită nemulţumire pe buzele-i nerase, — să-mi dai jurnalul tău.

— Ştiu, dar ai vorbit la Regie? Te-ai interesat?

— Ce crezi că m'am apucat să fac birocratism? Corespondenţelor şi adreselor nimeni nu le dă atenţie. Noi ducem lupta împotriva birocratismului, tărăgănelilor, iar — tu, — ai scris? Nu, puiule, numai cu proptele, intervenţii personale, fără amânări, mai poţi face ceva astăzi.

Necunoscând deloc lumea, unde cu atâta uşurinţă se învârtea Harry, Salomasov nici nu bănuia că această afacere s'ar putea aranja chiar fără proptele. El ridică din umeri şi făcu un gest cu mâna. Atât îi era de străin tot ce nu era în legătură directă sau indirectă cu laboratorul, cu chimia sau chimizarea ţării.

— Da, e straşnic, Harry, — suspină el, — dar ce să-i faci? Stărue deci, fă aşa cum crezi.

Harry înălţă îngâmfat din umeri.

— N'ai să mă înveţi tu pe mine ce să fac, că nu-s un papă lapte, şi nici nerod. Ai adus revista, îţi spun?

Salomasov scoase un elegant număr dintr'o revistă germană lunară din buzunarul hainei şi-l puse pe masă.

— Da, fireşte c'am adus-o, — răspunse el, uite-o. Nu numai revista, dar şi o scrisoare. De va fi nevoe...

El desfăcu hârtia albastră, scrisă cu îngrijire la maşină şi o ţinea delicat în mână. Harry deveni curios.

— Ce scrisoare?

— Una relativ la articolul din revistă. Dela societatea de chimie din Germania...

Harry luă scrisoarea şi trecând posomorît cu ochii peste rândurile egale ale limbii străine, întrebă:

— Ce-ţi scriu ei aici? Tot relativ la...

— Da, fireşte. Uite vezi: Herr Professor, adică domnule profesor, am citit articolul d-voastră...

— Ia stai, stai puţin, ce, tu ştii nemţeşte?

Salomasov zâmbi cu dispreţ:

— Oare ce savant o să mai iasă din mine, dacă n'o să ştiu cel puţin nemţeşte? Articolul acesta e scris în nemţeşte sau nu?

— Cred că ţi l-a tradus cineva pe acolo, — mormăi el morăcănos, — de când ai devenit profesor? Ce-mi tot spui mie gogoşi? Scrisoarea nu-i a ta!

— Nu-i a mea? — se miră acela, — dar atunci la ce aş mai fi cărat-o cu mine? Nici adresa de pe plic nu-i a mea? Eu nu sunt profesor dar aşa obişnuesc ei să numească. Eu le-am atras atenţia şi în scrisoare, că nu sunt, la dracu, niciun fel de profesor şi ei mi-au răspuns că, vă spunem, mă rog, astfel, din respect pentru descoperirea d-voastră ştiinţifică! Se vor găsi doar oameni cu judecată la Regie, cari vor da crezământ, îmi închipui, cel puţin scrisoarei, dacă nu spuselor mele.

Harry luă înfrigurat scrisoarea şi o băgă în plicul ornamentat cu tot soiul de mărci şi ştampile.

— Ştiu, — zicea el, vârând plicul în revistă, — sunt chiar convins că afacerea va porni. Aibi răbdare. Eu o să intervin, o să stărui! Şi tu, până una alta, vezi-ţi de chimie.

Pomenirea cuvântului chimie, îl mai însufleţi puţin pe Salomasov, a cărui discuţie monotonă cu prietenu-i îl exasperase şi care avea convingerea că ar muri de plictiseală, ar înebuni să lucreze o zi în birou. Pretextând apoi o grea oboseală de pe urma drumului şi nevoia expedierii momentane a pământului la laborator, părăsi în grabă pe tânăru-i protector.

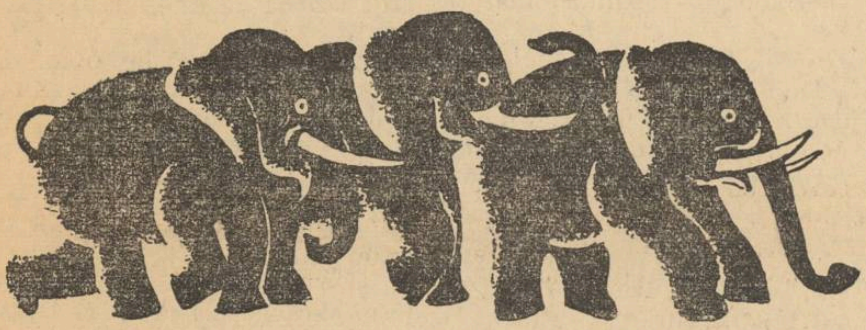
Harry nu-l mai reţinu. Era chiar mulţumit de plecarea prietenului. Petrecându-l până în prag, se plânse din nou de truda muncii de birou, sigur fiind că nu va mai da ochii cu el tocmai curând...

Işi terminase misiunea cu un strălucit succes. Puse scrisoarea cu plic albastru dimpreună cu revista în buzunar. Aruncă apoi o privire tizului ce-i zâmbea din perete şi i se păru în clipa aceea că seamănă nu numai la favorite cu idolul său! Nu, nu! Ii însuşise până şi calităţile interioare.

Fericit şi mândru, plin de respect pentru sine însuşi, începu să-şi pregătească tualeta de seară. Nu cerea mai mult dela viaţă decât avea. Soarta, de altfel, era mai darnică cu el decât s'ar fi aşteptat. Succesele veneau lanţ, unul după altul: înecându-se de bucurie şi emoţie, Ketty îi adusese pe seară o scrisoare.

(Urmează)

Trad. de M. Vovilina.

POIANA BLESTEMATĂ

Urmare din pagina 5-a

— Mă copii, m'am răzbunat! Acum sunt liniştit...

„M'am săturat de viaţa asta... M'am săturat să tot vărs la sânge omenesc şi s'adun bogăţii... Hai, băeţi, hai să plecăm din pădure, să ne facem oameni de treabă. Sunteţi tineri, mai aveţi mult de trăit şi-ar fi păcat să vă prăpădiţi viaţa în întunecimile codrilor... Duceţi-vă pe la casele voastre. Na-vă bani! Insuraţi-vă, cumpăraţi-vă pământ, boi şi plug şi trăiţi în pace!

„Uitaţi pe căpitanul vostru şi viaţa ce-aţi dus-o cu el împreună. Şi'n liniştea căminului vostru, rugaţi-vă pentru Dună cel răspopit!

„Mă duc şi eu de-aici...

„M'oiu face popă iar, sau vreun călugăr prea cuvios. Sau poate c'am să mă însor şi eu, să trăesc viaţa plugarului cinstit în vreun sat departe... Hai mă flăcăilor duceţi-vă cu bine!"

Dună ne dete câte o mână de galbeni la fiecare, ne sărută şi ne mai zise:

— Să păstraţi taină mare de toate isprăvile noastre, măcar o jumătate de veac de aci înainte! Uitaţi-mă! Şi, mai cu seamă, nu încercaţi vre'odată să-mi furaţi comoara îngropată aici! Eu veghez, m'aţi auzit? Veghez!

„Toată lumea o să creadă că sunt departe, sau poate am murit, dar mă jur pe mormântul părinţilor mei că umbra mea va da târcoale, veşnic, stejarului acestuia!

Dacă vi-i dragă viaţa, nu v'apropiaţi de comoara mea!

„Haiduce Stan! mai zise el, luându-mă în braţe.

„Ai fost întâiul meu tovarăş, vreau să mă părăseşti cel din urmă!"

Şi, cu mine'n braţe se uită cum se duceau, unul câte unul, cei fraţi de cruce douăzeci.

Apoi, ne despărţirăm şi noi.

Au trecut ani de atunci.

Mi-am văzut, din când în când vechii prieteni de haiducie. Unii erau plugari, alţii negustori, ba doi din ei ajunseră chiar zapcii.

Ne-aminteam de frumoasa Vidra, de întunecatul căpitan pe care nimeni nu-l mai văzu vreodată.

Unii spuneau că Dună trăeşte încă în singurătatea pădurii, veghiându-şi comoara din poiană şi omorînd pe cei ce încercau s'o dezgroape.

Nişte babe povesteau c'ar fi întâlnit în pădure un călugăr bătrân, care aduce la chip cu vestitul haiduc... Sihastrul le dăduse bani mulţi şi le sărutase mâna de bucurie c'a văzut fiinţe omeneşti.

Mulţi ani în urmă, s'au găsit oameni ucişi, la poala stejarului trăznit, alături de o groapă abia săpată. Şi eu cred că pe toţi îi omorîse Dună, care-şi păzea comoara, după cum ne vestise în ceasul despărţirii...

„De-aceia, zic, măi oltenilor, ascultaţi sfatul meu şi feriţi-vă de ispită... mai bine lungiţi puţin drumul, ţinând cărarea din pădure, decât să tăiaţi în două poiana blestemată!"

VICTOR EFTIMIU

VÂRTEJUL

ROMANUL SCRIITORULUI

ROMULUS CIOFLEC

A FOST PREMIAT DE

ACADEMIA ROMÂNĂ

IUNIE 1938

EDITURA „ADEVERUL" S.A.

PREŢUL LEI 70

Bonifaciu Florescu

In numărul trecut al „Adevĕrului literar şi artistic", în capitolul *Vătafii graiului scutit de înrâuriri*, am citat unele ciudăţenii ale lui Bonifaciu Florescu care vroia să înlocuiască prin *năstrape* cupele, şi prin *iadicesc* sau *iadnicesc* adjectivul *„infernal"*.

Cum viaţa literară a lui Bonifaciu Florescu n'a fost alcătuită numai din ticuri şi manii, găsesc nemerit să revin asupra subiectului printr'un articol nu apologetic — o, nu! — dar în care nici rezervele să nu aibă precădere.

In activitatea-i literară care a ţinut mai bine de un sfert de veac, Bonifaciu Florescu a lucrat pentru ceeace s'ar numi astăzi: cooperare intelectuală.

In „Revista Orientală" din Mai 1896, ideea aceasta era mai limpede şi mai precis formulată decât în încercările-i anterioare. Un apel adresat, în franţuzeşte, scriitorilor sârbi, bulgari, greci, turci ş. a. m. d. spune acestora— ca şi compatrioţilor — *„Aimons chacun notre pays, mais ne détestons pas les voisins!"*. Şi adaogă că, până la o vastă confederaţiune, „Revista Orientală se mulţumeşte deocamdată să râvnească a deveni organul literar al Europei carpato--balcanice".

Era un om de-o cultură într'adevăr universală. Obârşia şi mergerea-înainte a civilizaţiunilor îl ademeneau cu deosebire. A tratat această problemă în nenumărate foiletoane ale „României Libere" din Fevruarie şi Martie 1878 întovărăşind citările şi rezumatele din Lubbock şi Maspero de vederi personale, desvoltate într'un stil din care pitorescul nu lipseşte, dar în care declamaţiile şi tonul profesoral sânt şi ele prezente.

„Foiţele" lui ştiinţifice, literare şi dramatice, se înşirau săptămâni dearândul, cuprinzând subsolul înalt al primei şi celei de a doua pagini, ba ţinzând câteodată să-şi anexeze şi pagina 3-a dintr'acelaş număr. Elanurile lui erau îndelung vorbitoare (ca să fim în tonul stilului său perifrastic din „Biblioteca omului de gust" în care, după cum văzurăm, laringele era înlocuit prin canalul de răsuflare). Astfel, când—înainte de P. P. Carp şi de Ionescu-Gion—el descoperă poema „Radu" a lui Ronetti-Roman, Bonifaciu Florescu publică în patru numere ale sus amintitei „Românii Libere" (condusă de D. A. Laurian) un studiu în care abundă interogaţiunile şi exclamările:

„Se aştepta ceva nou şi dela literatori, dar lucru curios: vechile deprinderi au continuat a se impune celor ce se învechiseră într'însele? Războiul şi triumful n'au produs nici o operă perfectă, nici o operă asupra cărei discuţiunea să nu mai fie permisă. Trebuia un curent nou în literatură, trebuia să apară ceva care să rupă cu tradiţiunile, şi aşteptam toţi să vedem: de unde vine vântul care să ne readucă căldura vieţii? Cel puţin acesta era simţământul meu; mă întrebam: de unde va veni regenerarea literaturii? şi cine ne va scăpa de gingăşie şi de servila imitaţie, dacă nu ne reînsufleţise nici Griviţa, nici căderea lui Osman-Paşa? Azi încep a spera, căci am credinţa că autorul poemei Radu, d. Ronetti-Roman, este destinat a deveni marele nostru magistru pe viitor!"

*

Etiam contra omnes! Deviza aceasta a unuia din eroii lui — un peruvian francez cu nume italienesc — ar putea să fie pusă ca epigraf la multe articole şi cercetări pe cari Bonifaciu Florescu le-a dat la iveală în „Columna lui Traian" a lui Haşdeu, în „Revista contemporană" din 1874, în „Stindardul" politic, literar, comercial şi ştiinţific din 1876, în primii ani ai „Literatorului" lui Alexandru Macedonski, în „Revista literară" a lui Theodor Stoenescu şi în acele „Anale literare" de prin ţ886 şi 1888 cari, după expulzarea din ţară a lui M. Gaster, au ţinut, ca un omagiu pentru marele învăţat, să-i păstreze numele pe frontispiciu printre colaboratorii şi redactorii cari se numeau G. Dem Teodorescu, Anghel Demetriescu, Lazăr Şăineanu, Ştefan Velescu...

Etiam contra omnes! Impotriva părerii ce stăpânea pe atunci, Bonifaciu Florescu, cel dintâi, declară ca poet liric pe Grigore Alexandrescu socotit până atunci (în 1874) numai printre scriitorii satirici români, sau cum spun Poeticele: printre cultivatorii genului didactic. Iar mai târziu, în toiul entuziasmului stârnit de *Ginta latină*, B. Florescu pune totuşi mai presus de opera poetică a lui Alecsandri pe aceea a lui Alexandrescu, ca una ce e mai plină de omenie şi mai bună educatoare.

*

Trebuie să fi fost dacă nu un dascăl eminent, în orice caz unul eminamente drept, judecând notele pe cari şi le dădea. Căci propriile-i sextine, amoroase, ale lui „varia" şi epigramatice mai mult sau mai puţin originale, apoi nenumăratele-i traducţii în proză, în strofe rimate şi'n versuri albe din Auguste Barbier, Victor Hugo, Mellain de Saint-Gelais, J. Le Robo, Baudelaire, Ronsard, Clément Marot, Rabelais, Scarron, Lebrun, Musset precum şi tălmăcirile sale din poezia albaneză, din popularele britanice etc., le însoţia de note juste: *„rime slabe"*, *„rimă defectuoasă"*, *sau* (încântat de sine'şi) *„rime bogate"*. Recunoscându-şi meritele şi „ereziile de versificaţiune" prevenea pe cetitor:

„Voi pune cu nepărtinire nota perfect *poeziilor mele ce sunt ferite de greşeli, şi voi arăta sincer greşala ce am comis luându-mă numai după ureche"*.

Uneori însă observaţiunile lui trebue să fi uluit pe lectorul revistelor la cari colabora sau pe care le conducea; de pildă următoarea remarcă la Cântarea lui Walmuki de Iuliu Cesar Săvescu:

„Această poezie este pe versuri de 18 şi 17 silabe, cu două emistihuri. Versul e exametru. Are lunga pe a 2-a, a 4-a şi a 8-a din fiecare emistih, adică fiecare emistih e compus din două iambe urmate de un peon al 4-lea prelungit printr'o scurtă. De n'ar fi observată legea de a pune o lungă la a doua, versul ar fi de patru picioare, emistihul fiind de două peonuri al patrulea, piciorul al doilea şi eventual al 4-lea prelungite printr'o scurtă".

In schimb colegii lui, mai bătrâni şi mai gravi, trebue să fi deschis ochi plini de mirare la producţiile frivole care încadrau erudiţia lui severă; bunăoară la cele în care sunt versurile: „Eu ziceam c'a ta sprînceană este-arcuşul de amor"; „Vroi urechea-ţi s'o sărut"....

Noi, la rândul nostru, cetim, deşi cu indulgenţă, dar cu zâmbet, următoarea *traducere* a lui Bonifaciu din „Il ne faut jurer de rien" al lui Alfred de Musset:

Foae verde rosmarin
Fă, Florico, fată mar.
Satul zice că Marin
Ţi-ar fi dat mai ieri o floare —
Fi-va svonu-adevărat
Sau că-i basm din vânturi luat?

Mirarea noastră nu zăboveşte pe lângă acel „luat" devenit monosilabic, dar ne întrebăm ce s'a ales sub pana poliglotului Bonifaciu Florescu din prima stanţă a acelei minuni de Chanson de Walbunk:

Il est donc bien vrai
Charmante Colette,
Il est donc bien vrai
Que pour votre fête
Colin vous a fait
Présent d'un bouquet?

BARBU LAZAREANU

O JUMĂTATE DE OM

MARELE ROMAN AL SCRIITORULUI

LUDOVIC DAUŞ

a fost distins cu premiul

REGELE CAROL al II-lea

oferit de Ministerul Artelor prin S. S. R.

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

LEI 80

TEHNICA CRITICEI ŞI A ISTORIEI LITERARE

III

Două dintre cele mai cultivate metode în critica aşa zisă ştiinţifică sunt *critica izvoarelor* şi *critica genetică*. Critica izvoarelor este o varietate a criticei de apropiere, de analogie. Intre două opere literare se observă asemănări. De pildă *Mureşan* al lui Eminescu seamănă până la un punct cu *Faust* al lui Goethe, *Scrisoarea pierdută* de Caragiale seamănă în unele privinţe cu *Revizorul* de Gogol. Ce spune aceasta? După unii foarte multe lucruri, privind judecata însăşi de valoare asupra operelor. Dar nu vom pune acum în chestiune legitimitatea apropierilor, pe care oricine de altfel le face în chip aproape spontan, dovadă că e în spiritul nostru de a găsi între obiecte asemănări şi a simţi satisfacţie când le descoperim. Critica izvoarelor are un program mai strict şi mai ştiinţific. Ea se bizue pe presupunerea că de vreme ce orice fenomen are un antecedent, adică o cauză, şi opera literară este determinată. O poezie nu se naşte din nimic, ea are izvoare. Rostul criticei nu este, zic lansonienii, să dea judecăţi de valoare ci să explice, să arate le comment et le pourquoi. Inţelegi ce este apa când prin analiză afli că este o combinaţie de oxigen şi hidrogen în anume proporţii. Inţelegem ce este o operă literară când descoperim din ce elemente este alcătuită, adică din ce provine, determinându-i antecedentele, cauza. Bunul simţ, chiar fără ajutorul esteticei, ar răspunde că formal cauza operei nu poate fi decât talentul scriitorului, iar din punct de vedere continutistic cauza trebue să fie cuprinsul însuşi al sufletului autorului, adică experienţa lui, biografia lui. Incât analizând esteticeşte opera literară prin chiar aceasta, peste judecata de valoare, descriem conţinutul psihic primordial, cauza istorică a operei. Istoricii ştiinţifici nu văd însă lucrurile aşa. Pentru ei opera e un fenomen care trebue studiat obiectiv, ştiinţific şi căreia trebue neapărat să i se găsească lanţul cauzal.

Poziţiunea izvoriştilor este, putem s'o spunem dela început, principial eronată, în contradicţie cu estetica operei literare, dar observaţiile lor, întrucât privim literatura ca un simplu act psihologic ori eveniment social nu sunt lipsite de interes. Oricine dintre noi a făcut pe marginea unei opere constatări izvoriste afirmând că un lucru seamănă cu altul şi-l presupune ca moment antecedent. Prin izvor se înţelege aşadar nu un simplu element asemănător ci un element care se presupune a avea o legătură directă cu opera studiată, a fi cauza ei în total ori în parte. Critica izvoarelor este aşadar o critică de filiaţiune.

Să vedem de câte feluri pot fi izvoarele, simplificând pe cât cu putinţă clasificările specialiştilor. Gustave Rudler în *Les techniques de la critique et de l'histoire littéraires* distinge, de altfel în concordanţă cu alţii, după natura antecedentelor:

1) *Izvoarele vii,* elementele din experienţa scriitorului, adică pasiuni, credinţe, impresii de natură, etc.

2) *Izvoarele cărturăreşti.*

Este învederat că istoriceşte vorbind experienţa scriitorului este o cauză a operei lui. Prin urmare dacă este legitimă curiozitatea în general, e legitim să găsim element biografic în opera de artă. Iată de pildă o poezie de Goga, intitulată *Casa noastră:*

Trei pruni frăţini, ce stau
să moară,
Işi tremur creasta lor bolnavă,
Un vânt le-a spânzurat
de vârfuri
Un pumn de fire de otavă.
Cucuta creşte prin ogradă
Şi polomida-i leagă snopii...
Ce s'a ales din casa asta,
Vecine Neculai al popii!...
. . . .
Infipt în meşter-grindă, iată-l,
Răvaşul turmelor de oi;
Şiragul lui de crestături
Se uit'atât de trist la noi.
Imi duce mintea'n alte vremi
Cu slova-i binecuvântată, —
— In pragul zilelor demult
Parcă te văd pe tine, tată,

Şi par' c'aud pocnet de bici
Şi glas stăruitor de slugă.
— Răsare mama'n colţul şurii
Aşează'ncet merindea'n glugă...
Induioşată mă sărută
Pe părul meu bălan, pe gură:
„Zi Tatăl nostru seara, dragă,
Şi să te porţi la'nvăţătură!"

Toată poezia lui Goga vorbeşte afară de asta de popi, de dascăli. In *de-o să mor* care e un fel de *Mai am un singur dor* strofa ultimă sună aşa (am şi făcut prin asta o filiaţie):

Voi să-i daţi lui popa Naie
Liturghii o lună'ntreagă,
Că-i sărac şi popa Naie
Şi n'are bucate, dragă.

Cine cunoaşte Răşinarii, casa bătrânei doamne Goga din uliţa Popilor, împrejurarea că tatăl lui Goga era preot şi că pe uliţa amintită locuiau în deosebi feţele bisericeşti îşi explică, material, poezia lui Goga. Insă atmosfera ţărănească este aşa de evidentă încât ne întrebăm dacă am aflat mare lucru, descoperind „izvorul". Când dăm de astfel de momente biografice, folosul e mai mare pentru biograf decât pentru estet. Căci prin biografie nu putem demonstra valoarea unei opere, dar prin operă putem adesea clarifica unele puncte de biografie.

Uneori izvorul biografic este mai ascuns. Câţi, încă şi acum bănuesc vreun element istoric în aceste versuri:

Au de patrie, virtute *nu*
vorbeşte liberalul
De ai crede că viaţa-i e curată
ca cristalul?
Nici visezi că înainte-ţi stă un
stâlp de cafenele,
Ce îşi râde de-aste vorbe
îngânându-le pe ele.
Vezi colo pe uriciunea fără
suflet, fără cuget,
Cu privirea 'mpăroşată şi la
fălci umflat şi buget:
Negru, cocoşat şi lacom, un
isvor de şiretlicuri,
La tovarăşii săi spune
veninoasele-i nimicuri;
Toţi pe buze-având virtute, iar
în ei monedă calpă,
Quintesenţă de mizerii de la
creştet până 'n talpă.
Şi de-asupra tuturora, oastea să
şi-o recunoască,
Işi aruncă pocitura bulbucaţii
ochi de broască...

Ei bine, omul cocoşat şi împăroşat este Pantazi Ghica, fratele lui Ion Ghica şi autor şi el. Ochii de broască aparţin lui C. A. Rosetti. Fără îndoială că o pasiune istorică a inspirat aceste celebre versuri:

Pe lângă plopii fără soţ
Adesea am trecut;
Mă cunoşteau vecinii toţi,
Tu nu m'ai cunoscut.

Trecând la izvoarele cărturăreşti, vom observa că prin ele se înţeleg orice impulsiuni din câmpul culturii. Primul izvor livresc al operei este cultura însăşi a scriitorului. Bunăoară cine a citit poeziile lui Ion Barbu n'a putut să nu rămână surprins de imaginile scoase din câmpul matematicilor. Vignetele sunt figuri geometrice. Se vorbeşte mereu de *zenit, nadir, pătrat, oval, vertical, curbură, prismă, conuri,* de numere în genere. O strofă sună aşa:

Fie să-mi clipească vecinice,
abstracte,
Din culoarea minţii, ca din prea
vechi acte,
Eptagon cu vârfuri stelelor la
fel,
Şapte semne, puse ciclic: El
Gahel.

Urmează apoi figura geometrică respectivă. Dacă ştim că Ion Barbu, pe adevăratul nume Dan Barbilian, este profesor de matematici la Facultatea de ştiinţe din Bucureşti lucrurile se lămuresc. Izvorul aici, dacă e vorba să aplicăm metoda izvoristă, trebue să explice mai mult, să intre în chiar structura creaţiunii. Şi într'adevăr spiritul matematic este prezent în concepţia despre poezie a poetului. Matematicile se deosebesc prin aceasta de celelalte ştiinţe că deşi pornesc dela un fel de experienţă n'au niciun contact cu percepţia universului sensibil. Matematicile nu observă natura obiectivă ci natura spiritului nostru în latura lui pur formală. Mai bine zis ele lucrează cu noţiunile cele mai sărace în conţinut, adică cele mai abstracte, întrucât unica notă pe care o dau obiectelor e aceea de a reprezenta unităţi.

Dar această unitate nu e o realitate ci mai de grabă o formă a gândirii noastre. Matematicile sunt o ştiinţă curat deductivă şi fiindcă emit propoziţiuni despre forma cea mai generală a universului, fără niciun reziduu senzaţional, avem oarecum impresia că ele se ocupă cu esenţa însăşi a lucrurilor deşi această esenţă nu e decât un raport foarte general. Pitagoricienii au şi fost ispitiţi să facă din număr nu o relaţiune ci un lucru în sine, cauză nu formă a universului sensibil. Este interesant că şi Paul Valéry, fără să fie un specialist ca Ion Barbu, a arătat preocupări pentru matematici. In chipul acesta se poate explica poezia lor care e o sforţare de a introduce intelectul nostru în ceiace este mai esenţial, mai îndepărtat de simţuri. Barbu mărturiseşte acest punct de vedere. El vorbeşte de „vibrarea şi incandescenţa modului interior", respingând „primitiva preocupare de culoare", de „geometria calitativă", de „întrebările cunoaşterii" şi „înţelegerea muzicală a lumii". Noţiunea de muzicalitate este luată aci în sensul matematic întrucât dintre toate artele muzica şi arhitectura au structura cea mai abstractă şi mai supusă calculului. In sfârşit el defineşte poezia aşa: „Punctul ideal de unde ridicăm această hartă a poeziei argheziene, se aşează sub constelaţia şi în rarefierea lirismului absolut, depărtat cu mai multe poduri de raze de zodia celeilalte poezii: genul hibrid, roman analitic în versuri, unde sub pretext de *confidenţă, sinceritate, disociaţie, naivitate,* poţi ridica orice proză la măsura de aur a lirei.

„Versul căruia ne închinăm se dovedeşte a fi o dificilă libertate: lumea purificată până a nu mai oglindi decât figura spiritului nostru."

Insă ştiinţa cea mai purificată de experienţă, care oglindeşte numai figura adică forma spiritului nostru este matematica. Deci poezia este văzută ca un fel de corelat liric al cunoaşterii celei mai abstracte.

In afară de cultură sunt desigur izvoare cărturăreşti speciale, parţiale. De pildă scriitorul poate să împrumute din altă operă *ideea,* să se inspire cu alte cuvinte. Operele cu material istoric, romanele istorice, dramele istorice, sunt desigur inspirate din istorie. Urmează să determinăm de unde anume a pornit scriitorul. Unii au grija, că să facă o maliţie. criticilor, să indice singuri izvorul. Bolintineanu arăta mai totdeauna sursa de informaţie, care era mai cu seamă corpul de cronice. Uneori însă faptul istoric, mai ales când are o nuanţă legendară, nu e aşa de uşor de determinat şi atunci investigaţia se dovedeşte necesară. Aşa de pildă visul sultanului din scrisoarea III de Fminescu s'a descoperit a fi versificaţia unui pasagiu din istoria otomană a lui Hammer, însă numai prin întâmplare. Când ideea este luată dintr'o lucrare neliterară, cum ar fi opera istorică, atunci putem vorbi mai de grabă de *material.* Când ideea este însă împrumutată din altă operă literară atunci avem mai de grabă de afacе cu o *influenţă.* In *Mureşan* de Eminescu găsim şi material şi influenţe. Materialiceşte ideea centrală este schopenhaueriană, literaliceşte ea este goetheană. Să examinăm puţin compunerea. In *Mureşan.* Despre ce este vorba acolo?

Mureşan, care este probabil poetul transilvan luat într'un aspect simbolic se întreabă dacă idealul politic, fericirea umană se pot vreodată atinge. Concluziile sunt pesimiste. Poetul invectivează pe Dumnezeu care răspunde doar cu nori şi fulgere. Mureşan s'ar sinucide dacă nu şi-ar da seama că este inutil întrucât viaţa în totalitatea ei este eternă. Deci se îndreaptă spre mare unde îl întâmpină divinităţile aquatice ondinele, care încearcă să-l atragă în mediul lor. Apare şi Somnul care face propria lui teorie. Apoi îl vedem pe Mureşan devenit eremit, privind la marginea mării spre nişte ruine, spre o fantasmă misterioasă spre care merg toate aspiraţiunile lui. In scurt sensul acestor viziuni este următorul. Viaţa nu e decât înfăptuirea eternă şi fenomenală a voinţei oarbe de a trăi. Istoria este desfăşurarea răului. Singurul mod de a ne sustrage acestui rău este de a dormi, de a visa. Un chip mai adânc de micşorare a intensităţii vieţii şi inclusiv a răului din ea, este ascetismul eremitismul.

Sinuciderea este inutilă, fiindcă vom renaşte iarăşi la viaţă, îndărătul existenţei noastre fenomenale stând un individ absolut. Dar trăind putem anula răul prin impersonalizare şi aceasta se obţine în contemplaţia artistică. Arta desvălue chiar ideile eterne care stau la baza istoriei şi prin asta ne eliberează de voinţa însăşi de a trăi în secol. Deci fantasma pe care printre ruine o contemplă eremitul Mureşan este opera de artă, poezia. Toate aceste idei înfăţişează pe scurt filosofia lui Schopenhauer. Dar eroul care monologhează asupra sensului vieţii, care trece din experienţă în experienţă, care păşeşte din prezent în trecut şi din relativ în absolut nu e decât un frate mai mic al lui Faust. Prin urmare Eminescu este influenţat de Goethe.

Adesea izvorul cărturăresc este aşa de apropiat de obiectul nostru de studiu încât el ia numele de *imitaţie.* Iar dela imitaţie mulţi trec la bănuiala de *plagiat.* Adevărul este că înainte se imita foarte mult şi aşa de servil încât te poţi întreba în ce constă invenţia scriitorului. Clasicii francezi, în deosebi dramaturgii imită cu pasiune. Când izvorul e o operă de un alt gen atunci imitaţia poate fi socotită o simplă sursă materială de inspiraţie. Aşa de pildă Shakespeare şi-a luat materia din *Romeo şi Julieta* dintr'o nuvelă italiană de Da Porto povestită şi de Bandello. Dar Molière împrumută din piese azi obscure scene întregi, abia prefăcându-le. La noi d. Ch. Drouhet a dovedit că foarte multe din vodevilurile, părând aşa de originale, ale lui V. Alecsandri sunt imitate după piese franceze bulevardiere, imitate până la localizare. Fără îndoială aceste descoperiri nu sunt cu totul fără importanţă. Dacă am afla acum că *Scrisoarea pierdută* a lui Caragiale ar fi o imitaţie strânsă a unei alte piese, n'am înceta să preţuim pe Caragiale. Dar am ajunge poate la încheierea că a imita aşa de fructuos nu e o vină, ba chiar e recomandabil. Dacă însă opera e slabă şi trăeşte numai din stima pentru culturalitate, atunci descoperirea unui model de aceiaş calitate ne duce la rectificarea valorilor. Iată un caz cunoscut. *Veneţia* lui Eminescu e aproape o traducere după un sonet al unui obscur poet austriac Caetano Cerri. Ne întrebăm: putem vorbi de o poezie originală sau de o simplă traducere? Chestiunea e complexă având în vedere că traducerile înşişi se socotesc ca opere de interpretare, de re-creaţie. Totul rămâne dar la aprecierea criticului de valori.

Acelaş Rudler mai clasifică izvoarele după orientarea lor în 1) negative 2) pozitive.

Izvor pozitiv ar fi acela pe care îl urmezi în linie dreaptă, izvor negativ acela pe care îl foloseşti prin contrazicere. O pildă de informaţie negativă o poate constitui la noi traducerea *Odiseei* de către d. E. Lovinescu. După o atentă observare ajungi la încheierea că traducătorul a avut mereu înainte cealaltă tălmăcire a d-lui G. Murnu, pe care a folosit-o contrazicând-o mereu chiar cu riscul de a merge pe căi mai încâlcite, nu fără a sucomba uneori înrâuririi pozitive.

Căutarea de izvoare a devenit o nevoie pentru unii cercetători, o pasiune şi o trebuinţă practică universitară. Dar uneori cu toate asemănările este greu să dovedeşti că între două opere este o legătură directă de filiaţiune. Atunci s'a recurs la altă teorie în virtutea căreia se împart izvoarele în 1) *conştiente* şi 2) *inconştiente.* E cu putinţă adică să fii înrâurit de o operă fără să ştii, prin memoria care funcţionează latent. Lucrul acesta nu e lipsit fireşte de adevăr. In genere un scriitor, mai ales în tinereţe, este tiranizat de un autor preferat, chiar când nu-l mai citeşte. Taine a început să scrie un roman autobiografic, dar a renunţat repede fiindcă a observat că fără să vrea imita pe Stendhal.

Sunt mulţi poeţi, la noi mai cu seamă, la care remarci note irecusabile de înrâurire străină, uneori chiar urme de atitudine teoretică complicată. Rămâi mirat să constaţi însă că poetul nu are nici cultura corespunzătoare şi nici lectura bănuită. El a prins din aer, cu urechea, şi a depozitat în subconştient.

Să spunem acum câteva cuvinte despre critica *genetică.* Şi aceasta porneşte din prezumţia

Continuare în pag. 8-a

OAMENI DE ERI...

Titlul articolului e al ultimului volum de d. T. Teodorescu-Branişte, apărut de curând. Un titlu elocvent, în zilele în care se uită uşor — dacă nu chiar se desconsideră — trecutul. Generaţia de azi — ca multe altele ce-au precedat-o, dar mai subliniat ca acestea — îşi închipue că dela ea începe totul. Plină de emfază scrutează viitorul; gâfâind de suficienţă aşează lespedea ignoranţei peste ce a fost. Cartea d-lui T. Teodorescu-Branişte vine la timp deci, ca să scuture o atitudine inadmisibilă. Ea ne aminteşte de legenda ţării care şi-a ucis bătrânii; în ceasul greu al încercărilor a trebuit să importe unul, ca să se salveze.

Să nu credeţi însă că d. Branişte face teorii, emite sentinţe şi jonglează cu definiţii. Cartea d-sale incită dispoziţia respectului şi dragostei pentru trecut prin simple ilustraţii. Câteva exemplare alese ale vieţii româneşti şi europene ne sunt prezentate în mişcare vie. O scurtă paradă spirituală, deschisă de I. G. Duca şi încheiată de Georges Clémenceau. Intre timiditatea — delicateţea aproape feminină — a fostului şef liberal român şi autoritatea bărbătească a Tigrului — octogenarul salvator al Franţei — defilează: scriitori, savanţi, pamfletari, conducători de state.

Cartea d-lui Branişte te interesează dela întâia pagină până la ultima, fiindcă e scrisă curgător, colorat, cu amănunte pitoreşti. Ea reuneşte 19 portrete, cari nu sunt nici searbăde biografii, nici gumilastice romanţări, ci siluetări spirituale. Informaţia istorică se alătură şi se complectează cu anecdota caracteristică. Iar sensul moral al modelului se desprinde limpede şi luminos.

I. G. Duca, un perfect boem, îndrăgostit de politică în nobila ei menire, timid, delicat, sărac şi cinstit, iată cum apare imaginea aceluia care a fost ucis mişeleşte la Sinaia, fiindcă voia să cruţe patriei, tulburări ce-i periclitau siguranţa.

Matei B. Cantacuzino — profesor, orator şi avocat, mai mult decât om politic, deşi a fost în repetate ori ministru. Figură de înaltă intelectualitate, jurisconsult de marcă, pentru Matei B. Cantacuzino justiţia era — nu oarbă — ci deslegată la ochi, ca să înţeleagă toate. Pentru el dreptatea plana deasupra oricărui considerent. De aceia a schimbat partidele politice, rămânând însă statornic credinţei sale.

In Vasile Pârvan, d. Branişte ne dezvăluie alături de savantul necontestat, pe om. Un suflet sensibil, duios, care se dăruia prieteniei dezarmat, integral, ca în legendarele amiciţii antice.

Iosif Nădejde — gazetarul de mare prestigiu, ne reapare din rândurile d-lui Branişte, în toată puritatea lui sufletească, mânuitor al condeiului cult, cinstit, informat şi de talent.

Părăsind hotarele româneşti, cartea d-lui Branişte ne evocă imaginea scânteetoare a genialului Rivarol, om de lume — râvnitul saloanelor parisiene şi al cucoanelor — pamfletar de fulgerătoare efecte: cu o vorbă de spirit, sau cu săgeata unei ironii necăutate el dobora piedestaluri şi situaţii. Un om de inepuizabilă vervă, care s'a risipit în viaţa mondenă a Parisului dela finele secolului al 18-lea. Destinul accidentat al acestui geniu ce s'a cheltuit în conversaţii — neconcentrându-se în vre-o operă — e schiţat în pitorescul lui atractiv.

Ajungem apoi la viaţa aspră, tragică chiar, a lui Honoré de Balzac. Incărcat de datorii — după urma unei afaceri ce a dat faliment — Balzac va scrie pentru bani. Creditorii îi pândeau filă cu filă, preţul lor slujind la acoperirea datoriilor. Intreaga lui viaţă Balzac a muncit — zi şi noapte, câte 16—18 ore în şir — la masa lui de scris, ca să-şi mulţumească creditorii. Viaţa aceasta de salahorie scriitoricească — geniul a înflorit totuşi în atâtea opere nemuritoare! — găsea mângâiere în braţele femeilor. A fost un sentimental. La 18 ani s'a îndrăgostit de o femee ce i-ar fi putut fi

Tudor Teodorescu-Branişte

mamă, dar care a fost destul de înţeleaptă ca mai târziu, să se dea la o parte, rămânându-i doar o devotată îngrijitoare. O altă femee, o burgheză cumsecade, a iubit în taină pe marele romancier şi a veghiat asupra-i.

Dar abia spre sfârşitul vieţei lui, când era abătut, bolnav şi hârbuit, Balzac şi-a împlinit idealul sentimental. El s'a căsătorit cu o frumoasă şi bogată contesă polonă, de care era îndrăgostit. Celebru, bogat şi iubit, Balzac era fericit. Dar fericirile trebuiesc numai atinse, nu şi trăite. Curând după căsătorie, Balzac moare.

Viaţa lui Thomas Garrigue Masaryk, spune d. Branişte, e *„una din acele existenţe minunate, a căror istorisire se confundă când cu basmul, când cu romanul senzaţional".*

In adevăr, fiu al unui vizitiu, Thomas Masaryk se ridică dela prima treaptă socială, în vârful scării, — preşedinţia republicii cehoslovace. Sărac, Thomas munceşte din copilărie, dă lecţii ca să poată învăţa el singur. Caracter integru, format încă din adolescenţă, el e eliminat din liceu fiindcă refuză să se spovedească, fapt care e împotriva conştiinţei lui.

In tot lungul vieţei sale, adevărul şi dreptatea îi vor fi coordonatele acţiunilor.

Impotriva invectivelor, şi a calomniilor — epitetul de trădător i-a fost aruncat nu odată — el stă întotdeauna pe poziţia de luptă pentru ce e just şi adevărat.

Savant de mare prestigiu — a fost şi profesor al Universităţii din Londra — Masaryk a organizat propaganda, armata şi aparatul de stat pentru aşezarea Cehoslovaciei independente şi democrate. Intemeetor şi conducător de ţară, Masaryk a îmbinat fericit înţelepciunea cu patriotismul.

Pe Aristide Briand animatorul Ligii Naţiunilor, d. Branişte îl caracterizează astfel: *„Om de tribună având darul de a domina, de a îmblânzi şi de a domestici printr'o miraculoasă putere de fascinaţiune chiar adunările cele mai tumultoase în vrăjmăşia lor; om de culise, mînuind cu un meşteşug ce nu poate fi întrecut, grupările parlamentare şi cucerind pe conducători; om de cabinet, sesizând cu un instinct uluitor miezul fiecărei chestiuni; — Aristide Briand a fost omul politic în înţelesul cel mai înalt, în înţelesul clasic al cuvântului".*

Fiindcă era un reflexiv, Briand părea un leneş. Lenea lui însă era prilej de meditaţie, de căutare de soluţii, o lene creatoare. Nu din dosare cunoştea el oamenii şi evenimentele, ci privind toate în faţă şi sesizând imediat.

Clémenceau — aminteşte d-l Branişte — l-a caracterizat prin tr'o butadă: *„Poincaré ştie tot şi nu înţelege nimic; Briand nu ştie nimic, dar înţelege tot".*

Ultimul, Georges Clémenceau. Viaţa lungă şi plină de lupte şi peripeţii a aceluia, care a fost conducătorul războiului victorios al Franţei, e descrisă mai amplu, cu date, amănunte şi pregnante anecdote.

Medic, profesor, om politic, ziarist, răsturnător de guverne, „trădător", luptător alături de Zola pentru reabilitarea lui Dreyfus, reorganizator al războiului Franţei din 1914 şi neşovăitor al rezistenţei şi ofensivei biruitoare, Clémenceau trăeşte o viaţă agitată, intensă, pasionantă, şi foarte rar împodobită cu florile recunoştinţei. Fire autoritară, era temut.

Desigur de aceia n'a ajuns la fotoliul preşedinţial al republicii, atât de râvnit de el. A fost un luptător în plinul şi frumosul înţeles al cuvântului. Din tinereţea înviorată de nobile accente de revoltă, până în ultima clipă, când a cerut să fie îngropat în picioare. „Şi mort vreau să stau în picioare", glăsueşte testamentul lui.

Final. Incheiată o escursie în lumea atrăgătoare a ideilor, spiritului, a nobilelor ţeluri.

Oamenii de ieri, oamenii de alaltăeri, oamenii de totdeauna... Dar *oameni,* exemplare alese, care au imprimat un sens moral vieţei lor, înălţând-o prin aceasta şi pe a celorlalţi.

Azi, când se face atâta caz de educarea tineretului, paginile d-lui Tudor Teodorescu-Branişte trebuesc puse sub ochii tuturora. Să ne căutăm rădăcinile în trecut şi să proectăm nobilele avânturi în viitor. Nu muşchii, violenţa, arma de foc vor aduce fericirea omenirii, ci sublimările spirituale, înălţările deasupra lutului, a lăcomiei şi a josnicelor porniri.

A. MUNTE

INSEMNĂRI ŞI POLEMICI

Modestie

A apărut de curând într'un colț depărtat de țară o revistă firavă, tipărită pe hârtie albastră. Cum se și cuvine, primul număr cuprinde manifestul acestei publicațiuni colorate. Citâm din acest manifest:

„Revista e scoasă de un mănunchi de tineri, cari n'au altă dorință decât pe aceia de a-și vedea simțirea tipărită onorabil, pe hârtie bună și c'o frumoasă literă de plumb".

In adevăr, modești, dumnealor. Alții la vârsta lor, au alte deziderate cu privire la simțire.. Dumnealor se mulțumesc s'o vadă onorabil tipărită pe hârtie bună și cu o frumoasă literă de plumb. Remarcați că nu vor nici măcar ca litera să fie de aur sau platină...

Modești!

„Literatură"

In cuprinsul aceluiaș manifest cetim următoarele: „Literatura noastră este fără pretenție".

Ei, dac'ar fi numai fără pretenție! Dar vezi că este și fără talent...

„Automotor"

Și ca să ilustrăm spusele noastre, reproducem „catrenul" de mai jos:

Domnișoarei Mia R.

Dorul meu este ca trenul
Care zboară printre șine,
Şi mereu se tot silește
Să ajungă pân' la tine.

Dom'le poet, dorul dumitale o fi tren personal, că tot „silește" să sboare printre șine și nu mai ajunge. Ia să fie automotorul lui Malaxa, nici n'are nevoie să se silească și nu numai c'o ajunge, dar o și întrece pe d-ra Mia R.

Iar dacă dorul d-tale ar fi un Rolls Royce elegant, apoi atunci cu siguranță că ar fugi ea după dumneata, cu toate că Rolls-ul nu zboară printre șine...

Argint şi aur

Un alt „poet" afirmă declamator:

Ești o minune dumnezeiască
Trup de fecioară, ochi care mint
Părul în bucle bogate de aur
Surâsul tandru, surâs de argint.

Nu o minune, ci o adevărată comoară de aur și argint. S'ar putea însă ca poetul să nu fi băgat bine de seamă și lucrurile să fie inversate, și anume: părul să fie argintiu, adică nins, semn de bătrânețe, iar surâsul să fie de aur, adică surâsul unui guri cu dinți falși, de aur...

Firește, atunci nu mai e comoară și nici minune, ci pur și simplu o muză cam bătrâioară.

Buletinul Săptămânii

E o veche tradiție în toate domeniile culturii ca evenimentele de mare importanță să treacă în primul moment — un moment care se prelungește, uneori îndelung—aproape neobservate. Făcând această reflexiune ne gândim la o revistă care a intrat în al doilea an de apariție, „Buletinul Săptămânii" de sub conducerea d-lui M. Simionescu-Râmniceanu, și despre care s'a vorbit până acum numai prea puțin.

Insuficient cunoscută de marele public, socotită drept un amuzant magazin ilustrat de o bună parte din cetitorii săi, — această publicație prezintă totuș o adâncă semnificație pe care nu putem să o lăsăm nerelevată.

In vremea noastră plină de incertitudini și contradicții, două sunt propozițiunile asupra cărora există un unanim consens; Mai întâi, că socialul tinde să absoarbă din ce în ce mai mult individualul. Și apoi, că slova tipărită e în plin regres.

In ce legătură stau aceste fenomene unul cu celălalt nu pare să fi preocupat pe nimeni mai de aproape. Și totuși raportul nu-i atât de greu de stabilit. Cartea sau articolul de revistă a fost, până ieri, expresia cea mai desăvârșită a individualității autorului. Astăzi, însă, într'o evoluție care duce omenirea spre o formulă de viață sută la sută colectivă, asemenea manifestații de personalism sunt fatal condamnate la declin.

Inseamnă oare fenomenul acesta și dispariția culturii? Câtuși de puțin. Dar el arată că e nevoie să se caute și să se găsească noui mijloace de exprimare mai adecvate noului spirit.

Astfel incontestabilele progrese ale cinematografului se explică prin faptul că imagina mulțumește mai bine pe omul de azi decât litera ieșită din mașina lui Gutenberg. Pasiunea pentru cetit a generației trecute e înlocuită în zilele noastre cu pasiunea pentru film.

Dela film la ilustrație diferența nu e mare și iată explicația numeroaselor fotografii publicate de revista „Buletinul săptămânii". Dar d. Simionescu-Rîmniceanu, pe lângă rapidu sugestie a imaginii vrea să salveze și lungile înlănțuiri de idei ce se cer exprimate prin cuvinte. Deaceea d-sa a imaginat originalul procedeu al articolului-legendă la fotografie care poate constitui un comentariu oricât de subtil și de aprofundat al imaginii vizuale. Sau, în orice caz, articolul nesemnat în care deci personalitatea autorului să dispară cu totul în fața operei.

Critic de artă prin înclinările și prin studiile sale, d. M. Simionescu-Rîmniceanu a reînviat, în vremea noastră de reîntoarcere la Evul Mediu, și frumusețea construirii catedralelor gotice, zidite din entuziasmul mulțimii anonime și credincioase.

Mistica și hagiografia modernă

In vremurile actuale, mulți sunt acei dintre elitele sufletești care sunt turburați și neliniștiți de dezlănțuirea poftelor materiale, ce amenință civilizația, prin distrugerea ordinei intelectuale și morale, datorită veacurilor de civilizație occidentală. Unii s'au consacrat căutării unei credinți religioase și s'au întors la disciplina religioasă, alții, fără a adera la vreo dogmă anumită, se preocupă de problemele spirituale și nu le mai tratează cu dispreţul ce era la modă acum treizeci de ani. O nouă atitudine religioasă se observă în lumea de azi, un nou curent străbate sufletele contimporane. Elita intelectuală reia în cercetare și studiază o serie de manifestări care, până în prezent, erau privite ca puerile dovezi de debilitate mintală, semne de patologie și nebunie. Credincioșii socot aceste manifestări ca semne ale „grației" divine. Intelectualii le consideră ca „fapte", ce trebuesc constatate și semnalate. Oricum am privi lucrurile nu e mai puțin adevărat că viețile sfinților, miracolele, valoarea mântuitoare a rugăciunii, ordinile mânăstirești, fac obiectul noilor preocupări ale intelectualilor și nu mai sunt privite ca incompatibile cu cultura și știința modernă.

Hagiografia se prezintă sub două forme literare: Mici volume fără critică, destinate la întreținerea pietății drept credincioșilor și la crearea obiceiurilor religioase, sunt foarte răspândite în public și servesc la întreținerea unor preocupări morale în sufletul mulțimii, prin procedeuri simpliste. Ele își au însă și primejdia lor: creiază în țările, cu spirit religios dezvoltat, un fel de idolatrie a Sfinților. Aprinzând candela la sfântul Neculai, purtând medalia și iconița atâtor alți sfinți, nivelul sufletesc al publicului se coboară la superstiții de un materialism care e foarte departe de credință și aspirații spirituale.

Alături de această hagiografie populară, sunt cercetările celor care, beneficiind de cercetările istorice, atât de prețuite în gustul publicului de azi, au ales printre cei care, după părerea lui Voltaire, au fost pilde între oameni" ca Ludovic cel sfânt, încercând a le reconstitui viața și caracterul. Din nefericire, alunecând pe o pantă ușoară, asemenea lucrări au ajuns repede la scrieri în serie, superficiale și banale.

Sunt se'nțelege și opere superioare destinate oamenilor de știinţe teologice sau scrise de adevărați istorici, ca lucrările Monseniorului Duchesne sau ale abatelui Vacandard. Alcătuite cu metodă și ordine, pline de note, de apendice, de piese justificative, ele fac serie a parte și nu pot fi considerate ca literatură.

In domeniul literar, Sabatier, prin studiul său asupra sfântului Francisc, a pus la ordinea zilei tot ce privește viața sfinților. După apariția cărții sale în care sunt descrise toate virtuțile, toate sforțările de a se dezlega de cele pământești, toată divina dragoste care se desprinde din istoria apostolatului franciscan, a urmat o serie de opere, unele mai bune, altele mai slabe, asupra vieților sfinților. Astfel este „Sfântul Francisc d'Assise", al lui Joergensen, operă definitivă și model al genului, Sfânta Lydwine de Shiedam", în care, cu prilejul unei simple biografii, Huymans a sintetizat toată mistica mântuitoare, minunatul studiu al lui Bernoville asupra „Sfintei Thérèse de Lysieux" care face să reiasă caracterul de eroism și energia neistovită a sfintei. Apoi „Saint Vincent de Paul" de Coste, „Sfântul Petre" a Henriettei Charasson și multe altele care nu sunt scrieri de propagandă ci opere literare de valoare.

Literatura turistică și de călătorie

Deși se fac atâtea călătorii de tot felul pe apă, în aer, pe pământ, cărțile în care se redau aceste călătorii, cu impresiile și aventurile nenumăraților turiști, sunt căutate, citite și recitite când au calitățile cerute povestitorilor.

Astfel este cartea tânărului Carton de Wiart, tânăr diplomat belgian, care dovedește sufletul unui adevărat explorator. Din 1930, a făcut, în adevăr, trei călătorii formidabile cu automobilul: în Africa: Alger, Tcead, Congo-Cap; în Asia: China, India, Afganistan, Suez, în America de Sud: Argentina, Bolivia, Peru, Panama.

Din aceste trei impozante raite, autorul ne povestește aventurile adevărate și pasionante ale parcursului său de 12.000 kilometri: „Sur la crête des Andes en automobile".

Dimpreună cu un tovarăș solid și expert mecanic, Lepage și cu foxteriorul său, Joki, mascota expediției, Carton de Wiart își începe călătoria traversând Pampa cu miile sale de vite cornute destinate frigoriferului, în April 1936. La începutul lui Mai, acelaș an, pătrunde în gâturile Anzilor, spre a trece apoi prin păduri și șesuri toride, partea cea mai grea și mai deprimantă pentru călătorul chinuit de țânțari, fără alt drum, care să se deschidă, de cât o cărăruie. Inecat de miasme roșii și rău mirositoare care se lipesc de trup, omul se simte fără nici o energie și voința de a merge înainte se disolvă.

După deșertul Chaco, asaltul Anzilor făcând drum numai noaptea, căci ziua căldura e nesuferită și ar putea să le vatăme motorul. Unul din cei doi tovarăși merge înaintea mașinii cu lanterna și tot drumul e pe marginea prăpăstiilor. In toată această descriere cetitorul urmează cu emoție și interes pasionat pe Carton de Wiart, artist și scriitor de rasă, om de formidabilă acțiune, în Bolivia, părăsind cu regret orașul „Suere", construit de spanioli în secolul al XVIII-lea, oraș cu nume din basme și cu „fete ce au cei mai frumoși ochi din lume".

Călătorii ajung la Caracas, după 27 de zile de călătorie fantastică, după ce au parcurs drumul cel mare pan-american, visat de Bolivar, după ce au dat lumii noi o pildă de marea putere sportivă și de energia vechii noastre Europe.

Cu totul în alt gen este „Shanghai secret" de Jean Fontenoy. Centru de viţiu și putreziciune, Shanghai evocă atmosfera unui oraș imens în descompunere fizică și morală, în care toți trafică ceva cu cinism și nerușinare. Mandarinii, deținători ai unei culturi care nu are nimic de a face cu acea europeană, merg alături de generali improvizați, fără cinste și fără vreun talent. Jean Fontenoy ne arată o americană, miss Wilson, victimă a unuia dintre ei și termină cu sinuciderea: „un corp care plutește pe apele grase ale unuia din canalurile fetide, care alunecă, prin Shanghai, ca niște reptile".

Camille Mauclair, ne dă un poem în proză cu „Egypte millinaire et vivante" mamă a tuturor civilizațiilor mediteraniane, făcând să trăiască în ochii noștri Egiptul trecutului și chipul său modern, în culoare și relief. Paul Guillon a scris că „Savoie" este o carte a naturii scrisă de un ascensionist, îndrăgostit de regiunea lui și cu o pană măiastră, căreia i se datoresc cunoscute și apreciate studii asupra literaturii italiene.

Tehnica criticei și a istoriei literare Continuare din pag. -a

știinţifică cum că totul trebue explicat. Criticul nu e mulțumit cu judecata de valoare ci vrea să știe cum s'a născut opera, mergând uneori până la anchetă. Cu alte cuvinte este încercarea de a introduce și în literatură laboratorul. Critica genetică are în scurt două momente: determinarea traiectului dela prima idee până la forma ultimă și stabilirea elementelor din care este formată opera. Geneticii fac caz mare de prima parte a operațiunii recurgând la anchete la cercetarea manuscriselor. De pildă *Egipetul* lui Eminescu și *Sărmanul Dionis* oricât ar părea de curios sunt înrudite genetic. Eminescu s'a gândit la început să facă o narațiune bizuită pe metempsicoză. Un faraon Tla și cu soția lui mor, și după aceea se reîncarnează peste câteva mii de ani în Spania și apoi în Franța. Ni se descrie Nilul și intrarea faraonului în piramidă. Mai apoi înrâurit de Victor Hugo și anume de *La légende des siècles* Eminescu se gândește să facă un tablou imens, de astă dată în versuri, al umanității începând din preistorie și sfârșind cu epoca lui Napoleon al III-lea. Acum trage episodul Egiptului în acest lung poem intitulat *Memento mori*. Apoi renunță și la acest poem dar publică separat *Egipetul* și apoi reface partea modernă în *Impărat și Proletar*. In sfârșit nu părăsește ideea metempsicosei dar o tratează într'un spirit filosofic mai subtil în *Sărmanul Dionis*. Geneticii vor striga: minunat! Am pătruns în tainele creațiunii. Insă credința e puerilă căci n'am aflat decât ceeace este principial presupus despre orice creațiune că anume dela ideea inițială până la forma ultimă sunt multe trepte. Și poeții răi și marii poeți lucrează la fel. Cât despre critica genetică de conținut ea constă într'un fel de inventar strâns al 1) senzațiilor, 2) sentimentelor și 3) ideilor dintr'o compunere, adică al fondului psihologic. De pildă să analizăm o strofă de Eminescu:

Cu geana ta m'atinge
pe pleoape,
Să simt fiorii strângerii
în brațe,
Pe veci pierduto, vecinic
adorato!

Senzorial poetul este un tactil. In privința sentimentului e mai mult un sensual. Dar absența sentimentului erotic propriu zis e compensată printr'o mare frenezie pasională și prin adaosul unei idei generale. Ideologic Eminescu e un absolutist. Iubirea el o concepe într'un plan etern, în afară de contingențe. Iată o mică analiză așadar. Ce rezultă din ea? Mai nimic. Aceleași observații le puteam face fără pedanterie, fără metode, fără fișe ordonate cum recomandă Rudler. Cu pedanteria înjosim această materie delicată care este poezia pentru care critica trebue să fie mai mult o artă decât o știință.

Metodele acestea „exacte" sunt ieșite din disperarea oamenilor fără sensibilitate artistică. Ei vor să găsească în metodă un succedaneu al gustului. Și e chiar interesant de văzut că critici în aparență impresioniști ca d. E. Lovinescu, se refugiază în dogmatism ca să se afle pe un teren solid. Ce este teoria sincronismului și a diferențierii decât metoda izvoristă transformată în principiu de valorificare. In orice poet se răsfrâng valurile culturii contimporane, deci izvorul oricărei poezii este în ceilalți poeți. Dacă în afară de elementele comune poetul mai aduce și ceva nou, personal (acesta e izvorul biografic), atunci el se diferențiază. Şi ceea ce este diferențiat este valoros. Teoria însă este complet eronată fiindcă nu prin materie ne diferențiem de alții ci prin totalitatea procesului structural.

G. CĂLINESCU

Despre noţiunea de generaţie

De cuvântul **generație** s'a abuzat atâta în ultimele două decenii, încât este momentul de a vedea ce noțiune se ascunde sub el. Etimologic cuvântul ar urma să simbolizeze pe toți indivizii născuți la aceiași dată. Deci am putea vorbi de generația celor de douăzeci de ani, de douăzeci și unu, de douăzeci și doi și așa mai departe. E de observat însă că în chiar acest sens se admite că între indivizii unei generații sunt raporturi și de altă natură, raporturi de națiune, comunitate de educație. Putem dar redefini generația ca o simpatie de vârstă într'o comunitate mai largă, neexcluzându-se totuși posibilitatea de a vorbi figurat și de o generație universală, având ca unică notă sincronitatea,, întrucât s'ar observa la toți o orientare spirituală comună. Acest sens îngust de generație prin sincronitate genetică a fost îmbrățișat cu frenezie la noi și s'au văzut răsărind o multitudine de generații, respingându-se una pe alta pe diferențe de vârstă de câteva luni.

Intelesul cuminte al cuvântului trebue să fie mai larg. In cohesiunea între indivizi vârsta nu joacă un rol decât când diferențele sunt mari. Generație înseamnă mai ales comunitate de orientare în viață iar la o orientare participă indivizi de felurite vârste care se simt sincronici din punct de vedere spiritual. Vârsta se stabilește aci moralmente. Um om de cincizeci de ani își poate găsi numaidecât locul de promovare al modalității sale sufletești printre contimporanii de treizeci de ani și atunci în chip firesc el aparține acelei generații. Sunt oameni tineri vechi și oameni bătrâni noui. Când un bătrân nu se simte bine printre contemporanii săi și-și așează idealurile înapoi, într'o comunitate dispărută sau dezagregată, atunci se poate spune că el aparține generației vechi. Scriitorul care azi suspină după anii de dinainte de războiu, când existau scriitori **mari** ca St. Iosif, P. Cerna, Gârleanu, Chendi, și deplânge decăderea literelor de azi este un om vechiu. Literele ca și viața nu decad propriu zis niciodată, adevărat fiind doar că unele epoci au noroc să aibă scriitori mai mari decât altele. Insă generațiile în mișcare nu-și dau seamă de perspectiva viitoare a valorilor și se perindează cu aceiași frenezie vitală. Incât individul care regretă prin chiar aceasta a dovedit că nu mai percepe realitățile vii și că a rămas într'un punct mort.

Forma cea mai potrivită realizării acestei cohesiuni vii între indivizii creatori pe o sincronitate relativă și o comunitate spirituală este prietenia. In toate colțurile marii scriitori clasici au alcătuit mai mult sau mai puțin o mică familie, o societate de prieteni credincioși până la moarte. Deși prietenia s'ar părea a nu fi mediul cel mai prielnic al cultivărilor valorilor, totuși acolo unde sunt mari creatori prietenia merge mână în mână cu spiritul critic. Intr'adevăr creatorul nu poate niciodată să facă abstracție de judecățile sale de valoare și își alege prietenii printre contemporanii de aceiași calitate sufletească cu el. De aceea se observă că scriitorii clasici se adună separat și scriitorii mărunți separat. Unde nu este stimă în lumea creației nu se poate forma nici un grup prietenesc și nici o generație. Această observare trebue să fie prezentă în conștiința acelora care cred că un singur program ajunge pentru a pune laolaltă pe oamenii unei epoci. La noi **Junimea** a existat ca generație numai fiindcă între Maiorescu, Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici și încă puțini era o adevărată stimă de valoare. Fără acest grup **Junimea n'ar fi** existat fiindcă cu Pop-Florantin, cu Castano, cu Ianov, nu se poate face o generație. Cine și azi încă se simte solidar cu acea generație, se simte mai puțin aproape cu un spirit obiectiv ci cu spiritul care emană din existența sincronică a unor creatori mari.

S'a încercat la noi în anii din urmă să se dea noțiunii de generație un înțeles războinic. A face parte din generația nouă este după unii tineri tot una cu a respinge generația veche. In locul unei structuri de cohesiune se așează deci un principiu critic: e bun tot ce e nou și nu poate fi decât detestabil ceeace e vechiu. Atitudinea aceasta este cu desăvârșire absurdă. O generație se constitue atunci când apare un ideal nou. In acest sens firește o serie se poate deosebi de alta. Este iarăși foarte natural să se strângă laolaltă în jurul nouei orientări acei indivizi care se stimează reciproc ca în stare de înfăptuiri. Spiritul critic privește posibilitatea însăși a generației. Dar a respinge valorile vechi numai pentrucă sunt vechi, înseamnă a surpa sensul însuși al generației. căci te vei aștepta ca peste câtiva ani altă generație să tăgăduiască valorile celei azi active. O generație nu poate urmări decât să descopere alte valori, să adaoge, orice altă înțelegere este simplistă.

Din toate astea rezultă că o generație are un program, nu în înțelesul strict ci în acela relativ de evidentă orientare către ceva organic. O generație în acest spirit n'a apărut în ultimele decenii, caracterizate tocmai prin imposibilitatea de a organiza grupuri reale de creatori. Cei ce s'au constituit în „generații", de altfel foarte vagi, nu sunt decât tineri doritori să se vorbească de ei înaintea oricărei fapte valabile. Generațiile de după războiu au fost societăți secrete de publiciști dornici de a pătrunde, în care condiția de participare a fost solidaritatea materială. Listele generațiilor s'au făcut și desfăcut într'un mod arbitrar, excluzându-se din ele tocmai valorile reale ale generației de sincronitate.

Este întrebarea acum: care ar fi spiritul în care s'ar putea alcătui o generație a României creatoare de azi. Răspunsul ni se pare acesta. Noi am avut fără îndoială scriitori și artiști mari dar o epocă clasică propriu zisă n'am avut. Scriitorul ajungea la valorile universale pornind dela valorile seculare. Eminescu e un poet universal prin punctul de sosire, structural el este un poet național, un poet al începutului unei națiuni. Nu înseamnă de loc că un mare poet trebue să abandoneze grupul de sentimente legat de existența lui etnică, însă marile epoce artistice ale națiunilor realizează ceeace se chiamă specificul național pornind de sus în jos, dela metafizic la fizic. Clasicitatea este nu numai un sistem de judecată ci o atitudine organică. Ea are nevoie de anume condițiuni istorice. Clasicismul se naște în momentele de stabilitate politică, de hegemonie națională, când nu mai este deocamdată nimic de dorit. Clasicismul antic, Renașterea italiană, clasicismul francez s'au desvoltat în regimuri stabile. Noi am putea să ne socotim acum în faza începutului marei regalități franceze. Evident mai suht multe probleme politice, dar sufletul colectiv nu mai vibrează pentru noțiunea de extindere națională ci pentru aceea de creațiune. Unele din vagile exaltări ale tinerilor nu sunt lipsite de substrat serios. Tinerii vor să creeze monumental, fără să-și poată bine defini această noțiune. Suntem dar îndreptățiți să așteptăm epoca noastră clasică. Aci intră și norocul dar și o tensiune conștientă. Limba clasică franceză a fost pregătită de mediocrul Malherbe și teatrul clasic de numeroși ratați. Există o tehnică a clasicismului, fără de care nu pot apărea marile culturi universale. Fără să pretindă abandonarea vieții în națiune clasicismul presupune o abstragere până la universale, tocmai pentru a determina capacitatea rasei de a formula adevărurile eterne. Un clasic își face întâi de toate o cultură umanistă, la nivelul bine înțeles al epocei în care se află. Umanismul în anii noștri ar include pregătirea științifică și filosofică, adică lărgirea conștiinței. Un clasic se dezinteresează de social și studiază formele universale ale vieții individuale, pasiunile, caracterele. Clasicul cultivă comedia, tragedia, care azi se pot condensa în roman. Clasicul se apropie oarecum de ascet în înțelesul că în clipa creațiunii nu vede decât tipurile în care se urmează universul și nu are interes decât pentru finalitatea ultimă a lumii. Un clasic nu pictează, nu caută coloare locală, nu reține particularul. S'a vorbit cu pasiune de specificul național. Ei bine specificul național nu este clar decât la națiunile cu epocă clasică, supra națională. E specific universalul prin observație Racine și e turbure particularul Hașdeu. Dar poate condiția esențială a clasicismului este crearea unui spațiu ideal înlăuntrul spațiului relativ care să simbolizeze abstragerea din efemer. La noi este dimpotrivă tendența contrară de a ridica spațiul relativ la valoarea absolută, cum e cazul cu Lucian Blaga și al său spațiu mioritic. Nu se poate închipui clasicism antic fără modificarea prin creație, id est prin arhitectură a orizontului. Academiile Renașterii italiene, tipice asocieri de abstragere, apar odată cu modificarea solului prin arta abstractă a arhitecților Renașterii. Nu se poate închipui un clasicism francez fără o arhitectură franceză. Clasicul fuge de pitoresc, de istoric, de contingent (în opunere cu romanticul). El caută un univers suprapus, muzical. Este însă evident că acest nou mediu clasic abstract rămâne istoricește în națiune și devine documentul ei, fiindcă arhitectura franceză este impersonal clasică în punctul de plecare și totuși specifică, în vreme ce dimpotrivă goticul pare mai național și este o formulă care depășește Franța. Până acum arta română n'a știut să-și găsească specificul în universalitate, să modifice orizontul, să dea poetului și scriitorului năzuința de transcendență. Arta română este încă pitorească.

Prin urmare credem că va apărea o epocă clasică română atunci când un poet, un dramaturg, un romancier, un arhitect și câtiva artiști plastici vor constitui o republică protejată de ordinea stabilă a statului ajuns la maturitate și care vor crea pentru simpla plăcere de a se abstrage: arhitectul făcând planuri adaose realității, poetul și scriitorii în general exprimând universalul, artiștii reprezentând atitudini individuale în latura generală, evitând narațiunea istorică. Criticul acestei generații va trebui să fie neapărat un umanist care să se slujească în comparație numai de valorile stătătoare. Intr'un cuvânt a venit vremea ca cultura română să pornească deadreptul dela modul grec, socotind progresul ei de până aci, ca o simplă exercitare.

IMPRIMERIILE „ADEVERUL", S. A., BUCUREŞTI

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

ANUL XIX * SERIA III * No 918 — Lei 5 Exemplarul în ţară — Lei 10 Exemplarul în străinătate — Duminică 10 Iulie 1938

Adevěrul literar şi artistic

Director: M. SEVASTOS
Preţul abonamentelor:
Lei 200 pe an — Lei 100 pe 6 luni
Lei 50 pe 3 luni — în străinătate dublu
Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov

Câteva cuvinte despre roman

Se vântură acum la noi multe teorii în jurul romanului, cerându-se mai ales nişte lucruri ce nu au de loc de aface cu literatura. Apoi teoriile acestea le fac tineri care n'au scris încă romane şi tinerii sunt bine intenţionaţi şi pot fi chiar inteligenţi, dar când un tânăr face teorii înţelesul este acesta: nimic de soiu nu s'a făcut până acum; romanul cum trebue am să-l scriu eu!

Totuşi câteva observaţii elementare în jurul romanului se impun. S'ar părea că după războiu romanul românesc este în plin progres, că în fiece an se scriu două trei cărţi remarcabile. Uneori se scriu într'adevăr, dar nu în aşa chip în cât să fie îndreptăţită vorba progres. Altceva s'a schimbat în anii de după războiu şi asta datorită în bună parte d-lui L. Rebreanu, s'a schimbat mentalitatea cititorului. De bine de rău cititorul este convins că există romane româneşti. Starea aceasta e admirabilă şi din ea literatura poate trage folos. Cu toate acestea în anii din urmă încrederea publicului a scăzut şi azi romanul autohton are mai puţină căutare.

Vor fi şi cauze exterioare, dar sunt fără îndoială şi cauze de ordin literar care explică această scădere de interes. Recitiţi *Mara* de Slavici şi veţi vedea ce carte bună este, cât de substanţială, cât de puţin depăşită. Un roman este o operă literară, o operă de condensare a vieţii, nu pur şi simplu o scriere lungă. Dacă este inutil să dai reguli romancierului întrucât totul stă în funcţie de vocaţie, nu e fără folos a-i atrage atenţiunea *a posteriori* asupra structurii romanelor solide, aşa, în scopul de a-i lărgi conştiinţa.

Iată romanele lui Balzac, atât de inegale, dar toate atât de solide şi de universale. Observatorul superficial va vedea în ele latura documentară, observarea societăţii franceze burgheze din primele decenii ale secolului al 19-lea. Fără îndoială că este şi aceasta, pentrucă orice creaţiune trebue să fie în chip necesar şi un document. Se abuzează la noi de expresia ironică *documentar* voindu-se a se sugera că unde e document nu e artă. Invers e adevărat că unde nu e document nu e artă, deoarece ca suprarealitate romanul documentează neapărat, simulând o ordine istorică, fictivă, adăogată. Când un roman nu te documentează, nu există. Şi fiind aşa este nedrept să deduci lipsa de valoare a unui roman, numai fiindcă ghiceşti la temelia lui documentul istoric. Intrebarea este numai dacă documentul istoric s'a prefăcut în document fictiv, dacă prin urmare documentarul este semnificativ.

Aici stă nodul vital al romanului: în semnificaţie. Iar semnificaţie vrea să zică factor universal, etern. Ei bine romanele lui Balzac, aşa de documentare în aparenţă sunt pline de această înaltă semnificaţie umană. Goriot este un făinar, care se ruinează la bătrâneţe, pentru a-şi întreţine fetele intrate prin măritiş într'o clasă superioară. Zugrăvirea parvenitismului îmbogăţiţilor din epoca napoleonică, veţi zice, momente din istoria burgheziei franceze. Ba nici decum. Balzac e un fel de Molière al veacului său. Ambianţa este secundară. Centrală este slăbiciunea de tată a lui Goriot. In veci şi în orice parte a continentului vor exista părinţi care se vor ruina pentru copiii lor, care copii îi vor primi pe uşa de dindos, ruşinându-se. Goriot e un Rege Lear al burgheziei, este un prototip, un caracter fundamental.

Dar în *Cousine Bette* ce importanţă are mediul? Unde nu sunt fete bătrâne, gata să copleşească în dragoste şi în ură fiinţele care le îngădue pe aproape sau le resping? Verişoara Bette este eternă.

Cousin Pons să fie el numai o expresie a epocei? Numai portarii şi avocaţii francezi jefuesc pe bătrânii maniaci? In orice determinaţiune de timp şi spaţiu flăcăul bătrân cade într'o pasiune inocentă şi, lipsit de apărare, este victima gazdelor pe mâinile cărora încap.

Totul este fundamental la Balzac, orice individ înfăţişează un caracter. Numai scena pe care eroii joacă poartă notele epocei. De altfel, nu sunt decât puţine subiecte de roman, a căror listă se poate întocmi dinainte. Rostul scriitorului este de a le documenta cu materia observaţiunii lui, de a le da corp.

Multe romane româneşti s'au scris, dar foarte rar s'a tratat vreo temă capitală. Romancierul român nu ştie ce este un roman. Sunt câţiva scriitori atraşi de ideea răscoalei dela 1907. Cu oricât talent, ce poate ieşi de aci? Doar un poem epic. Colectivul intră în observaţia sociologică nu în aceea individual umană. Sociologie se găseşte şi la furnici şi la albine. Pe mulţi i-a atras latura politică a vieţii noastre contimporane. Latură superficială, de loc eternă, şi chiar de loc unanim românească. Fac politică, frenetic, câteva sute de indivizi, o minoritate obscură. Pe noi care nu participăm la aceste senzaţii, romanele din viaţa politică ne lasă reci. Ele ne pot interesa numai atunci când politica este cadrul de desfăşurare a tipurilor umane: a ambiţiosului, a cinicului, a visătorului. Principial, un roman care s'ar inspira din schimbările politice din ultima vreme, fără documentarea universală, ar fi pornit pe căi greşite.

Romancierul ar trebui să ştie că temele nu trebuesc inventate ci numai scoase din îndelunga observare a marii literaturi şi tratate. Iată câteva subiecte capitale:

1) Istoria tânărului care vrea să pătrundă cu orice chip în viaţă, subordonând toate afecţiunile acestei pasiuni: ambiţiosul plat, comun.

2) Istoria ambiţiosului idealist, în stare de toate înfrângerile pentru glorie, putând oscila între ratare grandilocventă şi geniul posac.

3) Istoria femeii nesatisfăcute, căzând la maturitate în dezordinea pasiunii romantice.

4) Istoria bărbatului matur, plictisit de căsnicie, distrugându-şi viaţa şi familia în experienţe erotice tardive.

5) Istoria bărbatului sau a femeei, care neizbutiţi ei înşişi în viaţă îşi revarsă energiile asupra copiilor, devenind personagii odioase pentru alţii şi apăsătoare pentru propria lor progenitură.

6) Romanul incapacităţii de adaptare, care nu duce la lirism ca în nuvelistica noastră ci la invidie.

Şi alte câteva. Dar foarte puţine.

G. CALINESCU

N. GRIGORESCU — ŢARANCUŢA CU VIŢEI

M. ZOSCENCO
PAPAGALUL

Acum, trăim minunat. Orice s'ar zice, mâncarea e bună: borş sau altceva... Se găseşte şi carne. Sunt neveste care, de sărbători, pot să facă şi plăcinte cu varză. E foarte bine!

Dar, am şi flămânzit destul o bucată de vreme! Se cerea o avere pentru o pâine. Dacă îţi aduci aminte — nu-ţi vine să crezi.

De altfel, nu toţi au flămânzit. Ţăranii, în bună parte, n'au trăit rău. De la oraş li s'a adus totul: instrumente, obiecte de valoare şi fel de fel de lucruri scumpe.

Oraşul se închinase satului. Orăşenii s'au plecat înaintea mujicilor. Iar ţărănaşul nostru — să nu-i fie de deochi — e tare hâtru! — Ah, cumătre, mare şmecher mai eşti!

Nevasta-mea — trebuie s'o spun: cochetă — s'a dus în sat cu oglinda ei. Oglindă cam mică, dar dacă te uiţi de aproape îţi arată totuşi mutra în întregime. S'a dus, va să zică, să vândă oglinda. S'a gândit că se va întoarce de sărbători cu un pud de făină cel puţin. Şi s'a plâns dinainte — gâsca! — cum are să ducă ea aşa o greutate.

A ajuns într'un sat. Zadarnic! Ceasornice, oglinzi, piane—în fiecare bordei. Şi acum — pardon de expresie—o oglinjioară.

A intrat nevastă-mea într'o ogradă — şi i-au dat şase ouă. A intrat în altă ogradă — iar şase ouă. Afurisiţi mai sânt! — se gândi nevastă-mea.

— Cum să mă car cu ouă pe drum? Dă-mi — zise — cel puţin nişte crupe sau făină, sau altceva.

Nu i-au dat.

— Pentru oglindă — i-au răspuns — avem un tarif oficial, socotit pe ouă de găină.

Aşa încât nevastă-mea s'a întors cu mâinele goale.

Numai pe un ţăran l-a ademenit oglinda.

— Eh, — zise — păcat că oglinjioara e aşa de mică. Aşi fi încălcat norma, pentru tine; ţi-aşi fi dat nişte făină. Dar nu se potriveşte oglinjioara. Eu am nevoe de una — ca să se vadă şi picioarele.

De ce, vă întreb, trebue să-şi vadă numaidecât picioarele?

Ah, ce şmecher e ţăranul!

Odată, am plecat şi eu la ţară, în ţinutul Vologdei. A fost o întreprindere comică. Am dus un papagal.

Pentru nimic în lume, nu m'aşi fi dus, dar iar m'a cicălit nevastă-mea.

Nevastă-mea — trebue s'o spun: cochetă — nu se poate lipsi de pâine şi de untură ucrainiană.. Mă pisa mereu. Du-te şi du-te.

Şi vecinii mă îndemnau:

— Du-te, Simion Simionici, dumneata eşti vorbăreţ — ai să-i încurci pe ţărani.

La urma urmei, am plecat.

Dar înainte de-a pleca am avut fel de fel de discuţiuni. Ce să-i duc satului? Unul m'a sfătuit să iau panglici, dantele. Altul, cit, mai pestriţ. Un al treilea a propus mărgele, ca la sălbateci, zău.

M'am dus la hala de vechituri. Mă gândeam să cumpăr ceva care să sară deodată în ochi.

Şi am cumpărat un papagal în colivie.

In piaţa de vechituri am dat peste o cucoană foarte respectabilă — o fi fost poate o contesă — care târguia cu fel de fel de boarfe. Alături — o colivie, şi în colivie — un papagal. Pasărea, acăţată într'un cerc, se legăna şi strigă franţuzeşte: charmant! *Ceiace în limba noastră înseamnă: fermecător!*

Cum vă spusei, am cumpărat papagalul, cu gândul să uimesc satul. Şi toată lumea s'a mirat, fireşte. N'am dat mult: cinci sau şase kilograme de făină, nu-mi mai aduc aminte!

Curând după aceia am plecat.

Am mers în clasa treia. In jurul meu s'a încins o discuţie şi râsete.

— Unde te duci cu pasărea asta? — m'au întrebat, — în ce scop?

— O duc la ţară, s'o schimb pe pâine. Ce preţ, — întrebai,— are un papagal pe-aici? Cât să cer, ca să nu stric preţul?

Râd, toţi.

— Marfă, — îmi răspund, — necunoscută.

Ajung într'un sat. Ţăranii se adună în jurul meu. Fac haz. Şi copiii râd. Aţâţă pasărea, cu nuiele. Ii suflă sub pene.

— Ei, — îmi zic, — văd că marfa place. Incepui să mă târguesc cu o femeie şi eram cât pe ce să mă înţeleg cu ea din preţ, când se ivi deodată un fel de invalid de războiu.

— Stop, — zise, fraţilor! Asta-i o şarlatanie. Nu e un papagal adevărat. Un papagal adevărat strigă — „idiotule!", pe când ăsta rosteşte ceva ce nu se înţelege.

Două zile am hoinărit cu pasărea mea, am obosit, m'am opărit într'un hal fără de hal. Aşi fi dat-o şi pentru a jumătate de pud de făină. Dar nici o jumătate de pud, nu mai dădea nimeni.

— Nu arată bine, pasărea, — ziceau. Aveau dreptate. Şi pasărea se fleşcăise. Era şi drumul prea greu, i-au mai suflat sub pene, şi mi-a mai căzut şi mie din mână de vreo două ori.

Iată că un bătrân m'a sfătuit să mă duc într'un sat mai depărtat. Pe-aici, lângă calea ferată, a zis, lumea-i mofturoasă, nu mai ştie ce vrea.

L'am ascultat şi am pornit.

Drum lung. Zăduf. Prăfăraia te izbea drept în nas. Prea mă istovisem. Şi papagalul meu se istovise peste măsură. S'a dat jos de pe inel, stătea bosumflat şi nu mai ciupea din pâine.

— Numai să nu se prăpădească, — mi-am zis, — înainte de vreme. Arată rău. Mare prostie, dacă s'o întâmpla aşa ceva... Către seară abea, am ajuns în acel sat.

Am intrat într'o casă.

— N'aveţi cumva nevoie de un papagal?

— E nevoie, — răspunse ţăranul. — Ce preţ are marfa? Ia să vedem.

Dau să-i arăt papagalul şi văd că pasărea mea zace cu burta în sus şi cu picioarele întinse.

— Ce fel de treabă-i asta, vinzi păseri moarte?

N'a lipsit mult să mă podidească lacrimele. Am aruncat pasărea din colivie, apoi şi colivia.

— Astâmpără-te — zise ţăranul — nu mai arunca şi colivia. Iţi dau pe ea şase ouă de găină. Şi mi-a dat.

— Imi pare rău, — zise, — c'a murit pasărea. Ţi-aşi fi dat patru puduri pentru ea. Mie îmi plac foarte mult papagalii.

A doua zi m'am întors acasă. De atunci, nu m'am dus în sat.

Traducere de F. DIMA

Ritmul poeziei: „Locuinţa mea de vară"

In ce chip un cântec e în stare să obsedeze — iată una din temele cinematografice, unde *vezi* că o melodie, punând stăpânire pe o casă-han, colindă din beciu la „cucurigu" şi ia rând pe rând imaginea locului, a temperamentelor şi a deformărilor profesionale.

Şi, iarăş, *cum* picioarele ţi se mişcă în tactul implacabil al unor stihuri la a căror cadenţă vin să se mlădie gesturile, ba vine chiar să li se adapteze şi mersul gândurilor el însuşi: *acest* lucru ţi-l arată Mark Twain în nuveleta tradusă de Eminescu şi publicată în revista *Fântâna Blanduziei* sub titlul: „Clanţ cu toţii fraţi iubiţi!".

Incât nu ne mirăm că un ritm, astăzi pentru noi de o svelteţă îndoielnică — în tot cazul de-o eleganţă rococo — a putut să urmărească în mod neobişnuit pe câţiva din fruntaşii mânuitori ai versului românesc pela mijlocul veacului trecut. Este ritmul şi e dispoziţia versurilor introduse de Victor Hugo în poezia „Sara la baigneuse". Dăm aci o strofă din această „Orientală" a marelui romantic:

Oh! si j'étais capitane
Ou Sultane
Je prendrais des bains embrés
Dans un bain de marbre jaune
Près d'un trône
Entre deux griffons dorés!

Alecsandri şi-a însuşit acest ritm în nişte versuri scrise la Grenada în 1853 şi incorporate în ciclul Mărgăritarelor sale, sub titlul: „O noapte la Alhambra".

Iată două stanţe:

Astă fantasmă gingaşă
Drăgălaşă
Cu un zâmbet de copil
Era falnica Sultană
Africană
Fiică a lui Boabdil.

Linda-Raia pentru care
Mic şi mare
Sufletul său ar fi dat
Pe când dalba-i tinereţă
Şi frumseţă
Incântau acest palat.

Dar cine a utilizat cu deosebire această formă a versurilor a fost Alexandru Depărăţeanu, care fiind la Paris în anii cari au urmat imediat loviturii de stat a lui Louis Bonaparte — devenit împăratul Napoleon III — şi deci în primii ani ai exilului lui Victor Hugo, a trăit în vremea când versurile poetului se ceteau cu mai multă pasiune decât oricând. Şi iată-l şi pe Depărăţeanu *acaparat* de ritmul despre care am vorbit adineauri, şi care-l urmăreşte în versurile satirice (bună-oară în oda glumeaţă intitulată „Calul"):

Tot Castilia cea brună
Unde sună
Sub ferestre ş'azi ghitări
Ilustra pe Rosinante
Cui galante
Don Quijotte căra la scări.

...De ce suferi ca pe tine
Fie cine
Să încalece mereu?
Să-ţi dea pinteni, şi pe cale
In zăbale
Să te strângă, strângă greu?

Şi nu-l părăseşte nici în strofele bucolice, cum sânt cele ale „Lilei":

Eu stam sombru, şi spre faţă
Câte-odată
Căutând îngălbeneam:
In privirea mea profundă
Ca'ntr'o undă
Se vedea cât o iubeam.

In antice catedrale
Pe vitrale
Astfel preotul obscur
Vede râuri de lumină
O vergină
De vermelin şi d'azur.

Populară, însă, a devenit această formă prin idila idilelor româneşti, prin „Vara la ţară" poezia postumă a lui Alexandru Depărăţeanu, pe care B. P. Haşdeu a publicat-o în foiletonul *Satyrului* dela 27 Februarie 1866.

Câteva desprinderi:

Spicul blond cu paie d'aur
Scump tesaur
Pentru mari şi pentru mici
Ondulează'n mii de valuri
Intre maluri
De sulfină şi d'aglici.

...Inseşi umbrele obscure
Din pădure
Invelite'n giulgiul lor,
Sar pe sumbra bălărie
Intr'o mie
De'nvârtiri într'un picior.

Aceste lucruri, la şcoală, se mai spun cu amănunţiri metrice binevenite, ca bunăoară: Stanţele din „Vara la ţară" a lui Depărăţeanu sânt alcătuite din sextine trohaice, octo-silabe şi epta-silabice, unde totdeauna al doilea din stihurile ce se'nchee cu rima feminină e o *jumătate* de vers, adică unul de patru silabe.

Dar noi am vrut numai cu exemple, să arătăm cum cadenţa din „Sara la baigneuse" s'a insinuat în poezia românească depe la mijlocul veacului trecut.

BARBU LAZAREANU

ATLANTIDA

Mormintele sacerdotale din continentul atlantid
Pe care secole şi fluvii neîndurate s'adunară
Aşteaptă lampa fermecată să spargă haosul lichid
Şi besnelor din fundul mării să smulgă taina milenară.

Sunt înecate vechi pământuri ce tot ne mai trimet un pisc:
Bermudele miraculoase şi visătoarele Azore...
Coloane, temple dărâmate, inscripţii lungi pe-un obelisc
Păstrează mari civilizaţii cu minunate aurore.

O, în adâncul oceanic visând de-atâtea mii de ani
Incremeniţi ne-aşteaptă Regii cu trupuri în granit înfipte
Egiptiene piramide, menhiri, dolmani armoricani
Şi preotese 'mbălsămate printre tezaure, în cripte.

Elada, Menphis, Palestina, urmaşi ai vechilor atlanzi
Paris, Cartagina şi Roma cu vaste moşteniri comune,
Voi n'auziţi cum gem străbunii în ţipete de goelanzi
Şi nu vedeţi cetăţi din funduri halucinând în Soare-Apune?

Nu vă cutremură pe lună, misterul celuilalt tărâm
Când spre nostalgice Americi vă poartă navele splendide?
Veniţi, cu lampa fermecată în adâncimi să coborîm
Să smulgem fundurilor taina miriadarei Atlantide!

VICTOR EFTIMIU

Ştiinţifice

Muzeul închinat memoriei lui Balzac nu se află în Paris, unde nu se găseşte decât o casă umilă şi veche în care marele scriitor se refugia spre a putea lucra ferit de insistenţile numeroşilor săi creditori. Muzeul Balzac se află în cealaltă parte a lumii: tocmai în Montevideo. In anul 1929, tânărul scriitor Santiago Gastaldi a întemeiat „Confraternitatea Universală Balzac" şi în propria lui casă a început să formeze un muzeu consacrat romancierului francez, care muzeu astăzi este foarte bogat, numărând o mulţime de piese rare, scrisori şi documente iconografice. Personalităţi proeminente din lumea întreagă, ca Einstein, Wells, Ştefan Zweig, Gabriel Hanotaux au aderat cu entuziasm la această confraternitate universală, sortită să păzească strălucirea gloriei lui Balzac să-i întreţie amintirea şi să strângă documente rămase dela el.

Nu există invenţie omenească al cărui model să nu se găsească în natură. Un peşte, numit şi dracul sau broasca de mare, dispune de o gură şi un cap enorme. Pe spate peştele acesta are o serie de spiţe izolate dintre care cele de dinainte, aşezate deasupra gurei, se termină prin nişte mici fitiluri care au exact rolul unor undiţe. Adăogăm că specia principală a acestui peşte, în latineşte „Lophius pescatorius" este decapitată de pescari imediat ce este prinsă, partea rămasă fiind singura comestibilă.

La muzeul de istorie naturală din Soleure, Elveţia, se păstrează un cuib de pasăre foarte curios — e construit în întregime din oţel. La Soleure sunt foarte mulţi ceasornicari şi se găsesc adeseaori corzi de ceasornice rupte şi aruncate. Vara trecută un ceasornicar descoperi pe un copac din curtea sa un cuib cu un aspect curios. Examinându-l, află că o pereche de codobaturi clădise cuibul numai din resorturi şi piese de ceasornic găsite de păsărele prin curte. Cuibul are un diametru de 10 centimetri şi este foarte confortabil. După ce aceşti arhitecţi cu pene şi-au scos puii, cuibul a fost donat muzeului local, fiind un exemplu de inteligenţă şi de adaptare la mediu.

Multe femei se simt nenorocite când sunt nevoite să poarte ochelari, care sunt atât de puţin atrăgători. Pentru a remedia în parte acest inconvenient, în Statele-Unite opticianii întrebuinţează nişte lentile mici cât ochiul, care cu ajutorul unui aparat se introduc sub pleoape. Lentilele acestea care corectează defectele vederii au încă un avantaj: pot fi colorate după dorinţă. Astfel că dacă o doamnă are ochii prea deschişi şi-i poate colora închis, după voe. Lentila urmează mişcările ochiului şi nu se observă, chiar de aproape.

Se ştie că poliţia americană întrebuinţează pentru a obţine adevărul dela criminalii care neagă fapta lor un aparat numit „detectorul minciunii". Invenţia aceasta are partizani dar şi vrăjmaşi pasionaţi.

In 1928, o femeie bătrână, Mary Eleanor Smith, împreună cu fiul ei au omorît un ofiţer de marină, de la care veniseră să cumpere o trăsură. La proces, amândoi au negat fapta, dar puşi în faţa aparatului care divulgă minciuna au început să spue adevărul. S'a pornit atunci în presa americană o mare campanie, susţinându-se că mărturisirea a fost obţinută prin teroare, datorită fricei ce au simţit-o cele două fiinţe primitive în faţa maşinăriei.

Astăzi, femeia care fusese condamnată la 10 ani închisoare, eliberându-se, a mărturisit crima ei. S'a dovedit astfel, întâia oară, că detectorul minciunii nu greşeşte.

Artistice şi literare

La Paris obţine succese din ce în ce mai mari o română: Lily Nicolescu. Este autoarea unor sketchs-uri intitulate „Imagini ale vieţii" şi pe care le interpretează ea însuşi. De curând însă a dat un spectacol în care a prezentat „Improvizaţii plastice" rolul ultimelor ei creaţii. Mimă, dansatoare, dar mai cu seamă comediană, Lily Nicolescu, în stilizări de curioasă ingenuitate a dovedit o nouă faţetă a talentului său aşa de fin şi variat în acelaş timp. Diferite mici scene „Fatalitatea", „O română la fântână", „Crinul", „Vulturul", s'au perindat pe dinaintea ochilor spectatorilor încântaţi, ca paginile unui album viu original. A fost o prea frumoasă viziune de artă, scrie ziarul francez „Beaux-Arts".

S'a întors în Franţa Căpitanul Louis Bernicot, după o călătorie în care a străbătut singur, într'o barcă cu pânze, Oceanul Atlantic şi Oceanul Pacific, trecând prin strâmtoarea lui Magelan şi pe la capul Bunei Speranţe.

Louis Bernicot a avut de înfruntat furtuni, de multe ori câte una la fiecare trei zile, iar într'o noapte barca s'a izbit atât de puternic de o stâncă încât părea pierdută. Pe o vreme ca asta, mărturiseşte Bernicot, nu-ţi rămâne decât să te gândeşti la rugăciunea marinarilor: „Adu-ţi aminte, Dumnezeule, că marea ta e aşa de mare şi barca mea atât de mică!" Şi lupta cu valurile a durat în total 21 de luni.

Intrebat dacă ar mai avea curajul să reînceapă o altă călătorie, Bernicot răspunde: „Niciodată. Mi-am realizat visul vieţii dar am trăit ceasuri aşa de pline de spaimă şi nelinişte prin care n'aşi mai vrea să trec cu nici un preţ".

O dansatoare, Adriana Fignerao, a cucerit pe coasta de est a Americei de Nord un fel de popularitate cu totul aparte. Neîntrecută în arta dansului spaniol, ea a devenit una din vedetele cele mai apreciate ale music-hallului american. Dar ceia ce o deosebeşte de colegele ei este umanitatea de care a dat dovadă, căci s'a făcut dansatoarea gratuită a săracilor şi a celor lipsiţi de lucru. In pieţe, în faţa caselor lor, ea îi face să uite mizeria vieţii, distrându-i prin dansurile sale. Astfel a ajuns să fie iubită de toată populaţia lucrătorilor din Los Angeles. Adriana Fignerao şi-a ales de altfel această deviză: „Viaţa mea pentru artă şi inima mea săracilor".

Al XI-lea Congres Internaţional de Teatru va avea loc anul acesta între 2 şi 9 Iulie la Londra şi Stratford, sub înaltul patronaj al Regelui George al VI-lea. Şedinţele de lucru se vor ţine la Stratford, în zilele de 4, 5 şi 6 Iulie, apoi vor urma recepţiile, banchetele şi reprezentaţiile teatrale, dintre care unele sunt puse sub preşedenţia Ducelui de Kent.

In curând vom auzi cântând pe cele cinci gemene Dionne într'un film ce se află în pregătire. O melodie foarte simplă a fost special compusă de doi compozitori americani cunoscuţi. Doctorul Dafoe, care veghiază asupra sănătăţii şi educaţiei celor cinci fetiţe, crede că aceste exerciţii vocale nu vor face decât bine micelor sale protejate.

Sutele de portocali din palatul Versailles care erau pasiunea şi mândria lui Ludovic al XIV-lea au fost scoşi din serele lor şi pentru prima oară dela moartea regelui Soare vor fi aşezaţi în parcul castelului, cu prilejul vizitei suveranilor britanici. Aceşti portocali care au aproximativ 250 de ani sunt conservaţi şi îngrijiţi cu sânge de bou. Ludovic al XIV-lea se ocupa personal de cultura lor şi pe când conducea asediul de la Namur el însemnă în jurnalul său; „Mă întreb dacă portocalii dela Versailles sunt acum înfloriţi".

Regele Angliei, George al V-lea, adunase în castelele şi palatele sale dela Buckingham, Windsor, Sandrigham şi Balmoral 770 de pendule care erau supraveghiate de 24 de ceasornicari specialişti. Timp de două luni ei curăţau şi revizuiau cele 160 de piese din palatul Buckingham; patru luni de muncă le trebuiau pentru cele 360 de ceasornice din palatul Windsor, iar restul anului îl împărţeau între cele 250 de pendule din celelalte reşedinţe regale.

In această colecţie unică se găseşte o pendulă gravată care fusese darul de nuntă făcut de Henric al VIII-lea nenorocitei Ana de Boleyn şi o altă piesă de fabricaţie franceză reprezentând un cap de negresă cu ochii arătând unul ceasurile şi celălalt minutele.

De aproape o jumătate de secol, şi mai cu seamă după marele război care a zguduit lumea, creştinătatea tinde către o unire universală. Acum câtva timp, 56 de delegaţi reprezentând 350 de milioane de credincioşi, 130 de religii şi 21 de ţări, s'au întrunit la Utrecht, în Olanda, pentru a încerca constituirea unui front creştin şi pentru restabilirea „unităţii bisericilor". In catedrala reformată a oraşului, delegaţii au adoptat o moţiune prin care invită toate bisericile ce cred în Isus Cristos să se unească luptând pentru binele omenirii.

Tânărul scriitor ungur, Odon de Horwarth avea de mult presimţirea că nu va muri de moarte naturală. Astfel, de frica unui accident nu întrebuinţa niciodată un automobil sau un ascensor. Aflat de câtva timp la Paris, unde se pregăteşte ediţia franceză şi transpunerea în film a ultimului său roman; „Tinereţe fără Dumnezeu", trecând într'o seară prin bulevardul Marigny, un copac rupt în două de o furtună cade peste el şi îl omoară pe loc.

Cu ocazia serbărilor centenarului Societăţii scriitorilor Francezi s'a deschis la Paris o Expoziţie de cărţi şi manuscrise de ale autorilor celebri. In numeroase vitrine, fiecare mare editură a expus manuscrise de valoare inestimabilă. Se pot vedea printre altele scrisori de ale lui Francis Jammes, alături de scrisori de Balzac, manuscrisul poemului lui Musse: „Unei curtizane" un contract de editură încheiat de Victor Hugo, o scrisoare a mamei lui Baudelaire cerând unui prieten necunoscut un ajutor pentru fiul ei, carnetul de schiţe al lui Pierre de Faucauld, masca mortuară a lui Verlaine şi multe alte amintiri păstrate dela scriitorii de altă dată ca şi de la cei în viaţă. Expoziţia este cea mai de seamă manifestare de acest gen din ultimul timp.

Viaţa teatrală

D. Ion Marin Sadoveanu, preşedintele Comitetulu Internaţional de teatru

Nu de mult, în cadrul unei săptămâni festive, Germania a invitat la Viena pe reprezentanţii ţărilor cu care a colaborat în domeniul artei dramatice, şi anume Italia, Belgia, Ungaria, Jugoslavia, România, Grecia şi Bulgaria.

România a fost reprezentată prin d. Ion Marin Sadoveanu, directorul general al Teatrelor şi Operelor şi delegat cu conducerea Teatrului Naţional din Bucureşti.

Eminentul nostru om de teatru, la întoarcerea sa a acordat ziarului „România" un interview, din care am reţinut o serie de lucruri extrem de interesante.

In primul rând trebueşte subliniată marea cinste ce s'a făcut României, de a i se încredinţa, în persoana d-lui Ion Marin Sadoveanu, preşidenţia Comitetului Internaţional de Teatru.

Care este menirea acestui Comitet? Reproducem însăşi cuvintele d-lui Ion Marin Sadoveanu, din interviewul apărut în „România" cu data de 30 Iunie 1938:

„La propunerea Germaniei, „s'a luat în discuţie şi s'a ales „un birou şi *s'a schiţat o metodă „de lucru în vederea unui schimb „în domeniul teatrului* şi al muzicei între diferite ţări. *E vorba de un schimb şi de un control în acelaşi timp pentru ca „fiecare ţară în străinătate să „fie reprezentată de adevăraţii „săi artişti"*... Comitetul are sediul la Berlin şi poartă denumirea de *Comitetul permanent „internaţional pentru schimbul „prin teatru."*

Nu va scăpa nimănui importanţa acestei constituiri, Comitetul internaţional de teatru fiind menit să dea un imbold hotărîtor activităţii dramatice a ţărilor participante. România căreia i s'a făcut în acelaş timp şi cinstea de a prezida această primă încercare în strângerea raporturilor dintre ţări, prin mijlocirea artei, nu are decât de profitat. Faţă de ţări ca Germania, Italia, Grecia şi Belgia, unde mişcarea teatrală are o tradiţie verificată în decursul secolelor, România va câştiga desigur mult. Printr'un contact permanent cu aceste focare de cultură dramatică, viaţa teatrală românească, abia închegată, va tinde către orizonturi noi, ajungând în scurt timp alături de ţările care se aşează pe primul plan al realizărilor în teatru.

[illegible]ul în România pentru a crede în steaua teatrului românesc. Actori de cea mai înaltă valoare — dovadă succesele repurtate de compatrioţii noştri de câte ori şi-au încercat norocul în străinătate, — autori cu un desvoltat simţ al elementelor dramatice, un public dornic de a încuraja orice manifestaţie teatrală. Ne lipsea doar un contact strâns cu marile centre de creaţie dramatică. Graţie Comitetului internaţional permanent teatral, vom avea de aci înainte posibilitatea unor legături trainice cu străinătatea, iar foloasele se vor vedea cât de curând.

Importante modificări în Legea Teatrelor

Legea de organizare a Teatrelor Naţionale, Operelor Române şi spectacolelor din 20 Martie 1937, a suferit de curând mai multe modificări, — unele foarte importante — cari au fost primite cu o deosebită satisfacţie de toţi cei ce, direct sau indirect, se ocupă de viaţa noastră teatrală şi de destinele scenei româneşti.

Astfel, una din aceste modificări, şi care ni se pare de departe, cea mai importantă, este aceea statuată în articolul 39 din Legea Teatrelor, cu privire la spectacolele destinate tineretului.

Iată textul legii:

„Ministerul Cultelor şi Artelor va întocmi prin Direcţia Generală a Teatrelor, un repertoriu permanent de piesele pentru matineele şcolare, luând şi avizul Comitetelor de lectură şi al Ministerului Educaţiei Naţionale".

S'a procedat însfârşit la legiferarea spectacolelor destinate tineretului. Cu o deosebită bucurie salutăm această tardivă reformă, menită să organizeze aşa cum se cuvine, educaţia teatrală a tineretului.

A fost un vechiu deziderat al nostru şi de multe ori am avut ocazia să discutăm această importantă problemă de cultură românească, în cadrele acestor coloane.

Răposatul Paul Prodan făcuse unele încercări foarte instructive în această privinţă, dar realizarea lor, dintr'o lipsă de continuitate, datorită în primul rând absenţei unui text de lege categoric, care să *impună* reglementarea acestor spectacole, a lăsat adeseori de dorit.

De data aceasta lucrurile s'au schimbat. Şcolarii vor avea în viitor, un repertoriu întocmit special în vederea lor, dându-li-se astfel posibilitatea de a putea admira capodoperile clasice ale artei dramatice, în cadrul în care au fost menite să se valorifice, adică pe scenă, şi să nu să ia cunoştinţă de ele printr'o lectură impusă, care adeseori, chiar în privinţa unei opere clasice, scade mult din calitatea textului.

Pregătindu-ne şcolarii să guste din frumuseţile artei dramatice, ne clădim viitorul teatrului românesc, şi punem baza unui public ce va şti să aprecieze mâine o operă de artă, unui public care înainte de toate va fi pasionat de teatru, pentrucă din vreme el a putut să fie iniţiat şi îndreptat întru cunoaşterea şi aprecierea frumosului.

Iată de ce considerăm salutare, pentru viaţa noastră teatrală, noile dispoziţiuni ce s'au luat cu privire la organizarea spectacolelor pentru tineret.

Rămâne ca d. Ion Marin Sadoveanu să ia toate măsurile necesare, pentru a se pune în aplicare un program atât de vast şi atât de frumos.

S'au mai adus şi alte modificări, în noua lege a teatrelor, printre care remarcăm pe cea relativă la activitatea membrilor comitetului de direcţie al Teatrelor Naţionale.

Astfel nu pot fi membrii ai acestor Comitete soţii artistelor angajate în acelaş teatru. Ei sunt opriţi în acelaş timp de a se manifesta în contra intereselor şi prestigiului instituţiunii, depunând toată diligenţa pentru apărarea acestor interese. Legea prevede în caz contrariu posibilitatea unei revocări în baza unei anchete făcute de directorul general al Teatrelor şi Operelor.

Evident o serie de măsuri bine venite, dar care nu fac decât să legifereze o stare de fapt existentă. E logic ca, soţii artistelor să fie opriţi de a face parte din comitetele de direcţie, fiindcă în caz contrar s'ar putea da naştere la anumite protecţii şi abateri. Deasemenea, tot atât de logic este ca un membru al comitetului de direcţie să fie oprit de a lucra în contra intereselor instituţiunei pe care e chemat să o conducă.

Dar spre a se întâmpina eventuale abuzuri, e bine că s'au luat toate aceste dispoziţiuni, spre a nu se ştirbi cu nimic prestigiul unui institut Naţional de Cultură.

S'a procedat deasemeni la echilibrarea salariilor fixându-se un minim şi un maxim de bază, şi s'a luat măsuri în ceeace priveşte activitatea artiştilor Teatrelor şi Operelor Naţionale pe scenele particulare.

Modificările astfel aduse au avut darul de a mulţumi pe toată lumea, Curând de tot vom culege toate fructele unor măsuri atât de înţelepte şi menite să îndrepte activitatea noastră teatrală pe drumul cel bun.

GH. NENIŞIOR

„Ştiinţă popularizată"
„Sfaturi practice"
„Radiotelevizivne"
„Cinema", etc.
publică în fiecare Sâmbătă revista
„RADIO ADEVERUL"
48 pagini ilustrate 5 lei.

Proverbul nu minte

Plouă. Asfaltul e curat şi luceşte la lumina felinarelor. Maşinile curg iute, una după alta, lanţ, ca un tren ale cărui vagoane nu se mai sfârşesc. Trotuarul e gol, ca şi buzunarele mele... Directorul nu-mi dăduse avansul cerut şi iată-mă trist, plouat şi fără un ban, tocmai astăzi, Sâmbătă seara. Ce poate fi mai trist? Mi-am băgat capul între umeri, am ridicat gulerul şi merg înainte, unde m'or duce paşii. Deodată mă simt apucat de braţ. Instinctiv dau un brânci, apoi mă uit la „interlocutor":

— Silvia!

Silvia m'a apucat din nou de braţ, apoi m'a tras de ureche:

— Şi altădată tot aşa să-mi dai ghiont...

Mi-a pierit pe loc şi tristeţe şi plictiseală şi grija de bani. N'o văzusem pe Silvia de mai bine de două luni şi azi Providenţa mi-a trimis-o în cale să mă consoleze. Intre două râsete mi-a venit în gând să reflectez: Minte cine spune că o nenorocire nu vine niciodată singură.

— Unde mergi? o întrebai când epuizasem noutăţile ce ne aveam de spus.

— La coafor, la Royal. Apoi, oprindu-se din mers, mă examină:

— Ursule, tu nu te mai razi niciodată?

— Ba da, îngânai eu, tot aveam de gând...

— Păi mai încape vorbă? Vii cu mine.

Poţi să rezişti Silviei? Eu niciodată n'am reuşit, aşa că am intrat cu ea la frizer.

Scaun moale, comod, brici ascuţit ca o mângâiere, ce mai încoace, încolo: Royal.

Imi făcui la repezeală socoteala: Aveam o sută de lei:

20 lei rasul
10 lei bacşişul
30 total

Imi mai rămân până Marţi seara, când iau leafa, şaptezeci de lei; dracul e negru dar, merge..

Când se terminase rasul, îmi trimite Silvia vorbă că trebue să mă şi tund căci ea mai are vreo zece minute de stat.

Ce să mai spun? Să strig omului care mă strânse de gât cu şervetul că n'am bani? Să fug? Ce-o fi, o fi!

M'am ras, m'am tuns, am dat bacşiş gras frizerului (douăzeci de lei), am dat cinci lei omului care m'a periat şi am trecut la cassă. (Imi pare rău că Silvia nu m'a lăsat pe mine să fiu cavaler şi să plătesc şi pentru ea...).

Mai aveam, după socoteala mea, şaptezeci şi cinci de lei. Infrigurat aşteptam să văd cât o să mă coste. Măsurai, instinctiv distanţa până la uşe, când ţăcănitul maşinii de marcat îmi atrase atenţia. Am pironit ochii pe cadran. La unităţi se formase cifra 5. In timpul care se scurse până la formarea numărului complect, clipă ce mi se păru mai lungă decât infinitul, făcui la repezeală, în gând, câteva cruci, însoţindu-le de ruga fierbinte ca cifra să nu fie mai mare de şapte.

Poate pentru prima oară în viaţa mea, avui noroc. Maşina de marcat îmi râse numărul şaptezeci şi cinci. Ieftin, ce mai vorbă, ca la Royal: Tuns şi ras şaptezeci şi cinci de lei. Adică toţi banii pe care îi mai aveam la mine. Cu un gest de maharadjah scosei portofelul şi plătii. Apoi, muncindu-mă să trimit înapoi nodurile care mi se suiau pe gât, mă îndreptai spre uşe. Silvia mă aştepta.

— Uf! parcă ai fi femeie...

O luai de braţ. Nici nu apucai să deschid gura, când ea se opri şi luând o figură solemnă, mă întrebă:

— Cât e ceasul?

Făcui gestul de a mă uita la ceasul brăţară.

(Uitasem că era amanet de două luni...).

Disperat, mă uitai la ceasul comunal. Ca niciodată, ceasul mergea.

— Opt, răspunsei eu, ca şi cum mi-aş fi consultat ceasul.

— Opt?, se miră ea. Vai, ce târziu... Te rog să mă ierţi, dar la şapte şi jumătate trebue să fiu la o prietenă... pa!

Şi fără alte preparative, mă lăsă mofluz pe ploae, în mijlocul trotuarului. Cât ai clipi din ochi dispăru după colţ...

Cum dispăru, începui să simt din nou ploaia rece şi prin gând îmi trecu deodată reflecţia mea de mai înainte: Minte cine spune că o nenorocire nu vine niciodată singură...

AMOS HERBARIU

Ultimele premiere „De lemn Tănase"

FOLKLOR

Strigături basarabene

Frunză verde lemn de tei
Leagă-ţi gura măi Andrei,
Joacă măi şi taci din gură
Că n'ai spus o vorbă bună.

● ● ●

La leliţa cea smolită,
Ştie-a coace la învărtită
C'o dă toată pe la mâţă

● ● ●

Hai cu toţii măi flăcăi
Să urcăm fântâna'n deal
Să se spele fetele
Că-s grase ca cepele.

● ● ●

Nu te uita lele măi
Că mi-s bernevecii răi
Are mama două oi
Şi mi-o face altţii noi.

● ● ●

Fetele din satul nostru
Nu ştiu bine Tatăl Nostru
Că mănâncă nespălate
Şi se culcă îmbrăcate.

● ● ●

Fetele ce se ridică
Nu ştiu-a face o mămăligă
Numai una mai stătută,
Dar şi-aceea-o face crudă.

Culese de P. PUGOCENI
Tighina

BIBLIOGRAFIE

Dr. P. Pincu: Constitue avortul o problemă socială? Prefaţă de prof. dr M. Kernbach. directorul Institutului de medicină legală din Cluj. Tipografia Albert, Cluj, 1938. Preţul 30 lei.

A apărut
MOARTEA TINEREŢELOR
noul şi puternicul roman al fecundului şi talentatului scriitor
I. PELTZ
O carte de sbucium adânc şi de intense emoţii
Preţul unui volum LEI 80 —
Editura „ADEVERUL" S. A.
De vânzare la toate librăriile

Câte ceva despre viaţă şi dragoste

Pasiunile nu sunt altceva decât o eroare şi o iluzie.

Dacă nu ar fi memoria şi imaginaţia, suferinţele omeneşti ar fi mult mai restrânse.

In societate minciuna este obligatorie, cum este obligatorie haina de seară la ocazii.

Dacă prietenii şi cunoscuţii te cred mai bogat şi mai sus pus, decât eşti, nu le spune niciodată adevărul.

Nu-ţi va ierta nici când, că i-ai silit, să renunţe la plăcerea de a se şti cu prieteni bogaţi şi sus puşi...

A fi conciliant cu cineva pe care îl iubeşti, e simptomul cel mai sigur, că ai început să-l iubeşti mai puţin.

Bărbatul cu cele mai multe defecte este acela, pe care am încetat să-l mai iubim.

Bărbaţii mai uşor renunţă la o femeie, decât la oricare alta din plăcerile lor.

Cele mai senine legături de dragoste sunt tocmai acelea, unde lipseşte dragostea.

Oamenii sunt mai mulţumiţi de nenorocirile altora, decât de propria lor fericire.

A dobândi prietenia cuiva ne costă uneori foarte mult; duşmănia lui nu ne va costa însă niciodată nimic.

Prefer să am duşmani, decât prieteni.. cel puţin ştiu că ura lor e sinceră!

Trebue să fii rău cu oamenii, dacă vrei ca ei să fie buni cu tine... răutatea ta le va impune şi se vor teme de ea.

LIA HANCU

NICOLAE GRIGORESCU

Opera cea mare

Odată cu plecarea la Paris începe strălucita carieră a lui Nicolae Grigorescu. Vrând să se înscrie la şcoala de Arte Frumoase din capitala Franţei şi trebuind să depue o probă pentru admitere, se duce în pădurea Fontainebleau spre a face studii de arbori.

Şi acolo întâlneşte pe reprezentanţii uneia din cele mai prodigioase epoci din pictura franceză. Acolo veneau de mult, purtând bluze albastre şi muncind de dimineaţă până seara, marii artişti Corot, Millet, Rousseau, Daubigny, Diaz, Troyon, Courbet. Zugravul de biserici are norocul unei asemenea tovărăşii nu numai la lucru ci şi în clipele de odihnă în care, la o cafenea, până noaptea târziu, se discuta artă şi în care el, cel mai tânăr dintre toţi, aude vorbe de învăţătură, cum nu le-ar fi putut auzi în nici o academie din lume. Erau impresii şi păreri sincere, trăite, spuse cu expresii colorate şi scoase din îndelungi meditaţii în faţa naturii.

In asemenea condiţii favorabile pentru desvoltarea sa, era firesc ca Grigorescu să uite de şcoala oficială pentru care venise în Franţa. Şi de atunci, el a fost câştigat pentru tot restul vieţii de lucru în plin aer, de atunci n'a ostenit până la moarte să colinde drumuri şi poteci, fiecare oprire, fiecare popas însemnând o pagină din impunătoarea sa operă. A murit cu regretul neîndeplinirii unui vis: să-şi facă un chervan cu care să plece pe marele drumuri ale ţării, pe valea Oltului, pe malurile Dunării, pe lunca Siretului.

Lucrează câţiva ani la Fontainebleau şi Barbizon, una din frumoasele epoci ale carierii sale, datorită sfaturilor primite şi unei desăvârşite discipline picturale. Se îndrăgosteşte de una din fetele lui Millet, dar timiditatea, lipsa unei situaţii materiale bune şi poate tainice îndemnuri sufleteşti, care îi înturnau gândurile spre ţara de unde plecase, l-au făcut să-şi înăbuşe sentimentele şi să uite, muncind. De ce nu rămâi la noi, îl întreabă camarazii dela Barbizon.

— De aţi şti voi ce frumoasă-i ţara mea!... răspunde, mândru, Grigorescu.

Dacă ar fi rămas în Franţa, alta ar fi fost desigur faţa picturii lui, dar nimeni nu poate lupta cu destinul: Grigorescu trebuia să ajungă cântăreţul idilelor din plaiurile româneşti şi apoi, fără dânsul, n'am fi avut poate pe Luchian şi nici toată înflorirea picturii noastre actuale.

Grigorescu a fost cel dintâi pictor român care a rupt cu academismul, cel dintâi care a înţeles posibilităţile inspiraţiei directe a lucrurilor din natură, cel dintâi care a trăit subiectele artei sale şi nu a aplicat o reţetă scolastică. Cei care l-au învinuit mai ales pentru excesul de pitoresc şi de poezie uşoară, să-şi amintească vremea când el a activat, vreme stăpânită de academismul unui Henţia, Tătărescu ori Aman. Aceştia au avut rolul să deprindă publicul cu o artă românească, cunoscut fiind faptul că boerii noştri obişnuiau să cheme de peste hotare pictori care să le facă portretul ori decoraţiile murale din palatele lor. Grigorescu a fost cel dintâi pictor de largă respiraţie meşteşugală, a cărui operă avea să trăiască prin puterea şi expresia ei proprie, dincolo de o valoare strict documentară.

Fapta aceasta artistică a lui n'a fost cunoscută de marea mulţime şi Grigorescu a avut soarta ciudată de a fi lăudat tocmai pentru unele slăbiciuni. Că meşterul dela Barbizon, Câmpu-lung şi Câmpina a fost un liric, o înţelege oricine. Dar peste înflorituri de stil, trebue căutată justificarea tehnică a lirismului său. Grigorescu era un spontan, un impulsiv care nu se putea exprima decât grabnic, sub impresia momentului. Tot ce a încercat să definească printr'un modelaj îndelungat nu-l reprezintă în măsura acelor vibrante şi proaspete armonii cromatice din atâtea pânze cu idile sau cu simple privelişti. Iată ce spune el singur:

„Fă ce simţi şi atâta cât simţi — unde nu te mai mişcă, lasă paleta jos: lucrul tău fiind numai sinceritate va creşte şi se va desăvârşi în sufletul celorlalţi, va trăi. Altfel, vrând să-l isprăveşti, îl omori."

„Numai într'o schiţă poţi rămâne sincer până la sfârşit. Intr'un tablou migălit începi să te observi — şi din momentul acela e mai mult meşteşug decât artă."

„De câte ori nu mi s'a întâmplat, când n'aveam culorile la mine, să văd un colţ de natură admirabil. Mă uitam la ceas, ca să vin a doua-zi exact la aceiaşi oră, să lucrez. Veneam — şi nu mai era nimic. Erau copacii, era valea şi aceiaşi lumină era, dar... nu mai eram eu cel de eri."

Se află în spusele acestea o atitudine sufletească, dar şi o conştiinţă meşteşugală. Primind întâile îndemnuri dela arta unui Corot, Troyon, Millet sau Rousseau, care sunt toţi realişti, Grigorescu evoluiază către impresionism şi-i rămâne credincios până la moarte. N'a fost o influenţă întâmplătoare — Grigorescu ştia prea puţin despre şcoala lui Monet — ci o trebuinţă, un acord sufletesc. Am putea spune că şi fără impresionismul francezilor, Grigorescu ar fi fost un impresionist. Aşa precum Luchian a mers pe acelaş drum al căutărilor coloristice ca şi Cézanne, fără să fi văzut vreodată o singură pânză de a maestrului dela Aix. Impresionist prin temperament şi prin subiectele care-l interesau şi pe care voia să le surprindă în frăgezimea şi dinamismul lor. Verdele deschis al câmpului românesc, cerul însorit, drumurile albe ca de var, carele cu boi, turmele de oi, forme inconsistente, jocuri de lumină, toate l-au călăuzit spre o pictură de suprafaţă colorată, de sugestie şi nu de descripţie, de moment trecător, de desfăşurare infinită a vieţii şi nu de stabilitate, de încremenire, de aranjament şi poză, de natură durabilă a subiectului.

Soare şi spaţiu, acestea sunt cele două elemente pe care le-a urmărit Grigorescu în pictura lui. Concepţie care oferea posibilitatea unor multiple transpuneri şi însufleţiri ale motivului natural prin sentimentul personal al artistului. Prin technica adoptată, Grigorescu putea să-şi elibereze emoţia clipei.

„Exact, întreabă el — ce în seamnă asta în artă? In sufletul tău e taina care dă viaţă pânzei şi culoarea exactă a lucrurilor."

De aici evoluţia lui, dela pânzele grave şi studiate ale începuturilor din Franţa către notaţiile momentane, către imaginele fluide, către poezia delicată şi suavă a idilelor, indicată, schiţată numai şi nu amănunţită. Grigorescu n'a urmărit realismul subiectelor, nu s'a oprit în faţa unui strigăt de durere al vieţii, nu l-a preocupat nici o dramă, ca pe Millet bunăoară, ci găteala zilelor însorite, cântecul fericit al naturei, zâmbetul şi tinereţa eroilor săi. Sufletul lui era calm şi senin ca priveliştea unui car cu boi trecând în amiază pe un drum nesfârşit, ca mersul fără grijă al păstoriţei, ca apariţia subţire şi imaculată a mesteacănilor pe fond de cer albastru.

Elementele individuale ale artei lui în lumina ţării noastre s'au desvoltat, în atmosfera fragedă a câmpurilor, în mijlocul idilelor numai graţie şi nobleţă naturală.

S'a spus că Grigorescu a avut partea cea mai frumoasă a activităţii sale în epoca dela Barbizon. Fără îndoială, din timpul acela au rămas bucăţi de mare sonoritate coloristică şi de perfectă consistenţă materială, dar tânăr fiind, autorul lor s'a lăsat călăuzit când de o influenţă când de alta. Adevăratul Grigorescu este acel mânuitor prodigios şi plin de vervă al discuţiilor pensulare din sumedenia de notaţii momentane, delicate ca însuşi tremurul luminii şi proaspete ca existenţa unui fir de iarbă.

Expoziţia care i s'a închinat la Fundaţia Dalles cu prilejul centenarului dela naşterea lui, o arată cu prisosinţă. Acolo, într'un ansamblu reprezentând toate technicile meşterului, strâns pentru prima dată, s'au putut controla afirmaţii contradictorii şi defini pentru totdeauna trăsăturile caracteristice acestei mari personalităţi.

Să ţinem minte deci: Grigorescu e marele liric al picturii româneşti şi în opera lui se răsfrânge sufletul mlădios al pământului nostru îmbelşugat şi însorit.

TACHE SOROCEANU

TRANDAFIRII IN ARTĂ

Acum câţiva ani, un scriitor francez de avant-gardă asigura că numele acestei minunate flori va fi scos din dicţionarul poeziei. Nu mai amintim că el însuşi s'a contrazis curând, dar dacă mai era nevoe să fie desminţită această tentativă a unei arte moderniste, astăzi perimată, apoi prilejul îl oferă expoziţia deschisă la Paris şi închinată rolului jucat de trandafiri în artă, în poezie, în dragoste. Expoziţia merită un dublu elogiu: documentele prezentate sunt variate şi de calitate şi un fir spiritual sau poetic le uneşte. E o antologie artistică, picturală şi literară: fiecărui tablou, fiecărei marmore, fiecărui obiect îi corespunde în mintea vizitatorilor sau în cărţile ingenios deschise, câte un poem ori o pagină de proză.

Trandafirul din epoca cea mai veche ne-a rămas într'un mozaic greco-roman, o roză între două frunze de culoare închisă. Imediat după această mărturie a trecutului vine trandafirul Fecioarei lui Filippo Lippi, răspândind o mireazmă mistică, în timp ce trandafirii lui Botticelli, cu petale stilizate, orânduite măestrit, fac parte din imnul de slavă al îngerilor închinat frumuseţii lui Venus.

Mai aproape de realitate, în celebrul tablou al lui Clouet, Diane de Poitiers, trandafirii, ca fructele savuroase, ca gura fragedă a unui copil, sunt însuşi viaţa şi plăcerea, simbolul sau mai de grabă imaginea vie a dragostei.

In secolul al 18-lea, trandafirul e amestecat în idilele de iubire, prilejuind comparaţii semnificative autorilor de muzică uşoară şi autorilor de spirite galante. Dar, în acelaş timp, trandafirul a fost şi un ornament care a împodobit chipurile tinereşti ale femeilor, bluzele şi coafurile lor elegante, cum au rămas dovadă în pânzele lui Huet, Boucher, Redouté şi alţii.

Adevăratul secol al trandafirilor a fost însă secolul al 19-lea şi gloria lor o regăsim în portretele celor două împărătese ale Franţei, în portretul Mariei Louise, datorit lui Gérard şi în acel al Eugeniei, făcut de Dinterhalter. In artă sunt roze pretutindeni : în litografiile colorate ale lui Daumier, în litografiile lu Gavarni, în pânzele lui Fantin-Latour, Manet, Cézane şi Renoir.

Trandafiri, pretutindeni trandafiri,
Imi sunt dragi până la durere
Au misterioasa atracţie
A lucrurilor care strecoară otravă.

Aceste versuri pot fi amintite în faţa trandafirilor lui Van Gogh, flori grele, triste, cu inima întunecată.

Trandafiri de curtezană, trandafiri funebri, trandafiri de ceară, bijuterii împodobite cu trandafiri, porţelanuri decorate cu trandafiri, faianţe de Marsillia, cărţi ilustrate, sculpturi, obiecte rare, minunate sau ciudate, au fost strânse cu gust delicat şi aranjate cu măestrie în decorul grădinelor dela Bagatelle.

Am uitat să cităm manuscrisul „Romanului rozei" — ar putea sluji de titlu acestei încântătoare expoziţii.

JOCUL DE-A DRAGOSTEA

CAP. XI

Câteva trăsături interesante, după părerea autorului, din viaţa Kettyei şi tovarăşelor sale, demne de a fi supuse atenţiei cititorului.

Urcând scările ce duceau înăuntru, la al doilea etaj, rezervat bărbaţilor, Ketty se întâlni cu Salomasov. Oricât de îndrăgostit ar fi fost tânărul chimist de ideea de chimizare a ţării, totuşi, nu putea rămâne rece în faţa frumoasei lucrătoare. Idei absolut străine de chimie puseseră stăpânire acum pe închipuirea lui.

— Incotro? — o întrebă el, — la Gavrilă? Dă-l la naiba de soldău de birou. Haide mai bine cu mine la club!

Ketty făcu o strâmbătură din nas şi se întoarse.

— La club? Pf! Dar ce o să văd eu acolo?

— Se dă astăzi un concert.

— Un concert? Eşti caraghios. Mă mir că nu mă inviţi şi la cursuri. O, nu, nu te mai deranja pentru atâta lucru. Mulţumesc, du-te singur.

Ketty aşteptă zâmbind încă o invitaţie, dar, fireşte, numai din cochetărie. Dar nimeni şi nimic pe lume n'ar fi putut s'o mai reţină acum dela o întâlnire cu Harry! Era îmbrăcată în toaleta-i de mătase; fusta scurtă şi largă se desfăcea şi se ridica la fiece mişcare, uşor, ca la o balerină descoperindu-i până sus picioruşele mici cu ciorapi roz şi pantofi albi ca laptele. Toate aceste îi dădeau aparenţa unei funcţionare de birou, şi fericită de asemănarea aceasta de mult râvnită, nu se putu stăpâni să nu cocheteze. Cochetăria, toanele capricioase şi vocea alintată, formau, după închipuirea ei, o notă obligatorie pentru orice domnişoară, ca şi fusta de mătase, ciorapii roz şi pantofii albi. De aceea, când tânărul student, uşor jignit o invită din nou să meargă, dacă nu la club, atunci la cerc, ea, nu mai puţin dispreţuitor, tărăgăni:

— Am nimerit din lac în puţ. Mai ai ceva?

Se întoarse pentru a pleca. Salomasov o opri, prinzându-i mâna şi reţinând-o într'a sa.

— Ei, bine, spune-mi atunci unde doreşti?

— Mie nu-mi place decât cinematograful, — spuse dânsa.

El strângea mâna fetii şi o privea şiret în ochi, crezând că în felul acesta o va putea cuceri. Dar ea i se smulse din mână şi fugi, strigându-i:

— Oh, toate tablourile de azi sunt vechi. Pe toate le-am văzut...

El o privi din urmă cu o invidie dureroasă şi începu să coboare. Nu mai avea nici o însemnătate pentru el acum cele optzeci de kilograme de argilă destinată experienţelor de caolinizare artificială. Ieşind afară deconcertat şi în aşteptare, mai stătu încă multă vreme pe peron, neştiind încotro s'apuce.

Seara coborîse. Pe blocurile de piatră de pe lângă zidurile căminului, încremenite acolo încă de pe vremea construcţiei, T.P.T.S.-iştii stăteau de vorbă cu trecătorii sau cu locatari deai căminului ieşiţi pela ferestre. Dinapoia ulucilor ce împrejmuiau clădirea, pe cărările asfaltate forfoteau în sus şi în jos flăcăi, aşteptându-şi prietenele sau tovarăşii pentru obişnuitele lor plimbări de seară la cerc, la club, la cinematograf sau la Sovrolniky. Ţigări incandescente arzând neîndurătoare, bălăbăneau în gura fiecăruia. Şi lui Salomasov, care medita la ale sale, i se păru deodată că vede cu un profund realism, alergând după uluci, nu oameni, ci nişte maşini cu interiorul năclăit de fum, dar cu aparenţă de flăcăi, în a căror cutii craniene erau introduse nişte tubuleţe fine ce scoteau necontenit, cu îndărătnicie fumul şi mirosul greu. Lăsându-se anul trecut de fumat, el ura, ca orice renegat, grozav pe fumători. Cunoştea destul de bine toate tertipurile meschine cari conferă unora dreptul de a împiedica pe alţii să trăiască.

Un val uşor de ură năpădi pe tânărul chimist. Se desprinse furios de zidul de care stătuse rezemat, cu mâinile la spate şi se depărtă cu paşi repezi.

Nenorocul lui că n'a mai aşteptat puţin, fiindcă la puţin timp după plecarea lui, apăru şi Ketty în stradă. Mergea zorită şi privea în jurul ei, caşicând ar fi căutat pe cineva şi ar fi vrut să-l ajungă. O adâncă suferinţă şi desamăgire i se citea pe chip, după primirea jignitoare ce i-o făcuse iubitul.

Harry măsură pe musafiră cu o strâmbătură de neplăcere, şi nu dădu nici o atenţie emoţiei ei. Favoritele i se sgâlţâiră când o întrebă:

— Ei, ce s'a întâmplat?

Caşicum fără întâmplare ea nu putea veni la dânsul.

Un suflu de ghiaţă ce se ridica din această întrebare făcu să răcească tot entuziasmul Kettyei. Ea-i întinse scrisoarea.

— Uite ce s'a întâmplat, — explică ea, — individul cela lung şi deşirat a fost pela mine şi mi-a lăsat scrisoarea asta.

Harry apucă scrisoarea cu ochi strălucitori de bucurie, Ketty scoase un geamăt de fericire când Harry, cu o mână petrecută după talia ei, iar cu cealaltă desfăcând fila smulsă din bloc-notes, citea scrisoarea:

— Bravo, minunat, — bolborosi el, strângând uşor la piept pe mica Ketty, — văd că el nu bănueşte încă nimic, aşa că totul o să meargă ca înainte. Bravo... Eşti o fată genială, Ketty! Hai, dă-mi o guriţă!

Intr'o pornire de fericire, căinţă şi iubire, Ketty ridică faţa-i îmbujorată spre el şi agăţându-se de umerii lui se înălţă până la buze. Dar el întoarse capul, oferindu-i doar obrazul şi vârându-şi degetul în favorite, spuse:

— Uite aici, aici, mă rog...

Ketty îşi lipi supusă buzele de favoritele lui aspre şi ţepoase. Dar şi această plăcere îi fu întreruptă cu bruscheţe:

— Ho, ţi-ajunge, — strigă el, şi fiindcă ea nu se prea grăbea să-i execute ordinul, el se răsti furios: haide, ajunge, ajunge... Ai dat de chilipir!

Şi asta se petrecea tocmai atunci când fata îi învăţase porunca pe de rost!

Ketty plecă umilită şi deconcertată capul, neştiind ce să facă ca să-i intre în voie. Ii venea să fugă şi să nu mai revină niciodată, dar când oare amanţii au fost în stare să rupă pentru totdeauna — lanţul lung şi dureros al înjosirilor? Se duse la fereastră şi rămase într'o cuvioasă aşteptare, ca să vadă dacă el va veni la dânsa. Dar el stătea neclintit. Ea se întoarse către el şi-l privea ca pe o icoană, pe care, îşi închipuia ea, c'ar putea s'o învieze prin rugăciuni şi devoţiune.

de
Lew Gumilevsky

— N'am timp, — spuse el sec, — sunt grăbit.

— Dar apoi? — întrebă ea cu glasul stins.

— Ce apoi, când apoi?

— Diseară, — îngână ea şi mai pierdut.

— Şi diseară şi toată noaptea voiu fi ocupat, — răspunse el şi începu să-şi închee repede nasturii dela jachetă, ca dovadă că e gata de plecare.

Ketty şi-aduse aminte de Salomasov. Incercă să-şi aţâţe iubitul, bătându-şi joc de „Poruncă". Salomasov i se părea o armă puternică. Ea nu putea rezista ispitei de a se folosi de ea.

— Bine, — zise ea surd, — adică în seara asta sunt liberă... Voi merge atunci la cinematograf.

Harry deveni atent.

— Cu cine? — o întrebă el. In vocea-i se citea mai mult ameninţare decât curiozitate.

— Nu importă, — răspunse Ketty, — cu cine mi-o ieşi în cale!

Ea, cunoştea efectul armei sale. Putea oare să se mai stăpânească? Şi mânui cu ea mai departe.

— Atâţia inşi mă invită pe mine, — grăi ea, răsucindu-se uşor pe călcâe, făcând să i se ridice fusta şi să i se vadă pulpele, — uite şi Salomasov chiar m'a invitat mai adineauri... O să mă duc cu el.

Spre a nu slăbi efectul, se repezi la uşă, fără să mai adauge un cuvânt. Ştia bine că o discuţie ar putea slăbi puterea armei. Dar Harry n'o opri. Inima îi era atât de revoltată, încât ea o luă în galop pe scară, ca să-l ajungă pe Salomasov. Dar aci constată, fără părere de rău sau ciudă, că şi Salomasov era plecat. Se bucură c'are prilejul să se întoarcă acasă ca să-şi poată plânge cu faţa ascunsă în perne, sentimentele rănite, sau să şi le uite într'o flecăreală cu fetele, care erau totdeauna gata s'o ajute, s'o mângâe, să-i dea sfaturi şi s'o îmbărbăteze.

Ketty moţăi din cap la două-trei vecine care se îndesau să-i admire rochia de mătase şi care abia aşteptau s'o descoasă, s'o împungă cu luxul, cu scumpetea vieţii, cu regulamentele şi legile sovietice.

Dar acasă o brodise rău. Prietenele îi erau prea ocupate, ca să aibă timpul s'o mai compătimească. Totuşi întoarcerea ei fusese atât de neaşteptată, încât nu putea rămâne neobservată şi să nu deştepte mirare şi curiozitate jignitoare printre ele.

Dorothea cârpea de zor la fereastră nişte ciorapi subţiri ca de pâianjen, dar îşi întrerupse un moment munca înfrigurată ca să se uite la cea intrată.

— Ce s'a întâmplat? — strigă ea. — Ce, nu l-ai găsit acasă?

— Ba e acasă, — oftă Ketty cu tristeţe.

— Atunci aţi renunţat la plim bare? — o întrebă Mery, ştergând cu degetele udate în scuipat pudra ce-i atârna ca chiciura pe gene. — Bine. Păi dacă e aşa, găteşte-te să mergi cu noi...

Nelly se ridică în capul oaselor în pat şi clătină din cap.

— S'a terminat deja între voi! — închee ea scurt şi aşezându-se deodată în genunchi, îşi puse mânile după ceafă, exclamând: — ah, dragele mele! Pentru ce mai trăim!

Nimeni nu-i răspunse, fiindcă erau toate ocupate şi afară de asta, ştiau din experienţă cât e de zadarnic s'o contrazică şi cât de inofensive sunt gesturile şi suspinele ei. Mery ştergându-şi ochii, se depărtă puţin pentru a se privi în oglindă dela distanţa care o vor admira cavalerii la cerc... şi mormăi cu dispreţ, fără a se adresa nimănui:

— Acum o să înceapă să ne toace la cap cu otrava.

— Nici una nu râdea, fiindcă îi ştiau obiceiul. Nelly însă începu în adevăr să vorbească de otravă. Purta otrava veşnic cu dânsa, la piept, într'o pungulită de mătase brodată. Scoase de sub bluză pungulita şi o arătă prietenelor.

— Ia uitaţi-vă, acesta e cel mai bun prieten. De cât o viaţă aşa păcătoasă, mai bine moarte. Şi va veni ziua când această otravă...

— Dumnezeule, ne-ai înebunit cu otrava ta! — ţipă Mery. — Când naiba o să încetezi să ne mai baţi la cap cu ea?

Nelly ascunse pungulita în bluză şi se prăbuşi pe perne, cu un aer de suferinţă.

— Poate că curând, curând... — şopti ea cu o voce misterioasă.

— Ptiu, la dracu, că tare mai eşti proastă!

Dorothea scuipă şi-i întoarse spatele. Mery pufni în râs. Ketty se duse şovăind spre patul său şi începu să se desbrace. Dorothea cea mai înaltă şi mai în vârstă dintre ele, cu o bască ordinară pe cap — recunoscută unanim ca şefă, — o opri cu un gest:

— Dar ce ai de gând să faci?

— De ce? — tresări Ketty, lăsându-şi mânile în jos, caşicând ar fi fost prinsă făcând o poznă.

— Vei merge cu noi. N'ai de ce să rămâi aici să bâzâi. Atât îţi mai lipseşte să iei exemplu dela Nelly: să-ţi atârni o pungulită la gât şi să baţi câmpii... Mai sunt şi alţi bărbaţi pe lume, nu numai Harry.

Ketty stătea neclintită. Dorothea închee:

— Tare trebue să fii proastă ca să-ţi pierzi capul după unul ca ăsta. Mi-e şi silă să-l văd.

Ketty era cea mai mică, mai subţirică şi mai delicată ca toate. Prietenele o tratau ca pe un copil: ea trebuia s'asculte de sfaturile şi înţelepciunea vieţii lor. Pe semne că şi Ketty simţea astfel. Işi plecase capul şi tăcea. Dorothea spuse:

— O să mergem cu toate la cerc. Acolo o să-ţi găsim un băiat simpatic...

— N'am nevoe, — protestă Ketty, dar atât de încet şi de timid, încât prietenele nu i-au putut auzi răspunsul. Ele îşi vedeau acum de treaba lor.

Dorothea terminându-şi lucrul, întinse ciorapul pe mână şi-l examină.

— Oh, teribili sunt ciorapii ăştia. Se rup mereu şi pace!

— Dar cât îs de frumoşi! — interveni Mery şi întinse piciorul spre a-şi admira ciorapul.

Dorothea se uită la picioarele ei şi zise cu invidie:

— Ce înseamnă un pantof frumos! Cu ai mei orice ciorap aş pune — tot n'are faţă.

— Dar cine te opreşte să-ţi cumperi schimmy?

— Din banii cui?

— Dar eu cum mi-am strâns. Iar tu nu poţi?

Discuţia se însufleţi. Până şi melancolica Nelly lua parte. Ea se întoarse spre Dorothea şi-i spuse îmbufnată:

— Mai bine te-ai îndopa mai puţin şi ţi-ai cumpăra pantofi.

Dorothea se potoli pe loc. Vocea îi scăzuse. In ea se citea vinovăţia sa.

— Ah, Dumnezeule, dar ce pot face dacă mi-e foame mereu!

Nelly se întoarse brusc.

— De cât o aşa poftă, mai bine să mori. Să fi crăpat şi eu ca tine, de mult mă otrăveam!

Mery răspunse ca un ecou:

— Ne-ai plictisit de moarte cu otrava ta!

Ketty nu vroia să se certe din cauza ei. Işi închee nasturii iarăşi, zise tristă:

— Să mergem. Merg şi eu cu voi.

— Ei, bravo, trebuia de mult să faci asta.

Dorothea îi surâse încurajator. Ketty lăsă capul în jos. Ii era ruşine, şi totuşi tăcu, ca să-şi înşele prietenele: mergea cu ele, nu pentru că era de acord cu planul lor, dar pentru că-l avea pe al ei.

Dar planul ei ţintea, nici vorbă, să-l vadă pe Harry la cerc, la grădina Bauman, la Sokolniky, sau chiar pe stradă, însfârşit, unde ar fi fost mai sigură să-l întâlnească, decât în camera sa.

Trad. de MARIA VAVILINA

(Urmează)

AMINTIRILE LUI BURCĂ

Lovitura de harapnic

— Aşa-mi plivești păpuşoiul, hai? toată iarba mi-o laşi în urmă...

— Nu mai pot.

— Da să mănânci poci? Ai, slava Domnului, şapte ani. Amin... s'a isprăvit cu hoinăreala. Mălaiul nu cade din cer; trebuie să-l scoţi de aci, uite, din glia aiasta...

N'am prea priceput. Mă uitai la tata, mă uitai la dumbrava din dreapta ogorului, ascultai pârâul care, parcă, mă chema la el. Când tata a plecat la fântână să adape caii, eu am chiulit dela muncă. In seara aceia am pupat harapnicul. Toate durerile, pe cari le-am îndurat mai târziu, le-am uitat. Durerea primei lovituri o simt şi acum pe spate.

Pentru prima oară am scrâşnit din dinţii mei mici şi ştirbi şi am gândit cu duşmănie la tata. Dar în acelaş timp m'am bucurat. „Dacă mă bate, de bună seamă nu mai sunt atât de mic" — poate aşa am judecat atuncia, nu mai ţin minte. De aici începe viaţa mea din sat: dela lovitura de harapnic. Ce a fost mai înainte, nu-mi mai amintesc. Oi fi având înainte de asta multe bucurii dar le-am uitat cum uiţi mirosul îmbietor al ierburilor, trecând printre mirişti. Nu uiţi însă spinul care-ţi intră în picior şi parcă rămâne acolo pentru totdeauna.

Mândria e o belea

Când mă gândesc la anii aceia din satul Ciuleni, nu ştiu nici eu dacă trebue să mă bucur sau să mă întristez. N'ar fi fost mai bine să fi rămas în sat decât să fiu acuma vagabond? — mă întreb ades. Şi nu prea ştiu ce să răspund la asta. Până la urmă, cred, că tot e mai bine că am făcut ce-am făcut, căci ţăran gospodar nu se alegea de mine. Gospodăria nu se lipea de mine dară nici eu nu mă prea lipeam de ea. Mă uitam cu ciudă la fraţii mei sârguitori, prăpădiţi de truda fără de măsură şi nu prea făceam deosebire între dânşii şi boii noştri. Poate o făceam din pacostea asta de mândrie a mea. Parcă aveam un băţ înfipt în scăfârlie; nu puteam să-mi plec capul şi pace. Am păţit mult din pricina asta. Gândiţi-vă şi voi. Când vrea cineva să te lovească, îţi pleci capul şi lovitura trece pe deasupra fără să te atingă; iară dacă stai drept, ţeapăn, te plesneşte de-ţi sar îngerii din ochi. Da, am păţit multe din pricina mândriei mele.

Şi până la urmă, mi se pare, mândria asta o să mă piardă.

Nu ştiu cum se întâmpla că totdeauna voiam să fiu bun dar sfârşeam să fiu înjurat şi bătut. Mă urmărea beleaua şi gata.

Am umblat aproape patru ierni la şcoala satului. M'am dus cu dragă inimă să învăţ carte. O lună mi-a mers bine. Nicio lovitură de biciu. Am fost chiar lăudat... Dar curând s'a stricat treaba. Invăţătorul peltic adus din spate şi adeseaori atât de bun săracul... a început să mă ocărască. De, beleaua, cum vă spusei.

— Te uiţi ca un lup la mine, băiatule.

— Da păi cum să mă uit, măi, Dom'le văţător? strigai eu înciudat.

— Cu ochii obraznici să te uiţi la boii tăi nu la mine.

— La care boi, măi, că toţi îs la fel. N'am alţi ochi pentru boi şi alţii pentru matale. Mă uit la toţi la fel.

Nu ştiu dece, dar tare s'a măniat învăţătorul. O plesnitură de riglă în ceafă mă făcu să cad în genunchi şi să dau drumul la o înjurătură învăţată dela tata.

La serbarea şcolară de primă vară, învăţătorul îmi puse în cap o coroniţă de flori şi-mi dădu o carte de basme. Nu ştiam ce să mai cred. Dacă făcea să-mi dea o carte şi flori, apoi de ce m'a bătut atâta?

— Zi, „mulţumesc, sărut mâinile" — îmi şopti părintele care stătea lângă mine.

— Mulţumesc — am ţipat eu, aruncând cartea şi coroniţa. (Mi-am adus aminte de lovitura de riglă).

Invăţătorul s'a făcut galben la chip de parcă o grindină năprasnică i-a bătut păpuşoiul.

— Să nu vă uimiţi — zise — copilul ăsta e nemaipomenit de obraznic dar are cap bun şi o pricepere cum n'am mai întâlnit decând sunt la şcoala aceasta. Dar mi-i teamă că n'o să ajungă la sfârşit bun. Priceperea mare şi obrăznicia fac din om un haiduc... băiatul ăsta nu-i de sat...

Voiam să spun: „Ba satul nu-i de mine. Doar n'am să plivesc păpuşoiul câtă-i viaţa de lungă". Dar atâta îndrăzneală nu mi-a ajuns.

O pereche de oi

Am părăsit şcoala. Am alergat în trap peste câmp asemenea unui mânz lovit cu biciul am alergat până la moşia lui Nicoară. La poarta conacului am dat de cucoana.

— Vreau să pasc oile, măi, dacă e nevoie... Vă rog cucoană.

M'a privit fără să-mi spună o vorbă. Părea că se întreabă în gând: „De unde a căzut nespălatul ăsta de ştrengar?"

Am ţipat:

— Auzi, măi... sărut mâinile... poate aveţi nevoie de mine la lucru.

Cucoana s'a supărat. Dumnezeu ştie dece naiba s'o fi supărat dumneaei. M'a trimis la vătaful moşiei. Acesta nu mi-a vorbit nici el cu miere.

— Mâine disdedimineaţă, ai să duci oile la păscut. Dar vezi, să te uiţi cu patru ochi că de nu... pupi pe dracu...

— O să mă uit cu zece ochi — i-am spus eu, bucuros că mi-am găsit de lucru.

Primele zile o duceam bine. Ziua la păşune cu cele cincizeci de oi, seara mă trăgeam de păr cu toţi băieţii dela curte, noaptea dormeam în şopron pe o grămadă de fân alături de găini şi curcani. Dar beleaua nu m'a uitat nici de data asta. Trebuia să vină peste capul meu şi a venit. Intr'o zi, pe când mânam oile la adăpat la pârâul de lângă sihlă, văzui că vine înspre mine un ţăran din satul vecin. Era ud de parcă l-a plouat zece zile dearândul.

— Ce caşti ochii la mine?... Şi a început să mă înjure mai abitor decât tata.

— Nu mă înjura, bade, că te-oiu plesni acuş cu harapnicul ăsta. Ce ţi-am făcut?

Ţăranul începu să râdă în vreme ce eu mi-am întărit spatele şi-am ridicat harapnicul, gata să primesc şi să dau.

— Uite bre, începu ţăranul, scărpinându-se la ceafă — când te paşte dracul, fuge Dumnezeu de tine. Duceam la târg o pereche de oi ca să plătesc o îndatorire.

Când treceam podul, nu-ş cum, naiba, căzură şi le-a înghiţit apa.

— Tot le înghiţiau boierii de la oraş.

— Ia taci, măi. Spune mai bine ce mă fac acuş că nu mai am ce vinde.

Vaca nu mi-o vând că nu vreau sfadă cu muierea mea. E zestrea ei mânca-o-ar boul de vacă.

— Păi, ce să faci? Ia o pereche de oi dela mine că tot nu's ale mele.

Ţăranul holbă ochii. Apoi a început să râdă. Râse cât râse dar oile tot mi le-a luat.

Oricine ai fi, nu mă lovi

Aproape am şi uitat de perechea de oi când (era pe seară) boierul Nicoară îşi opri caleaşca în faţa mea, la umbra şihlei.

— Hei, băiatule, ce-mi mai fac oile?

— Merçi (această vorbă păsărească am învăţat-o dela fata boierului) sunt sănătoase.

Boierul râdea, făcând o gură cât o găleată. Eu i-am povestit întâmplarea cu ţăranul. Dece să i-o fi ascuns. Nu ştiam să mint. Voiam să fiu cinstit.

In acest timp Nicoară sfârcăia tabac pe nas şi lovia din ce în ce mai tare cu biciul în carâmbul cismei de lac.

Nu ştiu de ce s'a supărat boerul, dar s'a supărat rău de tot. Asta am ghicit după mustăţile lui lungi cari tremurau ca părul porumbului în vânt.

Doi ochi înroşiţi de mânie ca doi şerpi mă străpunseră, iar o droaie de lovituri de biciu mă făcu să mă prăbuşesc cu sgaibele în sus.

— Nu te sgâi la mine că te... te sfârrtec...

Apoi s'a suit în caleaşcă şi a dat biciu armăsarului sur asemeni ţărânei după ploaie.

— Oricine eşti dar să nu mă baţi — am ţipat eu turbat de durere.

In ochii mei s'au amestecat pădurea, valea, pârâul... Pe spate simţeam că ustura ceva, parcă ardea o claie de fân. Mă sculai repede, luai o piatră şi svârlii în Nicoară, lovindu-l în şale. Dădui să fug dar fui prins de un sătean. Boerul voia să mă judece pe loc (şi cruntă i-ar fi fost judecata) dar vătaful care tocmai atunci trecea pe acolo, spuse că nu eu ci Petrea l-a lovit. Credeam că vătaful voia să-mi facă un bine şi l-am mulţumit în gând. Dar din binele pe care-l face, omul caută să tragă foloase. Aşa era şi cu vătaful. Flăcăul Petrea avea pică pe boer pentrucă nu i-a plătit munca de o săptămână, iar vătaful avea ciudă pe Petrea pentrucă acesta i-a luat „hagica".

Petrea a fost luat la postul de jandarmi şi bătut rău.

A doua zi l-am întâlnit cu faţa mototolită ca un dovleac răscopt.

— Zău, Petrea, să fiu al cucului... eu nu's tocmai de vină.

— Las'că...

— Am fost la don' şef şi i-am spus că eu l-am altoit pe Nicoară. Şeful nu m'a crezut şi m'a atins cu bocancul.

— Nu putea altfel; era porunca lui Nicoară.

— Dară tot din pricina mea ai păţit-o.

Uite, bate-mă şi nu voiu crăcni.

— Ştiu eu din pricina cui... Las'că... Să te bat? Tu nu eşti de vină cum nu's de vină nici eu. Mai lesne e să înduri o lovitură de ciomag când eşti vinovat decât o atingere de deget când ştii că nu porţi nicio vină.

Voiam să mă rog..

Nu m'am mai dus la moşie. La gândul că am fost bătut şi că o să râdă băieţii de mine, mă treceau dureri mai mari decât loviturile ce sângerau încă pe spatele meu.

Am pornit domol peste câmp ca un lup rănit, scăpat dela moarte.

Gândul să părăsesc satul, să mă duc la oraş, nu mă mai slăbea de fel.

M'am oprit să mă hodinesc puţin la umbra a doi salcâmi. O troiţă veche, roasă de ploi şi biciuită de vânturi era înfiptă între cei doi copaci cari îi ţineau parcă de urât.

Aplecată înainte, părea că vrea să se smulgă din ţărână şi s'o ia peste câmpie, ca să adune rugăciuni dela plugari.

M'am oprit în faţa troiţei, cercetând chipul Domnului, scobit în lemn. Am vrut să-i vorbesc. Dar cum? Am uitat rugăciunile învăţate la şcoală, iar acasă nu se sinchisea nimeni dacă ştiu sau ba să-mi smeresc sufletul cu semnul crucii. (Dealtfel părinţii nici nu aveau timp de rugăciuni).

Am uitat, zic, să mă rog căci nu prea credeam în bunătatea Celui de Sus de vreme ce mă isbea mereu cu beleaua.

Atunci am făcut singur o rugăciune.

„Dumnezeule, dece mă prigoneşti aşa? N'am făcut nici un rău nimănuia, să fiu al cucului.. Şi dacă am înjurat pe câteunul, apăi n'ai vrea Tu de bunăseamă să-mi plec capul ca să mi-l calce orice nătâng. Oare n'am făcut bine c'am dat ţăranului o pereche de oi ca să nu-şi vândă vaca. L'ar fi ocărât muierea şi Ţie, Doamne, nu-ţi place cearta..."

Dar Atotputernicul era ocupat pe semne de alţi oameni mai detreabă ca mine... Şi pe bună dreptate. Căci un golan ca mine... cu ce avea să răsplătească mila Domnului? N'aveam parale nici măcar de o lumânare...

BUCOV EMILIAN

TALMUH ŞI PRINCIPESA CIALÂKE

DIN O MIE ŞI UNA DE NOPŢI

Sunt unicul fecior al unui giuvaergiu foarte bogat din Bagdad. Tata n'a cruţat nici o cheltuială, şi n'a scăpat nici un prilej, nu numai ca să-mi dea aceia ce se cheamă bună creştere, dar să şi mă 'nveţe toată ştiinţa lumii, precum filosofia, socoteala, legile şi toate limbile în care erau scrise lucruri de mare seamă. Dacă însă ajunsei în vârsta a mă conduce după capul meu, căpătaiu păcatul de a fi peste măsură de cheltuitor, ceia ce mâhni pe tata care se silea să mă dezbare de această mare greşală a tinereţei.

Plimbându-mă 'ntr'o zi cu el prin grădină, şi mustrându-mă pentru câte ticăloşii făcusem în ajun, se opri în faţa unui copac.

— Dragă Talmuh!... Ştiu azi că sfaturile mele n'au loc în inima ta!... Te superi pentru vorbele pe care ţi le spun, şi crezi că sunt cuvinte de om cu mintea scrântită. Mai aşteaptă puţin!... Curând, vei scăpa de certurile mele, pe care nu le vei mai auzi niciodată în vremea vieţii tale!... Mi-am trăit veacul, şi simt că a venit sorocul să mă duc unde nu este departe, dar unde tu nu vei putea să vii ca să te mai sfătuiesc la clipe de cumpănă!... Voi muri şi eu ca tot omul, dar îţi voi lăsa moştenire bogăţii ne 'nchipuit de multe. Caută şi nu le cheltui prea repede. Dar dacă nenorocirea te va 'mpinge să nesocoteşti acest sfat al meu şi să ajungi la sapă de lemn, atuncea, fătul meu, nu te suferi cerşetor în lumea unde strămoşi de strămoşii tăi au fost tot oamenii cei mai bogaţi ai ţinutului, şi nu-ţi face neamul de ruşine! Când vei fi fără para chioară şi nu vei nădăjdui la nimenea, atuncea, măi băiete, vino la acest copac şi te spânzură de craca cea mai groasă a acestui pom pe care l-a binecuvântat un Derviş sfânt să nu meargă la iad toţi acei ce se vor omorî atârnându-se de el!...

La puţine zile după aceia, Bătrânul muri într'adevăr, spre bucuria mea nesocotită. Şi văzându-mă stăpân peste o avere imensă, am înmulţit numărul slugilor, şi m'am lăsat înconjurat de către toate lichelele din oraş. Toate muierile păcătoase treceau pe sub ferestrele mele şi-mi făceau zâmbre, iar prin oraş îmi dădeau cu cotul. Peste o sută de lingăi se aciuiaseră prin odăile palatului meu, şi-aveam mare plăcere să-i ţin pe veresie, fiindcă nu eşea nici unul din vorba mea. Dacă le porunceam să se dea de-a berbeleacul în plin bazar, ori să se plimbe pe uliţe în pieile goale, ori să mă ducă pe mine călare prin oraş, ei îmi făceau toată dorinţa fără de crâcnire. Peste tot nu auzeam că mă strigă de cât: „Aga!", sau „Cilibi!" ori „Măria-Ta!" şi alte asemenea numiri caraghioase la un om simplu precum eram eu!... Mesele veşnic întinse, multele haine la modă, parfumurile pe care le-aduceam cu butoaiele din India, pentru ca să ne spălăm cu ele în baie, desfrânările fără de seamăn ale acestor moftangii, numai în doi ani mi-au topit toate averile părinteşti. Intr'o bună dimineaţă, rămăsei singur, fără prieten, fără slugă.

Imi adusei aminte de vorbele tatei şi-mi detei seama ce rău mare îmi făcusem, dar din nenorocire era prea târziu. Imi rămăsese numai casa şi grădina cu pomul de care trebuia să mă spânzur. Socotii că dacă nu l-am ascultat când mi-a spus să nu fiu risipitor, acuma când ajunsei la sapă de lemn, aveam datoria să nu mă las de râsul golanilor, ci să urmez ultima rugăciune a Bătrânului şi să mă spânzur.

Cu inima liniştită şi convins că fac singurul fapt bun al vieţii mele, mă dusei la copac, unsei funia bine cu săpun pentru ca moartea să-mi vie mai repede, apoi mă suii pe un scaun şi legai laţul de craca pe care mi-o arătase tata. Mai privii odată cu tristeţă către lumina soarelui, şi cu ură către oraş, închisei ochii, şi dând cu picioarele scaunul la o parte, îmi dădui drumul în jos.

O pârâitură lungă şi crâncenă.

Mă trezii lungit jos, cât eram de mare.

— Ce Dumnezeu de se rupse craca?... Doar era cea mai groasă!...

Intorsei capul către ruptură şi o privii atent. In vremuri mai vechi, fusese tăiată mai mult de jumătate. De sus, mi se păru cum că ar cădea nişte pietricele peste capul meu. Deschizându-mi ochii mai bine, văzui că erau briliante, rubinuri, şi alte pietre preţioase de foarte mare valoare.

Aruncai laţul, şi suindu-mă pe scaun, privii ruptura de sus. Copacul era scorburos, iar înăuntru, tixit de numeroase alte pietre.

Pe loc luai un topor şi dădui trunchiul la pământ, apoi cărai imensa bogăţie şi o aşezai la loc sigur în casă.

— Bietul tata, Dumnezeu să-l odihnească!

M'am lăsat de mişelii şi-am redeschis vechea prăvălie a lui tata. Mergându-mi treburile foarte bine, începui să mă bucur de stima celorlalţi neguţători giuvaiergii. Doi dintre ei, foşti prieteni cu tata, mă sfătuiră să plecăm împreună într'un taxid spre Orma, unde puteam realiza un câştig mare.

Inchiriarăm corabia, şi având vânt foarte bun, trecurăm repede dincolo de India, căci oraşul acela nu era dintre cele mai apropiate ale Indiei. Dar în noaptea când trebuia să ajungem la ţintă, cei doi tovarăşi îmi deteră de băut şi m'aruncară în mare.

Dezmeticindu-mă în apa cea rece a nopţii, înotai cu puterea tinereţei şi ajunsei la un ţărm sub poalele unui munte înalt. Acolo stătui, socotind în mine însumi, dacă nu cumva sunt prada unui vis îngrozitor.

De 'ndată ce se făcu ziuă, cu multă caznă mă suii de-asupra muntelui, unde dădui peste nişte săteni care scoteau cristale din stânci pentru a le vinde în Orma.

Acestora le povestii cele întâmplate, iar ei, ca nişte oameni binecuvântaţi de Dumnezeu cu milă, mă hrăniră şi, dându-mi din cristalele ce le agonisiră, mă luară cu ei în oraş.

Cel dintâi om pe care-l văzui acolo, fu unul dintre tovarăşi, care se prefăcu a nu mă cunoaşte. Peste puţine clipe, îi văzui că vin amândoi împotriva mea, dar tot ca nişte streini.

Mă luai după dânşii.

— Tâlharilor!... Daţi-mi diamanticalele!

— Ce diamanturi?... Eşti nebun?... De unde ne cunoşti, tu mă golane!

Şi tăbărând amândoi pe mine mă bătură măr.

Luai drumul către Cadiu, dar ei dară fuga mai înaintea mea, şi dând judecătorului cine ştie ce şpagă, i se plânseră.

— Un nebun, Domnule Judecător, un scrântit!... Zice că i-am furat diamanticalele, şi ne face de râs în târg!

— Aduceţi-l aici la taica să-i arăt eu cum pot fi insultate Feţe cinstite ca Dumneavoastră, ori, mai bine, spuneţi-mi cine este să trimit pristavi să-l aducă legat încoace!

— Dar nici nu ştim cine este, Domnule Judecător, că ne-a căzut în spinare tam-nesam, ca un diavol din văzduh!

Acuma tocmai intrai şi eu.

— Iată-l, Domnule Judecător! răcniră ei speriaţi. Apără-ne, Făcătorule de dreptate, că în oraş ne-a bătut de ne-a băgat în sac!

Judecătorul se 'ncruntă la mine.

— Ce cauţi Dumneata aici?

Ii spusei tot necazul.

— Băgaţi-l la 'nchisoare!

Aflând sătenii că m'au pus la opreală, veniră la Cadiu şi-i spuseră că m'au găsit în pădurea de pe ţărmul mării, ud leoarcă şi flămând, că ei m'au hrănit şi m'au adus în oraş.

Judecătorul îşi frecă palmele de bucurie, căci văzuse un prilej de mai mare câştig pentru el, şi trimise după cei doi negustori străini, dar ne mai găsindu-i, îşi dete seama că fuseseră hoţi şi mă scoase de la arest.

Cerşind din sat în sat, ajunsei după o vreme chinuitor de lungă, la golful Persic, unde mă'ntovărăşii cu un chervan care mergea în Câraz, mare oraş comercial al Persiei, unde-şi avea scaunul Şahul Atam.

Neavând bani, am tras în gazdă la un mecet de derviş, unde ştiam că pot sta liniştit câtăva vreme. Dar dacă eşii prin oraş, mă pomenii că un ofiţer al Sultanului se uită curios la mine.

— Ia vino 'ncoace, dumneata, flăcăule!... Mi se pare că n'ai fi din partea locului!

— Sunt giuvaiergiu din Bagdad, care mergând în taxid către Orma, a fost aruncat în mare de către tovarăşi, şi prădat ca atare de toată marfa! Acuma, cum pot, mă 'ntorc în patrie!

Pe faţa Ofiţerului se citi o trecătoare părere de rău că mă oprise.

— Fă-ţi curaj şi vino după mine, Logofete!

Mă dusei la Palat.

— Cum te cheamă?

— Talmuh!...

— Câţi ani ai?

— Am împlinit douăzeci!

— Carte ştii?

— Am învăţat toată ştiinţa vremii noastre!

— Bine, Talmuh băiete!... Acuma să ştii că eu sunt Baş-Aga al Palatului, şi am nevoie de un tânăr curăţel şi învăţat ca Dumneata, ca să-l fac al doisprezecilea Cihodar pentru camera de lucru a Măriei-Sale!... Cred că nu mă faci de ruşine, Talmuh!

Mă purtai aşa de bine, încât Baş-Aga mă luă sub protecţia lui.

La curte, era porunca să nu întârzie după anumită oră nici un bărbat în grădină, sub pedeapsă cu moarte.

Intr'o zi, obosit de muncă şi topit de căldura zilei, adormii în umbra unui pom şi mă trezii târziu după ce se 'nchiseseră porţile. Şi pe când, în desperarea cumplită căreia-i căzusem pradă, socoteam ce să fac pentru a ieşi, văzui că o fată se apropie de mine.

— Tinere!... Pentru ce ai întârziat pe-aici?... Nu ştiai ce te aşteaptă?

— M'a furat somnul, Măria-Ta!... Pentru numele Marelui Prooroc, arată-mi pe unde pot ieşi repede de-aici.

— Nu-i cu putinţă!... Porţile sunt închise şi păzite, zidurile de asemenea!... Dar nu te speria!... Ai avut mare noroc să dai peste mine!

— Nenorocit ce sunt!... Oare pentru ca să mi se pună capul jos aici, pentru aceia am scăpat eu cu o mână de viaţă din atâtea primejdii?

— Nu te plânge!... In curând te vei bucura şi vei binecuvânta clipa când ai adormit ca să rămâi în grădină!... Priveşte la mine şi vezi dacă sunt dintre acelea care sunt sperietori de oameni!..

— Sunt deplin încredinţat că eşti fără pereche în frumuseţă, dar, Domniţă, te rog să vezi dacă primejdia în care mă aflu, îmi dă voie să mă gândesc la glume!...

— Aşa este, dar nu-ţi va cunoaşte nimeni greşala, şi-apoi, chiar de se va afla, Sultanul nostru este un om cu suflet aşa de bun, încât te va ierta la sigur!... Lasă-te în mila Domnului şi pe seama mea, şi cearcă numai să fii mai vesel!... Dacă ai şti cine sunt eu... Ţi-ai binecuvânta clipa greşelii!

Ce puteam face?... Era mai bine să mă las pe seama acelei tinere care părea să aibă un suflet cu deosebire bun. Făcui o sforţare asupra mea şi-mi biruii amărăciunea sufletească. Ba încă mai mult, devenii ceva prea mult îndrăzneţ. Dar odată, ajungând cam prea departe cu mânile, tânăra mă 'mbrânci ci strigă tare. Şi 'ndată ieşiră din stufişurile alăturate alte zece fete alese pe sprânceană, tot una şi una, şi mă 'nconjurară făcând haz mare. Nu ştiam ce trebuie să cred că se mai petrece cu mine, când una dintre cele zece veni în faţa noastră.

— Calecara!... Ai de gând să glumeşti mereu cu tânărul acesta?

— Să mă iertaţi, Domniţă Cialâké!... Dacă aş fi numai eu singură cu el... Dar dacă sunteţi şi Dumnevoastră de faţă, porunciţi ce trebuie să facem?"

— Voi, fetelor, ce credeţi să facem? întrebă Domniţa.

— Să-l spânzurăm!

— Ba să mi-l daţi mie să-i fac eu una să mă ţie minte toată viaţa, zise alta.

— Să crezi tu că eu nu m'aş pricepe ce să-l pun să facă!

Şi toate celelalte râdeau de mine de sta să-mi crape ficaţii.

Calecara veni iarăşi lângă mine.

— Destul atâta vorbărie !... Domniţă Cialâké, ce trebuie să facem cu acest tânăr?

— Fetelor!... Să nu-i facem nimica rău, pentru ca să-şi aducă aminte toată viaţa lui de noaptea aceasta pe care a petrecut-o între noi!... Vreau să-şi afle numai prin mine mântuirea vieţii lui! De-aceia să-l duceţi, deocamdată, în cameră la mine!

In camera Domniţei stăturăm pe perne scumpe şi băurăm siropuri şi şerbeturi răcoritoare, apoi stăturăm la masă, eu şi Domniţa Cialâké alături, Calecarà în faţa mea. Şi mâncând, glumeam ca nişte oameni care ar fi băut vin, măcar că nu se afla la masa noastră asemenea băutură.

Calecarà mă privea cu interes viu, şi părea să fi uitat cele petrecute în grădină. Domniţa Ciallâké îmi da mereu ghes ca să fiu mai vesel şi mai îndrăzneţ, dar pe mine nu mă putuse scoate de tot din grijă nici silinţa ce-mi dam singur, şi nici asigurările fetelor.

In cele mai de pe urmă, Cialâké mă 'ntrebă cum mă chiamă.

— Talmuh!

— Talmuh!... Vreau să fii nepărtinitor şi să-mi spui care dintre noi ţi-ar place mai mult! Să n'ai parte de tot ce-ai cere lui Dumnezeu, dacă nu ne-ai spune drept cugetul inimii tale!

— Domniţă!... Să nu te superi pe mine dacă ţi-oi spune că mai mult dintre toate îmi place Calecarà, măcar că toate sunteţi de o potrivă de frumoase!

Toate fetele pufniră de râs.

— Talmuh!... Mă bucură mult sinceritatea ta!...

Totuşi, Cialâké făcu pe pizmaşa în vremea mesei, şi o tachină pe Calecarà de mai multe ori.

— Barim, Calecarà, cântă-ne şi tu ceva, dacă frumuseţea ta a biruit!

Calecarà luă o harfă şi cântă aşa de minunat, încât se topi toată simţirea în mine şi căzui fără suflare la picioarele ei, în vreme ce toate celelalte se prăpădeau de râs.

Târziu, veni o babă şi ne vesti că s'apropie ziua. Zaifetul se sparse. Toate fetele se duseră la culcare ca şi zvârlite de o vijelie. Pe mine mă luă Baba de mână, şi sucindu-mă şi răsucindu-mă prin diferite case, mă scoase la urmă între două ziduri ruinate, şi de-acolo, în uliţă.

In Serai, Baş-Agà mă certă.

— Ghidi-ghidi, papugiule!... Unde mi-ai prăpădit mătăluţă o noapte întreagă?

Ii trântii o minciună care prinse.

Opt zile nu mai aflai nimic despre fată, şi mă sileam să cred că nu fusese decât un vis. A noua zi, Cabur, unul dintre Famenii haremului, îmi dete pe ascuns un bileţel prin care Domniţa Cialâké mă ruga să înoptez în acelaş loc din grădină.

Mă dusei iute la Baş-Agà:

— Stăpâne!... Dă-mi voie să mă duc în oraş ca să 'ntâlnesc pe un sfânt Derviş venit de la Meka!

Minciuna se prinse mai uşor decât crezui.

— Du-te, fătul-meu!... Du-te, şi de poţi, adă-mi-l şi mie să-mi binecuvinteze casa, iar de nu vei putea, barim, adă-mi o zdreanţă din sfintele lui haine!

Inserai în grădină, iar clipele mi se părură ani lungi de aşteptare. In cele din urmă, o văzui venind pe Calecarà. Alergai în faţa ei şi-i căzui la picioare.

— Scoală, Talmuh!... Scoală că avem lucruri serioase de vorbit! îmi spuse ea cu glasul doborît de grijă. A venit vremea ca să alegi între mine şi Cialâké!

— Nu zic eu că Domniţa este fată urîtă, dar dragoste nu simt decât numai pentru tine, dragă Calecarà!... De nouă zile, nu-mi mai pot lua gândurile dela tine!

— Curios lucru: şi eu nu mă pot gândi la altceva afară de tine!... Se vede treaba că ni s'a potrivit sângele!

Aşa vorbirăm noi oarecare vreme. Apoi Calecaré tresări.

— Vai mie, Talmuh!... Nu ştiu dacă trebuie să mă bucur, sau să jelesc ceasul când ne-am întâlnit!

— Dar de ce te gândeşti la rău?... Lasă cioarelor întristarea!

— Tu nu ştii cât de mult te iubeşte Cialâké!... Ea este Principesă... te va ridica la avere şi la cinste mare... O!... Talmuh!... Dar tu ai să mă uiţi!

— Nu crede asta!... Dacă Cialâké şi 'nchipuie aşa lucru, să ştii că s'amăgeşte cumplit!... Nu mă despart de tine, chiar dacă mi-ar da Sultanul şi tronul lui de împărat!

— Talmuh!... Văd că eşi statornic!... Află că eu nu sunt Calecarà, ci chiar Cialâké!... Calecarà îmi este roabă, şi cu ea mi-am schimbat rolul pentru ca să te cerc pe tine!...

Cialâké bătu din palme, şi 'ndată apăru fata pe care eu o crezusem a fi Domniţa Cialâké.

— Aşa este, Talmuh!... Aceia care ţi-a plăcut, este chiar Stăpâna mea!

— Sunt fericit, Domniţă, că mă ridici într'o slavă pe care au râvnit-o şi 'mpăraţii!

Astfel vorbirăm până ce se făcu ziuă.

— Acuma, Talmuh, tu du-te liniştit la slujba ta!... In curând voi judeca ce trebuie să fac, şi ne vom mai vedea!

Pe drum spre Serai, rupsei o zdreanţă dintr'un gunoi şi i-o dusei lui Baş-Agá drept amintire dela Sfântul Derviş.

— De ce n'a vrut să vie?

— A plecat în zori mai departe!

Gândul că mă iubea Principesa, îmi umplea sufletul de senin şi de bucurie. Şirul zilelor curgea fericit, iar mâhnirea mi se părea a fi departe.

Gândul că mă iubea Principesa, îmi umplea sufletul de senin şi de bucurie. Şirul zilelor curgea fericit, iar mâhnirea mi se părea a fi departe.

Prel. de MIHAIL PRICOPIE

(Sfârşitul în numărul viitor).

DOUĂ FETE

In faţa oglinzii care-i reproduce în întregime eleganta-i siluetă, Marie-Jeanne îşi probează rochia cea nouă. Ea îşi ridică braţele în sus, îşi îmlădie talia, se apropie şi se depărtează; apoi cu grijă se adresează croitoresei care — îngenunchiată lângă ea — îi prinde ultimele cute ale rochiei:

— Nu crezi, d-ră Aneta, că ar mai trebui strânsă puţin pe talie şi decolteul mai coborît ?

— Dar, dudue, mama d-voastră...

Elegantul pantof al fetei loveşte furios parchetul :

— Mi se pare că mie îmi lucrezi rochia aceasta! N'ai decât să-i spui mamei că aşa a fost modelul, că i se pare că.... în fine, te priveşte, dar să mi-o faci aşa cum vreau eu — altfel o rup în bucăţi!

Şi Marie-Jeanne face un gest nervos, urmat de o pârâitură ameninţătoare. Croitoreasa sare speriată şi, după ce o asigură că-i va face pe plac, îngenunche iarăşi, începând să desfacă cutele din spate — lucru terminat şi care acum trebue luat dela capăt. Pe când prinde cu ace, însăilează şi potriveşte stofa scumpă, care se mulează minunat pe corpul tinerei fete, d-ra Aneta îşi acompaniază lucrul cu murmurul neauzit al gândurilor: Ce bine îi stă rochia asta Mariei-Jeanne! E o adevărată prinţesă! Şi croitoreasa caută să-şi închipue — cu ajutorul amintirilor din filme — salonul elegant în care Marie-Jeanne se va învârti strălucitoare, în braţele dansatorilor distinşi. Desigur tânăra ei clientă nu-i prea frumoasă, dar e veselă, gătită şi-i atât de bogată...

Apoi gândurile d-rei Aneta iau alt drum. Stelian, taxatorul de tramvai cu care era ea logodită, i-a spus acum câteva zile: „Să nu-ţi faci inimă rea. Aneto, dar eu mă însor. Am găsit o fată cu bani şi casă. Tu câştigi prea puţin şi noi doi am muri de foame. Te-i mărita şi tu cu altul, că nu s'o sfârşi lumea cu mine!“

Ea nici n'a avut timp să-şi plângă necazul. Lucra cu ziua în casa unei generălese — o femee grasă şi rea de mama focului — care vrea să pară fetiţă de liceu—numai cu ajutorul stofelor şi a croitoresei. Ziua întreagă şi jumătate din noapte, d-ra Aneta trebuia să rămână îngenunchiată în faţa cocoanei celei nervoase, care ţipa şi rupea stofa, dacă nu-i reducea talia ei de elefant. In cele câteva ore de somn ce-i mai rămân, după zile întregi petrecute la lucru prin case străine, logodnica părăsită n'are timp să sufere. Dar simte în partea stângă a pieptului un gol îngheţat. Nu că l-ar fi iubit pe Stelian, aşa cum a văzut prin filmele unde dragostea eroilor a făcut-o de atâtea ori să plângă. Dar, oricum, era fericită când, Duminica după masă, se gătea cu grijă pentru că trebuia să vină el. Mergeau împreună la cinema sau în Cişmigiu. O săptămână întreagă se gândea ea numai la bucuria de Duminecă. Eri a fost sărbătoare, dar pentrucă n'a mai avut pe cine să aştepte, nu s'a gătit. A rămas toată ziua culcată în pat. Afară, în curte, chiriaşii ceilalţi se strânseseră la taifas şi, ca niciodată, veselia lor zgomotoasă a supărat-o rău. Ar fi vrut să doarmă dusă până a doua zi, când începe iarăşi lucrul. Deacum o să-i ia de cusut acasă şi sărbătoarea. Ce are mai bun de făcut? Alt logodnic n'are chef să găsească. Toţi sunt la fel — şi or fi având şi ei dreptate. Ea nu mai e tânără — i-a spus Stelian. E drept — a împlinit în vară 24 ani, dar i s'au încreţit obrajii şi îi cad dinţii. A muncit prea mult, de când era de zece ani şi n'a mâncat totdeauna după poftă....

In timp ce croitoreasa îi reface cutele rochiei, Marie-Jeanne se priveşte zâmbind în oglindă. Aşa — decolteul coborît arată începutul sânilor şi ea ştie — i-o spun mereu băeţii — că are bust perfect. Şi stofa strânsă în jurul şoldurilor îi scoate în evidenţă linia curbă a taliei. Marie-Jeanne îşi iubeşte corpul şi-i place să şi-l arate. N'o fi ea frumoasă — dar e picantă, are sex-apeal. Desigur, şi mâine seară va avea, ca de obiceiu, mare succes la balul medicinistilor. Prietenele îi spun — din gelozie — că victoria ei se datoreşte titlului de moşteni toare a câtorva milioane. Dar Marie-Jeanne ştie că strălucirea din ochii bărbaţilor nu-i decât de fiinţa ei tânără, de corpu-i svelt pe care şi-l lipeşte insistent de dansatorul simpatic. O încântă şi o tulbură plăcut jocul acesta — mai ales când dansează cu Gion. Ah, de i-ar telefona azi ! Ingratul! N'a mai dat semn de viaţă de vreo două zile. Nu-i vorbă, şi ea a uitat să-l cheme la aparat. Oricum, zău, e prea ocupată! Ştrand, tenis, filme ce trebuesc văzute, ore cu croitoreasa, cumpărături pe Lipscani, vizite obligatorii — fără să mai vorbim de altele ce nu suferă amânare, ca orele dela coafor şi manicureză. Şi Marie-Jeanne îşi încreţeşte serioasă fruntea, căutând să descopere printre aceste multiple ocupaţii, o clipă de libertate când va putea să-l viziteze pe Gion, acolo în garsoniera lui de pe Wilson, cum a mai făcut de câteva ori. Ce bine au petrecut! Dacă ar şti cei de acasă, unde îşi petrece ea timpul, când pleacă grăbită, pentru „lecţia de engleză“!...

Un zbârnâit de telefon o trezi din gânduri Marie-Jeanne se zmuceşte din mâinile croitoresei — care tocmai terminase de aranjat ultimele cute ale rochiei — ce se desfac acum din nou — ţipând :

— Lasă-mă, domnişoară, ce eşti surdă, n'auzi telefonul ? Ei, ce-mi pasă că s'au stricat iarăşi cutele! Le vei face din nou, că pentru asta eşti plătită doar !

Pe când d-ra Aneta adună încet acele risipite pe covor în jurul ei, din camera vecină se aude glasul vesel al Mariei-Jeanne:

— Allo ! Tu eşti Gion ? Dece ai devenit invizibil ? Azi ? Da, da ! Allo!...

LUCREŢIA DASCALESCU

SUPĂRARE

Zadarnic cat în ochii tăi căldura,
Asculţi distrată, doar din politeţe.
Mi-arăţi, c'un gest menit să mă îngheţe
Profilul. E superb, mai ales gura.

Mă judeci în tăcere, cu nobleţe:
Din cavaler rămas-a doar armura;
Sofismele sunt spada mea; natura
Revolta-ţi toarnă 'n fulgerări semeţe.

Pledez însufleţit şi primesc vina,
O iau în râs ş'apoi o zvârlu iară
Te-i fi 'ntrebând: Quosque Catilina?...

...Priveşti, zâmbind ascuns, prin geam afară.
M'a ostenit duelul, vreau lumina
Din ochii tăi: — Mă ierţi? — Da, bună seara !

AURELIAN MILCOVEANU

A apărut

J. FARJEON

INIMI MAGNETICE

ROMAN

15 LEI

Romanele Captivante

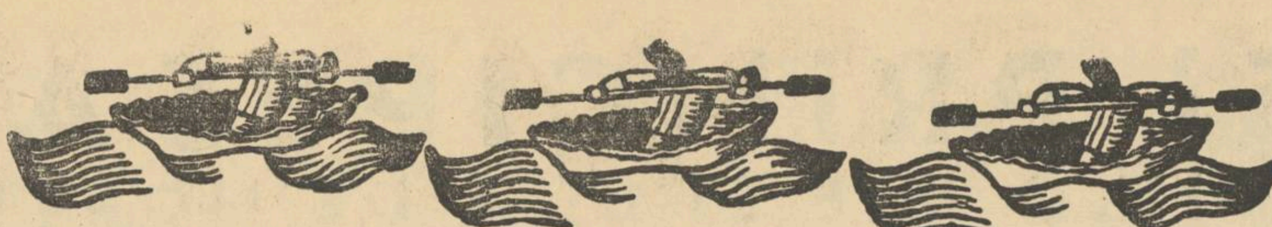
A apărut

Tainele Tibetului. Teroarea sburătoare. Scrisorile din cer ale missei Florence. Fantastice lupte cu misteriosul colos al văzduhului, al prinţului d'Airam, stăpânul Himalayei şi încarnarea lui Buddha.

Azi la chioşcari şi librari.

MAIORESCU ȘI EMINESCU

In curând se va inaugura la Sibiu, un nou bust al poetului M. Eminescu. Un comitet de inițiativă, prezidat de d-na Ecaterina Săndulescu, a apelat la sculptorul Radu Moga, care a turnat chipul poetului.

Un bust al lui Eminescu există și la Constanța, datorit sculptorului Han.

La Sibiu, bustul lui Eminescu va fi așezat în parcul „Sub Arin" din păduricea Dumbrava.

● ● ●

Până acum, Eminescu e eternizat în bronz sau în piatră, la Galați, Constanța, Dumbrăveni, la Iași unde există două monumente eminesciene.

Alte busturi de-ale lui Eminescu se mai află în Transilvania, Bucovina și în alte orașe, precum și la București.

Cu această introducere sumară, trecem la cel dintâi bust ce s'a făcut în țară, în amintirea genialului poet.

● ● ●

Cea dintâi inițiativă de-a eterniza chipul poetului, în Capitala țării, a fost aceia a lui Titu Maiorescu.

Reproducem aci un act autentic și de o deosebită însemnătate: convocarea scrisă de către T. Maiorescu, prin care invită pe toți membrii comitetului care au ridicat cel dintâi bust al poetului, pentru a lichida ultimile socoteli.

Documentul prezintă un interes deosebit, prin aceia că el înlătură definitiv acuzarea ce i s'a adus lui Maiorescu, că el l-ar fi abandonat cu totul pe Eminescu după îmbolnăvirea sa.

Pe această chestiune, Maiorescu a fost ani de zile obiectul unei furtunoase campanii — duse până la calomnie, pe când el — senin și olimpic, — a suportat totul fără a răspunde, știind că și-a făcut toată datoria, că l-a susținut pe poet în tot timpul boalei, că l-a ajutorat împreună cu amicii din „Junimea" și că la reîntoarcerea poetului din sanatoriul de lângă Viena, neputându-l numi budgetar la biblioteca centrală a Universității din Iași, a intervenit pe lângă P. S. Aurelian pe atunci ministru al Instrucției; și acesta a consimțit să-l numească de formă pe Eminescu bibliotecar la Universitatea eșană, salariul fiind plătit lunar de către membrii „Junimii", prin casierul Universității dându-i-se astfel poetului iluzia că este budgetar.

● ● ●

Din documentul de mai sus, se poate observa că în comitetul care a ridicat cea dintâi statue lui Eminescu, au făcut parte, — pe lângă Maiorescu, președintele comitetului, — Teodor Rosetti, fost prim-ministru, juristul N. Mandrea, doctorul Neagoe, I. L. Carageale, A. Chibici-Răvneanu, bucovinean și amicul intim al lui Eminescu, pe care l-a însoțit la sanatoriul din Viena, și N. Săveanu dela Focșani, tatăl d-lui N. N. Săveanu, fost ministru și președinte al Camerei.

Cu excepția d-rului Neagoe și a lui N. Săveanu, toți ceilalți membrii din comitet care semnează convocarea de față, au aparținut „Junimii".

Documentul de față se adaogă la arhiva privitoare la Eminescu, arhivă — cu multe lipsuri — dar care se complectează an cu an.

C. SATEANU

13/25 Noemvrie 1892.

Domnii membri, însemnați în alăturatul apel din 20 Octomvrie 1889 ca făcând parte din Comitetul Eminescu, și anume

DD T. G. Rosetti vidi — neputând veni autorizez pe Dl. Maiorescu a mă represinta în totul

Nic. Mandrea, N N Mandrea

I. C. Negruzzi, I. C. Negruzzi

Dr. Neagoe, vidi Dr Neagoe

I. L. Caragiale, I. L. Caragiale

A. Chibici-Rîvneanu, vidi Chib. Rîv.

Nic. Săveanu — N. Săveanu nesigur (Str. Cronului 10 sau 12) dacă poate veni seara

sunt rugați să se întrunească Luni în 16 Noemvrie, 5 ore p. m., la subsemnatul strada Mercur 1, pentru a da descărcare d-lui Chibici-Rîvneanu și a decide asupra întrebuințării micului rest de bani rămaș după terminarea monumentului.

T. Maiorescu

Comisiunea de bacalaureat

Iubiți colegi — spuse „cel de latină" — ridic cupa în sănătatea domniilor voastre... „Intelligenti pauca !" Și răsturnă paharul pe gât.

— S'aduci sifoane și ghiață, băete, strigă Matematicianul lăsând să cadă în baterie sifonul gol, ridicat de urechi.

In grădină, sub cerul liber, comisiunea lucra serios în acea seară... Lipsea numai președintele, ca de obiceiu.

— De ce nu vine, bre, la masa noastră? Ce? Suntem tătari? Se compromite?...

— Nu poate, dragă... prostata... șopti Naturalistul.

— Iacă-tă ce, — spuse Basarabeanul — mă tem că n'ar strica deamu oleacă de cafe. Eu vă poftesc să-mi îngăduiți să cer un rând.

Cheful apucase pe drumul cel bun. Vinul deslegase limbile acestor oameni adunați din toate unghiurile țării, în îndepărtatul oraș de provincie.

— La mine, nene veniră mulți granguri, d'ăia cu protecțiii... dar nu le merge !... Cine știe, trece, — cine nu, cade, — spuse Bucureșteanul cu hotărîre.

Profesorii se încruntară la auzul acestor cuvinte și-și înțepeniră cefele. Un aer de importanță și suficiență se așeză ca o poleială pe figurile tuturor, în mijlocul petrecerii, care părea să înceapă așa de bine. Fiecare își simțea puterea aproape discreționară, în mica asociațiune.

— O notă proastă la mine — gândea fiecare — strică tot rezultatul.

Un simplu cuvânt fusese deajuns ca rigiditatea profesională să treacă pe primul plan.

— Nici ca cum n'aș fi vrut să pun deamu așa interogații grele... da' dacă nici la Steopa Cel Mare... asta... Ștefan cel Mare, nu cată să răspundă, apăi musai îi bușesc... zise Basarabeanul mulțumit, scoțând la iveală încă o dungă în bărbia grasă. Apoi își trecu privirea pe deasupra tuturor și și-o fixă cu emfază pe bolta cerească. Se simțea tare !

...In minte-i venea mereu scena din cancelarie, când vre-o câțiva colegi l-au înconjurat zâmbitori și umiliți ca să-l roage să schimbe o notă...

— Mă băiatule..., adă, mă, un păhar de borvis... și vezi... țiganii ăia să-i zică mai încet... ne sparg urechile, spuse Bucureșteanul cu totul absent dela discuție.

Imprejurarea făcuse să fiu și eu cu ei. Ba așa de regulat luam parte la întruniri, că la urmă am ajuns să fiu considerat membru în comisiune. Veneam la timp și plecam la timp. Niciodată nu m'am dat înapoi de la un pahar de vin.

Comisiunea, cu toate că se întrunea regulat, se ținea mai mult de meditație și vorbă decât de băutură.

De alifel această profesiune nu prea ia în samă vița.

— Am oră amicule, o revoar...

— Sunt la regim, dragă...

— Mă așteaptă soția...

— Sunt grăbit... vin dela profesională... birjar... la comercial.

Sau răspunsul se rezumă de cele mai multe ori, într'un zâmbet de superioritate și compătimire de circumstanță... Profesorul te salută reverențios și pornește agale mai departe, satisfăcut desigur că și-a mai arătat odată demnitatea lui didactică.

Nu sunt un om care să trag lumea de mânecă la băut. Ocupațiile mele îmi iau o bună bucată de timp. Sunt o fire liniștită, însă rigiditatea profesională mă exasperează și mă scoate din sărite !

Acum mi se părea că petrecerea nu poate să prindă aripi tocmai din această pricină !

Simțeam că trebue ceva care să-i mângâie la coarda simțitoare, ceva dulce și bun.

Ca cel mai tânăr dela masă, m'am ridicat și am umplut paharele golite.

— „Nu e rele" — spuse tare Naturalistul, repetând o vorbă la modă pe atunci — să bem fraților acum când suntem în libertate, departe de neveste...

Comisiunea se învioră puțin la auzul acestui adevăr și paharele se ridicară și se goliră.

Discuțiile erau împărțite. Prin sunetele cu care ne împroșcau țiganii îndrăciți, auzeam crâmpee:

— E cam umedă...

— Da... dar e nostimă femee...

— A fost și la mine... cică-i liberal.

— M'au ciupit îngrozitor ! Când am aprins lumina am găsit două pe pernă...

E târziu: unu jumătate. Comenzile se încrucișează. Chelnerii se izbesc unul în altul. Se servesc mititei, cafele și castraveți, ceapă și ghiață.

Nedeprinși cu băutura, toți îs în vervă; discută și râd zgomotos.

Morga de cu seară a dispărut pe nesimțite. Sunt oameni buni. Mi-s dragi și-mi par că seamănă unul cu altul acum când, fără să închid ochii, îi văd ca prin ceață.

Cu toate că-s localnic și aș putea spune că fac parte din comisie, n'am totuși nici-o ființă pe care s'o sprijin la această grea încercare.

Am întrebat în zadar pe prieteni și cunoscuți. Toți mi-au ridicat din umeri:

— Nu cunoaștem, bre, pe nimeni...

— Nu se poate... ia gândiți-vă bine...

— Degeaba... pe nimeni...

...La câteva zile, unul, după o matură gândire mi-a spus două nume, dar s'a grăbit să adauge, că mai bine ar fi să văd dacă sunt trecuți în catalog, — să nu mă fac cumva de râs cu intervenția mea.

Curios! La ceasul acesta târziu, acele două nume îmi vin obsedant în minte.

Ca la comandă, mă aplec asupra vecinului din stânga.

— Nu te supăra — îi spun, făcând o mină de câne bătut — aș vrea să-ți spun ceva...

— Da — da — zice, dând binevoitor din cap și lăsând să treacă raze surâzătoare prin umbra groasă depe fața lui — mă scuzi te rog... ascultam ce-a pățit Latinul în gară... cu șeful. Dumneavoastră de-aici sunteți oameni de viață...

Și-mi puse mâna pe spate, în semn de amiciție.

— Da, — da, — zic eu, — de viață... Uite ce vroiam să spun, domnule profesor... dar nu știu dacă nu vă supăr... n'aș vrea... sunteți un om foarte simpatic... e chestie de-o stăruință... știți timiditate... emoție... ca la examene...

La aceste vorbe surâsul mi s'a părut c'a dispărut deodată într'o ceață deasă din care mai răsbătea anevoe, numai nasul său acvilin din ce în ce mai acvilin.

Ca și cum n'ar fi auzit ce-am spus, s'a rezemat în scaun și trăgându-și discret mâna protectoare, a strigat:

— Băete, un chibrit.

C'o grabă prefăcută am scos bricheta și-am aprins complezent țigara didactică.

— Să vezi, dragă...

— Știu — i-am tăiat vorba — vă este greu!... Dar să vă spun ceva; băeții (că's doi bată-i norocul!) îs dobă de carte... însă timizi — timizi de n'au margini!... Copii, ce vreți?...

— O să mai vorbim noi mâne, răspunse extrem de serios.

— Totul depinde de indulgența dumneavoastră... dacă este puțină bunăvoință, se aranjează lucrurile... Vă rog nu-i uitați: Panaitescu și Georgescu.

Intr'un târziu, cedând amabil la stăruința mea, îmi spuse:

— O să încerc. Să știi însă un lucru: Sunt foarte încurcat, am dela club o listă infinită... trebue să-i servesc... înțelegi!... Matematicianul ăsta e înverșunat; Pune 4? Eu pun 7; Mai trebue? Pun 8; N'ajunge? Ințelegi, pun 9.

Am vorbit pe rând cu fiecare și până la ziuă i-am convertit pe toți la creștinism.

Numai Naturalistul nu m'a luat în serios. A zâmbit îngăduitor și și-a însemnat imediat numele în carnet, simplu ca și cum și-ar fi aprins o țigară. Mi s'a părut, cu toată vârsta lui înaintată, un diletant în profesiune.

Acum eram fericit. Conștiința profesională plutea din nou pe deasupra paharelor. Mă uitam admirativ la ei și-i surprindeam din când în când cum mă furau cu coada ochiului... Cu toate că mă durea capul mă simțeam totuși foarte bine!...

Intr'un târziu m'am încruntat, m'am ridicat în picioare și sprijinindu-mă de masă să nu cad, am glăsuit:

— Ridic un pahar de vin pentru dumneavoastră toți și vă rog, relativ la stăruința mea, să acordați o atenție deosebită la examinarea acelor doi indivizi. Să-i examinați serios de tot, dar serios de tot și de nu merită să treacă, să-i trântiți, să-i trântiți, să-i trântiți! Ne-am săturat până în gât de protecție și nedreptate! Pentru ce să încurce mai târziu societatea toți nechemații și pezevenghii?... Să-i trântiți în special pe aceștia doi, pentru ca să se învețe minte și să știe că în viață nu se răzbate decât prin muncă serioasă și cinstită. Asta-i!!

— Am dreptate, domnule profesor? — am întrebat plin de mânie, arătând cu degetul pe unul.

— Evident, spuse Bucureșteanul.

Și plimbând degetul spre fiecare:

— Am?...

— Da păi chiar așa este, zise Basarabeanul.

— Am?...

— Natural spuse Naturalistul.

— ?...

— Rezon, — Franțuzul.

— ?...

— Exact, — Matematicianul.

Am băut paharul, am plătit și am plecat grăbit.

— Unde-ți sunt, domnule, protejații care-i trânteai așa de vârtos astănoapte?...

— De dimineață îi căutăm într'una, prin toate cataloagele și pace, să le dăm de urmă!...

— Unde-s?... — m'au întrebat ei a doua zi, primindu-mă în „consiliu" cu brațele deschise, plini de veselie.

V. CUCU

Cântec împotriva cărților

de Emeric Kadar

Priviți numai, câte cărți!
Poate-s mai multe-acum, decât oamenii!
Se lăfăesc, borțoase, pe rafturi, și copleșesc soarele'n linie.
Ele sunt acum orizontul, și dincolo de ele, ochii voștri miopi
nu pot pătrunde. Nu mai vedeți deci, decât ceia ce vă constrâng.
ele să priviți, căci ele sunt ochelarii veșnici.
Ele sunt cărțile veșnice.
Vă cârmuesc nemișcate. Stau tăcute, și voi, încăerându-vă,
vă sfâșiați carnea'n hârtie, până când ele se'mprietenesc
râzând, legate'n pielea și oasele voastre.

Din pricina lor visează cusătoreasa principe, până ce
slovele-i devorează, făr'de crutare, inima.
Ele sunt ștreangul, revolverul, ele sunt leșia corozivă;
ele vă fac să rumegați mâncări împietrite, de nu mai
puteți acum mânca, dormi ori săruta; între buzele voastre,
acolo șovăe umbra cu miros de buche, ființă de umbră,
tăiată din hârtie, pe care-a lipit-o minciuna pe inimile voastre,
ca s'o căutați necontenit și să n'o vedeți, dacă sufletul viu,
mușchii și sănătatea nu sunt, decât de-o'mbrățișare.
Voi, viile minuni ale bucuriei, lânceziți și putreziți, dar ele
trăesc, ca idolii nemuritori, iar viața nu li-e, decât
o slugă scăpătată.
Ochii lor sunt ochii ucigători, în care obrocirea tâlhărească
a furat văzul noroadelor sufocate.
Gurile lor sunt gurile'ngrozitoare, care'nghit dinaintea voastră
sărutarea, iar voi vă tăvăliți flămânzi înaintea lor.
Coloarea pădurii și aroma florilor voastre s'a șters.
Dela ele-au învățat să plângă poeții, precum se tânguiră cândva
și predecesorii invalizi; dela ele au învățat să moară tinerii,
să devină spălăciți, să scâncească, tescuindu-și în album trupul
strălucit, pe care-l agață cu'n ac de gămălie, îl presează'n sugativă,
ca să-l numeroteze-apoi scheletul...
De ce nu le doborâți din înălțime, prefăcându-le'n sclavele voastre?
De ce nu clădiți dintr'însele scări ce conduc în vârf de munți,
unde lumea-i veselă și ochii voștri setoși s'adapă din soare, din
soarele adevărat și nu din cel strecurat în carafă; din băutura
delicioasă a pădurii, unde oamenii se scaldă'n gârle răcoritoare,
iar tabloul, cartea și statua nu sunt, decât un fond mort:
înaintea lui se lămuresc mai limpede formele omenești, mintea
se joacă mai slobodă, iar deasupra moștenirii tidvelor rătăcite
dănțuește Viața.
Petreceți, fraților, în unire, furișându-se prin voi curentul
netărmurit; ridicând la o singură rațiune: oameni, arbori, păsări.
Trebue să'ndrăsniți numai
și inimile voastre unite'n simțiri, vor legăna bucuria'n tălăzuiri,
încropite de farmecul corurilor înălțătoare...

OCTAVIAN ȘIREAGU

INSTITUT DE ANATOMIE

Pe scări aleargă sprinten copile vesele ca niște fluturași învălmășiți în zbor. Au toate buze roșii poleite cu zâmbet, iar mâinele li-s unse'n umezeală de trupuri moarte și hainele le miroase a hoit.

Aduc aerul de gheață al sălii de disecție și vin de-l încălzesc la soare.

Colo lângă portiță sub salcâmul înălbit astă noapte Răduța cu ochi galeși, cu mers încet și buclele de aur, Răduța cu chipul de ceară privește printre gene surâzând spre soare.

Sus de tot pe-o pătrățică de albastru se sbenguesc trei păsărele.

I-așa frumos afară !

Și lângă zidul institutului două ființe umile așteaptă. Știu ce vor spune și totuși mă apropii să le ascult.

— Mă rog matale, eu sunt de departe, din județul Tecuci. Am ajuns eri la Iași. Șapte zile am mers pe jos. Am avut un tată. Dumneaei e mama. Cu ea am venit. El dintr'o spaimă s'a stricat la cap și l-au trimis la spital. Am auzit din oameni c'a murit. Și-acum îi colo'n beci. Uite-l întins pe masă, gol; să-l tăieți dumneavoastră pentru școală. Noi am vrea să-l luăm.

De! să-i facem sfârșit ca unui creștin ce este!"

Omul avea o față obosită ca pământul. Alături stătea băbuța cu lacrăma înfiptă în praful strâns pe obraz.

O lumânare firavă străjuia leșul.

Ziua de primăvară mângâia cu raze de soare toată lumea. O fâșie de lumină uda câteva trepte în camera cu bazinul de cadavre și ajungea puțin pe piciorul stâng al mortului.

Lumânarea strălucea mai în fund, în umbră, lângă cap și acolo legănându-și flacăra de-o parte și de alta, parcă era o bocitoare despletită jelind fără de glas. Luminița fugea pe buze vinete, bâzâite de muște, pe fața buhăită, pe fața unde peste nebunie se așternuse pacea pentru totdeauna.

Adusă de spate, păși bătrânica într'acolo. Cu fereală printre grupuri de dudui și domnișori ajunse la ușă, se osteni până înăuntru ținându-se cu o mână de șale și cu alta de perete.

Alungă gângăniile cu mâna, făcu cruce și se așeză pe o ladă de alături. Așa cum a învățat de la părinți că se cuvine își priveghea moșneagul ei acuma când trebuia să plece pe ultimul lui drum.

VLADIMIR ROMAN

Porecla casei lui Ion Creangă

In primăvara lui 1936, cu prilejul sărbătoririi ce s'a făcut la Teatrul Național din Iași pentru aducerea aminte a Soc. **„Junimea"**, s'a vizitat și căsuța rămasă dela **Nică al lui Ștefan al Petrei** și s'a scris cîte ceva și despre această casă.

De cîte ori se scrie despre această casă, i se zice **bojdeucă** — probă toate gazetele ce au înșirat vizitele făcute în acea vreme, și'n alte dăți, casei lui I. Creangă.

Ei bine, acest cuvînt nu se scrie, nici nu se rostește așa de popor, ci numai de unii „condeĭeri" necunoscători sau prea puțin cunoscători ai graiului românesc; unii ca aceștia „mare mult" rău ne fac stâlcindu-ne limba: și'n scris, și'n vorbire!

Sătenii noștri moldoveni, trăitori în văgăunile și creerii munților — acolo, unde ni s'a păstrat graiul din bătrâni și alte comori ale neamului — zic **búĭdă** la o căsuță tupilată, sărăcăcioasă și cam ruinată. Iar cuvintele **bujdeăŭcă** și **bujdeăŭcuță** sunt diminutive dela cuvântul **búĭdă**.

Vedeți dar: nu bojdeucă, ci buĭdă și bujdeăŭcă; așa cum zic țăranii moldoveni, păstrătorii adevărați ai graiului.

Nevasta mea are o servitoare, adusă din munții Bucovinei. Când acestei țărance i-i dor de acasă și soțiea mea, învăluită de trebi, nu-i poate da drumul să-și vadă neamurile acolo în munți, slujnica se mânie, suduĭe și blastămă zicând:

— ...„Ardâ Ieșu' cu tăti **búĭdili** dim ĭel, câ ĭo cân' m'oi vide dusâ, nu me măi întorn aici!" (Să ardă — arde-u-ar — Iașul cu toate **buĭdele** din el, că eu când m'oiŭ vedea dusă, nu **mă mai** întorc aici).

Deci să se știe: se pronunță și se scrie **búĭdeăŭcă** dela búĭdă, pentrucă așa spun țăranii aceste cuvinte și nu altfel.

De multă vreme se scrie greșit porecla acestei căsuțe istorice, zicându-i-se „bojdeucă" pe firmă, prin reviste, gazete, etc.

Și doar acest cuvînt nu vine dela bóĭĭ — care este pluralul cuvîntului boz —; nici dela rusescul bog — Dumnezeu —, nici dela bóĭe (Doamne) și nici dela **boji moĭ** (Dumnezeul meu); ci vine dela cuvîntul de bază búĭdă, care însemnează cocĭoabă=tupilătură=bordeĭŭ= mai mult colibă de cât casă.

In lucrările scriitorilor noștri de azi, forma greșită — „bojdeucă" — a mai „evoluat" și ea, spre forma cea corectă — **buĭdeăŭcă** —, dar tot neexact; așa: De unde în prima ediție a **Dicționarului Șeineanu**, forma sub care e scris acest cuvânt este bojdeucă"; în ultima ediție a aceluiaș dicționar se zice bujdeucă; tot așa în **Călăuza pentru vizitatorii orașului Iași** a d-lor C. R. Ghiulea și L. Paul, cum și în alte locuri, nu mai găsim forma începută cu boj, ci cu buj, — dar sfârșitul e tot **deucă**, în loc de **deăŭcă**.

Sînt în limba noastră câteva cuvinte ce se termină în **eŭcă** (béŭcă, céŭcă, léŭcă, postéŭcă, tréŭcă); dar acestea n'au un alt cuvînt de rădăcină dela care să plece, cum pleacă **bujdeăŭcă** dela **búĭdă** și nici nu mai au altă formă, de cât doar diminutive terminate în **uță** sau **ușoară**; de pildă: leŭcúță, leŭcușoără, etc. Recunosc însă că pluralul cuvîntului bujdeăŭcă are două forme: bujdeăŭce și bujdéŭce; asemenea tot două forme sânt la Genetiv și Dativ: bujdeăŭcei și bujdéŭcei, bujdeăŭcelor. Tot așa diminutivul: bujdeăŭcuță — cuțe și bujdéŭcuță — cuțe.

O dovadă mai mult că forma bujdeăŭcă — terminată în **eăŭcă** — este cea dreaptă, cea adevărată (prima dovadă ni-o dă pronunțiea sătenilor noștri dela munte, precum am arătat mai sus), ni-o dă și faptul că se găsesc în limba românească multe cuvinte asemănătoare cuvîntului bujdeăŭcă, pentrucă și acele (cuvinte) au terminațiea tot în **eăŭcă**; exemple:

pliurdeăŭcă dela pliurdă,
hâzeăŭcă dela hâdă,
smârdeăŭcă dela smârdă,
hârjeăŭcă dela hârja,
dârjeăŭcă dela dârja,
cocârleăŭcă dela cocârlă,
căscăuleăŭcă dela căscăŭlă,
mieuneăŭcă dela miăună, etc., etc.

In unele localități, aceste cuvinte se sfârșesc în **ioăĭcă**; de pildă smârdioăĭcă; altele în **oăĭe** și **icioăĭe**, de pildă: dela **háulă** — **hăuloăĭe** și **hăulicioăĭe**, etc. Apoi tot ca mai sus avem:

târneăŭcă dela târn, târnă, târnomâtă,
cârneăŭcă dela cârnă, cârneălă,
feteleăŭcă dela feteléŭ (fătălăŭ),
coteăŭcă dela coteĭ,
chipileăŭcă dela chipiŭ,
teleleăŭcă dela teleléŭ (tălălău),
etc., etc., etc.

Intr'o seamă de cuvinte de acestea — mai ales în numele proprii — ŭ se preface în **n**; spre pildă:

Holdeancă adică locuește în Holda,
Bistrițeancă și Bistriceancă, adică locuește pe valea Bistriței,
Pietreancă adică locuește în Piatra N.,
Broșteneancă adică locuește în Broșteni,
Popeancă adică se trage din fam. Popa (Popești),
Gioseancă adică se trage din fam. Gĭoseanu (Gĭoseni), etc., etc.

Multe cuvinte din acestea au și pierdut pe **e**, rămânând cu terminațiea numai în **aŭcă**, **de unde se vede că tendința spre aŭ este mai tare de cât spre eŭ;** spre bujdeăŭcă, în cazul nostru, nu spre bojdeucă — de pildă:

Dela raspă, raspăŭcă,
Dela bleg, bleagă, blehăŭcă,
Dela rapalăŭ, rapalăŭcă,
Dela gușă, gușată, gușalăŭcă,
Dela ră (rea), răŭ, răŭcă,
Dela capăŭ, capăŭcă,
Dela toantă, tontalăŭcă,
Dela proastă, prostalăŭcă, etc.

E drept că în ținutul Tutovei și în al Vasluiului, am auzit pronunțându-se forma bojdeucă în loc de bujdeăŭcă — cine știe sub ce influență și de unde. Imi închipui că și Creangă, desrădăcinat de multă vreme din părțile muntelui, unde cuvîntul acesta se pronunță bujdeăŭcă, a fi scris și el acest cuvânt sub vreo înrîurire oarecare — știut fiind că un scriitor, ori cât de mare și de original ar fi, nu se poate feri cu totul de înrîurirea lumii înconjurătoare. Sau, poate, vre-un editor, zețar, ori corector i-a făcut pozna, schimonosindu-i acest cuvînt, cum i-au mai făcut și cu alte cuvinte muntenizându-i-le.

I. TEODORESCU-BROȘTENI

CARTEA ROMÂNEASCĂ

POEZIE

G. Tutoveanu: Sonete Ed. „Bucovina" Bucureşti
George Lesnea: Poezii Iaşi, Edit. Librăria At. Gheorghiu
M. D. Ioanid: Meandre 1938

„Sonetele" d-lui G. Tutoveanu ni se par azi mai mult retorică decât poezie. Efectul poetic însă este cu mult mai puternic atunci când sub faldurile formei, se simte în fine avântul interior devenind intens şi confidenţa poetului ajungând până la noi în ritm mândru şi pe un ton convingător. Sună însă ca un monolog cam monoton, în genere, deşi are muzicalitate şi împrăştie adesea imagini luminoase în stilul indirect, plin de întrebări şi în conţinutul adesea înnegurat şi învăluit al sensibilităţii poetice a autorului. Sonetele totuşi sunt bine făcute aproape toate, ele sunt parfumate de viaţă, fără solemnitate, cu efecte precise şi cu plăcute artificii căpătate de la maeştrii epocii. Dar ceia ce cucereşte este faptul că avem în scrisul său un om liber în expresie, care se mişcă uşor şi trece de la o clipă la alta în mod firesc, fără poză, fără calcul şi fără ambiţie.

George Lesnea eminentul comentator a lui Esenin, a păstrat mult din modelul său preferat. Imaginile sale sunt adeseori proaspete, ele înfloresc adesea încântător sub pana sa poetică. Uneori sunt însă cam forţate, prea fragile ca nişte adevărate flori de seră. Accentele sale sunt ca un bubuit înăbuşit al unui puternic avânt de poezie, ce încă nu s'a eliberat, dar care au plan de profunzime bănuit îndărătul versului făurit. Nu e vorba în aceste versuri de o ilustrare a sentimentelor, nici o evocare a clipelor din viaţa interioară. E o dramă fără de sfârşit a vieţii al cărui deznodământ ameninţă mereu fără a se realiza. E un exemplu rar de o stare de tensiune atât de îndelung susţinută, cu atâta încăpăţinare şi stăruinţă, cu o bruscă şi zguduitoare putere de expresie, uneori, care turbură şi surprinde cititorul deprins cu opere line şi construite după planuri obişnuite. Are ceva din psalmii profeţilor, în reluarea unei aceiaşi temă: fuga clipelor, vârtejul izolării, chinul veşnicilor întrebări nedezlegate, foamea de fericire, goana istovitoare a emoţiei, într'o formă sămănată cu imagini de o frumuseţă obsedantă. La el nu ne putem gândi însă decât ca la o făgăduinţă ce este încă a se realiza, când va izbuti în fine a ţinea firul şi a nu mai face noduri.

M. D. Ioanid în „Meandre" este acelaş talent ca şi în proză, care mânueşte tocul cu graţie, nimerind adeseori imagini frumoase şi stil strălucitor. Dar colţul de lume evocat în versurile sale, este o umanitate lâncedă, înecată, uneori, cu totul, în orizonturi prea strâmte şi otrăvită clipă cu clipă de o atmosferă încărcată cu furtuni. Şi apoi, prea multe neologisme şi vorbe căutate, care dimpreună cu lipsa de ritm în care se frânge pe neaşteptate versul, taie avântul poetic, înmăleşte versul într'o proză mată şi opacă.

Mărturisim că am rămas prea credincioşi prozei sale uşoare, elegante şi familiare, pentru a ne compiace cu poezia sa, adeseori forţată şi lipsită, farmecul şi măsura literaturii sale obişnuite, jignitoare şi tactului cu care ne-a deprins.

ISABELA SADOVEANU

O altă iubire a lui d'Annunzio

Din volumul „Viaţa amoroasă şi genială a lui D'Annunzio" ce apare în editura „Cugetarea"

Dar instabilitatea sentimentală şi ciudăţeniile, înaintează odată cu vârsta. Capponcina, locuinţa de vis şi de poezie a poetului, este vândută la licitaţie. Suma la care se ridica valoarea întregii vile, era de 26 milioane în leii noştri de azi. Nici o scăpare nu mai era posibilă. Datoriile erau considerabile.

Obosit şi desgustat de asemenea complicaţii, se hotărî să primenească atmosfera, să schimbe locul şi chiar ţara. Astfel părăsi D'Annunzio Italia şi se instală la Paris.

Era în anul 1910. Publicul parizian atinsese apogeul în eleganţă, lux şi viaţă veselă. Cheltuială de energie colectivă, extenuare în belşug. Se anunţa preludiul războiului mondial.

După Eleonora Duse, divina tragediană, după „Niké" femeea inteligentă cu ochi albaştri şi trup de Venus, după pasionata „Isabela Inghirani" căreia îi sunt închinate în **„Forse che si, forse che no"**, pagini nemuritoare de sentimentalism, aci, în Franţa îl urmăreşte Donatella.

Cine era Donatella?

Descindea din Caucaz. Inaltă, cu un corp svelt, cu mişcări tulburătoare, cu ochii vii, plini de văpăi în care se vedea toată combustiunea voluptăţii, bogată, extrem de bogată, îşi concentrase toate calităţile fizice şi intelectuale să-l stăpânească pe poet, să rămâie numai al ei.

Ea fu aceea care îl hotărî definitiv pe D'Annunzio să părăsească Italia şi să intre în infernul Parisului. Crezuse Donatella că acolo îl va putea păstra numai pentru ea.

Parisul îl primi pe poet, aşa cum ştie să primească Franţa idolii ei. Ziarele şi toată înalta societate se întrecea să se laude cu prezenţa marelui literat italian. O vizită de a lui D'Annunzio într'un restaurant sau magazin, însemna lansarea restaurantului sau magazinului. Presa îl urmărea pas cu pas, coloane întregi i se consacrau, noi legende apăreau în fiecare zi, iar eleganta lume feminină a Parisului era într'o cursă fără răgaz. Niciodată o metropolă ca Parisul nu s'a închinat cu atâta uşurinţă unui om venit de peste graniţă.

Donatella, în acest vârtej de admiraţie generală pentru alesul inimei ei, trebui să dispară în tăcere şi în suferinţă. Frumuseţea ei fermecătoare şi veşnic sub formă nouă nu îndepărtase complet pe poet de desmerdările Donatelei. Era o agonie sentimentală care din când în când avea tresăriri de reabilitare şi de amăgire.

D'Annunzio retras la Arcachon, în Franţa, pe coasta Atlanticului, după o obositoare viaţă dusă timp de 9 luni la Paris, Donatella nu dezarmă, ea îl urmează credincioasă în această sihăstrie şi se instalează într'o vilă apropiată. Dar cortina căzuse peste o iubire pe care poetul nu mai avea dorul s'o aprindă.

După doi ani Donatella se găsi în situaţia să părăsească Arcachonul cu sufletul strâns şi cu ochii înlăcrămaţi.

Era o zi rece de toamnă. Un vânt aspru sufla un cântec strident dinspre ocean. O trăsură aştepta singuratică în faţa unei vile elegante. Cerul era înourat şi trist. Picături de ploaie rece se înfigeau ca nişte suliţi în piele. Ea nu vedea nimic, nu simţea nimic. In urechi auzea glasuri nelămurite, imnuri tragice care îi cântau durerea despărţirii.

Donatella plecă la Paris.

THEODOR MARTAS

TEHNICA REVISTELOR

Epoca precedentă a culturii mondiale s'a caracterizat mai ales prin spirit de analiză şi a fost stăpânită până la idolatrie de dogma diviziunii muncii. Reacţiunea împotriva acestui spirit, care s'a vădit şi în organizarea revistelor periodice, împărţite meticulos în compartimente literare, roman, poezie, istorie, ştiinţă, etc., se manifestă în timpul nostru prin aşa numita „mişcare a ideilor" sau prin eseu. Acest cuvânt însă nu trebue luat în înţelesul larg, de „încercare", ci trebue înţeles, după Montaigne şi în accepţiunea de sinteză, adică o reacţiune a cugetării actuale împotriva tiraniei specialiştilor şi a gândirii dogmatice.

Oamenii din generaţiile trecute, oricât i-am poetiza, erau, trebue să o recunoaştem, oameni care nu gândeau şi mai ales nu trăiau, nici în şcoală, nici în Universitate. Munca migăloasă de erudit, care ne-a dat, ce e drept, atâţi savanţi în filologie, arheologie şi atâta material de prelucrat, s'a oprit pe pragul creaţiunii, interzicându-ne de a pătrunde mai departe, sub numele de metodă obiectivă. A venit vremea însă ca acest imens material adunat cu atâta trudă şi plictiseală de savanţii de odinioară să fie în fine utilizat pentru a face să izbucnească flacăra cugetării.

A trecut clipa în care stăpânea aderarea tehnicii, a raţionalizării, a muncii în serii, a confundării cantităţii cu valoarea, a geniului ce trebuia să fie neapărat conformist, spre a nu stingheri alte conformisme.

In omenire au fost în totdeauna „independenţi", originali, oameni de geniu răsvrătiţi. Greşit apreciaţi de contimporani, nepunând preţ pe nici un fel de diplomă şi nici un fel de recompensă oficială, ei au fost adeseori şterşi din clasificaţia oamenilor de elită şi scoşi afară din antologii şi aceştia au transmis torţa de lumină.

Secolul trecut a fost fără îndoială secolul cercetărilor, care au strâns şi au adunat fapte din lumea fizică, psihologie, rase, societăţi, etc. Acestea trebuesc acum organizate în vederea construcţiunii, căci nu putem crede că adevărul este o colecţie de cunoştinţi bucată cu bucată, ca piesele în tezaur sau în colecţiile amatorilor. El este omniprezent, dar nu toţi oamenii şi toate epocele pot intra în contact cu el. Credem că epoca precedentă, cu toate marile ei descoperiri, s'a rătăcit pierzându-şi simţul.

In vremurile de azi, cu toate rătăcirile şi mizeria lor, cugetarea omenească pare totuşi a năzui să unifice, să sintetizeze şi să organizeze tot ce se ştie şi tot ce gândeşte, spre a se găsi un înţeles lumii şi omului şi a se reconstrui o filosofie, o înţelepciune.

Revistele occidentale se străduesc a se adapta acestei nevoi noui.

In „Mercure de France" cu înfiinţarea rubricii „Mişcarea ideilor şi cu atâtea „esseuri" în toate direcţiile şi pe toate terenurile, se văd încercările unei noui organizări şi a unei noui tehnici. Cercetătorii, specialiştii continuă a aduna fapte şi observaţii, documente şi informaţii. Materialul adunat de ei însă este turnat în circulaţie şi operele produse nu mai pot fi riguros clasate în rubricele croite odată pentru totdeauna în revistele literare din toată lumea.

Medici, istorici, savanţi caută drumuri şi punţi în diferitele părţi ale celor mai depărtate şi în aparenţă asupra celor mai izolate domenii ale orizontului intelectual. Paul Claudel scrie, „Positions şi „Propositions", Paul Valéry „Variations", Duhamel „Scènes de la Vie Future", Wells „Unde merge lumea". Unde să-i clasăm în care rubrică din revistele noastre ?

E aci o orientare nouă, un gust al cititorilor şi „Revista", ca un instrument sensibil, trebue să fie gata a prinde vibraţiile noui şi a le interpreta punându-le la dispoziţia cititorilor săi. Planul Revistei nu mai poate fi azi făurit in abstracto, după vechile şabloane sau vederile interesate ale şefului de conducere materială. El trebue studiat, meritat, adaptat năzuinţelor şi curentelor spirituale care au a hotărî soarta omenirii peste legile şi decretele conducerii de tot felul.

Iz. Sd.

Cărţi pentru vacanţie

Pentru clipele noastre de odihnă, după ce scăpăm din iadul caniculei, ne trebuesc lecturi delectabile şi cărţi bune, care să ne destindă nu numai încordarea luptei şi a sforţării, ci să ne dea şi aer, orizont, lumină fără de prihană sufletului.

Lecturi delectabile?! E ciudat că în literatura noastră nu se găsesc cărţi „delectabile". La noi cartea e sau bună şi se citeşte pentru plăcerea superioară a multor năzuinţi ale sufletului, dar cere oarecum o gravitate, o atitudine mai solemnă, sau e proastă, vulgară, alteori chiar destul de bine scrisă, dar pală şi de o invincibilă plictiseală.

Nu pot deci recomanda cărţi delectabile care să aibă farmec, interes, vioiciune şi oarecare atitudine literară. In alte limbi o asemenea literatură este curentă şi în destul de bună ca să delecteze persoane de gust şi de cultură.

Tot neobositul conferenţiar şi vorbitor d. Gr. L. Trancu, gândindu-se la nevoile sufleteşti ale iubitului său public, a strâns într'un volum multe glume, hazuri şi cuvinte de spirit, într'un volum, editat la „Georges"... Să fie „Georges" cel de la Iaşi... clubul tuturor oamenilor iluştri de odinioară ? Pe timpul caniculei dacă pătrundeţi în „Colţul unui eşan" vă veţi putea evada câteva clipe în cercul „Eşenilor", unde d. Gr. Trancu vă va oferi un bogat asortiment de lucruri hazlii, „de prin lume adunate şi la lume iarăşi date", menţinând tradiţia de totdeauna a Iaşilor: darul de a face să treacă plăcut vremea cu glume, anecdote şi vorbe de spirit, ce trebuiesc de multe ori spuse numai la ureche, pentru ca hazul să fie complect.

Nu voi recomanda cititorilor traduceri şi în special traduceri din englezeşte, mai ales pe aceste vremuri de caniculă...

Va trebui să mă mărginesc iarăşi la cărţile bune şi... delectabile în acelaş timp. Incepem cu cartea Domnului E. Herovanu, „Călătorul romantic" (Alcalay et Comp.). O adevărată recreaţie sufletească, această strălucitoare conversaţie a autorului cu publicul: erudiţie purtată cu o naturaleţe, un farmec şi o cochetărie de femee frumoasă, care ştie să varieze la infinit atitudinile, bijuteriile şi hainele ce îi pun în valoare bogata-i frumuseţă, cugetări ingenioase, sclipiri de stil, dar mai ales eleganţă, familiaritate de bun gust, o gândire precisă în fluiditatea şerpuitoare şi vioaie. O carte care se soarbe ca un răcoritor aromat, un esseu în forma sa cea mai desăvârşită... Deşi este pentru „Călătorul romantic", adică acei ce preţuesc călătoria pentru tot ce pot găsi în ea şi pentru tot „ce, prin ea, pot găsi în ei", nu este câtuşi de puţin lamartinean.

„Esseul" său s'ar fi putut numi „Pretexte", pentru că în adevăr, totul nu e decât un „pretext" pentru a ne comunica în această incursiune spirituală, tot ceia ce putem afla în el. Muncă delicată care cere tocmai darurile pe care d. Herovanu le posedă, darul de poet care e bucuros să fie şi filosof. Cartea, alcătuită din tablouri, povestiri şi reflexiuni, este un adevărat poem, prin care autorul caută să înţeleagă problemele ridicate de lumea de azi şi să ne facă şi pe noi să le înţelegem cu el. Pare a întrezări în fie ce clipă, scurtând lumea şi faptele cu ochiu limpede şi minte lucidă, realitatea superioară a căror simbol sunt. Dar gustă cu atâta plăcere savoarea lumii, în tot ce are ea mai încântător, în cât nu se lasă ademenit de nori...

Ceia ce găsim în cartea d-lui Herovanu este, nu o evadare, ci o adâncime a realităţii, care dă un înţeles superior celor ce scrie şi tratează în esseul său.

Is. Sd.

CRONICA IDEILOR

Filosofia românească peste hotare

De curând a apărut la Payot o lucrare datorită lui P. A. Sorokin, asupra teoriilor sociologice contemporane. Această lucrare prezintă un interes deosebit pentru faptul de a fi o expunere aproape complectă a teoriilor sociologice din ultimii 60 de ani.

Prezentarea clară şi sistematică a acestor teorii face ca lucrarea lui Sorokin să fie o lectură pe cât de instructivă, pe atât de plăcută.

Pentru noi Românii, volumul acesta are o importanţă specială. Trecând în revistă pe toţi făuritorii de teorii sociologice, Sorokin citează la loc de cinste pe doi Români: Spiru Haret şi D. Drăghicescu. Primul ca reprezentant al sociologiei mecanice şi pe cel de al doilea ca pe unul dintre fondatorii sociologismului alături de Durkheim, Izoulet, Roberty etc.

In special asupra gândirii lui Drăghicescu se opreşte autorul.

Drăghicescu este unul dintre primii gânditori care a dovedit că există un raport de interdependenţă între conştiinţa individuală şi cea socială, accentuând asupra rolului covârşitor pe care-l are mediul social asupra desvoltării inteligenţei. El a arătat cum sub influenţa mediului social se nasc facultăţile esenţiale ale gândirii: funcţiunea analitică şi cea sintetică, precum şi elementele de înaltă abstracţiune. Opera lui Drăghicescu deschide drumuri noi pentru o cercetare metodică şi o soluţionare pozitivă a multor probleme filosofice. Iar atitudinea sa filosofică se integrează perfect filosofiei româneşti, căci în ea regăsim caracterele generale ale acestei filosofii.

Caracterul specific al filosofiei româneşti este tendinţa spre o cercetare metodică şi o soluţionare cât mai pozitivă a problemelor filosofice. Gânditorii noştri par să aibă o aversiune pentru speculaţiunile metafizice. Ei nu s'au întrebat niciodată câte suflete pot locui într'un vârf de ac şi nici n'au încercat să clădească piramide de concepte. Gândirea lor porneşte mai totdeauna dela ultimile date ştiinţifice pe care le înglobează în rezolvarea problemelor ce-i frământă. Această atitudine nu exclude însă cel mai înalt idealism etic. Acest ideal filosoful român îl vrea fundat pe o realitate vie şi nu pe himere născocite de o minte bolnavă.

I. S. G.

DISCUŢII

Cultura română în străinătate

Intr'un număr trecut al „Adevĕrului Literar" am cetit cu interes un articol semnat de d. Ilie Diaconide. Cum d-sa tratează un subiect care mă interesează de aproape, vreau să comunic cetitorilor „Adevĕrului Literar" şi punctul meu de vedere care cred că cuprinde tocmai acel „ceva metodic" menit să facă posibilă cunoaşterea aşa ziselor mici literaturi în largile mase ale cetitorilor occidentali şi nordici, care cu uimire ar descoperi comorile aflătoare în patrimoniul unor popoare mult prea superficial cunoscute.

Pricep emoţiunea resimţită de d. Diaconide auzind undeva, într'o pădure suedeză, cuvinte de admiraţie pentru cărturarii români. Pricep că se bucură că un număr oarecare de studenţi suedezi sau olandezi sau americani studiază cu dragoste limba şi literatura română. Foarte frumos! Foarte bine!

Insă răspândirea largă a „micilor literaturi" nu se va putea face prin câteva zeci de studenţi şi studente, care s'ar apuca să studieze limba română sau cehă sau bulgară sau toate trei limbile laolaltă. (De studiul a 20 sau 30 de limbi cred că niciunul nu se va apuca, şi există pe lume mai bine de o mie de limbi!)

Pentru răspândirea literaturii noastre în masele largi ale publicului civilizat e nevoe de „altceva", cum simte dealtfel şi d. Diaconide. Acel „altceva" însă nu poate fi doar un număr oarecare de traduceri din fiecare limbă, cu toate că în stadiul în care ne aflăm astăzi în ceeace priveşte cunoaşterea multor literaturi de valoare, editarea câtorva opere din fiecare literatură străină IN FIECARE ŢARĂ constitue încă un ideal îndepărtat.

Soluţia e alta, dar pentru a putea fi aplicată e nevoe de bunăvoinţa d-lui Diaconide şi a tuturor celor doritori de a atinge într'adevăr scopul enunţat: cunoaşterea altor popoare prin cunoaşterea operelor scriitorilor lor celor mai reprezentativi.

Şi această bunăvoinţă nu prea există pela noi. Deaceea bâjbăim în întuneric şi o idee atât de simplă ca editarea sistematică a unor traduceri din scriitorii ţărilor vecine poate apărea unui docent universitar ca o idee originală nespus de interesantă.

Mai întâi aş vrea să comunic d-lui D. că şi eu am resimţit, şi nu odată, bucurie, auzind cuvinte de admiraţie pentru literatura noastră din gura unor olandezi, englezi sau cehoslovaci. Aceştia însă nu cunoşteau limba română. Am cetit însă câteva volume traduse în limba... Esperanto!

Scriind aceste rânduri, parcă-l văd pe d. Diaconide, şi pe mulţi alţi învăţaţi cetitori ai „Adevĕrului Literar" zâmbind cu superioritate: — Aha, asta-i, carevasăzică, soluţia!

Ei da, asta e! Şi oricât vor zâmbi sau râde filologii de meserie, şi oricât vor declara, fără să o studieze, că limba Esperanto, fiind „artificială", nu e viabilă, că în orice caz n'ar putea reda toate nuanţele gândirii omeneşti, ori cât se vor înşela în primul rând pe ei înşişi cum asemenea afirmaţiuni lipsite de orice bază, — faptele există şi nu pot fi desminţite.

In 1923, cu ocazia congresului universal esperantist din Nürnberg, am asistat, — printre alţi esperantişti veniţi din toate unghiurile lumii (vreo 4000 din 42 de ţări!) — la reprezentarea lui „Nathan der Weise" de Lessing, în Esperanto.

La 1928 am asistat la Anvers, în cadrul unui congres similar, la reprezentarea lui „Hamlet", la 1934 a unei piese de Strindberg, la Stockholm.

Dacă detractorii limbii Esperanto ar fi asistat la acele reprezentanţii, şi-ar fi putut da seama că Esperanto e, de fapt, o limbă vie, vorbită şi înţeleasă de urmaşii lui Adam şi ai Evei, indiferent de culoare şi de rasă. Insă din păcate, aceşti critici nici nu se gândesc să studieze cu obiectivitate obiectul criticei lor.

Aşadar, nişte englezi sau olandezi sau turci sau japonezi pot ceti — şi au cetit! — pe „Niculăiţă Minciună" şi „Păcat boeresc" fără să cunoască limba română. Aceiaşi indivizi au putut să citească pe Madach şi Petöfi din literatura ungară (pe lângă alţi douăzeci!), pe Stamatov din literatura bulgară, au putut ceti opere chineze şi japoneze, *toate traduse din original de către concetăţeni ai autorilor*, — în limba Esperanto.

Aşa dar, soluţia problemei se află la îndemâna noastră. E nevoe doar să ne dăm osteneala de a ne convinge de realitatea existenţei ei.

O campanie de răspândire a literaturilor mici? Da! Insă într'o singură limbă! In Esperanto! Astfel încât toţi cei ce vor dori să cunoască aceste comori astăzi ascunse pentru ei, să ştie că după un studiu relativ scurt, al unei singure limbi, uşoare, vor poseda cheia miraculoasă care le va deschide porţile către doritele comori.

Iată perspectivele răspândirii literaturii româneşti peste graniţele Ţării, peste graniţele Europei, răspândire paralelă cu aceia a celorlalte literaturi, ale vecinilor sau ale popoarelor mai îndepărtate, între fruntariile ţării noastre.

O iniţiativă trebue luată. Cine o va lua?

Eu aş propune următoarea încercare: să se constituiască un grup de iubitori ai literelor, studenţi şi titraţi, care să înveţe limba Esperanto cu scopul de a-i cerceta calităţile ca limbă literară, indiferent de meritele ei evidente pe alte tărâmuri ca: limbă a congreselor internaţionale, a corespondenţei comerciale internaţionale, limba propagandei radiofonice etc.

Aceştia să studieze, în mod conştiincios, cum au fost deprinşi la Universitate, să studieze alte subiecte, literatura originală şi traducerile în limba Esperanto, iar apoi să raporteze asupra rezultatelor.

Iar dacă vor constata, cu uimire sau fără, că Esperanto posedă toate subtilităţile unei limbi naturale, atunci să înceapă o viguroasă campanie de lămurire a opiniei publice şi a forurilor... competente, spre a le hotărî însfârşit să păşească pe calea cea bună, care singură poate asigura răspândirea metodică şi definitivă a literaturei noastre în străinătate.

Haga.

S. PRAGANO

INSEMNĂRI ŞI POLEMICI

Coboară

D. I. R. a scos în editură proprie un volum de versuri intitulat „Incercări poetice". Ia să vedem cum „încearcă" d. I. R. să fie „poetic". Ascultaţi acest mic poem:

COBOARĂ

Coboară pân' la mine
Privirile-ţi divine
Ca într'un vis frumos
Coboară-le în jos!

Ce om rău eşti şi mata d-le I. R. Poate dumneaei, muza d-tale, vroia să le coboare în sus. Se poate să faci una ca asta să-i întorci privirile şi să o faci să le „coboare" 'n jos?

Saşie

Mai departe d. I. R. în cuprinsul aceluiaş poem, scrie următoarele:

Aruncă-ţi pân'la mine
Privirile divine,
Eu sunt un biet pigmeu
Uitat de Dumnezeu,
Cândva am fost puternic
Acum sunt un nemernic.

Păi, bine omule, dacă te cunoşti singur şi eşti aşa cum te lauzi, ce tot o inviţi pe dumneaei să-şi arunce privirea. Las-o să stea cu ea nearuncată, că te pomeneşti că mai ajunge saşie pentru un nemernic...

Autobiografie

Intr'o poemă intitulată „Autobiografie" un poet afirmă că:

Eu muncesc,
Mă trudesc,
Scriu,
Sunt un om viu!"

Nu-ţi facem d-le poet urarea: „Mai bine n'ai fi fost", cu toate că fiind „un om viu", cum spui mata, te trudeşti şi scrii. Dar în orice caz te sfătuim sincer să te trudeşti mai puţin. Nu de alta dar continuând să fii „un om viu" ajung pe cealaltă lume... cetitorii, puţini, mulţi câţi îi fi având...

Meteorologie

O domnişoară ciupind coardele harfei suspină:

Ah!
Când îmi zâmbeşte el
Râde tot pământul şi tot cerul.
Dar când trece indiferent,
Atunci cerul se'ntunecă
Imi tot plouă şi-mi tună...

Nu-i nimic domnişoară! Lasă-l mai bine indiferent. Pe canicula de-acum niţică ploaie este o adevărată binefacere.

Generalizare

Un esseist din studiile căreia am mai avut plăcerea să reproducem câte ceva la această rubrică, susţine următoarele:

„Aşa ne-a fost hărăzit nouă oamenilor. Să nu putem pătrunde în miezul faptelor şi să le descifrăm senzul. Suntem nişte eterni şi tragici ignoranţi".

Nu trebue să generalizezi d-le esseist. De ce judeci toată lumea după d-ta?..

Şt. Tt..

Romanul de aventură

Genul acesta de roman este încă foarte în favoare în lumea modernă.

Jean Martet, cu volumul său „Pacifique" ne prezintă un erou care se aciuiază pe o insulă, în cel mai mare ocean al lumii, în urma unui naufragiu, dar ale cărui aventuri nu se mărginesc numai la viaţa sa printre insulari, aceasta este numai un epizod din viaţa sa în care el îşi cunoaşte adevărata sa natură. In viaţa liberă petrecută în mijlocul primitivilor, el îşi dă seamă ce deşeartă şi fără niciun fel de caracter şi interes este pretinsa noastră viaţă civilizată.

Reîntors la Paris, reintră în realitatea lumii în care trăise până la aventura sa pe insula din Ocean. Acolo află că soţia sa îl părăsise, fugind cu un amant şi lăsându-i doi copii, despre care află că nu sunt măcar ai lui. Ar fi urmat că, nemai legându-l nimic de viaţa din Europa, să plece îndărăt în paradisul pe care-l găsise printre primitivi. Dar salvând viaţa băiatului ce poartă numele său, se convinge că acesta îl iubeşte. Incepând şi el să-l iubească, renunţă şi se resemnează la rolul său de părinte, descoperind valoarea spirituală a civilizaţiei, preţul unui sentiment care umple sufletul şi radiază în viaţa de toate zilele.

Romanul, deşi adeseori e scris cu un ton de ironie şi bătaie de joc, este, fără îndoială, de inspiraţie lirică şi duioasă poezie.

Viaţa zilnică în timpul Renaşterii

Din mărturiile rămase în scrierile vremei, în versurile poeţilor, în corespondenţa învăţaţilor, în povestirile istorice, Albert Lefranc a scos o lucrare foarte ciudată şi foarte plăcută la citit intitulată „La vie quotidienne du temps de la Rennaissance".

Autorul, mare cititor al poeţilor, humaniştilor, filosofilor şi istoricilor Renaşterii, şi-a petrecut o parte din cariera sa în familiaritatea lui Rabelais, Marguerite de Navarre şi a tuturor oamenilor acestora neastâmpăraţi, însetaţi de ştiinţă, ocrotiţi de regi literaţi, înconjuraţi de doamne mândre, în armele cochetăriei cărora intra fără îndoială şi erudiţia.

Mărturiile sunt destul de numeroase şi pline de imagini şi scene de care s'a servit Lefranc pentru a-şi alcătui marea sa frescă historico-literară.

Din acestea se vede realismul înverşunat al acestor oameni, interesaţi până la patimă de viaţa lor materială, de evenimentele mari şi mici ce se petreceau în jurul lor, grijulii de a le culege noutăţile şi a le fixa aspectele.

Albert Lefranc s'a servit de toate aceste documente, verificându-le şi controlându-le, redând viaţa mai multor regi, a fixat în special fizionomia lui Henric al II-lea, pentrucă epoca acestui rege coincidând cu mijlocul secolului, este o epocă de stabilizare a cuceririlor Renaşterii.

Din lipsă de spaţiu nu putem urmări dezvoltarea acestui studiu, vom spune numai că, prin desemnarea numeroaselor fizionomii evocate, pătrundem în viaţă de toate zilele a secolului al XVI-lea, în castelele nobililor din provincie, ale norodului şi a colibelor lor rustice, ca şi în casele burgheziei ce începe a lua conştiinţă de puterea ei, ca şi în aglomeraţiile, rămase încă atât de nepătrunse, ale meşteşugarilor.

In concluzie, această largă tratare este în total informativă, dar vie şi interesantă, fără a fi nicăiri banală sau monotonă.

La Festivalul din Zurich

„Stadtheater", din Zürich, organizează în fiecare an un festiv în luna Iunie. Acest festival este un eveniment important pentru toată lumea muzicală. Totuşi în jurul său se face prea puţină publicitate. De obiceiu, din această cauză, nu participă decât muzicografii şi criticii muzicali străini.

In anul trecut s'a dat în program „Lulu" a lui Albert Berg, iar anul acesta „Mathis der Maler" de Paul Hindemith, care s'a afirmat odată mai mult ca un mare muzician.

„Mathis der Maler" este o capod'operă completă, în care urzeala dramatică este de atâta importanţă încât critica o pune pe planul întâi. Spectacolul a durat patru ore, dar, zice un critic muzical ce a asistat, nici o clipă nu a fost fără interes.

In opera muzicală domneşte o technică prodigioasă, în legătură cu tradiţiile pure ale contrapunctiştilor germani din secolul al XVI-lea. La ştiinţa sa considerabilă se adaogă senzibilitatea cea mai vibrantă şi mai profundă. Stilul e de o simplicitate formidabilă şi stăpânit în toate mişcările. Se simte că opera a fost maturată şi s'a dezvoltat într'o concentrare intensă interioară. Viaţa lui dinainte, în timpul celor zece ani când a trebuit să-şi asigure existenţa, nu i-ar fi îngăduit o asemenea posibilitate, mai ales că muzica acestui compozitor pur arian şi profund german, a fost interzisă din 1933, Germania.

Fiecare scenă extrem de variată e construită în echilibru perfect. Orchestrarea e de o simplicitate impresionantă.

Unele scene ca acelea a bătăliei ţăranilor împotriva trupelor sunt construite numai pe baza contrastului a două marşuri. Iar cu aceste mijloace puţine autorul dă o formidabilă impresie dramatică. Scenele „Tentaţiei lui Sf. Anton", moartea Reginei şi scena finală sunt calificate printre cele mai puternice şi mai pătrunzătoare ale producţiei contimporane.

Opera din Zürich i-a oferit lui Hindemith o reprezentaţie demnă de el, punerea în scenă a fost grandioasă şi demnă de regisorii Schmid-Bloss şi Zimmermann. Cântăreţii au fost desăvârşiţi şi orchestra mai presus de orice laudă, sub conducerea lui Denzler.

D-ra LISETTE VEREA
care obţine un mare succes la Teatrul Cărăbuş

Julia Bartet

S'a scris o carte foarte frumoasă de către Albert Dubeux (Plon edit.) asupra acestei artiste a cărei artă era atât de adevărată şi de pură, încât în primele clipe nu i se putea observa perfecţiunea.

Studenţii de pe vremea când a debutat Julia Bartet, făceau un grup al cărui entuziasm hotăra de multe ori gloria artistelor.

Teatrul francez număra atunci multe glorii: Got, Febvre, Worms, fraţii Mounet, Suzanne Reichembert, inimitabila nevinovată tânără fată, limpedea Barrette, etc. Dar artista adorată de toţi, era aceea care interpreta pe Bérenice, Andromaque, Antigone, pe Silvia lui Marivaux, Camille a lui Musset şi Denise a lui Dumas.

Pe atunci însă Julia era foarte tânără şi a fost lansată de Bordeaux abia după ce acesta, care era din grupul studenţilor admiratori, a ajuns critic la „Revue Hebdomadaire". El a atras atenţia publicului asupra perfecţiunii cu care Julia Bartet a jucat rolul Andromacăi văduva castă a lui Hector, mama arzătoare a lui Astyanax. Pătrunsă de pasiunea artei sale, ea a căutat ca şi poetul ei preferat, Racine, perfecţiunea în primul loc.

In Antigone, a înţeles că forţa acestei fecioare este forţa spirituală şi a reprezentat-o firavă şi fragilă fiziceşte, dar eşită dintr'o rasă tare şi destinată să dureze.

Ea a făcut din Ifigenia lui Moréas o a doua Antigonă, deşi a redat figuri cu totul de altă forţă şi altă ţesătură sufletească cu acelaş talent, ca Lady Macbeth.

Julia Bartet a avut curajul să restituie adevărata sa psihologie acestei eroine a lui Shakespeare. Lady Macbeth nu era în adevăr o megeră, o furie, care nu vrea de cât puterea şi mână pe soţul ei cu violenţă. Ea fusese o femee devotată pentru căpitanul sărac pe care-l iubise, legată de el prin simţuri, dar şi prin inteligenţă. Ceia ce o împinsese la crimă fusese tocmai faptul că era mai fină, mai hotărîtă şi simţise mai adânc umilinţele situaţiei sale. Julia Bartet a redat o Lady Macbeth mai felină, mai combinată, deci mai primepdioasă. Ardoarea, cu care merge în ajutorul Regelui când e atins de delir şi adresa cu care aranjează lucrurile, erau redate de Julia Bartet cu aceiaşi perfecţiune ca şi scena de somnambulism, când este ea însăşi căzută în neurastenie.

S'a retras din teatru în plină glorie. Piesa în care a apărut pentru ultima oară a fost Bérénice, rolul său cel mai frumos Publicul nu voia să o lase să plece, ea mulţumi zâmbind, darplecă. Când o ştie în sală, căci Bartet trăeşte şi merge la teatru, publicul o aclamă, dar ea se şterge, oarecum stingherită, ca de o lumină prea violentă pentru ochii săi delicaţi. Zâmbeşte însă şi mulţumeşte cu aceiaşi graţie care e numai a ei.

Literatura Municipiului Bucureşti

Municipiul Bucureşti a botezat unele străzi cu numiri de oameni însemnaţi în Istoria Literaturii, iar pe tăbliţe, pe lângă nume, dă şi scurte lămuriri. N'ar fi fost de trebuinţă, fiindcă cine nu cunoaşte Istoria Literaturii, nu înţelege nimic citind un nume de om, o calitate a lui, şi două date: cele ale naşterei şi morţei. Totuşi, dacă acesle lămuriri sunt potrivite realităţei, ele nu pot strica.

Municipiul Bucureşti pare că nu se prea pricepe în domeniul Istoriei Literare. Iată o probă elocventă:

Intre Romană şi Moşilor, este strada Ion Maiorescu, iar perpendicular pe ea, str. Titu Maiorescu. Iată şi cele două tăbliţe cu lămuririle lor:

STR. ION MAIORESCU
Om de litere. N. 1840, m. 1917

STR. TITU MAIORESCU
Scriitor şi om de stat. N. 1840, m. 1917.

Pentru conducătorii Municipiului, Ion Maiorescu, şi Titu Maiorescu, deci tatăl şi fiul, s'au născut şi au murit în acelaş timp. Straşnic de ciudată coincidenţă!

Tăbliţele se comandă şi se iau în primire de către Municipiu. Cum se lămureşte greşeala?

D. Primar General al Capitalei, d. Iulian Peter, care a fost odată un excelent profesor secundar la Râmnicul-Sărat, ar putea să facă educaţia celor de la Municipiu, pentru ca pe viitor să nu se mai petreacă asemenea grave greşeli.

A apărut:

G. CĂLINESCU

VIAŢA LUI ION CREANGĂ

Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II"

Preţul Lei 90.—

Reviste:

Invăţătorul tulcean, organ al Asociaţiei învăţătorilor, secţia Tulcea. Anul X, nr. 3, Iunie 1938.

Luceafărul, revista regionalei bănăţene a „Astrei". Număr închinat d-rului Victor Babeş. Anul IV, seria II-a, nr. 5—6, Mai—Iunie, 1938.

Neamul Românesc pentru popor, Anul XXVI, nr. 13, Iulie 1938.

Le Courrier de Roumanie, publicaţie de informaţiuni politice, comerciale, industriale şi financiare. Bruxelles, nr. 32—33, Iunie 1938.

AL. T. STAMATIAD

PREMIUL NAŢIONAL DE POEZIE — 1938

PEISAGII SENTIMENTALE 40 LEI

PAGINI DIN BAUDELAIRE 60 LEI

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

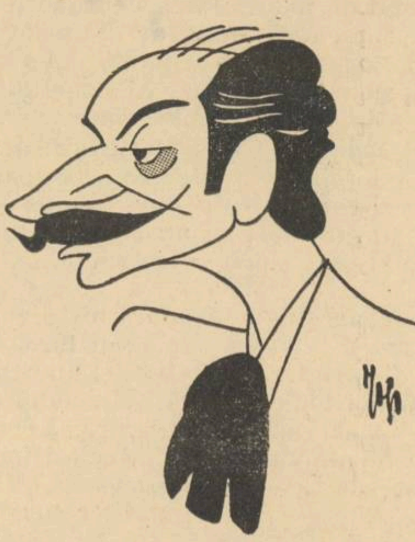
SCRIITORII NOŞTRI - MUZICIANI ROMÂNI IN STRĂINĂTATE - CONGRESUL „UNIUNII INTERNAŢIONALE A ORAŞELOR"

D. STAN GOLESTAN
a cărui „Rapsodie Română" s'a cântat la RADIO-PARIS

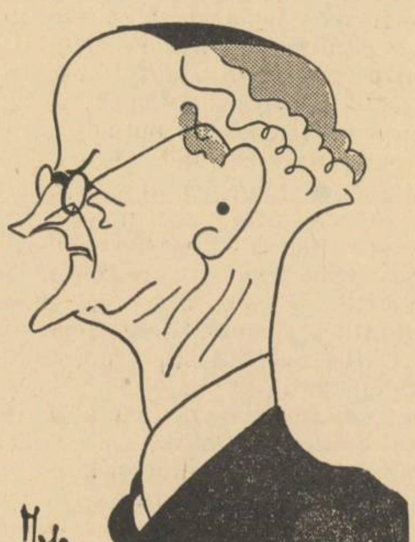
ELENA VĂCĂRESCU
Ambasadoare literelor române la Paris

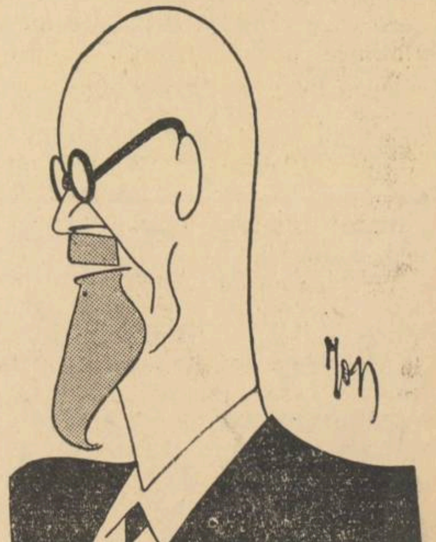
AL. T. STAMATIAD
(Laureatul Premiului Naţional de Poezie) 1938

PERPESSICIUS

D. MONTAGU H. ALDERMANN
(Preşed. Uniunii Internaţionale a oraşelor) Londra

D. IULIAN PETER
Primarul general al Municipiului) Bucureşti

IMPRIMERIILE „ADEVERUL", S. A., BUCUREŞTI

BIBLIOTECA CENTRALA „ASSOCIAŢIUNII" SIBIU

ANUL XIX * SERIA III * No. 919 Lei 5 Exemplarul în țară Lei 10 Exemplarul în străinătate Duminică 17 Iulie 1938

Adevĕrul literar şi artistic

Director: M. SEVASTOS
Prețul abonamentelor:
Lei 200 pe an Lei 100 pe 6 luni
Lei 50 pe 3 luni în străinătate dublu
Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov

PROVERBELE LA TEATRU

Stendhal a dat o excelentă definiție proverbului ca piesă de teatru.

Este, zice el, o piesă care dă un rol activ publicului : i se cere să ghicească un proverb, pe care piesa are misiunea de a i-l reaminti. Din cauza aceasta el a fost de preferință un spectacol de societate. Dar ceeace a constituit elementul captivant nu este faptul că asemenea lucrări ușoare distrează publicul, ci vioiciunea de spirit a observatorului care le-a scris și tot ce a prins, redând în mod fericit, din căutarea amănuntului real. Aceasta explică sucesul neașteptat al proverbelor din Carmontelle la Comedia Franceză.

Ele s'au reprezentat pentru prima oară pe scena acestui teatru, când a fost ales de Jean Vandoyer ca să reprezinte proza cea mai desăvârșită a secolului al XVIII-lea în matineurile poetice și literare pe care le-a organizat în fiecare Sâmbătă, la ora 5 post meridian. Ceeace se găsește în aceste proverbe, nu e ceeace oferă teatrul.

Spectatorul are impresia că foiletează carnetul cu schițe al vreunui desenator îndemânatic care ar indica în câteva trăsături ceeace vede într'un colț de salon, în stradă, silueta unui monument, perspectiva unei grădini.

Ceeace e remarcabil la aceste spirite este puterea de recepțiune perpetuă de care sunt înzestrați. Ei nu au păreri proprii, nici prejudecăți, nu aleg materia, ci sunt dispuși să vadă orice văd în adevăr tot, notând toate spre a le reține. Caracteristica fiecărui lucru îi impresionează și ei o traduc cu o exactitate verbală desăvârșită. Pare că ar lua note cum au luat mai târziu frații Goncourt în jurnalul lor.

Totul le pare bun de a fi trecut în registru. Reflecțiile oamenilor asupra ploii sau a timpului bun, asupra stării lor de sănătate, toate banalitățile curente sunt trecute în registru, formând ca un dicționar de idei ce aparțin tuturor. Fac impresia că adună acele documente omenești, despre care se vorbește încă atât și de care s'a vorbit mai ales în epoca literaturii nuturiste și naturaliste.

Din notele acestea îngrămădite, se desprind uneori portrete autentice și destul de ciudate. Și iată cum, autorul proverbelor sau artistul îndemânatec, ne dau asupra epocii, societății, cercului în care au trăit, documentele pe care pe deoparte exactitatea amănuntului, pe de alta amploarea perspectivei, ni le fac atât de prețioase. In felul acesta se întâmplă că documentul nu are nevoie să fie prelucrat ci trece deadreptul în domeniul artei, devenind creație efectivă.

Spirite ca acel al autorului proverbelor din secolul al XVIII-lea, cum a fost Carmontelle, au fost denumite de Stendhal spirite, oglindă a naturii. Cu singura restricție de a înlocui cuvântul natură prin cuvântul om, căci Carmontelle nu s'a preocupat decât de om. In proverbele sale, în scenele și în scenetele nenumărate pe care le-a scris, l'a reprezentat în sute de feluri, schițându-l cu minunăție și exactitate, întotdeauna în mod fericit și interesant.

Până în prezent Carmontelle a fost foarte puțin cunoscut, iar genul proverbelor ca gen de teatru, cu totul ignorat.

S'a constatat însă că numele său se potrivește ca autor de proverbe, tot atât cât numele lui La Fontaine ca autor de fabule, cu alte cuvinte e specialitatea sa.

Toate dialogurile notate, conversațiile reproduse, în fragmentele lor culese la întâmplare, se desprind din sufletul unei societăți și la rândul lor alcătuesc sufletul și imaginea acelei societăți, poate mai vie și mai însuflețite decât acele ce se alcătuesc din paginile masive și îndestul de greoaie ale literaturii proustiene.

Iată deci încă o funcțiune și o semnificare a documentului în artă, pe lângă acele semnalate în articolul precedent, al d-lui G. Călinescu.

EUSEBIU

THEODOR AMAN PORTRET

Reîntoarcerea

Triremele cu rame roșii
Goneau pe mări de hiacint
Țâșniau, cu fulgere de-argint,
Din coastă 'n coastă, albatroșii...

La proră sta Ulise, trist...
Inbucurați cântau năerii
Plutea legenda primăverii
In asfințitul de-ametist.

Mureau chemări de semizeu
In noi, — și'n peșteră ciclopii,
Chemat de plânsul Penelopii
Era cu noi și Odiseu.

In limpezimea selenară,
Supțiri în cozi, la boturi fini,
Sburând din val în val, delfini
In jurul nostru s'adunară...

Eșiră cârduri de sirene
Din fundul de mărgăritar,
Când cel mai tânăr lopătar
Culcându-și yâslele, alene,

Lăsă norocului să ducă
Pe reîntorșii, — abătuți
Cum ultimii Argonauți,
Plângeau topita lor nălucă...

VICTOR EFTIMIU

CRONICI DE VARĂ
MUSCA

Lectura unei socoteli, apărute acum 82 de ani, în *Isis sau Natura* asupra chipului cum se'nmulțesc muștele, a făcut să-mi bâzâe până și'n somn miliarde de cifre cu picioruşe gâdilitoare.

(N'a predominat, însă, cifra 3 cu care Jules Renard desenează furnica; cinci furnici cot-la-cot el le vede astfel: 33333).

In pomenitul „jurnal pentru răspândirea științelor naturale și exacte în toate clasele", în numărul dela 22 Ianuar 1856, se arată că:

„*Din 80 de ouă puse în Aprilie* (de către o muscă femelă), *în Maiu s'au făcut 80 de muște, dintre care 40 sânt mascule și 40 femele. Aceste 40 femele vor pune îndată de 40 de ori câte 80 de ouă, care după o lună vor deveni muște; prin urmare în luna lui Iunie vor fi eșite 3200 de muște dintr'o pereche primitivă. Tot după aceste calcule, din cele 3200 de individe vor eși în luna lui Iulie 128.000 (adică 1600 îmulțit cu 80).*"

Calculele urmează arătându-ne pentru August cinci milioane una sută douăzeci de mii, iar pentru Septemvrie (a cincea generațiune de muște) numărul 204.800.000, adică „mai mult de două sute de milioane de muște eșite în cursul unei veri dintr'o pereche!"

Iar minunatul redactor al acelei publicațiuni, doctorul Iuliu Baraș, profesor de Istorie Naturală la Colegiul Național din București, adăoga:

„Dar când toamna e caldă, atuncea urmează și a șasea generațiune de muște...

„Unii dintre naturaliști au calculat că, sub condițiuni favorabile, dintr'o pereche de muște, începând din primăvară poate să iasă până'n toamnă *30 de mii de milioane de individe.*"

Baraș scria, cu humor, că „gazda săteană mai mult se teme de muște decât de pisica hoață" și că zisa insectă e în general „o convivă foarte neplăcută în casele oamenilor".

Convivă displăcută acasă, comeseană inoportună în oraș.

• • •

O întâlnești chiar și în mazagran; și până când moliciunea ei să te avertizeze că nu e vreo boabă de cafea prăjită, tu te pregătești s'o și ronțăi cum făceai pe vremea când dela Hacik Ovanez Dicranian duceai acasă un sfert de „Moka veritabilă" nemăcinată.

De ce preferă extremele: fundul călimării cu cerneală neagră, ori țuguiul unei chelii sclipitoare?

De ce tocmai când isprăvești o lungă petiție pe hârtie timbrată, o vezi așternută — imensă și maculatoare — în dreptul „stimei și considerațiunii"?

De ce numai când i se încleiază picioarele în mierea înșelătoare a unei spirale agățate de lampă, ea cântă ca un muscalagiu funebru, — altminteri bate trivial și zbârnâe din buze ca un drâmbar sau drângălău?

Orice ar crede critica vremii noastre despre poezia lui Vlahuță, ea are, însă, și cu privire la insecta zugrăvită de Baraș, îmbieri oarecum răcoritoare (deși nu impecabil ritmate pentru versuri de factură clasică):

„O lene grea se lasă din cerul
cald de vară.
De soare-i plină casa. Tu'ncet,
pășind pe scânduri
Lași storurile groase și dai
muștele-afară!"

BARBU LAZAREANU

OMUL NEGRU

de Serghei Esenin • Traducere de George Lesnea

Sunt bolnav de tot, prieteni,
Sunt bolnav peste măsură.
Singur nu știu cum și unde m'am îmbolnăvit.
Mă stâng.
Par'că galopează vântul
Șuierând prin stepa sură,
Par'că 'n creer, alcoolul,
Fierbe ca 'n Septembre-un crâng.

Ca o pasăre din àripi,
Capu-mi din urechi vibrează.
El picioarele trudite
Să-și mai poarte n'are cum.
Un om negru,
Un om negru,
Un om negru
Vine și pe pat s'așează,
Un om negru
Nu mă lasă s'adorm noaptea nicidecum.

Un om negru
Plimbă-un deget pe o carte ticăloasă
Și ca peste-un mort călugăr
Mornăind cu chip îngust,
Imi citește viața unui zurbagiu,
De patimi roasă,
Implântând în suflet groaza
Și umplându-l de desgust.

Un om negru,
Negru, negru!
— Hei, ascultă-mă, ascultă, —
Mornăie mișcându-și ghiara, —
In această carte-s multe planuri mari
Și mari idei.
Acest om trăit-a 'n țara,
Celor mai de rând canalii
Și gălăgioși mișei.

Țara ceia în Decembre,
E drăcește de curată subt zăpezile de spumă.
Viscolele țes fuioare
Depe caierele moi.
Acest om a fost odată aventurier,
Nu glumă,
De cea mai aleasă viță
Și de cel mai falnic soi.

A fost ferches,
Pe deasupra și poet c'o înăscută,
Deși nu prea mare forță,
Care nu plăcea oricui.
Pe-o femee oarecare,
Peste patruzeci trecută,
O numea „fetiță scumpă"
Și-i spunea că-i draga lui.

„Fericirea, — spunea dânsul, —
E în dibăcia mânii și în agerimea minții.
Cei cu suflete stângace,
Sunt în veci nefericiți.
Nu-i nimic,
Că 'n traiul nostru biciuirea suferinții,
Ne aduce gesturi false
Și ne lasă istoviți.

Când te bântuie tristețea,
Când pierzi toate,
Când te doare,
Când te 'nșfacă gerul vieții,
Subt furtuni, subt ani,
Subt vânt, —
Să te-arăți tăcut și simplu,
Să zâmbești cu nepăsare,
E cea mai înaltă artă,
Dintre câte-s pe pământ."

Omule, omule negru!
Nu vei cuteza aceasta, n'ai să te cufunzi în valuri,
Doar la treabă de scafandru
Nu ți-i rostul să te 'njugi.
Mi-i indiferentă viața
Unui biet poet ce umblă după chefuri și scandaluri.
Te poftesc, oricui, nu mie,
S'o citești și s'o îndrugi.

Omul negru
Se încruntă și se uită fix la mine
In vomitături albastre
Ochii lui s'au înecat.
Par'c'ar vrea fățiș să-mi spuie,
Că-s tâlhar fără rușine,
Că pe cineva câinește l-am căznit
Și l-am prădat.

...Sunt bolnav de tot, prieteni,
Sunt bolnav peste măsură.
Singur nu știu cum și unde m'am îmbolnăvit
Mă stâng.
Par'că galopează vântul
Șuierând prin stepa sură,
Par'că 'n creer, alcoolul,
Fierbe ca 'n Septembre-un crâng...

Noaptea e geroasă.
Doarme

Continuare în pagina II-a

Liniştea răscrucei goale.
Singur stau la geam.
Pe nimeni
Nu aştept.
Mi-i gândul stâns.
A acoperit tot şesul,
Varul nisipos şi moale.
Nişte călăreţi — copacii —
In grădina mea s'au strâns.

Undeva cobind boceşte cucuvaia
Ca un schiaun.
Iscă tropot de copite,
Sumbrii călăreţi de lemn.
Iată iarăş
Omul negru
S'a ivit,
S'a pus pe scaun,
Dând jobenul către ceafă,
Desfăcându-şi haina demn.

— Hei, ascultă-mă, ascultă! —
Mârâie, privindu-mi faţa care par'că 'nţepeneşte
Şi plecându-se asupra-mi tot mai rău,
Mai fioros, —
Până astăzi niciodată n'am văzut aşa prosteşte,
Suferind de insomnie,
Pe-un mai mare ticălos.

Ah! Să presupunem însă c'am greşit!
Afară-i lună.
Ce mai vrea şi luna asta
Toropită 'n bălţi cereşti?
Poate c'o să vie tainic
„Ea"
Cu coapsa groasă,
Brună,
Printre lirice miasme,
De iubire să-i citeşti.

Ah! Mi-s foarte dragi poeţii!
Şleahtă de caraghioşi.
Ei îmi amintesc povestea cunoscută şi banală,
Cum unei studente,
Plină pe obraji de coşi,
Din mers,
O hâzenie pletoasă ros de poftă sexuală,
Ii vorbeşte, prins de vervă,
Tocmai despre univers.

Nu mai ştiu,
Nu mai ţin minte,
Intr'un sat, poate 'n Kaluga,
Poate undeva 'n Riazani,
Trăia un copil cuminte,
Cu păr galben,
Ochi albaştri,
In familia lui simplă şi săracă,
De ţărani.

Şi-a crescut.
Acum e vârstnic.
Şi poet e — de elită.
De-o putere nu prea mare,
Dar de-un nesecat tumult.
Pe-o femee oarecare,
Peste patruzeci pornită,
O numea „fetiţă scumpă"
Şi-o iubea nespus de mult.

Omule, omule negru!
Eşti un oaspăt de ocară.
Faima ta de când e lumea,
Se lăţeşte peste tot.
Sunt turbat,
M'a prins furia
Şi bastonul sare, zboară,
Cu nebună 'nverşunare,
Il izbeşte drept în bot.

...Luna a murit.
La geamuri
Zorile-s albastre, line.
Ah, tu noapte, noapte crudă,
Ce-ai scornit, ce-ai vrut s'arăţi?
Cu jobenu 'n cap pe scaun
Şed
Şi nimeni nu-i cu mine.
Singur sunt, bolnav...
Şi-oglinda
Zace spartă în bucăţi.

GEORGE LESNEA

Viaţa teatrală

Arta în serie

După cum foarte just remarcă d. Mihail Sebastian în cronica dramatică din ultimul număr al revistei „Viaţa Românească", *„în teatru ca şi în cinematograf, pe o singură idee, pe o singură situaţie, se fac cinci piese sau filme la rând".*

Este ceeace se chiamă a face artă în serie, şi deci a scădea nivelul artei. Vina nu este însă a producătorilor, nici a autorilor. Vina o poartă pur şi simplu ambianţa vremurilor de azi, condiţiunile de existenţă, ritmul mecanic al cotidianului, într'un cuvânt standardizarea vieţii în toate domeniile, în cel fizic ca şi în cel spiritual. Se produce şi se consumă, azi în toate ramurile de activitate, înzecit şi însutit, faţă de ceeace se producea şi consuma acum câţiva ani. In artă, s'a întâmplat acelaş lucru. O elementară lege a economiei politice ne învaţă, că producţiunea este în strânsă legătură cu consumaţia. Dacă se cere mult, se fabrică în aceeaşi cantitate şi vice-versa. Azi publicul doreşte spectacole în număr considerabil. Este logic, în consecinţă, să i se dea ceeace îl interesează, ceeace consumă. S'a păşit deci în artă, pentru a se satisface un principiu elementar de existenţă, — arta în zilele de azi se face pentru bani şi numai pentru atât — la comercializarea creaţiunei. Se fac piese de teatru, se montează filme, se pictează sau se compune, după un criteriu economic şi nu pe măsura posibilităţilor individuale de creaţie. Intocmai ca şi cum s'ar fabrica ghete, umbrele, foarfeci sau mai ştim noi ce. Numai că în artă lucrurile nu se petrec tocmai atât de uşor şi de comod. Cel ce consumă, — publicul — se poate uşor lăsa furat de propriile sale instincte de „consumator", fără a se gândi la elementele care au condiţionat producţiunea, iar cel ce produce — creatorul — trebue să se dedea la sforţări uriaşe pentru a face faţă cererilor, sforţări care oricât s'ar înmulţi nu pot da roade proporţional cu munca depusă, spaţiul de creare nefiind ca în domeniul mecanic, — maleabil după împrejurări, ci restrâns la posibilităţile realizatorii ale spiritului omenesc. Producţiunea nu poate satisface consumaţia decât cu preţul unor sacrificii care pun de la început arta în inferioritate, deoarece pe acest tărâm a produce nu înseamnă a crea.

De aici vine tot buclucul, şi aici trebue căutată explicaţia nesfârşitelor serii de spectacole — fie în teatru, fie în cinematograf — isvorâte din aceeaşi idee.

Azi, faţă de imensa „consumaţie de spectacole", — dacă ne este îngăduit a ne exprima astfel, opera de creaţie nu mai poate fi individuală. N'am vrea să fim însă înţeleşi greşit. Când spunem că opera de creaţie nu mai poate fi individuală ne referim la domeniul creaţiunei şi nu la creator.

Când un autor a găsit un spaţiu de creaţie, inedit sau transformat, el este obligat să stoarcă din el, până la ultima picătură, pentru a face faţă nenumăratelor cereri. Repetându-se la infinit în acelaş cerc restrâns, elementul inedit devine din ce în ce mai sărac, până ce dispare complect. Abia atunci îi este îngăduit creatorului să evadeze către un alt domeniu, sau în cel mai bun caz să caute această evadare. Explicaţia artei în serie, devine mai simplă. Vina nu e a nimănui, ci a împrejurărilor cotidiane de viaţă. Dar nu e mai puţin adevărat, că nivelul artei — datorit acestor circumstanţe, a scăzut în mod sensibil. S'ar putea deci pe această cale, găsi o explicaţie justă a crizei teatratrale, care bântue de câţiva ani încoace pe toate scenele din lume, şi căreia nu-i vedem un sfârşit mai apropiat.

Mai este încă ceva: în domeniul artei dramatice, se caută de la un rând de vreme (n'a fost totdeauna la fel) noutatea cu orice chip. Ori, este imposibil, faţă de actualele condiţiuni de creaţie, să ceri unui autor ineditul la orice lucrare a sa. Azi, nu un autor, nu o piesă, mai pot fi inedite, ci o idee. Şi cum ideile nu pot răsări ca buruenile pe câmp, autorii se mulţumesc cu o încadrare în anonimatul colectiv, biruind nu pe propria lor personalitate, ci pe ideea în jurul căreia roesc nenumăraţi con fraţi, nedefinite opere.

Şi iată un exemplu caracteristic: adolescentul ajuns în teatrul actual, personajul principal, iar adolescenţa cu toate complexităţile ei, ideea de bază a producţiei dramatică din ultima vreme. D. Mihail Sebastian făcea constatările pe care le-am arătat la începutul articolului nostru, cu ocazia piesei „Barza" de André Birabeau, care se joacă actualmente cu un bine meritat succes pe scena Teatrului Comoedia. După cum ştiţi „Barza" este o piesă a adolescenţei. Personagiile principale au patrusprezece şi şeasesprezece ani. Tot conflictul isvoreşte dintr'o dramă ce nu-şi poate găsi o explicaţie decât în mijlocul unor adolescenţi. André Birabeau însă nu este la prima lui piesă de acest gen. A mai scris, după cum ştiţi, „Coloniale" şi „La chaleur du sein" (nejucată încă la noi, dar îi va veni, probabil rândul în stagiunea viitoare). Toate trei au fost scrise una după alta. Şi vor veni cu siguranţă încă alte două sau trei, pentrucă André Birabeau va trebui să lichideze tot ceeace are de spus în acest domeniu.

Dar nu numai André Birabeau. Iată un alt autor, Claude André Puget, care se bucură actualmente de un mare răsunet pe scenele pariziene, cu o piesă „Les jours heureux", în care toate persoanele au între 16 şi 20 de ani.

Tinereţea adusă pe scenă este încă inedită. Nu autorii, şi nici operele lor se bucură de succes, ci *ideea* care place publicului. Fie André Birabeau, fie Claude André Fuget, fie câţi alţii pe care nu-i ştim, fie „Dame Nature" (Barza), fie „Pamplemousse" (Coloniale), fie „Les jours heureux", pentru public lucrul nu are importanţă. Pentru moment îl încântă piesele cu adolescenţi, şi atâta tot, iar autorii trebue să creeze în acest domeniu, devenind simpli anonimi, pentrucă spectatorul nu mai merge azi la teatru să vadă piesa cutărui sau cutărui autor, ci fiindcă ştie că va găsi acolo, un subiect care-l încântă.

La anul vom avea de sigur altă modă. Vor veni bătrânii pe scenă, cu toată duioşia şi simplicitatea lor, iar mai pe urmă, alte personagii, alte climate de creaţiune dramatică, le vor lua locul.

Arta se face în serie, fiindcă nu se poate face altfel. Şi după cum, toate lucrurile în serie, costă mult mai ieftin, pentru a se supune acestor principii de economie, arta s'a eftenit şi ea...

GH. NENIŞOR

Deschiderea Teatrului Nou

Stagiunea de vară a Teatrului Nou, s'a deschis anul acesta fără concursul D-lui I. Sternberg. Genialul regisor care reuşise să facă, cu un ansamblu sărac şi cu câteva lucrări mediocre, adevărate capo d'opere, a influenţat cu siguranţă actorii cu care a colaborat. Astfel se explică cum „In luna Mai" o operetă în două acte şi şase tablouri de o banalitate excesivă ca text, a reuşit să se impună totuşi, în cadrul unui spectacol de calitate. Umbra D-lui Sternberg plana desigur pe scenă.

D-na Sidy Thal a cântat, a dansat şi a jucat cu acea sensibilitate care îi caracterizează jocul. Am fi dorit însă să o vedem într'un rol în care şi-ar fi putut valorifica întreaga gamă a posibilităţilor sale.

D-na Sidy Thal a fost secondată de un ansamblu corect, şi care a jucat cu mult suflet, realizându-se astfel un spectacol omogen şi agreabil.

GH. N.

Câte ceva despre viaţă şi dragoste

Numai durerile noastre ne par adevărate, ale altora ne lasă indiferenţi sau le găsim ridicole.

Drumul parcurs de un om în decursul unei vieţi este o necontenită alternanţă între bine şi rău.

Femeile la bătrâneţe îşi sublimează nevoia de dragoste în ardoare religioasă, pe când bărbaţii devin libidinoşi şi ridicoli.

Fetele care au avut amanţi, vor fi de cele mai multe ori soţii ideale, pentrucă decepţiile inerente unei îmbelşugate activităţi sentimentale le va trezi dorinţa de stabilitate, de securitate, ceea ce numai un cămin le va putea oferi.

Femeile ar trebui să se comporte aşa, încât să arate bărbaţilor, că — posedându-le corpul — nu au obţinut mare lucru... că asta nu are mai nici-o însemnătate, când sufletul nu e angajat.

Femeile nu ştiu să fie bune camarade între ele. In asta constă, în mare parte inferioritatea lor faţă de bărbaţi.

Când femeile vor şti să se solidarizeze, să se ajute şi să se respecte numai atunci se vor putea considera egalele bărbaţilor, pentrucă numai atunci vor putea constitui o forţă egală cu forţa lor.

LIA HANCU

„Ştiinţă popularizată"
„Sfaturi practice"
„Radioteleviziune"
„Cinema", etc.
publică în fiecare Sâmbătă revista

„RADIO ADEVERUL"

48 pagini ilustrate 5 lei.

In sala de lucrări

E sgomot de optzeci de voci. Sunt tineri şi tinere fete îmbrăcate în alb, citesc în cărţi groase ca lodba de lemn, şi-apoi scormonesc măruntae.

S'a scos scăfârlia la treizeci de morţi, băeţii fac haz şi tae'n creer şi-apoi pictează'n caet secţiunea.

Şi eu la cadavrul ce mi s'a dat în primire am tras intestinul subţire deoparte şi-am început să schiţez.

In ochi usturimea-i ca jarul.

Te'neacă duhoarea cea iute, te înăbuşi, te opreşti, îţi ştergi fruntea şi faţa; pe urmă deabea bagi de seamă că mâna ţi-e udă şi pute.

Jos în bazin un maţ gros e tare. Il pipăi, îl strângi şi vezi că e plin. Şi nu te cutremuri. Zâmbeşti şi lucrezi cu estompa desenul.

La masa de-alături o fată şi-agaţă privirea ochilor ei mari şi focoşi în fundul de hârcă.

Buzele roşii, carne în sânge se strâng de plăcere. Asistentul glumeşte şi mângâie coapsa....

— „Sandule!

— „Da, Marişka!".

— „Dă-mi o pensă!".

— „Eşti aşa de drăguţă că nu pot să-ţi refuz nimic.

— „Ei, îţi plac aşa de mult?

— „Ca întotdeauna Marişka.

Fularul roş încadrează păr negru de tăciune. Când am auzit-o ultima dată cântând la ghitară? Gândurile-mi sbor şi uit de tot ce-i primprejur şi desemnez zâmbind cu duioşie în mine şi numai pentru mine şi pentru lucrurile ce nu se vor mai întoarce.

Şeful de lucrări mi-a spus să fiu mai atent. Desemnul de azi care trebuia să reprezinte intestinele seamănă cu un buchet de trandafiri.

VLADIMIR ROMAN

Artistice şi literare

Intr'o conferinţă ţinută la Paris, d-na T. Guéritte s'a ocupat de arta scrisului. D-sa a spus printre altele: Astăzi, lumea nu mai scrie, sub pretext că n'are timp. Dar acest motiv nu-i decât un argument de leneş. Găsim întotdeauna timp să facem ce vrem şi tocmai oamenii cei mai ocupaţi întreţin cu fidelitate corespondenţe. Pentru a îndrepta acest rău obiceiu de a nu mai scrie, pentru a păstra imaginaţia în fiecare spirit, d-na Guéritte propune să îndemnăm copiii încă de mici să scrie scrisori. Şi pentru aceasta, cel mai bun mijloc este să le găsim corespondenţi printre persoanele mari. Căci, adaugă conferenţiara, nimic nu-i mai amuzant decât să scrii unui copil, cu condiţia bine înţeles să excludem orice preocupare pedagogică.

Săptămâna aceasta a fost sărbătorită la Sorbona amintirea filozofului francez Malebranche, dela a cărui naştere s'au împlinit 300 de ani. Metafizician şi preot, Malebranche a văzut lumina zilei odată cu Ludovic al 14-lea, a trăit în vremea lui Molière, Racine şi La Fontaine şi este autorul acelei vestite opere: „Despre căutarea adevărului". In ea predică optimismul şi stabileşte morala pe ideia de ordine.

Pentru comemorarea tricentenarului naşterei lui Ludovic al XIV-lea s'au pregătit la Paris manifestări cu următorul program artistic şi muzical:

Dela 5 Mai s'a deschis la Muzeul Gobelinurilor o mare expoziţie consacrată pictorului Le Brun şi Manufacturii regale de gobelinuri, operă a lui Colbert.

La 11 Iunie s'a inaugurat la Versailles o expoziţie de pictură şi sculptură având ca temă; „Secolul lui Ludovic al XIV-lea".

Marele teatre naţionale vor participa deasemenea la aceste serbări: Opera va reprezenta cele două principale balete ale lui Lulli: Triumful dragostei şi d-ra din Nantes, iar Comedia Franceză şi Teatrul Odeon vor înscena operele cele mai de seamă din repertoriul clasic.

La 1 Septembrie va fi inaugurată la Roma o mare expoziţie având acest titlu atrăgător: „Leonardo da Vinci şi Invenţiile italiene" Institutul de artă din Detroit va împrumuta pânzele marelui pictor aflate în colecţia sa, iar Muzeul Luvru va trimite operele Buna Vestire ,Fecioara de pe stânci şi Sfântul Jean Baptiste, spre a răspunde dorinţei comitetului expoziţiei închinată „fratelui italian al lui Faust" care a fost cel mai savant şi cel mai profund dintre pictori şi cel mai artist dintre inventatori.

S'a găsit o minunată scrisoare inedită a lui Stendhal. Intr'o scriere fină, strânsă, sunt exprimate păreri curioase şi categorice asupra literaturii, muzicei, politicei şi asupra altor subiecte. Iată un fragment: „Iţi recomand noua ediţie a lui „Helvetius" de Crapelet... Sunt uluit de absurditatea lui J. J. Rousseau. Este singurul francez care judecă. Montesquieu îmi face milă, nu-i admir decât stilul. Am terminat de citit 4 volume mari de filozofie de ale lui Voltaire — aşa ceva e bun pentru fetiţe". Vorbind despre oraşul său natal, Grenoble, Stendhal scrie: „In fine plec mâine, scap de ţara asta de ură în care stăpâneşte asasinatul".

Teatrele de vară

Lisette Verea

Tartuffe nu e nicăieri mai la largul lui decât când e spectator cu pretenţii de critic: moralist, până în vârful unghiilor, dumnealui declară sentenţios şi categoric că teatrul de bulevard nu e teatru şi că revista... De revistă nici să nu-i pomeneşti. Şi cu toate acestea îl vezi înghesuindu-se la cassă, ca nu cumva să-i scape un gest, o mişcare, o mimică. Dumnealui e grav, nu râde şi mai ales nu aplaudă. S'ar putea să se dea în spectacol, tocmai dumnealui, moralistul sută la sută.

Lizette Verea

Pentru lumea aceasta de făţarnici e nevoie de un biciu, usturător până la cruzime, mânuit cu sadism aproape. Şi pretutindeni, pentrucă Tartuffe nu e un izolat, şi furnizează o internaţională, teatrul are o vedetă — întotdeauna feminină — care mânueşte cu măestrie biciul: o vedetă aparţinând genului „canaille", cu râs obscen, cu mişcări triviale, cu glas insinuant. Câtă abilitate îi trebue vedetei aparţinând acestui gen ca din obscen, trivial şi insinuare, să facă artă, să nu alunece dincolo de limita unde oricare din aceste trei noţiuni se confundă cu vulgaritatea pur şi simplu. Câtă eleganţă trebue să pună artista în strecurarea printre buzele-i lascive a unei expresii curente, în legănarea şoldurilor pentru a imita un act animalic, de pildă. Tartuffe, pregătit să protesteze, să facă vecinului de fotoliu o remarcă protestatară îşi înghite protestul, tace şi... aşteaptă ca vedeta să-şi biseze cupletul.

In teatrul românesc, genul „canaille" nu şi-a găsit încă o mai desăvârşită interpretă decât în d-şoara Lisette Verea. Voluptoasă cu tumult, agilă şi îndrăsneaţă, Lisette Verea crează cu trupul ei — când apare în costumele de un fast uluitor — o vastă simfonie de pasiuni răscolitoare.

In ultima revistă dela „Cărăbuş", e imposibil să nu reţii atmosfera creiată de Lisette Verea apărând sub lumina roşie a reflectoarelor şi mlădiindu-se ca un şarpe în nostalgica melodie havaiană.

Dar acesta e numai un intermezzo pentru Lisette Verea — „canaille": va arunca luxoasele costume, va lăsa penajurile şi mătăsurile grele şi va apare ea, aşa cum e: naturală şi sarcastică, sfredelindu-te cu o replică usturătoare, biciuindu-te cu un cuplet minunat, pătrunzându-te cu o ochiadă smulsă azurului imens din ochii ei fermecători şi ţintuindu-te în loc. Cântecul dur, potrivit genului, te duce în lumea haimanalelor ca „Dândănel", acel admirabil tip al Gavroche-ului bucureştean, care rămâne una din marile creaţii ale Lisettei Verea.

Pentru teatrul nostru atât de sărac în elemente capabile să creeze într'adevăr un tip, să-l modeleze şi să-l facă să rămână în amintirea spectatorului, prezenţa Lisettei Verea e mai mult decât o necesitate. In personalitatea ei, multiplă, se îmbină ceeace face realmente pe adevărata actriţă: pasiune, eleganţă, frumuseţe, joc de scenă şi mai cu seamă — inteligenţă în interpretare.

Şi avem convingerea: în ziua în care Lisette Verea va voi să abandoneze revista şi să se dedice teatrului „serios", comedia de moravuri va face o strălucită achiziţie.

Sp.

Ştiinţifice

Lângă biserica din Maule, Seine et Oise, Franţa, s'a găsit o piatră foarte curioasă. Este un fel de joc numit al damelor săpat în calcar şi conţinând 24 de căsuţe. Fiecare din căsuţe corespunde cu vecina ei prin găuri, mari cât să poată trece o bilă mică. La extremităţile pietrei se află câte o gaură mai mare în jurul căreia e săpat figura unui măscărici. Piatra aceasta a ridicat pasionate discuţiuni în lumea savanţilor. Părerile sunt împărţite. Unii cred că ar fi o piatră de sacrificiu din epoca galo-romană. După alţii, ea ar fi un tipar iar alţii cred că ar fi avut o întrebuinţare industrială, căsuţele ar fi servit la amestecarea materiilor colorante. Şi în fine, unii cred că ar fi un joc asemănător cu acel numit al broaştei în care aruncându-se o bilă pe piatra aşezată în pantă s'ar fi determinat câştigul, după numărul drumurilor efectuate.

Sub imboldul mareşalului Balbo se întreprind în Lybia numeroase săpături archeologice. Până acum au fost descoperite interesante monumente la Sabratho, Tripoli, Leptis şi Tolemaida. In această din urmă localitate a fost scoasă la lumina zilei Cetatea lui Pantapolis, de un mare interes archeologic. Tot la Tolemaida a fost înfiinţat un muzeu provizoriu unde sunt păstrate descoperirile de până acum, toate statuele sau fragmentele de statui, coloane, obiecte, printre care se poate admira un minunat grup de dansatori şi textul unui curios edict al împăratului Diocleţian, datând din anul 301 al erei creştine şi privind specula negustorilor.

Soţia pictorului

In grădină

THEODOR AMAN

La noi nu se organizează decât rar de tot expoziţii de mare amploare, cum sunt acelea închinate artiştilor străini celebri sau retrospectivele închinate artiştilor români, — astfel că evenimentul care a fost expoziţia Grigorescu va stărui încă multă vreme în amintirea amatorilor de artă.

Pentru a înţelege şi mai bine opera lui Nicolae Grigorescu, socotim nimerit să schiţăm portretele câtorva pictori dela începuturile artei noastre şi al câtorva maeştri din Franţa cu care el a lucrat.

Incepem cu Theodor Aman care merită şi altfel mişcata noastră aducere aminte, pentrucă el a fost unul din cei mai valoroşi premergători, animator şi organizator al artei, pe care a iubit-o cu avântată sinceritate. Vom căuta să descriem mai mult omul şi mai puţin opera, fiindcă avem credinţa că pentru înţelegerea acesteia din urmă e neapărat trebuitor să facem cunoştinţă cu întreg cortegiul de condiţii morale şi materiale, în care a avut a trăi şi a se desvolta artistul. Cunoscându-i gândurile, sentimentele şi intenţiile, cunoscându-i structura sufletească, viaţa toată aşa de diferită de a celorlalţi oameni, te poţi călăuzi fără greş spre preţuirea operei sale de artă. Inaintea tuturor şcolilor şi teoriilor, artistul are a se realiza în lucrul său pe el însuşi, ca om. Acesta trăeşte şi'n culoare, şi'n sunet, şi'n cuvânt în ultimă analiză, peste vreme, străbătând opera de artă de fiorul acela cald adresat întregii umanităţi, hotărându-i valoarea şi toate puterile — ale originalităţii, ale sensibilităţii şi ale tainei meşteşugale.

Ca să găsim pe Theodor Aman, avem a ne duce cu 60-70 de ani în urmă. Ce era pe vremea aceia în Bucureştiul modernei civilizaţii de astăzi o aflăm aşa de uşor şi expresiv dacă privim unul din tablourile seniorului din strada Rosetti — o privelişte văzută de la fereastra atelierului lui. Ni se arată un maidan cu mlăştini, pe care ţiganii pasc bivoli — este locul unde se află astăzi înălţat unul din cele mai frumoase monumente ale capitalei: Ateneul Român.

Şi dacă în centrul oraşului păşteau vitele, lesne ne facem idee despre celălalt aspect al vremii: cel spiritual. Toate erau de început pe atunci, toate învăţăturile — ale cărţii, ale teatrului, ale picturii, ale arhitecturii. Astfel că, primilor noştri meşteri nu le trebuia numai talent, ci perseverenţă, tenacitate, putere de sacrificiu şi un tact nu mult diferit de cel al misionarilor purtători ai credinţei în locuri păgâne.

Sub lumina acestui mediu trebue deci privită activitatea şi opera lui Theodor Aman. El avea să facă şi operă de artă, dar şi operă de educaţie înaintea celei dintâi. Contimporan cu Matei Millo, destinul vieţii amândurora îi duce pe acelaş drum. la Iaşi, în săli improvizate, luminate cu lumânări de seu, în faţa unui public nepregătit, marele actor lupta în armură de ideal pentru prima rază a teatrului românesc. Theodor Aman, la Bucureşti, are de biruit aceleaşi greutăţi ale începutului, pentru arta culorii şi a liniei.

El înfiinţează şcoala de Arte Frumoase. Fiind primul ei director, execută cele dintâi comenzi oficiale, atrage atenţia asupra idilelor ţărăneşti şi mai ales, insuflă contimporanilor dragostea de frumos şi artă. Atelierul lui era loc de întâlnire al boerimii şi'n aparenţa petrecerilor cu muzică şi dans, cadrul de gust creiat de Aman era făcut să impresioneze.

In faţa obiceiurilor vremii, Aman trebuia însă să se plece şi faţă de mentalitatea de pe atunci, trebuia să facă concesii. Altfel nu s'ar fi putut. Poate că nici nu i-a trecut prin minte altă posibilitate, altă atitudine de urmat.

Era un boer care picta pentru boeri. Câteva amintiri mărunte ni-l zugrăvesc mai bine decât oricare alte consideraţii. „Servitorii lui aveau poruncă să şteargă bine pe tălpi pe toţi câţi îi călcau pragul casei. Felinarul din faţa casei era şters cu grijă şi strălucea întotdeauna ca nou, din aceiaşi pasiune pentru curăţenie Incălţămintea lui avea talpa vopsită în negru lucios, iar în odaia de lucru, altă ciudăţenie: duşumelile erau vopsite în culoare albă ca fildeşul".

Avea multe tipicuri şi reţete de artă, pentrucă aşa se concepea pe atunci taina meşteşugului. Tablourile cu nuduri trebuiau să aibă o anumită dimensiune, pânzele, în general, o anumită „compoziţiune".

Dacă mai e nevoe să ilustrăm atmosfera în care a lucrat Aman, amintim că la moartea lui s'au găsit nenumărate tablouri neterminate, unele pentrucă prietenii îi făceau umbră, stând în dreptul ferestrei, altele pentrucă petrecerea din jurul său se încălzise prea mult.

Să lucrezi înconjurat de invitaţi îmbrăcaţi în ţinută de bal, în sunetul orchestrei lăutarilor, pare ceva cu totul original dar nu lipsit de înţeles. Theodor Aman a făcut tot ce a putut pentru a ajuta pe semenii lui să-şi apropie binefacerile artei. Că uneori a trebuit să sacrifice un adevăr de dragul lumii din jur, să nu greşim vreodată în a-i preţui munca şi să-i păstrăm mereu amintirea.

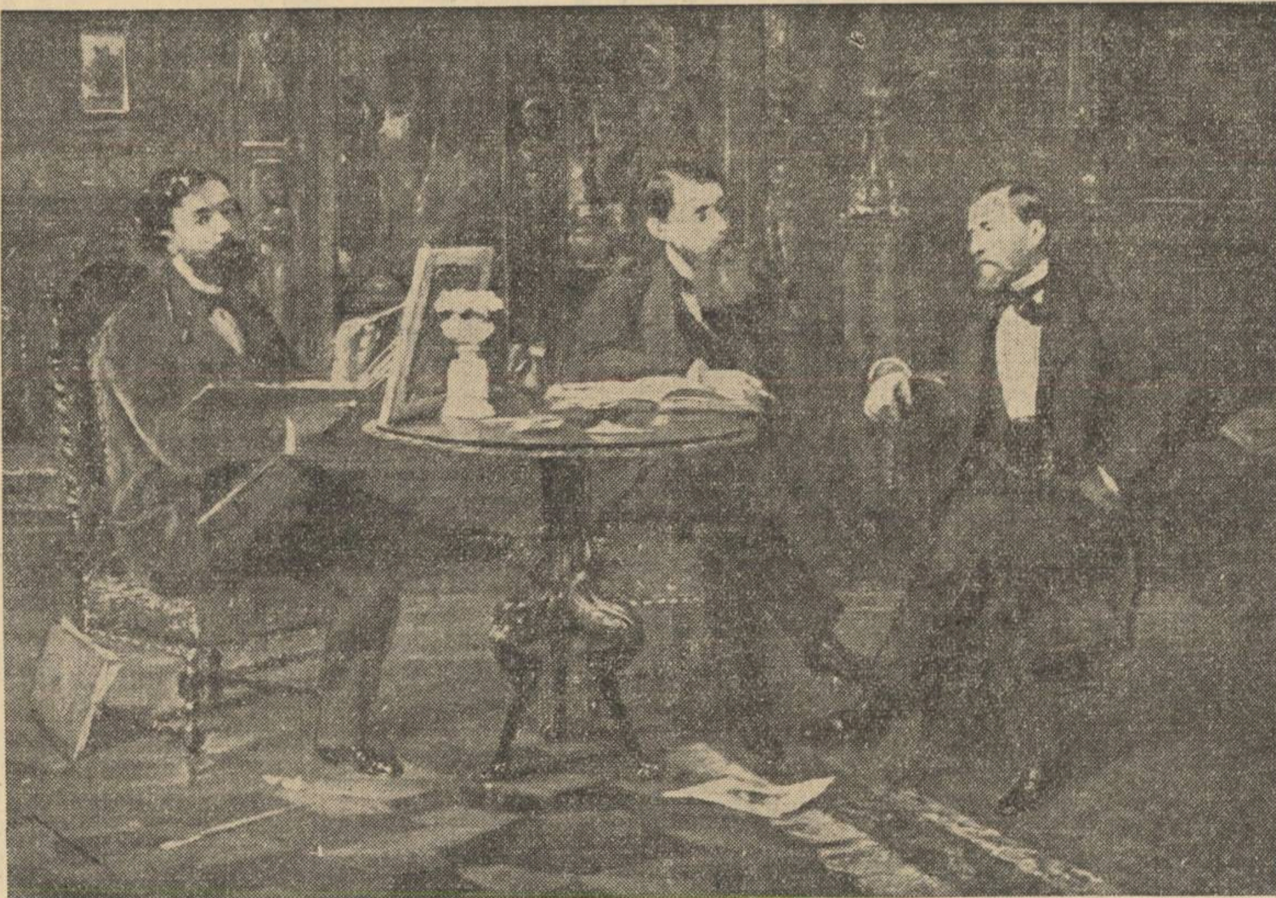
TACHE SOROCEANU

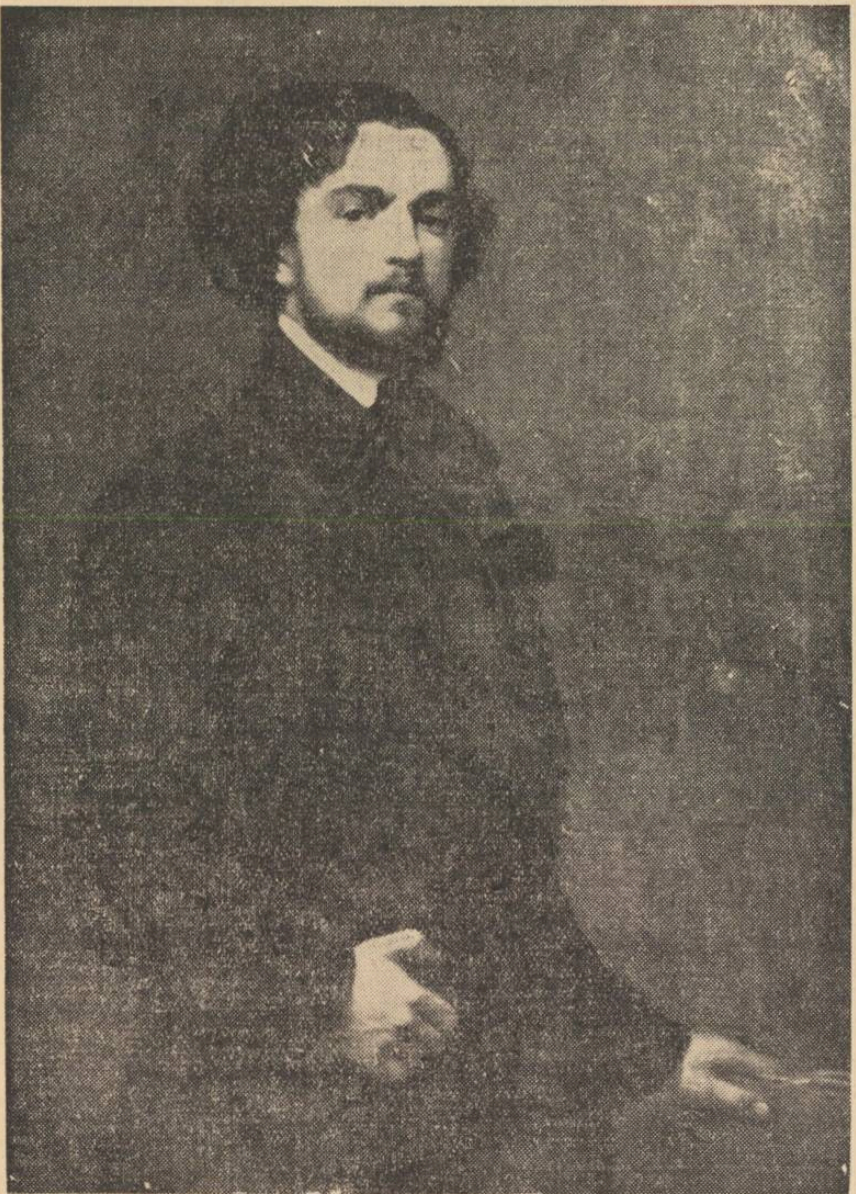
Pottret

Horă

Fraţii Aman

Autoportert

Pe gânduri

Premiul naţional de poezie 1938

IUBIREA

Imi scrii că eşti departe,
atâta de departe...
Că lunile şi anii
trecând necontenit:
Un gol fără de margini
în veci ne va desparte.
Şi'n suflet va apune
albastrul infinit.

— Iubirea-adevărată
sporeşte 'n depărtare
Şi murmură 'n adâncuri
ca un ocean tăcut;
Când flacăra e vie
cuprinde 'ntreaga zare,
Iar cerul plin de stele
e-un câmp de străbătut!

AL. T. STAMATIAD

JOCUL DE-A DRAGOSTEA

de
Lew. Gumilevsky

CAP. XII

Autorul închee partea întâia a povestirei, numai de aceea, după cum va constata şi cetitorul, pentru a intra direct în partea a doua.

Petr Nilâci locuia la hotel „Savoy" de zece ani. Şi nu odată, urcând scările la etajul său, îşi zisese că ar trebui să se mute într'altă parte, ca să poată duce şi el o viaţă ca lumea. Hotelul în decursul acestor ani se transformase de şase ori în casă sovietică, de trei ori în cămin al comunhozului şi apoi iar redeveni hotel „Savoy". Natural că prin cercul acestor prefaceri s'au perindat multe instituţii, autorităţi, oameni şi lucruri. Doar camera lui Telejnikov a rămas neschimbată chiar din clipa când el îşi stabilise locuinţa în ea.

Ea mai păstrează şi acum din vestigiile trecutului revoluţionar. Oridecâte ori privea camera preşedintelui trustului, administratorul hotelului totdeauna se gândea ca să păstreze camera absolut intactă, ca monument al anilor revoluţiei, în cazul când preşedintele ar părăsi-o. Aci se depozitau la rând, de ani de zile, vrafuri de ziare. Dealtfel, nimeni şi niciodată nu le atinge în afară de Petr Nilâci care le rânduia cu grijă, punându-le unele peste altele, dată cu dată, număr cu număr, într'o desăvârşită ordine. O colecţie întreagă de portrete, de ale lui Lenin, de diferite mărimi, atârnau pe pereţi, dându-ţi impresia că te afli în faţa unei iconografii unice şi alese a comandantului.

In cămara întunecată de lângă bae, se aflau tot soiul de arme de apărare individuală, inclusiv mitraliere. In timpul răscoalei eservosciene, hotelul fusese asediat, iar Telejnikov conducea apărarea.

Intr'un cuvânt, s'ar fi putut reconstitui în întregime, fără a depăşi această locuinţă, istoria anilor revoluţiei şi dacă s'ar fi deschis sertarele dela birou, în care se păstrau certificate, vize, delegaţii, fotografii şi însemnări din timpul celor zece ani de muncă ai lui Telejnikov, s'ar fi putut scrie cu uşurinţă chiar şi biografia lui personală.

Ochii lui Petr Nilâci erau atât de deprinşi să vadă toate aceste obiecte, încât n'ar fi admis nici măcar să le departeze de locuinţă, necum să le uite.

Dar asupra vizitatorului, tot anturajul acesta producea cu totul altă impresiune chiar dacă ele erau în număr restrâns, sau poate din cauză că evocau trecutul, erau antipatice pentru unii. Insă acei cari veneau să respire aci parfumul epocii revoluţionare, erau atât de rari încât chiar şi Petr Nilâci tresărea surprins la orice bătae în uşă.

Dar surpriza aceasta nu i se micşorase nici chiar în timpul celor două săptămâni de aşteptare încordată a răspunsului, ce trebuia să-i vină după vizita de la căminul T. P. F. S.-ului.

Când a doua zi, seara târziu, auzi în sfârşit, o bătae sfioasă în uşă, după care urmă o voce cunoscută care întrebă repede pe cineva: „Aici, da?" — Petr Nilâci nu se grăbi să se scoale să primească, ci-şi întoarse, cum îi era obiceiul, puţin capul. Sprâncenile i se ridicară a mirare. Privirile arătau nedumerire. Insă aceasta nu durase, natural, decât o clipă, şi'n tot cazul, nu putea fi observată de către persoana care intra. Până ce vizitatoarea să treacă pragul, Petr Nilâci îi şi sări în cale şi-i întinse mânile plin de emoţie şi surâzând.

— Tu, tu? — articulă el, în sfârşit! Cei cu tine, Katea? Mi-am pierdut minţile de nelinişte şi grijă în aceste două săptămâni. Ce-a fost cu tine? Unde? Cum? Mi-a trebuit o mare putere de stăpânire ca să n'alerg îndată după tine şi să nu mă fac de râs acolo. Şi de cum am sosit aci, — am sburat la tine, n'o să te superi?

— O, din contră, — spuse ea cu seriozitate, — mi-ai făcut mare plăcere, dar ar fi mai cuminte să nu vii pela cămin. Te rog..

— Katea, de ce?

— N'aş vroi ca umbra situaţiei tale să-mi acopere nenorocirile, bucuriile, plăcerile şi alte cele. Vreau să rămân cu mine însumi.

Petr Nilâci tot ţinându-i mâna, simţia că-l cuprinde iar cunoscuta şi dulcea emoţie, ce se ridica din palmele ei fierbinţi. Şi'n prada unei calde fericiri ce-i stăpânea fiinţa, o atrase la piept şi o sărută. Fata îl îndepărtă.

— Te temeai că vei fi ridicol, dacă vei fi venit îndată după mine? Iubirea oare e ridicolă?

Petr Nilâci simţi un nou val de emoţie, o emoţie ce n'o cunoscuse încă, şi răspunse cu căldură:

— O, nu, nu ! E departe de a fi ridicolă. De ai şti cât e de neridicolă! Dar tu mă părăsiseşi fără de veste şi nu mi-ai lăsat niciun cuvânt. Uite asta m'a făcut ridicol. Şi tu numeşti oare asta iubire, când mă laşi în felul acesta?

Cu inima plină de îndoială şi mâhnire, el îi aşteptă răspunsul. Katea îl privea cu linişte în ochi şi clătină dojenitor din cap:

— Ştii tu oare ce s'a întâmplat? Cum poţi să judeci cu atâta uşurinţă.. fără să ştii nimic? Zău, ciudat mai eşti.

Petr Nilâci îşi amintise de tot noianul de mizerii pe cari ea trebue să le îndure. Nici nu le bănuia măcar existenţa, până a nu se duce la cămin.

In contrast cu ceeace trăia în clipa actuală, el reconstitui în minte, în toată cruzimea ei, scena din camera comandantului, cu comandanta turbată de furie, el, cu mâinile pline de lături, şi apoi cele patru paturi goale aşezate pe la colţuri în camera goală.

Era ceva înfricoşător în goliciunea aceea. Odaia sa deşi era înţesată de gazete îngălbenite, mitraliere şi portrete de ale sale pe pereţi şi cu toată-i lipsa de confort, vorbea totuşi, striga, gemea de un prisos de viaţă, ce-i imprima strada, slujba, activitatea, delegaţiile, pământul Sovietic. Şi atunci Petr Nilâci dându-şi seama ruşinat de toată situaţia şi regretând cuvântul dureros scăpat la iuţeală, începu să-şi ceară iertare.

— Da, da, iartă-mă. Ai dreptate. Dar ce s'a întâmplat? Veşti de acasă? Dela rude? Dar tu trăeşti în condiţiuni inadmisibile. Prietena ta, — bună oară,— mă surprinde chiar că ţi-e prietenă! N'are nici hârtie, nici cerneală... Eu îmi închipui că tu nu locueşti acolo, — viaţa ta aparţine societăţii, tu eşti umanitaristă, dar... Imi închipui cât ţi-e de greu să stai acolo neîncetat, şi cum ai vrea uneori să fugi fără să te mai uiţi în urmă.

— Eu — să fug? — răspunse ea, tărăgănind cuvintele pentru a-i dovedi cât sunt de ne la locul lor, şi cât o uimesc, — ah, ce spui tu? Ba din contră, eu sunt necesară acolo. Ele au nevoe de mine, de prietenia mea, de sprijinul meu... Eu le ajut să uite asta iute... Cum îi zice? Da, desigur, să se cultive.

Petr Nilâci spuse grav:

— Da, ai dreptate, Tu ai dreptate, Tu totdeauna ai dreptate.

El vedea cum odată cu iubirea îi creşte şi stima pentru această femeie excepţională, care-l uimise atât de mult cu înţelegerea ei stoică şi cuminte despre revoluţie în general. Şi înfăţişându-şi-o în minte ca tovarăşă şi ajutor, adause, fără a-şi ascunde însă gelozia:

— Dar întrebarea este, cine are mai multă nevoe de tine? Pentru ele există club, cărţi, şi tot ce te-a făcut pe tine aşa cum eşti... Pe când eu, n'am pe nimeni Katea.

Fata râse.

— Până acum ai trăit, îmi pare, fără mine, ai lucrat... Şi n'a fost rău, a? Şi acum ce s'a întâmplat?

— Ce s'a întâmplat? M'am îndrăgostit de tine — asta este. Şi plecarea ta e neînţeleasă.. Când mă gândesc la asta, îmi vine să înebunesc, nu alta... Dar ce ţi s'a întâmplat?

— Despre asta trebue să vorbim în linişte şi mult. Iţi pot povesti chiar şi acuma, dacă vrei.

— Da, acum, chiar acum.

S'aşezară alături pe divan, cu faţa întoarsă unul către altul. Cu mânuţele în mânile lui, povestitoarea, sublinia cu o uşoară strângere de mână, în timp ce-i povestea, punctele esenţiale ale chestiunii. Uneori când chestiunea cerea, pe semne, o deosebită atenţie şi pentru ca expunerea sa să capete mai multă importanţă, ea îi lua mâinile, le punea pe genunchii săi şi le mângâia cu o stăruitoare duioşie.

Mai întâi îi aminti de discuţia avută nu de mult pe malul Volgei, asupra mijloacelor de caolinizarea artificială a pământului obişnuit. Această comunicare făcu efect asupra convorbitorului său. Petr Nilâci se grăbi la rându-i, să-i amintească de promisiunea ce i-a făcut-o atunci, că se va interesa de această chestie îndată ce va ajunge la Moscova şi că se va ţine, natural, de cuvânt. După aceasta urmă un răspuns liniştit, urmat de o strângere uşoară a mânei:

— Nu te mai obosi în zadar. Mijloacele de transformare a argilei obişnuite în porţelan au fost deja descoperite.

Petr Nilâci o privea uimit.

— Imposibil, — îngăimă el ne încrezător — aceasta ar revoluţiona întreaga industrie...

— Şi întreaga lume, — întări calm fata, mângâindu-i mânile, — da şi întreaga lume.

Pe urmă ea îi povesti că omul, de care îi vorbise atunci, un fost ucenic al tatălui său, găsise într'adevăr, după lungi experienţe şi bătăi de cap, mijlocul de caolinizare artificială. Unele date privitoare la aceasta au fost comunicate de el într'o revistă germană. Articolul stârnise un viu interes. Autorul a mai primit şi o ofertă din partea Societăţii de Chimie Germană. Chimiştii germani interesaţi de descoperirea colegului rus, l'au întrebat dacă ar putea să le facă o descriere mai largă asupra ei şi cât pretinde pentru aceasta.

Petr Nilâci asculta cu un interes deosebit. Nici nu mai observa acum că fata îi strânge degetele. Ea-i spuse însă, cu glas trist, că inventatorul neavând banii necesari pentru continuarea acestei experienţe, a fost silit să facă negocieri cu nemţii. Ei nu-l mai slăbeau deloc şi-i propuneau o sumă fantastică pentru descoperire. „Un inventator rus, — îşi urmă ea mai departe apărarea, — şi încă un autodidact, n'a putut găsi în toată Rusia un sprijin. Toată lumea ştie doară cum se petrec lucrurile la noi! Disperat, neştiind ce hotărîre să ia, s'o vândă nemţilor sau, cu inima frântă, s'o păstreze pentru Rusia, s'a hotărât să-i scrie unei prietene. O ruga pe ea, pe fata meşterului, în memoria tatălui ei, să-i vină într'ajutor.

— Iţi voiu arăta cândva această scrisoare a lui, acel strigăt, cum îi zice... da, uite asta uite... da, acel strigăt sfâşietor de desnădejde al sufletului omenesc, — grăia ea, mângâind mânile lui grele de pe genunchii săi, — din scrisoarea lui. Ea m'a mişcat şi înduioşat până la lacrimi. Fără să mai ţin seamă de nimic, am alergat ca o nebună aci la tine. Cred că nu vei lua în nume de rău entuziasmul meu?

— Nu, nu, ce vorbeşti?—protestă Petr Nilâci în grabă şi cu căldură, — nu, dar pentru ce ai tăcut? Cine în locul meu ar putea ca să-l ajute? Pentru ce nu mi s'a adresat mie, la noi la T. P. F. S.?

— Ah, dar pe unde n'a umblat el? Tuturor s'a adresat, la autorităţi, la fabrici, la trusturi şi la toate astea ale lor, cum le zice... da, uite asta uite... da, comitete — îmi pare... Şi nimeni n'a vrut să-i dea ascultare.

— Dar eu, eu, mă rog, — îi reproşă Petr Nilâci, — eu, ştii şi tu doar, n'aş fi lăsat această chestie.

— Numai de n'ar fi prea târziu. Puteam să stau nepăsătoare la ruga lui fierbinte? Nu, dar am vrut mai întâi să cercetez, să văd totul, să ştiu totul şi apoi să intru în acţiune.

— Şi care-i rezultatul?

— O, el era cât p'aci să închee convenţia, dar eu l'am oprit. L'am rugat să mai aştepte puţin, puţin de tot... S'aibă încredere, căci se vor găsi la noi tovarăşi buni, revoluţionari vrednici... cari nu vor lăsa ca aşa ceva să treacă peste graniţă la nemţi.

Petr Nilâci se sculă.

— Aceasta e exclus. Aş vrea să vorbesc cu dânsul.

— Ai văzut, ai văzut. M'aşteptam eu la asta din partea ta. Tu, da, numai tu şi numai tu ai putea să faci aceasta. El nu mai are încredere în nimeni, nu mai are nici o speranţă să poată face ceva la noi, dar tu... O, dar în tine s'ar putea încrede!

Cu aceste cuvinte fata îl cuprinse în braţe şi-l sărută cu avânt. Dar el primi sărutarea indiferent, nu răspunse la caldul ei avânt. Era absorbit, preocupat de planul ce-i stătea dinainte, de a salva cu orice preţ această descoperire de interes obştesc din ghiarele hrăpăreţe ale agenţilor capitalismului german şi s'ajute pe inventatorul ei.

— Katea, dar unde îl putem găsi? Eu sunt gata să merg la el, să-i risipesc îndoiala... La drept vorbind, invenţia lui va rămâne aci, la noi! Dar când? Cum? Unde?

— Trebue să ne grăbim, ştii tu!

— Fireşte. Dar să lăsăm pe mâne...

— Nu, acum!

— Acum?

— Da, se înţelege, nu trebue să pierdem vremea.

— Dar aş fi vrut să mai stau cu tine, Katea! Nu ne-am văzut doară de un car de vreme...

— Tu ştii destul de bine că iubirea noastră nu va fugi, dar caolinizarea asta ar putea să sboare peste graniţă..

Petr Nilâci trebuise să recunoască şi de data aceasta adevărul grăit de vizitatoare. Stătea la gânduri. Ii venea nespus de greu să se despartă de divan, de dulcea mângâiere a mânilor ei. In timp ce ea continua să ciripească.

— Vei vedea tu însuţi, vei lua o hotărîre imediată, şi basta. Tu cunoşti atât de bine oamenii... Dar trebue să ne grăbim!

Petr Nilâci îşi puse pălăria.

— Tu eşti un om adevărat, un om al muncii. Tu eşti bolşevic, exclamă femeia cu entuziasm, — şi dacă... dacă? Uite asta uite, cum să-i spun, da... Dacă toată lumea ţi-ar semăna ţie, — cât de fericită ar fi omenirea! Ţi-aduci aminte când îmi spuneai tu asta?

Şi cuprinzându-i cu mâinele grumajii, îl atrăgea la piept. Imbătat de fericire, dragoste şi admiraţie, el îşi apăsă buzele pe gura ei deschisă pentru sărutare.

Aceasta era clipa culminantă, unica în iubire, ce nu se mai repetă în viaţă, clipa când bărbatul se împlineşte de iubire pentru o femeie. In acea clipă culminantă, totul la această femeie îi era drag, totul îi era scump, totul era încântător. Şi nu era un gest, un cuvânt de al ei, care să nu fi vorbit mereu despre desăvârşirea ei. Până şi urâtul ei obicei de a căuta cuvântul pierdut, cu ridicări din umeri, care-l enerva până mai adineauri, — „uite asta uite, cum să-i zic", — i se părea de data aceasta încântător. Aceasta arăta în ea pe omul care nu are, nu poate avea şi nici n'a putut s'aibă rutina moştenită a omului cult, care dispune în mod firesc şi limpede de comoara de cuvinte şi cunoştinţi adunate de predecesorii săi.

Şi îndată înţelese următoarea: că antipaticul obicei al fetii de a căuta cuvântul necesar până acum îi părea doar o manieră de artistă mediocră care joacă pe scenă rolul unei aristocrate.

Trad. de MARIA VAVILINA
(Urmează)

Evocări pioase

St. O. Iosif şi Ilarie Chendi

Câteva amintiri personale

A trecut un sfert de veac de la moartea blândului poet St. O. Iosif şi a causticului esseist, Ilarie Chendi.

Amândoi s'au stins din viaţă în preziua companiei noastre din Bulgaria, în acele zile de patriotic avânt şi ostăşesc, când pretutindeni, pe bulevardele oraşelor, prin munţii şi văile satelor, răsuna în atmosfera ţării triumfalul marş „La Arme!", armonizat de maestrul *Castoldi*.

Despre *St. O. Iosif* şi *I. Chendi*, dăm aci câteva amintiri personale.

St. O. Iosif a petrecut un timp din viaţa sa şi la Iaşi, după ce în anii cei mai tineri, prin 1895—1896, a debutat primul cu versuri apărute în cele dintâi numere ale revistei „Viaţa" de sub direcţia lui *Al. Vlahuţă* şi *Dr. A. Ureche-Iodoform*, aproape odată cu debutul poetului *M. Codreanu*.

A venit *Iosif* la Iaşi, atras desigur de reputaţia ce o avea prin istoricul său trecut, ca „leagăn al culturii şi inteligenţii", ca oraş al „Junimii", al lui *Eminescu* şi *Creangă* şi al marilor înaintaşi, dar poetul a mai venit şi în căutarea unei vieţi mai liniştite şi patriarhale, — era doară, în faza clasicelor sale „Patriarhale", — şi în căutarea unei modeste existenţe. Era poet autentic, deci în cumplită sărăcie, neavând nici o bază şi nici un suport de trai.

Câtăva vreme, Iosif s'a instalat într'o sărăcăcioasă şi umedă cameră a hotelului „Cernăuţi" cu perspective spre dealurile Galatei şi Frumoasei, dar şi în apropierea pestilenţialului Bahlui. In acea cameră obscură, umedă şi friguroasă, a locuit poetul şi pe vreme de iarnă.

A intrat *Iosif* în redacţia ziarului cotidian „Evenimentul" condus pe atuncea de intemeetorul său, *G. A. Scorţescu*, liberal conservatorizat. care avea pe acea vreme o deosebită consideraţiune pentru literaţi.

„Evenimentul" cotidian foarte răspândit pe atuncea şi la Bucureşti, ziarul fiind considerat ca oficios al grupului flevist, era instalat cu redacţia, administraţia şi tipografia pe str. Ştefan cel Mare în fundul unei curţi şi astăzi existente. La poarta de intrare, dreaptă, în casele imediat învecinate, se afla cofetăria „Drosulis" devenită în urmă „Alexiadis". In această cofetărie se aduna pe atuncea tânăra bohemă ieşană, — iar poetul pentru a lucra în linişte, îşi făcea orele de redacţie la o măsuţă retrasă, în fiece dimineaţă, când localul era aproape pustiu. Acolo, înfundat în gândurile şi sentimentele sale, stăpân pe ele şi rare ori tuburat de către un cunoscut, el aşternea pe hârtie, proză sau versuri, ducându-le apoi secretariatului de redacţie.

In această cofetărie, *St. O. Iosif* şi-a scris multe din versurile sale originale, sau traduceri din poetica germană şi ungară, din *Heine* şi *Petofi*.

Se formase atuncea un cerc de admiratori în jurul lui *Iosif*. Intre aceştia, literatul *Eugen Herovanu*, care a reţinut unele momente în opera sa evocativă: „Oraşul Amintirilor"; apoi poetul *Rodion*, care semna în „Evenimentul" cu pseudonimele „Tristis" şi „Leandru", întreţinând cotidian, o corespondenţă culturală şi artistică cu *Hero (E. Herovanu)*. Apoi, între aceşti admiratori: poetul *M. Codreanu*, poetul stabilit definitiv de decenii la Bruxelles, *Virgil N. Cişmon*, poetul *G. V. Botez-Gordon*, *Ion Adam* şi câţiva ziarişti ieşeni. Erau toţi în floarea tinereţii şi oarecum mândri de... sărăcia lor fiind mai toţi „proletari intelectuali", la modă, considerându-se bogaţi în idealuri sociale şi în sentimente generoase!

Dintre aceştia acel ce poseda globala sumă de 1 sau 2lei (pe atuncea „franci") putea trata pe toţi la „Drosulis" cu cofete sau baclavale, consumaţie tarifată maximum 0,15 bani. Iar dacă vre'unul dintre ei se întâmpla să aibă o piesă de 5 lei (în argint), era considerat drept un adevărat „capitalist" şi un burghez „rapace", care se simţea flatat de aceste epitete şi auto-obligat să transfere acest cerc în vestita cârciumă a lui *Simion* şi *Panciu Amira*, la „Bolta Rece", pentru a găsi acolo nu numai un veritabil Cotnari, dar şi o bohemă mai sus pusă, mai întărită şi mai boerească, pentru a petrece cu ea, o noapte albă.

St. O. Iosif a lăsat la Iaşi, frumoase amintiri despre primele sale creaţiuni literare, care se găsesc uitate în coloanele „Evenimentului". Şi a mai lăsat o reminiscenţă anecdotică: sfătuit şi hotărât de prietenii săi ca să-şi cumpere o pălărie, când va primi chenzina dela „Evenimentul", el şi-a plătit datoriile şi a ascuns o bumaşcă de 20 lei, pentru ca s'o cheltuiască toată, tratându-şi prietenii rămânând şi de data aceasta fără pălărie

*

Cu activitatea poetică şi literară ce a desfăşurat-o la Iaşi în epoca sa de debut, s'a încadrat şi aparţine astfel, — fie chiar numai efemer. — Iaşului cultural.

N'aşi putea preciza momentul când am făcut cunoştinţă personală cu *I. Chendi*. Dacă nu mă înşeală memoria, cred că l-am văzut şi cunoscut într'o dimineaţă, la fosta cafeneaua „Schreiber" de pe str. Lipscani (cafenea astăzi dispărută). Acolo, un coleg de presă şi defunctul sculptor şi profesor *Bălăcescu*, mi l-au recomandat pe *Chendi*, care adusese poetului *Coşbuc* retras într'un colţ al cafenelii, lângă fereastră, spre stradă, câteva reviste umoristice germane. Am ascultat conversaţia ce a urmat între *Coşbuc* şi *Chendi* şi care avea ca subiect, literatura şi revistele umoristice, ştiut fiind că *Coşbuc* avea şi el preferinţă pentru acest gen, pe care l-a cultivat în revista sa „*Vatra*" redactând în supliment,, revista umoristică „*Hazul*".

Aldătată l-au găsit pe *Chendi* la „Academia-Terasă". Acolo, l-am ascultat polemizând cu câţiva recenzenţi, având el totdeauna, în acest duel cultural, ultima repriză. Dar, o lungă şi interesantă convorbire am avut-o cu *Chendi* în fostul restaurant-berărie „Imperial". Acolo am luat masa amândoi şi *Chendi* a încins o prea interesantă discuţiune despre operele lui *Bernard Shaw*, pe atuncea încă necunoscut la noi, sau nu îndeajuns de cunoscut, *Chendi* mi-a vorbit de *Shaw* ca de un adevărat *ibsenist* şi ce mi s'a părut mai ciudat şi mi-a rămas ca amintire, e că el îl privea ca un *ibsenist* şi totodată ca un *anti-ibsenist*. Mi-a făcut impresia unei definiţii eminamente paradoxale şi necunoscută atuncea producţiunea lui *Shaw*, nu mi-am permis nici o părere şi nici o obiecţiune. *Chendi* mi-a recomandat să citesc drama lui *Shaw* „*Om şi Supra-Om*" pe care mi-am procurat-o comandând-o în străinătate şi mare mi-a fost mirarea când după câteva săptămâni, aflându-mă la Ministerul de Interne, — în palatul astăzi dărâmat de pe str. Academiei, l-am găsit acolo pe regretatul poet *Artur Stavri* (mi se pare pe atuncea inspector administrativ) cetind această operă a lui *Shaw*, în aşteptarea audienţii la ministrul de interne *I. I. C. Brătianu*. Şi ce e mai interesant, e ceeace mi-a spus *Artur Stavri* că această operă i-a fost călduros recomandată de către *Chendi*

Când ulterior am mai putut ceti „*Brevierul*" considerat de filozofie ibseniană, constatând aforismele filozofale ale lui *Shaw*, atunci am înţeles aprecierea paradoxală ce mi-a făcut-o *Chendi*.

Am amintit aci diferitele conversaţii pe care le-am avut cu *Chendi*, nu pentru a vorbi de mine, dar pentru a arăta că el a fost un om de vastă cultură, un pasionat lector şi cercetător, care a introdus şi a cultivat la noi cu talent şi erudiţie, *esseul* .

Considerat ca un critic şi acerb, şi veninos polemist, dus până la răutate personală — aceasta era consideraţiunea cafenelii literare din Capitală, — n'am avut nici o clipă această impresiune. Din contră. Disputa asupra lui *Shaw* şi modul cum l-am ascultat, l-a impresionat pe *Chendi* şi l-a făcut să uite.

Intr'un rând mi-a scris la Iaşi anunţându-mi apariţiunea altor opere noui ale marelui satiric irlandez şi întrebându-mă dacă-l mai cetesc?

Din modul cum a cultivat esseul critic, — fără a se considera critic de specialitate, influenţat de eseiştii germani contemporani cu el, *Chendi*, s'a fixat în literatură. Dacă n'a scris nimic despre *Shaw* cel puţin în cărţile sale, în revistele la care a colaborat şi în revista „Viaţa Literară" pe care a dirijat-o la 1905 editura „Adevărul") n'am găsit nimic în această privinţă, *Chendi* a adus mari contribuţii istoriei şi criticei literare româneşti. Să nu uităm că el cel dintâi a răscolit manuscrisele rămase de pe urma lui *Eminescu*, publicându-i poeziile şi proza postumă şi punând în evidenţă elementul satiric din poetica eminesciană. El a dat preţioase aprecieri critice despre producţia literară originală, a scriitorilor din Ardeal şi Bucovina, fără a cădea în exageraţiuni şi păstrând întotdeauna o proporţie exactă, matematică şi într'adevăr critică.

Volumele sale de esseuri literare sunt intitulate simple „*Impresii*", altele „*Fragmente*" şi altele simpl[e] „*Foiletoane*" Mare parte din producţia sa sclipitoare, a rămas împrăştiată prin diferite publicaţiuni şi ar fi util ca cineva să-i editeze aceste lucrări, măcar acum, când îl pomenim pe *Chendi*, după 25 ani dela moartea sa, ca pe întemeetorul rafinat al esseului în literatura noastră.

C. SĂTEANU

A apărut
8 AVENTURA
ROMANE DE ACŢIUNE ŞI PASIUNE
CHARLES VARD
VRAJA MILIOANELOR
Curaj cavaleresc — iubire
— goană peste mări şi ţări
— aventuri extraordinare.
8 Lei — La chioşcari şi librari

4.000.000 LEI
picaţi din cer şi nimeni nu vrea să-i primească
ULTIMILE HAREMURI IN ORIENT
Matchul RIPENSIA-FERENCVAROS în fotografii
CUM ERAU PRIMIŢI ODINIOARĂ SUVERANII ANGLIEI LA PARIS
EPILOGUL UNEI TRAGEDII
Etiopia, Haile Selassie, raşii cari au rămas credincioşi şi cei care au trecut în tabăra adversă.
în excelenta revistă
„REALITATEA ILUSTRATĂ"
„REALITATEA ILUSTRATĂ" CUPRINDE DOUĂ PĂRŢI:
24 PAGINI MARI tipărite în heliogravură în culori şi
4 PAGINI SUPLIMENTUL DE TOATE PENTRU TOŢI
48 pagini 10 lei

A apărut
J. FARJEON
INIMI MAGNETICE
ROMAN
15 LEI
Romanele Captivante

TALMUH ŞI PRINCIPESA CIALÂKE

DIN O MIE ŞI UNA DE NOPŢI

De-odată se răspândi la Curte o veste îngrozitoare: Cialâké se îmbolnăvise pe neaşteptate, iar doctorii nu-i puteau face nimica.

Am trăit două zile groaznice. A treia, un tunet care mă 'mpietri: Cialâké murise!...

Mi-am ieşit din minţi. Am căzut jos urlând ca un om turbat. Fiindcă-mi rupeam hainele şi carnea trupului, Cihodarii mă legară şi mă'nchiseră cu pază bună în camera mea. Frecându-mă cu balsamuri, şi dându-mi felurite doctorii, după trei zile îmi venii în fire. Seraiul Sultanului însă, îmi apăru ca un locaş de caznă îngrozitoare. Nu-l mai puteam vedea în ochi. Atmosfera cetăţii însăşi, îmi era înăbuşitoare.

In prima noapte am plecat încotro văzui cu ochii un drum. Spre ziuă, obosit şi flămând, mă aşezai în umbra unui pom ca să mă odihnesc. De pe drum însă, s'abătu un cerşetor care-mi întinse o ramură de finic şi-mi cântă versete din Coran, cerându-mi milă. Fiindcă n'aveam nimica în buzunar rămăsei nepăsător în faţa lui. Cerşetorul crezu că nu-i înţeleg limba şi-mi vorbi în hărăpeşte, dar tot nedându-i nimic, îmi spuse în limba persană aceleaşi rugi.

— Măi, omule!... Inţelege că nu am nici o para!

— Cum, mă frate!... N'ai bani chiar de loc?

— Sunt un om scăpătat cu desăvârşire!

— Mi-i milă de tine!... Vrei să te-ajut?

Ştiam că cerşetorii obişnuiesc să ajute pe oameni cu rugăciuni ce fac lui Dumnezeu.

— Dacă vrei Dumneata...

— Află Dumneata că eu sunt Facâr, unul dintre cei trei oameni pe care Stăpânirea i-a găsit c'ar fi cei mai proşti de pe lume, şi cărora, pentru aceasta, li s'a 'ngăduit să se facă cerşetori!... Să creadă ei însă că noi suntem chiar proşti de-a binelea!... Aş îndrăzni să zic celui ce ar căuta oameni proşti cu adevărat la firea lor, să-i caute printre cei mai înalţi demnitari ai tuturor Stăpânirilor lumii acesteia!... Noi, Domnule, am făcut şcoală înaltă cum trebuie să părem oamenilor că suntem nătărăi şi tâmpiţi, cum să ne măsluim feţele şi să ne schimbăm glasurile ca să creadă lumea că suntem în adâncă suferinţă, cum să ne tremurăm încheieturile oaselor, să părem a fi apucaţi de Ducă-se-pe-pustie, ori să fim crezuţi cu picioarele oloage sau cu mânile rupte! Precum vezi, cerşitul este o meserie care se poate ridica până la o 'nălţime nebănuită!... De-aceia noi câştigăm frumos şi ducem viaţă foarte îndestulată!... Ce zici ?... Te prinzi ca să fii al patrulea tovarăş între noi?... Dacă primeşti atunci hai după mine spre Bostà, unde avem vorbă să ne 'ntâlnim pentru petrecere!

Nu putui zice nu, fiindcă nici nu aveam altceva de făcut. Pe drum, căpătam de toate ce ne trebuiau, fiindcă prin sate, de îndată ce răsuna glasul de trâmbiţă al Cerşetorului, săteni şi sătence alergau iute cu ce se 'ntâmpla să aibă la 'ndemână.

In Bostà, tovarăşii ne-aşteptau într'o casă dela margine, unde-i traserăm un puişor de zaifet... Apoi, în zilele următoare ne aşezarăm pe treabă serioasă: de dimineaţa până seara mergeam prin sate şi cântam versete din Coran despre miluirea aproapelui, iar seara chefuiam zdravăn în Bostà.

Beţia mişelnică în care mă scufundasem până în gât, mă făcu să-mi uit de Cialâké.

Au trecut doi ani. După această trecere de timp, Facâr îmi spuse:

— Talmuh!... Am auzit multe vorbindu-se despre oraşul Cantahar!... N'ai vrea să mergi cu mine într'acolo?

Şi mie mi se făcuse dor să văd lume străină.

La Cantahar, traserăm la un han plin de lume, care, de 'ndată ce ne vedea îmbrăcaţi în haine de cerşetor, se grăbea să ne dea gologanii mai înainte de a deschide noi gura. A doua zi după venirea noastră prin oraş se bătu toba de către un pristav domnesc:

— Tot omul care vrea să se veselească întru ale mâncării şi băuturii, să poftească fără sfiiciune mâne la palat, să se 'nfrupte din praznicul ce se va da cu prilejul zilei de naştere a Luminatului nostru Stăpân şi Sultan!

— Iată un chilipir pe care nu trebuie să-l scăpăm! zise Facâr.

In ziua următoare, ne duserăm la palat şi ne alăturarăm de alţi oameni cam de teapa noastră.

De-odată mă simţii tras de spatele hainei.

— Talmuh!... Cu toată schimbarea asta, te cunoscui de 'ndată ce intraşi în curtea palatului!

— Cabur!... Tu aici?... Dar cum de-ai plecat de la Curtea Persiei?

— Nu-i timpul să stăm de vorbă!... Fii mâne pe vremea asta pe lângă poarta Seraiului, şi vei afla totul!... Să ştii însă că-ţi voi spune lucruri numai spre folosul tău!

Am petrecut o zi ne'nchipuit de chinuitoare. A douazi fusei cu mult înainte la locul de'ntâlnire.

— Hai cu mine! îmi zise Cabur.

Merserăm peste mai multe uliţi, şi ne oprirăm în faţa unui palat de mare seamă, în curtea căruia intrarăm.

— Talmuh!... Ce zici de casa asta?

— Frumoasă!

— Hai s'o vezi şi pe dinăuntru!

Admirând scumpeturile ce erau acolo, ajunserăm la baie.

— Talmuh, rămâi aici şi te spală!

Nu doream alta. După baie, doi robi mă uscară cu peşchire de India brodate pe la colţuri cu frumoase floricele, apoi alţi doi mă 'mbrăcară cu haine strălucitoare şi mă duseră iarăşi la Cabur.

— Cabur!... Nu 'nţeleg nimic ce este cu mine!

— Am ordin să nu-ţi spun nimic!... Diseară vei afla totul!

A trăit din nou o zi chinuitoare.

In sfârşit, veni şi mult dorita noapte. Palatul căpătă o'nfăţişare feerică. Lumini în toate feţele şi culorile, străluceau cu belşug prin încăperi, dar mai cu seamă într'un ietăcel clocoteau valuri de lumină orbitoare.

Stam în grădină cu Famenul când ochii îmi rămaseră ţintuiţi către o Doamnă care intrase pe poartă.

— Cabur!... Oare nu visez?... Este...

— Da! Fii sigur că eu sunt, Talmuh!... Eu sunt, Calecarà!

Calecarà mă sili să stau alături de ea pe una din frumoasele bănci ale grădinii.

— Te miri mult, Talmuh, nu-i aşa?... Dar ce-o să te mai miri când vei afla... Iţi aduci aminte de ce ţi-a spus Cialâké în ultima noapte când ai fost la noi? A doua zi, Domniţa stătu cu mine multă vreme la sfat:

— Cum crezi tu să fac pentru ca să devin soţia lui Talmuh?

— Nu cred că Sultanul te va da după el în căsătorie!

— Peste putinţă!

— Aş cunoaşte eu o şiretenie, dar... Dă!... Nu ştiu dacă te bizui pe credinţa mea!

— Spune, Calecarà!... Fac tot ce spui tu!

— Cunosc *„Buruiana Morţii"*, pe care dacă o pui în ureche, începi să tânjeşti vreme de două zile, apoi cazi într'un leşin care nu se deosebeşte de moarte! In a treia zi, Sultanul te va crede moartă şi te va 'ngropa în boltă, unde, având destul aer, nu ai nici o primejdie. A patra zi, îţi dau să miroşi *„Buruiana Vieţei"*, te aduc astfel la simţuri, şi... Te duci binişor în altă ţară şi trăieşti liniştită cu Talmuh!

— Cerule!... N'a murit Cialâké.

— Cialâké trăeşte!... Linişteşte-te şi ascultă, Talmuh!... Cialâké urmă sfatul meu şi peste două zile căzu greu bolnavă. A treia zi, pe când era aproape moartă. chemă pe Sultan lângă patul ei:

— Iubite tată! Din adâncul sufletului meu călător, te rog să rânduieşti paznic la mormântul meau pe Calecarà, pe care s'o dăruieşti cu libertate şi avere pentru ca să poată trăi liniştită!

Cu ochii plini de lacrămi, Sultanul încuviinţă totul. Şi chiar fiind el de faţă, otrava îşi făcu ultimul efect şi Cialâké păru moartă.

După îngropare, am adus-o la viaţă şi am dus-o într'o căscioară de la marginea oraşului, iar eu mă înfăţişai Sultanului care mă dărui cu o sută de mii de galbeni şi cu Famenul Cabur, pentru slujbele de care aveam nevoie. In aceiaşi zi, l-am trimis pe Cabur după tine, dar tu erai bolnav rău. In ziua următoare, nu te-am mai aflat prin acele locuri. Ai dispărut!

Cialâké se lovea cu pumnii în cap fiindcă nu-ţi spusese ce are de gând să facă. Negăsindu-te nici în zilele următoare, luarăm şi noi drumul către India, încotro credeam noi să fi plecat. Pe drum, ne eşiră tâlharii înainte, ne prădară, şi, aducându-ne în Cantahar, ne vândură roabe Sultanului! Acuma suntem în haremul lui.

— Şi nu este nădejde s'o văd pe Cialâke?

— Ai s'o vezi!... Mâne de dimineaţă va veni negreşit ca să te vadă!

Calecarà şi Cabur plecară, lăsându-mă în prada unei nopţi îngrozitoare. In zorii zilei, însfârşit, în camera în care nu putusem închide ochii, intră Cialâké.

— Talmuh!... Mulţumesc cerului că te văd!... De-acuma 'ncolo, nimic nu ne va mai despărţi!... Dar până să fim deplin uniţi, răbdare!... Mulţumeşte-te să mă vezi numai câte o dată, când şi când, atunci când se va putea!... Dar ce-a fost cu tine?...

Ii povestii durerea şi desperarea prin care trecusem când am auzit despre moartea ei.

Stăturăm astfel până ce veni Calecarà să o vestească despre scularea Sultanului. Indată se duseră amândouă, iar eu îmi adusei aminte despre Facâr, cerşetorul şi tovarăşul care m'adusese în Cantahar. Făcând câţiva paşi prin oraş, dădui peste el, făcându-şi meseria.

— „Bre!... Dar ce boier mare mi te făcuşi, fârtate!... Ori ai de gând să laşi bunătate de meserie?

— S'a 'ndurat cerul şi de mine, Facâr!... Dar nu crede că te voi uita aşa repede!... Uite, numai pentru tine am venit în oraş! Facâr!... Hai după mine, fiindcă voiesc să te bucuri şi tu de fericirea mea!

Dar ce mare lucru ai făcut tu pe lumea asta, pentru ca să te bucure cerul?

— De ce mă pizmueşti, Prietene?... Doar ţi-am spus că nu te-am uitat!

— Nu te supăra !... Voiam să glumesc!

L-am dus acasă şi l-am omenit ca pe un frate bun. Prin stăruinţele şi prin milogeala lui, mă făcu să-i spun şi taina cu Cialâké.

— Eu nu cred să fie aşa precum zici tu!... Pentru omul amorezat, iubita lui este o zeitate, chiar atunci când nu-i decât o ciumă prea cunoscută!

— Tu crezi că nu ştiu deosebi urîtul?

— Nu cred până ce nu o văd eu singur!... Atunci am să-ţi spun dacă este frumoasă!

— Vine la noapte aici !... Am să ţi-o arăt!

Facâr mă sărută de bucurie.

— Dar nu trebuie să dea peste tine! Să mi te ascunzi afară, că pe urmă o voi îndupleca să te cheme!

Seara aduse vorba despre prietenul meu.

— Talmuh!... Nu vezi tu nici un pericol pentru noi?

— Ii sunt dator oarecare recunoştiinţă!... Graţie lui, am venit în Cantahar!

— Să nu ni se 'ntâmple ceva rău!... De!... Doi inşi pe-o singură comoară, se dau de gol!... Al treilea obraz între doi îndrăgostiţi, duce la invidie!

— Nu te teme!... Este un om înţelept!

— Dacă zici tu aşa...

Il chemai înăuntru pe Facâr, care de la'nceput se dovedi a fi un om iscusit în meşteşugul măscăriciului, dar Cialâké îmi şopti că ar fi şi un om prefăcut, şi cu deosebire şiret.

Mai pe urmă, Facâr se obrăznici ne'nchipuit de mult, iar Cialâké se supără foc şi ieşi afară ca să plece.

— Iartă-l!...

— Ţi-am spus ca să nu-l aduci?... Câtă vreme vei fi cu el, nu mă vei mai vedea!

Cialâké plecă. Eu mă 'ntorsei mâhnit la Facâr care râdea mulţumit de ce făcuse.

— Facâr!... Asta ţi-i omenia?

— Mă!... Că ageamiu mai eşti în chestii de muiere!.. Astea sunt numai nişte nazuri făcute pentru ochii tăi, dar mâne seară, să vezi tu cum vine ea numai din dragoste pentru mine!

Mă culcai mai mult pentru ca să nu-l mai văd în ochi pe Facâr. Dimineaţa, acesta păru foarte abătut.

— Vai de mine, Talmuh!... Ce greşală am făcut eu aseară!... Mi-a luat necuratul minţile!.. Mi-e ruşine, şi de-aceia îmi iau tălpăşiţa de pe-aici!... Rămâi cu bine!...

Căinţa lui care părea să fie sinceră, şi mai ales, hotărîrea de a pleca, mă 'nviorară. Scosei punga cu galbeni pe care o aveam pentru cheltuială şi i-o dădui. Pe urmă scrisei Cialâkéi că mosafirul neplăcut plecase din cetate, iar ea-mi trimise prin Cabur veste să o aştept seara.

Peste zi însă, mi se umplu ograda cu ostaşi.

— La Curte! îmi porunci căpetenia.

— Dar cu ce-am greşit?

— Nu pot şti, măi frate!... Am ordin să te duc înaintea Măritului Sultan!

— Vai de mine!... Oare ce va fi?...

— Nu te teme!... Nu este în lumea asta un Sultan mai pânea lui Dumnezeu de cât Faruhgeanâ, din Cantahar!... De vei fi vinovat, te va certa părinteşte şi-ţi va da drumul!... De vei fi pârât şi nu te va găsi de vină, atunci vai de capul pârâşului!

Când am intrat în camera Sultanului, mi-a 'ngheţat sângele 'n vine: Facâr era acolo!

— Tu eşti acela care-ţi petreci în taină cu una dintre roabele mele. nelegiuitule?... Trebuia să-mi pătezi tu mie cinstea casei?... Muiere nu mai găsiai în lumea asta?...

In faţa primejdiei, îmi făcui curaj.

— Prea luminate Padişah!... Amorul dă putere celui slab şi face 'ndrăzneţ pe omul cel mai nătâng de pe lume! Sub flacăra lui pătimaşă, cine mai ia seama la ce face?... Rog pe Măria-Ta să fie milostiv cu Cialâké, fiindcă ea nu are nici o vină!... Eu sunt acela care-am venit aci şi am făcut tot ce-mi stătu în putinţă ca să leg cu ea capătul unei iubiri mai vechi!

Cialâké tocmai intra.

— Nu-i adevărat ce spune, Măria Ta!... Nu are nici o vină!... Numai eu l-am atras în capcană!... Asupra mea să cadă păcatul!

Sultanul se'nfurie.

— Nemernicilor!... Amândoi sunteţi vinovaţi!... Să nu aşteptaţi dela mine milostivire!... Vizir!... Să le tai capetele şi să-i arunci de mâncare la cânii cei flămânzi!...

Căzui la picioarele Sultanului.

— Măria Ta!... Un pic de milostenie!... Dacă este vorba să mor, daţi-mi un răgaz de cinci minute ca să stau de vorbă cu cerul!

— Facă-ţi-se voia!

Mă'nchiseră într'o cameră bine păzită, unde căzui cu faţa la pământ.

— Dumnezeule, Tu, Carele singur eşti Judecător drept, vezi dacă am făcut ceva rău contra firii cu care m'ai zidit, şi dă-mi atunci pedeapsa după judecata Ta cea dreaptă, dar nu mă lăsa la voia oamenilor acestei lumi făţarnice!... Bate-mă Tu, Stăpâne, de o mie de ori, dar nu-i lăsa pe ei să mă bată o singură clipă, căci mă vor ucide cu nedreptatea lor!

Mă 'ntorsei liniştit în faţa Sultanului.

— Măria Ta!... Săvârşeşti un păcat grozav!... Ai poruncit să fie ucisă mişeleşte şi fără de milă nu o roabă, ci o fată de'mpărat mai puternic decât Inălţimea Ta!

— Ce 'mpărat?... Cialâké!... Cine este tatăl tău?

— Ce-ai făcut, Talmuh!... De ce mă sileşti să dau pe faţă tainele inimii mele?

— Cialâké! tună glasul puternic al Sultanului. Am întrebat cine-ţi este părinte!

— Şatama, Hanul Persiei!

— Cialâké!... Cum de-ai ajuns tu în această urîtă stare?

Plângând, Cialâké povesti totul din fir şi până'n aţă.

— ...şi-acum, Măria Ta, porunceşte să mi se taie capul, că tot va fi mai bine, decât să ştiu că tata va afla ce rău mare i-am făcut!

Sultanul o ridică şi o aşeză pe un scaun. El însuşi plângea.

— Cialâké!... Tu n'ai să mori! Eşti liberă fiindcă nu pot ţine eu în robie pe fata celui mai mare stăpânitor al lumii, care este Şatana-Han!... Fii încredinţată că părintele tău nu va afla niciodată nimic!... Trăieşte pentru fericirea lui Talmuh, şi el să trăiască pentru fericirea ta!... Sunteţi o pildă vie de nesămuită frumuseţe în veacul acesta de groaznică ură între oameni!...

Iar tu, Facâr, Iudă vânzătoare, inimă spurcată care nu te-a răbdat inima să vezi fericirea prietenului tău, să fii întins pe un butuc, şi o sută de topoare să te prefacă într'o sută de bucăţele care să fie asvârlite la o sută de câni!

Zădarnice au fost rugile noastre pentru iertarea lui.

Sărutarăm picioarele Sultanului.

— Copiii mei!... Duceţi-vă în casa unde v'aţi întâlnit... De-acuma 'ncolo, este a voastră cu toate cele ce se află în ea!... Voi avea eu grijă să vă rânduiesc cele de trebuinţă acestei vieţi!

O vreme trăirăm acolo, apoi vândurăm totul şi întorcându-ne la Bagdad, darăm iarăşi peste cei doi negustori care mă prădară. Mă dusei repede la Vizir, fiindcă 'n judecători nu mai aveam încredere. El îi pofti la cercetare, apoi, văzându-i vinovaţi, îi aruncă la 'nchisoare. In prima noapte însă, cumpărară pe paznici şi fugiră din cetate. Paznicii necredincioşi fură spînzuraţi în ziua următoare, iar averea tâlharilor mi se dădu o parte mie, iar două părţi Stăpânirii.

Dar într'o seară, venind acasă îmi găsii toate slugile omorîte, iar pe Cialâké nicăieri!...

Am căutat-o cu trudă mare peste tot. Parcă a 'nghiţit-o pământul!...

Mi-am vândut agonisita vieţei şi am plecat la Mosul, unde prin muncă cinstită ajunsei Mare Vizir, dar pizmuindu-mă foarte mult boierii, venii cu slujba pe lângă Măria Ta.

Iată, Măria Ta pentru ce sunt veşnic întunecat!... Socoţi Inălţimea Ta că pot fi altfel?

Prel. de MIHAIL PRICOPIE

Trecea c'un mort pe stradă

Vetuţa moşului — cum îşi mângâia Niţă fata când era în toane bune — avea ciudă pe ceasul cu pendulă, care însemna timpul cu mişcări de melc. Soarele presăra pieziş două şuviţe albe pe cadra icoanei, şi căldura de-afară era moleşitoare. Limbile negre nu voiau, totuşi să sară mai repede peste pătrarul cadranului. Vetuţa era plină de neastâmpăr. Avea de făcut ceva fără ştirea tatălui ei. Şi trebuia să plece, să plece chiar acum cât el dormea !...

Impăturindu-şi basca să nu se observe, a ieşit din casă ca şi când s'ar fi dus să cumpere ceva din apropiere. Inima îi ciocănea pieptul şi respiraţia îi ardea buzele. Nu era nimeni în curte. Totuşi se aştepta s'o cheme cineva, s'o oprească sau măcar să-i spună două-trei vorbe...

Strada i-a scuturat toată povara de teamă. Imbulzeala de tramvae şi automobile, prăvăliile încărcate de culorile vii ale mărfurilor, arabescurile luminoase din Moşi, cocoţate 'n văzduh, şi sgomotul de claxoane, de clopoţele, de cleştele grătarelor, — au uluit-o cu totul. Era ceva nou şi ştrengăresc pretutindeni.

Strângându-şi neglijent buclele sub bască, Vetuţa a trecut stingherită prin staţia taximetrelor cu şoferi ce se 'mbrânceau a joacă, scuipau coji de seminţe şi şopteau porcos după femei. In Calea Moşilor, încorsetată în clădiri mari, — ea a simţit că intră într'o lume mai gravă şi mai posacă. Avea să meargă înainte, pe partea dreaptă, până-l va întâlni pe Mircea, care desigur, nu-şi mai admiră acum ceasul brăţară.

Statura înaltă a iubitului a 'nfiorat-o de departe. Nu mai avea răbdare s'ajungă la el; ar fi vrut să zboare. Genunchii i se 'nmuiase puţin şi pantofii i se 'mpiedicau sec în toate pietrele. De ce — avea atâtea gloduri trotuarul ?...

Işi pusese cravata prenat care-i plăcea ei... era şi pudrat... Dar paliditatea lui a neliniştit-o. Era în el ceva ciudat de care nu-şi da seama. Vorbea mult, râdea, făcea ghiduşii, dar nu se urnea nici la dreapta, nici la stânga. Peste drum de locul unde se oprise, era o casă mare, retrasă să-şi contemple grădiniţa din faţă. Dela mansardă până la prăvăliile parterului, cobora pe două fâşii albastre, literile groase, albe, pe care Vetuţa le silabisea greoi :

H M
O O
T Ş
E I
L L
U O
L R

„Să n'ai nici teamă mă'nsoţeşti pe mine , care mâne poimâne, îţi voiu fi soţ — şi Mircea se ruga cu blândeţe şi-ar fi vrut s'o convingă numai din priviri. Vetuţa a zâmbit. I se părea că nu-i vorbeşte ei, că o altă persoană trebue hotărîtă să-l asculte. Aşa cum stărui el, copilăros, şi drăgălaş, îi venea să-l sărute ca o mamă şi să-l sprijine şi ea. De ce nu, dacă-i face plăcere ?... Tocmai în hall a tresărit, parc'ar fi intrat într'un cavou cu scară de marmoră şi pustiu.

La numărul 80— a strigat portarul, băiatului dela lift. Abia atunci l-a văzut Vetuţa pe omul cu şapcă şi galoane şi pe pustiul îmbrăcat în verde, ca harapul din vitrina lustragеriei din piaţă. Şi Mircea îi îngângurea la ureche plin de veselie şi cu glas tremurând...

Camera 80, largă, cu două paturi de bronz, cu ferestre mari în spre grădiniţă, a primit-o c'o lumină brutală şi rece. Prima dată intra Vetuţa într'un hotel, şi-ar fi vrut să fie mai prietenos, mai blând... Lavoarul de faianţă, cu robinete de nichel, şifonierul cu oglinda ovală şi noptierele smângălite de creion, sgândăreau toată nestabilitatea omului, îl obliga să ştie că e pasager şi că nu se poate lega de nimic din această încăpere. Numai Mircea era vesel şi mulţumit. Acoperindu-i obrajii cu sărutări, el nu 'nceta cu şoapte dulci şi desmierdări de copil. Un zâmbet şiret pentru pumnii lui, căuş pe ceva nevăzut. Şi vorbele i se tărăgăneau moale şi armonios pe buzele-i cărnoase.

— Pentru amintirea dragostei noastre de acum, îţi dau cadou inima mea şi...

In palmele Vetuţei a rămas un tub de roşu de buze şi-o pudrieră de aramă. Erau frumoase şi luceau. Ea le-a privit absentă. Mircea îşi desfăcea haina şi fluera. In palmele ei, uitate întinse, şedea cadoul lui Mircea, aria lui şi sufletul ei... O toropeală dulceagă a cuprins'o uşor. Cu mintea vuind s'a apropiat de fereastră, numai ca să facă o mişcare, ceva, ca să nu înţepenească într'un loc. Cineva nevăzut îi spunea că literele scurse din mansardă, treceau pe lângă ea, grele şi solitare : Hotelul Moşilor... A deschis tubul şi mâna-i agăţa pe geam, de sus în jos, risipă de gând şi de rouge.

H
O
T
E
L

— Vetuţa !...

Ochi ii s'au mărit şi irisul de smoală, umed şi cald i-a aşternut o umbră pe faţă. S'a speriat că madama o va certa că ia murdărit geamul şi-ar fi vrut să-l şteargă repede, să nu se mai cunoască nimic. Dar cu ce ?...

Deodată s'au adunat în cameră note grave, de alămuri, trase de-un convoi mortuar de pe aproape. Mircea şi-a întrerupt flueratul o clipă ; apoi săltând din umeri, s'a aplecat spre gheata cu şiret înodat. Incăperea hotelului se mohorîse, împovărată de jalea de-afară. Incremenită la fereastră, Vetuţa aştepta să treacă funebrul cortegiu.. Muzica plângea amarnic şi lin. Ea se cobora în adâncurile omeneşti, căuta cu sfiiciune ceva şi se cuibărea acolo, mocnind de durere.

Trecea pe stradă c'un mort... Muzica îl ducea la groapă şi rudele plângeau, şi haimanalele se îmbulzeau la răspântii pentru bani...

O răsturnare bruscă s'a făcut în camera 80. Vetuţa moşului suspina cu mortul ce trecea, pentru mama ei înţepenită cu mânele pe piept... O rugăciune pentru doi ce s'au dus şi pentru sufletul închis în hotelul cu litere groase... Işi auzea gândul cum se 'nălţa cucernic, când două braţe vânjoase au prins-o de umeri.

— Iubito...

Sărutările lui erau reci şi umede, ca o atingere de reptilă. Carnea s'a cutremurat şi inima Vetuţei a ţipat. O svârcolire neputincioasă şi un strigăt : Nu vreau.. Marşul prinsese muget de furtună.... toba bătea şi talerele mângâiau unduerile flautului. O clipă, Vetuţa s'a simţit plutind în aer. Mircea, cu figura îmbujorată şi asudată, cu gura deschisă într'un râs mutesc, îi ardea obrazii cu respiraţia fierbinte.

Şi pe stradă trecea c'un mort...

— Nu vreau, nu vreau !...

De geaba însă...

Fanfara se depărta mai gravă, mai dureroasă şi mai răscolitoare...

Trecuse c'un mort pe stradă...

Şi Vetuţa plângea în tăcere, cu lacrimi multe şi cu dragostea strivită...

VASILE C. PEMA

ASPECTE CULTURALE DIN AMERICA

Convorbire cu d. prof. Drăghicescu

A vorbi de decadența Europei — teorie blamabilă — înseamnă a afirma implicit, ca Spengler, că omul e un animal sălbatec și a crede că prăbușirea este ultimul sfârșit al civilizației. Există o criză, însă o criză a creșterii, în gândirea filosofică a epocii noastre.

O cultură mexicană? Este și a fost, în sensul cel mai larg și mai bogat al acestui cuvânt; a înflorit în contrast cu marea prosperitate materială a Statelor Unite. Arta populară mexicană este expresia autentică a unei sensibilități difuze, care își găsește cauza în ritmul și grația plastică.

Diego Rivera, Rubens-ul Mexicului?

Afirmații, întrebări, intenții, toate răsar în primul plan în întrevederea mea cu d. Dimitrie Drăghicescu, unul din diplomații cei mai culți, cari au găsit în Mexic o ambianță de înțelegere plăcută, de prietenii pentru toată viața, și care, în urma experiențelor sale de profesor la Universitatea din București, de reprezentant al patriei sale la Adunarea dela Geneva, susține cu stăruință că nu se încrede în utopii, că Societatea Națiunilor este chemată a îndeplini un destin grandios: acela de a fi cel mai eficace instrument juridic pentru a reda lumii neliniștite zilele de pace, de care nu s'a putut bucura după război, deoarece peste dărâmăturile unor instituții ce păreau perfect construite, s'au ridicat regimuri, care pretind că democrația e în faliment și că sunt chemați oameni providențiali pentru a restabili echilibrul unei lumi înflămânzite de dreptate socială, de armonie umană și care visează după o atmosferă în care să poată respira la largul său, în bucuria muncii, a liberei creațiuni, a demnității. Dar oare întoarcerea la normele creștinismului va fi ea menită să redea această bucurie și această pace?

Caracteristicele omului american

Natural că, fiind vorba de un european distins, în care se întrunesc curiozitatea ageră și expresia discretă, în urma acestor preambule care duc în mod firesc la întrebări menite să dea tonul convorbirii, ajunsei la întrebări ca aceasta:

— Caracteristica omului american?

— Din puținul ce cunosc despre continent și anume cu privire la Statele Unite și la Mexic, am putut ajunge la concluzia că Americanul realizează cea mai înaltă și complectă noțiune a omului, concepută de spiritul civilizației europene occidentale. Intâlnim în el realizarea cea mai integrală a progresului practic și mai ales tehnic.

— Dar în ce privește viața contemplativă și gândirea abstractă.

— Nu cred că în această privință America a ajuns la înălțimea progresul tehnic realizat. Intr'adevăr ar fi paradoxal să fi ajuns la un nivel corspunzător, deoarece progresul într'o direcție se îndeplinește în paguba celeilalte și gândirea abstractă nu găsește mediu favorabil într'o societate devotată cuceririlor în domeniul tehnicei și unde aceasta a putut să se desvolte în condiții desăvârșite.

— Acest mediu însă nu exclude tendințe idealiste?

— Mai curând practice decât idealiste; de exemplu pragmatismul religios al lui William James și al lui Royce, cu formele sale decadente: Știința Creștină, Teosofia, religia Științelor naturale și infinitele variațiuni ale Creștinismului.

— Decadența Occidentului? America este mai occidentală decât Europa și este realizarea mai complectă a spiritului occidental. Așa că după părerea mea, decadența occidentului înseamnă neapărat decadența Americii. Or, starea actuală a acestui continent constitue desmințirea cea mai puternică a acestei teorii. Poate că nu vorbesc cu deplină imparțialitate, deoarece întreaga mea ființă se revoltă în contra teoriei ce susține această decadență, și care francamente mi se pare stupidă. Această teorie provine din Germania, unde a fost formulată în urma unei lungi perioade de incubație, în genialul pesimism al lu Schopenhauer și în misticismul materialist și pesimist al lui Ed. de Hartmann.

— Faceți aluzie la înfrângerea Germanilor din 1918?

— Intr'adevăr această înfrângere a creat condițiuni favorabile pentru succesul unei asemenea teorii într'o țară învinsă, când un imbecil de geniu a formulat-o.

— Spengler, un imbecil?

— Il numesc astfel, deoarece, cu scopul de a sprijini o asemenea stupiditate, el a utilizat o comoară de talent, de adevăruri secundare, o bogăție rară de minunate cunoștințe și de artă sofistică. De când am sosit în Mexico m'a surprins faptul că unii dintre intelectualii mexicani, reprezentanți ai unui popor liber ce se desvoltă în splendide condițiuni și realizează o admirabilă expansiune intelectuală, economică și etnică, se pare că adoră pe acest profet de piază rea.

— Și cărui fapt atribuiți d-voastră succesul acestei teorii în Germania?

— Era de înțeles, în momentul când a fost formulată, deoarece atunci, din cauza înfrângerii militare, acel popor suferea de ceeace se poate numi un adevărat „complex de inferioritate". Această idee, justificată în mod subiectiv de mediul spiritual ce domnea atunci în Germania, nu corespunde câtuși de puțin cu situația mexicană. O idee subiectiv justă nu se poate transforma într'un principiu universal, decât mulțumită unei minți puerile (și unei anemii cerebrale). Aceasta este părerea mea despre „decadența Occidentului".

— După Spengler, omul este prin destinul său un animal sălbatec.

— Da, după el, virtuțile etice sunt ura, orgoliul valoarea combativă, șiretenia, cruzimea, tot ce distruge; iar toate calitățile umane și umanitatea nu sunt decât dovezi de lașitate. Deaceea teoria sa nu poate fi formulată decât de acel ce vede adevăratul ideal al omului și forma cea mai adevărată a vieții în leu și în tigru. Pentru acest profet negativ, singura atitudine posibilă este scepticismul, singura demnă de o epocă de înaltă cultură cum e a noastră, singura din care se desprinde clar că evoluția istorică ne duce spre prăpastie și că prăbușirea este ultima etapă și lege a întregii civilizații și a omenirii.

— Omul și tehnica?

— Da, în broșura ce poartă acest nume, Spengler a strâns toate banalitățile ce s'au proferat în contra tehnicei și a mașinismului, conform vechilor clișee puse în circulație de Schopenhauer, Nietzsche și Hartmann. Am văzut traducerea spaniolă și este o ofensă adusă acestei frumoase limbi Imi pare că pentru a ușura viața trebue să oferi omenirii o mare speranță, iar nu negațiuni lipsite de scop. Chiar de ar fi sigur ce afirmă Spengler, la ce ne-ar folosi?

Criza gândirii filozofieă

— Nirvana?

— Nu cred că acesta poate fi termenul evoluției umane, ci realizarea unei aproximații de Dumnezeu, care este idealul creștin. Chiar de n'ar fi așa, este mai nobil, mai demn și chiar mai util să accepți acest ideal constructiv.

—Așa că, dacă ar reuși teoria subiectivă a lui Spengler să se generalizeze, ce credeți d-voastră că s'ar întâmpla?

— Ar însemna pierderea sublimului ce am moștenit dela creștinism și s'ar împiedica înaintarea evoluției noastre progresive către perfecțiunea morală, împingând lumea spre neantul petrificat al budismului indian și chinez.

Acest profet al Neantului, pe care singur Romain Rolland l-a egalat în adorația tezei budiste, ar fi — ca și acesta — mai puțin periculos pentru omenire dacă ar fi lipsiți de talentul ce-l au. Budismul lor înseamnă negarea totală și agresivă a învățămintelor lui Cristos. Talentul lor este tot atât de nociv pentru omenire ca însuși spiritul josnic al răului.

— Nu s'ar putea crede că acesta ar fi simptomul unei crize în gândirea filozofică?

— Cine știe?

Această criză există. S'ar putea însă afirma că e o criză de creștere. După mine, gândirea filozofică propriu zisă nu este decât rezultatul unei crize a credinței religioase, când rațiunea începe să apară și să se desvolte în dauna credinței. Când slăbește credința, ea nu poate să dispară până n'o înlocuește rațiunea. Filozofia a fost și continuă a fi un fel de „ersatz" al credinței. Adică „substituție". Din filozofie se naște știința, care nu e un substitut, ci un echivalent pur al credinței. O desvoltare ulterioară prea exclusivă a gândirii raționale și a științelor naturale s'a produs în dauna spiritului, pentrucă a creat numeroase specializări, — ultimul termen al raționalului tinzând să fie o nouă religie. Totuși credința ce a dus la știință este o parte tot atât de esențială a spiritului omenesc ca și știința și rațiunea.

— Criza de gândire?

— O criză de creștere dacă vreți, până să ajungă credința și religia să complecteze știința și rațiunea, pentru a stabili un just echilibru în spiritul azi mutilat, fie de credință în dauna științei, ori de rațiune care neagă credința. Adică criza gândirii filozofice din timpul nostru este o criză de evoluție a științei și a rațiunei, care tinde să integreze știința cu religia.

— Ne întoarcem la vechea temă de a împăca știința cu religia?

— Citind revistele filosofice din timpul nostru, ne surprinde mult marele număr de articole care tratează despre Dumnezeu, religie și credință, mai ales comparându-le cu revistele de acum 30 ani, care excludeau aceste preocupări.

Deasemenea știința s'a apropiat mult de religie în ultimii ani.

Pentru un profesor universitar ce se interesează de probleme esențiale ca d. Drăghicescu, a cărei minte e deschisă la analiza tuturor doctrinelor, s'ar putea să-i fi atras atenția teoria omului cosmic formulată de Vasconcelos. La întrebarea mea, distinsul interlocutor răspunde:

— Trebuie să mărturisesc că nu cunosc îndeajuns esența acestei teorii. Oare vrea să spună că omul american, produs al unei încrucișări a Europeanului cu Indienii, va ajunge să constitue o nouă rasă sintetică, aceea a omului întreg, omul terestru? Atunci dece să vorbim de omul cosmic și nu de cel terestru? Fără îndoială ar fi cosmic, dacă d. Vasconcelos ar accepta teoria mea, anume că omul e de origină cosmică și că a sosit pe pământ din altă planetă, traversând spațiile interstelare. Nu cred însă ca gânditorul mexican să admită teza mea. Pot să-mi permit, așa dar, să părăsesc culmile gândirii abstracte, pentru a discuta realități concrete.

— Tocmai, spun eu d-lui Drăghicescu, doream ca să-mi dați o idee despre elementele esențiale ale latinității în România.

— Este evident că mai întâi limba română este de origină precis latină, cu accent iberic, deoarece coloniștii ce fură aduși de către Impăratul Traian în Dacia, erau în mare parte originari din Spania. Dovadă faptul că în limba noastră sunt multe cuvinte asemănătoare cu cele spaniole, și care nu se găsesc nici în limba franceză, nici în cea italiană. In folklorul României sunt elemente de origină romană și în spiritul țăranilor noștri s'au păstrat multe din sentimentele și însușirile artistice ale Latinilor, mai ales în acele cântece asemănătoare celor italiene și spaniole.

— Am impresia că în țara d-voastră, cultura este sub influența Franței.

— Pot să vă spun că la noi gândirea a rămas profund influențată de către filosofia franceză, de către raționalismul francez, complectat și amestecat cu anume ecouri din filozofia germană. Gânditorii români au profitat în diferite ocaziuni și într'un mod inegal de aceste două isvoare, dar desigur cu supremația hotărîtă a celui francez.

Vorbind de cultura urbanistică al cărui centru de gravitate este în Universități, d. Drăghicescu adaugă, vorbind de patria sa:

— Ne e prea originală, nici suficient desvoltată, deoarece universitarii, sau mai bine zis profesorii universitari, nu se dedau exclusiv studiilor filosofice, ci de multe ori sunt oameni de stat, juriști pledanți și adeseori își cheltuesc timpul și mintea în lucrări foarte îndepărtate de filosofie. Cu toate acestea speculațiile estetice au atras atenția reprezentanților intelectuali din țara mea.

Despre Titu Maiorescu

— Vreun nume mai celebru?

— Aș putea cita în primul loc pe Titu Maiorescu, care în desvoltarea vieții noastre intelectuale are importanța unui Antonio Caso din Mexico. Maiorescu se îndepărtă de filosofie, fiind de mai multe ori ministru și chiar președinte de consiliu. Poate însă că cel mai respectabil dintre gânditorii noștri în disciplinele esteticei și ale științelor sociale să fi fost Dobrogeanu-Gherea, care nu putea să țină tot ce făgăduia, fiind nevoit ani de-a rândul să-și câștige existența, ținând în arendă un restaurant într'o gară de provincie.

— Dar printre contimporani?

— In privința filosofilor umaniști, aș cita pe profesorul Rădulescu-Motru, a cărui operă se potrivește cu a d-lui Caso în literatura noastră filosofică actuală, poate singura demnă de un loc între cele mai importante din lume. Ca istoric, ca filosof al istoriei avem marea figură a lui Iorga. Spiritul său universal nu s'a limitat însă la studiul istoriei, ci are mare importanță ca om politic, dramaturg și jurnalist.

D. Drăghicescu nu uită să-mi vorbească de tinerii mai distinși ce și-au câștigat renume în afară de țara lor.

De exemplu este de semnalat d. I. Petrovici, un gânditor de stil clasic, foarte apreciat în cercurile filosofice din Paris și sociologul D. Gusti, partisanul activ al unei sologii descriptive și demografice, în special practică, creatorul și animatorul Institutului Social Român, ale cărui lucrări sunt bine apreciate. După cum e logic în aceste circumstanțe, au fost amândoi miniștri ai Instrucțiunii Publice.

— Să vorbim puțin de Mexic, spun eu distinsului meu interlocutor. D-voastră trebue să vă fi clasat impresiile și poate nu doriți să mi le comunicați.

— Fără îndoială că Mexicul are o fizionomie absolut originală, peisagiile sale neavând seamăn nici în Statele Unite, necum în Europa. M'au impresionat profund la sosirea mea aici. Această serie de văi ce se încercuiesc de munți în formă de piramidă și unde se ascund râurile, dau Mexicului un aspect unic. Modestele sate țărănești departe unele de altele, mi-au dat la început o sensație de tristețe, de care m'am consolat însă, privind la imensitatea panoramelor naturale. Și această capitală atât de caracteristică m'a sedus din primul moment, mai ales comparând-o cu uniformitatea și vanitatea prosperelor orașe nord-americane. Bogăția monumentelor religioase crează o ambianță de artă și de misticism ce lipsește de asemenea Statelor Unite, unde biserici sunt multe, dar construite sumar și fără elan.

— Poate că în aceste contraste ce observați d-voastră găsim cea mai bună definiție a ambianței culturale mexicane.

— Incontestabil, nivelul tehnicei industriale în Statele Unite e cu mult superior celui de aici și evident există acolo și o desvoltare superioară a gândirii științifice, deoarece tehnica și știința sunt întotdeauna strâns legate. Tehnica mecanică e lipsită de artă, de sensibilitate artistică. Se observă imediat în Mexic că există o artă veche de patru secole, care a dat țării și locuitorilor un ritm deosebit de viață, un suflet, un mediu de artă și de misticism în contrast cu mecanismul neînsuflețit, cu bogăția economică și prosperitatea, lipsite de stil ale anglo-saxonilor din America. Există o cultură mexicană în sensul cel mai complect și mai bogat al cuvântului, o cultură ce lipsește Statelor Unite, unde e înlocuită prin enorma bogăție naturală și prin puterea nelimitată a tehnicei.

Continuând d Drăghicescu să precizeze aceste afirmațiuni le întărește prin relatarea experiențelor sale dintr'o recentă călătorie în California.

Presa și arta mexicană

— Am fost la San-Diego, Los-Angeles și San Francisco, unde m'am convins de cele ce v'am spus. De exemplu, comparând presa mexicană cu acea din Statele Unite, paralela este avantajoasă pentru prima, care consacră în fiecare zi un spațiu important problemelor de filosofie, de știință, de artă, demne de cele mai importante publicațiuni europene.

— Cu toate acestea, îndrăznii să întrerup, îmi pare că presa mexicană nu atribue atențiunea datorită vieții înalte, expresiunilor mai nobile. Lipsește acel supliment dominical, ce de exemplu în Times sau World din New-York, oferă mulțimii cititorilor lor ultimele noutăți din librărie, cu o finețã grafică ce nu suferă comparație cu niciun ziar din epoca noastră, sintetizând de asemenea ultimele știri din lumea științifică, teatru, mecanică. Să nu credeți că au lipsit glasuri care să ceară presei de mâna întâia în Mexic, să lucreze în acelaș sens pentru a-și servi mai bine cititorii.

— Nu puteți însă nega că periodicele din California sunt pline de reportagii privitoare la stelele de cinema: fotografii, adulterii, divorțuri, căsătorii, amoruri, care umplu coloanele acestei prese, creiând o ambianță de lubdicitate abrutisantă și constituind nota tipică a unor pagini lungi, interminabile, așa că dispare orice intenție de artă și gândire posibilă.

— Tot așa se întâmplă și în Mexic, unde floarea scandalului e cultivată cu îngrijire. E inevitabilă influența presei americane, mai ales în nocivitatea ei.

— In primele zile ce am petrecut în California am fost adânc desgustat de acest aspect al presei locale, până ce m'am convins că nu pare a fi un produs propriu al anglo-saxonilor, ci e mai curând de origină exotică și că are drept scop să măgulească instinctele cele mai josnice ale sufletului popular. Nici originea, nici inspirația acelei prese nu-mi par propriu zis anglo-saxone, de care lucru mi-am putut da seamă mai ales observând influența infimă a prese locale asupra opiniei publice, cu ocazia alegerii președintelui Roosevelt.

Ziarele importante, fără excepție, erau pline de articole pasionate, nedrepte, împotriva New-deal-ului", alternând evident cu cancanurile dela Hollywood. Totuși, prin cinema-uri, izbucneau aclamații interminabile de câte ori apărea figura președintelui Roosevelt.

Iar în ziua de 3 Noembrie, acesta câștigă alegerea cu o majoritate sdrobitoare, ceeace demonstrează suficient nulitatea influenței politice a acestei prese, opinia publică nelăsându-se condusă decât de ziarele serioase din New-York și Washington. Verificare ce m'a satisfăcut profund, pentrucă cinstește pe acest popor.

Părăsind tema presei și trecând la artă, d. Drăghicescu laudă instinctul artistic al poporului mexican și îmi spune:

— Este incomparabilă finețea artei tipice în această țară. Nu găsesc cuvinte să admir lucrările în lemn, în argint și aur ciselat, cântecele pline de melodie și de ritm, monumentele maya și aztece, piramidele și palatele Mexicului antic. Cine s'ar putea îndoi de darurile artistice ale acestui popor, care a știut să folosească isvoare de artă atât de bogate ca cele aztece, maya și spaniolă-romantică?

D. D. Drăghicescu refuză cu modestie să vorbească de literatura, pictura și sculptura mexicană, considerându-se prea puțin informat asupra desvoltării lor actuale. Nu-și ascunde însă viul interes ce-l resimte în această privință și continuă:

— Imi pare că nici o țară din America nu posedă azi un pictor de importanța lui Diego Rivera, a cărui operă este imensă, impresionantă, nu numai prin ambianța sa locală, ci prin caracterul său specfic. Are, după mine, oarecare înrudire cu opera lui Rubens și s'ar putea spune că Diego Rivera e Rubens-ul Mexicului.

D. Drăghicescu, natural, este familiarizat cu gândirea și opera tragicului umanist, a cărui viață a fost o veșnică contradicție.

— Am avut norocul să-l cunosc de aproape. Din nefericire, dintre operele acestui gânditor neliniștit, cunosc numai pe acelea traduse în limba franceză. Pe el l-am cunoscut la Paris, când era refugiat politic. Iși ascundea domiciliul. Adeseori îl întâlneam în cafeneaua „La Rotonde" la Montparnasse, unde am avut lungi convorbiri, discutând probleme de filosofie, dar mai ales aspecte ale politicei spaniole. In acel timp, preocuparea sa principală se concentra în jurul evenimentelor politice din Spania și activității nenorocite, după el, a regelui Alfons și a lui Primo de Rivera. Examinând precis gândirea lui Unamuno, s'ar putea compara cu acea a lui Vasconcelos; însușirile unuia scoțând perfect în relief pe ale celuilalt.

— Intr'adevăr au multă asemănare.

— Opera lui Unamuno, cu aforismele sale impecabil măsurate, comportă o ambianță ce am putea numi perfecțiune, adevărate lucrări cizelate pe un fond de echilibru caracteristic unei ideologii clasice armonioase. Pentru a da întregul lor relief unor atari însușiri și pentru a le evidenția în toată splendoarea lor, repet că se poate compara gândirea lui Unamuno cu aceea a lui Vasconcelos, așa cum o cunosc din „metafizca" și „estetica" sa. Pe când Unamuno pare că discută numai probleme etice, estetice și religioase, fără pretenție de a formula vreo sinteză, Vasconcelos vorbește de toate teoriile, de toate cosmogoniile și de toate cosmologiile. Așa vedem pe Vasconcelos jucându-se cu sistemele filosofice franceze și germane, cu cele contemporane, și ale clasicismului grec și roman, cu Lao Tse și Brahmanii, cu Budha și Confucius, care îi sunt tot atât de familiari ca și Bergson și Einstein.

Vasconcelos e un umanist veșnic preocupat de neliniștea congenitală a scriitorului politic

— Orizontul său intelectual are imense dimensiuni și dramele sale ideologice abstracte prezintă un contract izbitor cu proporțiile limitate ce oferă opera lui Unamuno. In schimb, operilor lui Vasconcelos le lipsesc măsura, gestul și proporțiile, dacă le compari cu interesul și transcedenta diverselor sisteme ce se agită în opera sa fără să putem afirma dacă triumfă sau e învins în această sinteză personală. S'ar putea spune că există un mare desechilibru în mijlocul unei aparente serenități mentale. După citirea Esteticei și Metafizicei sale, am simțit nevoia să recitesc Agonia Creștinismului sau sensul tragic al vieții al lui Unamuno, pentru a restabili în spiritul meu un echilibru pierdut un moment prin citirea operelor lui Vasconcelos. Găsim la acești doi gânditori câte un aspect bine definit și realizat: la primul, spiritul estetic echilibrat, măsurat, al Spaniei antice; la celălalt, spiritul, sufletul dinamic neproporționat al Spaniei moderne. Unamuno seamănă mult cu gânditorii francezi ca Voltaire, Diderot, de Bonald, Victor Cousin și Boutroux. Iar Vasconcelos, în schimb, e vizibil înrudit cu gânditorii germani și scriitorii ruși: găsești la el ceva din Hegel, Schelling, Gogol și Pușkin.

Pentru pacea lumii

Intrevederea cu d. Drăghicescu, aproape de sfârșit, atinge o temă desvoltată îndelung de d-sa într'un studiu publicat în Mexic: Societatea Națiunilor. Distinsul profesor a reprezentat câtva timp patria sa în fața Instituției dela Geneva.

— Imi afirm convingerea că Societatea Națiunilor poate fi cel mai bun instrument juridic, care să organizeze și să prezerve pacea lumii. Și cred că națiunile hispanoamericane ar putea să se unească într'o confederație, care le-ar permite să se bucure de beneficiile unui regim de înțelegere mutuală, în care, fără a renunța la deosebirile lor, ar putea să garanteze și să întărească simpatiile reciproce.

Imi pare că Mexicul are o misiune transcedentală în această operă, pe care unii ar numi-o utopică și Universitatea, Universitarii, sunt azi mai mult ca niciodată obligați să-și întrebuințeze entuziasmul și activitatea în îndeplinirea acestei mari idei. Astfel numai ar suna ceasul Americii, cu toată turburarea și nesiguranța întregii lumi în ziua de azi.

RAFAEL HELIODOR VALLE

M. ZOSCENCO

NEPOTUL

Timotei Vasilievici l'a căutat două zile pe nepotul său Serghei Vlasov. Dar a treia zi, tocmai înainte de a pleca, l'a găsit. L'a întâlnit în tramvai.

Timotei Vasilievici se sui în tramvai, se așeză și scoase o monedă de zece copeici ca s'o dea conductorului — dar, când privi, i se păru că figura conductorului îi este cunoscută. Cine-o fi? Timotei Vasilievici se uită mai bine — da! Nu s'a înșelat— Serghei Vlasov în persoană se afla printre conductorii de tramvai.

— Ei! — strigă Timotei Vasilievici — Serghei! Tu ești, prietene, sau e altul?

Conductorul se fâstâci, îndreptă fără nicio necesitate vădită, pachetul cu bilete și zise:

— Indată, moșule... Să împart întâi bilete.

— Bine! Fă-ți datoria, — zise unchiul voios, — aștept.

Timotei Vasilievici se înveseli și începu să-i lămurească pe pasageri:

— Suntem rude adevărate. Serghei Vlasov e feciorul lui frate-meu Petru... De șapte ani nu i-am mai văzut mutra...

Timotei Vasilievici privea cu plăcere la nepotul său și-i strigă:

— De două zile te caut, Serghei. Tot orașul l'am răscolit. Și iată unde ești. Printre conductori... Am încercat și la adresa ta. Pe strada Precupeților. Nu-i, mi s'a răspuns. A schimbat adresa. Unde s'a mutat, întrebai, trebue să aflu. Sântem neamuri. Mi-au răspuns că nu știu. Când colo, uite unde te găsesc, în tramvai — conductor, nu-i așa?

— Conductor, — răspunse încet nepotul.

Pasagerii priviră cu interes la acest unchi. Moșul râdea fericit și se uita cu dragoste la nepotul său, iar nepotul vădit încurcat și simțindu-se în exercițiul funcțiunii — nu știa ce să spună și cum să se poarte cu moșul său.

— Așa dar,— repetă moșul— conductor va să zică. Pe linia tramvaiului?

— Conductor...

— Ce întâmplare, a? Cum m'am așezat în tramvai, prietene Serghie, ce văd? Prea mi se pare cunoscută mutra conductorului. Când colo — tu ești. Al naibii de nepot!... Ce să-ți spun? Sânt foarte bucuros... Sânt foarte mulțumit...

Conductorul se bâțâi pe loc, apoi zise deodată:

— Trebuie să plătești, moșule... Să iei un bilet... Te duci departe?

Moșul rîse cu poftă și lovi cu podul palmei geanta conductorului.

— Ași fi plătit, zău! dacă m'ași fi urcat în alt număr, sau ași fi scăpat vagonul ăsta — ași fi plătit și basta. S'ar fi dus bănișorii mei pe gârlă. Dar te-am nimerit, al naibii. Mă duc, prietene Serghei, până la gară.

— Două curse, — zise posomorât conductorul, uitându-se în altă parte.

— Cum așa?—se miră Timotei Vasilievici. — Ai de gând, într'adevăr?...

— Trebuie să plătești, moșule, — zise încet conductorul. — Două curse. Fiindcă nu e voie să mergi degeaba, fără de bilet...

Timotei Vasilievici își mușcă buzele, supărat, și-l măsură din cap până'n picioare pe nepotul său.

— Tu, va să zică, dela neamul tău adevărat ceri? Pe moșul tău vrei să-l jefuiești?

Conductorul plictisit se uită pe fereastră.

— Curată pradă! — țâșni moșul furios. — Șapte ani nu te-am văzut, fecior de câine, și acum? Imi ceri să plătesc. Vrei să iei bani dela moșul tău adevărat? Nu da din mâni, te rog. Deși îmi ești rudă, nu mă sperii de mâinile tale. Nu mai flutura cu labele, că faci vânt în fața pasagerilor.

Timotei Vasilievici învârti moneda în mână și o băgă în buzunar.

— Ce ziceți, fraților? — se adresă Timotei Vasilievici către public. — Cere de la moșul lui adevărat. Două curse să-i plătesc... A?

— Trebuie să plătești, — zise nepotul aproape plângând. — Nu te supăra, moșule. Căci nu e tramvaiul meu. E al statului. Al poporului.

— Al poporului, — zise moșul, — asta nu mă privește. Ai fi putut să-l respecți pe moșul tău adevărat. Puteai să spui — păstrează-ți banii tăi greu munciți. Nu-i nimic. Să fii sănătos. Nu se răstoarnă din cauza asta tramvaiul. Am mers odată și în tren... Deși conductorul nu mi-era rudă, totuși mi-a zis: poftim, Timotei Vasilievici, n'are a face... Ia loc te rog... Și m'a dus, deși nu eram înrudiți, ci numai din acelaș sat. Tu însă, te porți văd altfel. Bani de la mine n'ai să vezi.

Conductorul își șterse sudoarea cu mâneca, apoi sună.

— Dați-vă jos, moșule, —rosti oficial nepotul.

Văzând că lucrurile iau o întorsătură serioasă, Timotei Vasilievici plesni din palme, scoase iar moneta de zece copeici și iar o puse la loc.

— Nu! — zise, — nu pot! Nu pot să-ți plătesc ție, mucosule! Mai bine mă cobor.

Timotei Vasilievici se ridică solemn și indignat și se îndreptă spre ieșire. Apoi se întoarse:

— Il alungi pe moșul tău — rosti înverșunat Timotei Vasilievici. — Te învăț eu minte, mucosule! Iți arăt eu ție, fecior de câine! Ași putea să te împușc pentru așa ceva...

Timotei Vasilievici mai aruncă o privire distrugătoare asupra nepotului său și părăsi tramvaiul.

Traducere de F. DIMA

Emil Coliu: Colecţia de vase greceşti din Muzeul Kalinderu

Monitorul Oficial, Bucureşti 1937

Lucrarea d-lui E. Coliu, distinsul colaborator al „Adevărului Literar şi Artistic", este primul dintr'o serie de volume care vor apărea la revista „Istros" sub îngrijirea domnului S. Lambrino, profesor universitar, maestrul şi conducătorul tinerilor arheologi români, printre care se clasează şi autorul.

In adevăr, afară de un articol al d-lui C. Murnu care vorbeşte de câteva exemplare de ceramică din Muzeul Naţional de Antichităţi şi care datează de aproape treizeci de ani, nu se găseşte de cât această lucrare de ceramică clasică a d-lui E. Coliu, elev al profesorului S. Lambrino, cu care a lucrat timp îndelungat la săpăturile din Histria. Cu experienţa căpătată acolo a profitat de pilda şi sfaturile d-nei Lambrino, care a căutat să pună în valoare seriile de vase descoperite în Histria, după metodele actuale din acest domeniu. Domnul E. Coliu vechiu membru al şcoalei române de la Roma, a făcut „dovada perspicacităţii şi a gustului său, studiind în paginile revistei Istros, sarcofagul dela Tomis şi un grup de reliefuri din aceiaşi provenienţă". Cu volumul de faţă tânărul archeolog „îmbogăţeşte această ramură de studii clasice în România". Aceste aprecieri din partea unui profesor de competinţa d-lui S. Lambrino, faţă de elevul şi colaboratorul său, pun în lumină nu numai personalitatea d-lui E. Coliu, ci şi up aspect necunoscut din viaţa şi munca noastră ştiinţifică. Numai cine a avut prilejul să viziteze săpăturile de la Histria îşi poate da seama de munca migăloasă la care a contribuit toate marile naţiuni, afară de Rusia Sovietică şi Germania, iar dintre cele mici Jugoslavia prin două fascicole: una asupra „Muzeului Naţional din Zagreb" şi alta asupra „Muzeului Prinţul Paul" din Belgrad, observă cu mirare că lucrarea d-lui E. Coliu nu se găseşte încorporată în această colecţie până în prezent.

Mirarea sa este cu atât mai justificată cu cât Jugoslavia prezintă, în ambele sale fascicole, faptul particular de a fi documentări de ordin preistoric, fără a da nici un loc elementului artistic ce are un rol atât de important în ceramica din epoca clasică. Faptul acesta a fost chiar discutat când s'a făcut programa uniunii „Corpus Vasorum".

Totuşi după ezitări şi discuţii, fascicolele fiind admise ca documente pentru studiul comparativ al moravurilor populare şi al legăturilor, prin date, de cercetări metodice, timp de ani de zile, care a făcut să iasă din pământul singurătăţilor dobrogene, un colţ al lumii antice, construit cu sagacitate şi măsură de domnul şi doamna S. Lambrino, dimpreună cu grupul lor de elevi şi colaboratori. Exemplu reconfortant de muncă serioasă şi persistentă în vârtejul de superficialitate şi paradă al vremilor în care trăim.

Revenind la lucrarea domnului E. Coliu „Colecţia de vaze greceşti din muzeul Kalinderu", lucrare prezintată atât de frumos şi ca formă exterioară, vom cita părerea unui specialist, Charles Velley, care semnează cronica archeologică din revista „Mercur de France", 1 Iulie 1938. Charles Velley, vorbeşte de colecţia „Corpus Vasorum antiquorum" publicată sub patronajul „Uniunei Academice Internaţionale", consistând din vre-o 80 de volume, cu privire la influenţele asupra direcţiunii migraţiunii şi dezvoltării popoarelor.

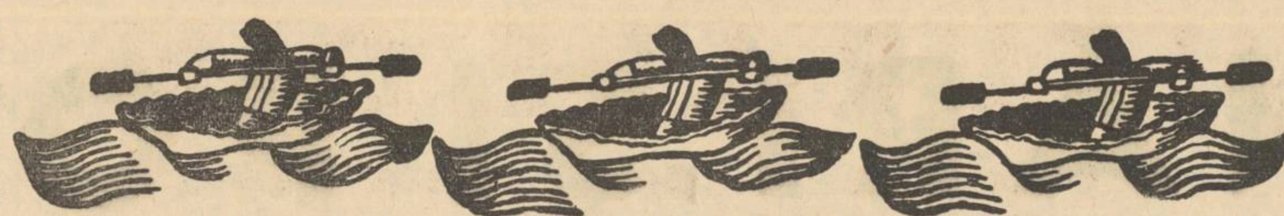
In acelaş timp tronicarul constată lipsa din programul publicaţiilor a lucrării d-lui E. Coliu, care zice C. Velley, este de un interes incontestabil.

E vorba în această lucrare de 67 vase, de stiluri diferite, adunate pe la 1912 de Ion Kalinderu, dimpreună cu alte colecţiuni în muzeul său particular, deschis abia după moartea sa. Intr'o introducere de frumoasă ţinută ştiinţifică şi literară D. E. Coliu, reconstitue personalitatea şi valoarea lui I. Kalinderu, colecţionar de carieră, om de gust pentru lucrurile de viaţă şi artă antică, dar un „savant" precum îl califică cronicarul din Mercur de France, servit mai mult de împrejurări de cât de darurile lui personale. In privinţa gustului, fratele său, doctorul Kalinderu, era superior, fiind şi un excelent cunoscător. In adevăr valoarea muzeului lui Ion Kalinderu a crescut mult, prin cumpărarea bogatei colecţii de tablouri a fratelui său. Calitatea sa de amator a fondatorului se vădeşte în amestecul lucrurilor de valori cu totul disparate din muzeu. „Dar", zice d. E. Coliu, acest amestec de piese bune cu piese mediocre îşi are interesul său". In felul acesta de a se prezenta, muzeul Kalinderu are o valoare documentară necontestată în oglindirea gustului şi vederilor artistice ale fondatorului şi deci, măcar în parte, a epocii în care a fost înfăptuit. El reprezintă „pregătirea şi gustul unui burghez român din 1900" şi rămâne un izvor de inspiraţie autentică pentru un viitor istoric, care va dori să redea aspectul societăţii româneşti din acea epocă.

Seria de ceramică antică din acest capharnaum este fără îndoială cea mai interesantă şi d. Coliu da, în lucrarea sa, nu numai o descriere minuţioasă, ci şi „un comentar explicativ", care zice cronicarul din Mercur de France, poate satisface pe cei mai exigenţi în materie.

In tot cazul colecţia „Istros" va atrage atenţia publicului cititor asupra unui domeniu, în care ca şi în filologie, mulţi se interesează şi va pune accentul pe faptul că nu orice colecţionar se poate număra printre cercetătorii antichităţii, contribuind astfel la crearea „simţului" archeologic şi a critici care va pune o stavilă entuziasmului amatorilor, de multe ori dăunător.

IZABELA SADOVEANU

Un poet moldovean

Intr'un recent număr din revista „Cuget clar", d. prof. N. Iorga scrie următoarele sub titlul de mai sus:

Cum există o poesie deosebită a Moldovei, care e până la sfârşit, oriunde s'ar duce ei, în sufletul oamenilor născuţi şi crescuţi acolo, tot aşa sânt, trebuie să fie poeţi moldoveni.

Moldoveni mai presus de marea solidaritate românească de care nimeni, şi pentru nimic, nu trebuie să se despartă.

Ei au o atitudine care nu samănă cu a scriitorilor din celelalte părţi ale României. Nu se lasă fermecaţi de coloare, nu se îmbată de strigăte, nu se închină modelor străine, ei, statornicii tradiţionalişti, şi nu aleargă deci după noutate prin bizarerii. E ceva adânc, fundamental sănătos într'înşii. Niciuna din formulele obraznicei şarlatanii de astăzi n'a plecat de la dânşii, oameni modeşti şi discreţi. Cei ce par altfel, hrăniţi de lecturi rău alese, fac silă propriului lor fond, ori au într'înşii porniri părinteşti sau ancestrale care vin din altă parte.

Aşa e cu poesia, de astăzi, a d-lui George Lesnea, aşa cum se presintă în volumul alb care, refusând titlurile de afişuri electrice, îşi zice, cum e obiceiul acolo, atât: *Poesii,* iar, odinioară, traducătorul bolnavului Rus Essenin, îşi alesese pentru alte volume titlurile, normale, pe cât de în adevăr poetice, de „Veac tânăr"are voie!—şi de „Cântec deplin", pentru un volum pe care, de altfel, Academia Română, afurisită, în numele „maestrului" Arghezi, de d. profesor Al. Rosetti, s'a grăbit să-l premieze.

Ce ne spune acum d. Lesnea? Ce spune atunci când e în adevăr el însuşi, căci comparaţiile cu „coarnele de berbeci", — rimă pentru „reci" —, cu „ieslele tăcerii" şi vântul care „mâncă frunze" acolo, fac parte din datoria de a îndeplini ritul actual: comparaţia imposibilă *) şi rima eroică.

E religiositate, din cea veche şi bună, cu atâta noutate de închipuire, în „amurgul" de la mânăstire:

Şi-o candelă se roagă pentru noi

O religiositate care se luptă cu arghezianul panteism din „Falanga". Mai departe, frumosul din „Infloresc la geamuri crengi de liliac" se luptă cu stelele degradate la rolul de „peri albi la tâmple". Şi, în această continuă luptă, ce larg şi senin începe, în „Port", vraja de poesie:

O navă cu pânze dispare în larg.
De-abia se mai vede un vârf de catarg,
Aşa, ca o mână de om ce se 'neacă.

*) Dar iată altele, aşa de noi şi juste:

Munţi păroşi păzesc pe piscuri
cetăţui de fum şi scamă,
Munţi ce soarele în hrube îl
ascund, să-l scoată iar,

Sau:

Monah înalt, încremenit în strană,
Se roagă plopul pentru soarta noastră,

Şi:

A intrat în schitul mic
Dimineaţa să se 'nchine.

E poate cel mai frumos pastel românesc şi una din bucăţile care vor rămânea în tesaurul nostru poetic. Nu e nicio sforţare, nicio schimă,

George Lesnea

nicio stridenţă de clovnărie sau de echilibristică modernă într'însa.

E apoi, în aceste mărturisiri sincere, şi obsinuita melancolie a acelor locuri, ca în larga bucată „Trecere", în ritmicul „Târziu, pustiu" şi şăgălnicia tânără care, în dualitatea eternă a sufletului omenesc, stă alături de dânsa:

Cu pălăria plină de nimic,
Se 'ntoarce vântul primăverii mele,

sau descopere serafimii cari în biserică „scot limba la babele smerite" şi-şi îngăduie „a face tumbe" în zilele lui Petrachi Lupu.

Şi este şi nesfârşita milă de orice vietate, în privelişteа câinilor meniţi la moarte din cuşca hingerului, încă o bucată de antologie.

Avântul de iubire, străin în vremea oamenilor fără sex, bărbaţi şi femei asemenea în port şi gest şi gust, apare, ca un păcat, în vedenia fluidă din „Cenuşăreasa".

Cu totul neaşteptată şi presintată măiestru e şi împletirea cu tot misticismul „Mioriţei" în delicatul poem „Pe lângă balade". E acolo o indicaţie nu pentru imitarea, ci pentru ce am putea numi „sublimarea" poesiei populare.

Şi, mai ales, acuma când versul nu e decât o ţândăleală lăbărţată, căzând amorf, face plăcere să mai vezi pe cineva căruia-i cântă poesia şi care e îndrăgostit de ritmuri.

N. IORGA

Ion Biberi: Etudes sur la litterature roumaine contemporaine (Ed. Corymbe)

A păstra o desăvârşită obiectivitate faţă de o mişcare literară în plină devenire, şi a alege, din mulţimea operelor şi scriitorilor români câtea figuri caracteristice, rezumatoare de şcoli şi curente, este ţinta ce şi-o propune d. **Ion Biberi** în **„Etudes sur la littérature roumaine contemporaine** (Ed. Corymbe). Pentru o prezentare de ansamblu a literaturii noastre d-sa nu a ales forma unei expuneri metodice, cu clasificări minuţioase şi o enumerare completă a tuturor scriitorilor actuali. O carte de sinteză nu este, în intenţia autorului, o simplă colecţie de nume şi de titluri de opere, după cum nu trebue să conţină date biografice. Scopul lucrării este, în primul rând familiarizarea cititorului cu ritmul specific al spiritualităţii româneşti, cu problemele centrale care frământă pe scriitorii noştri reprezentativi, cu felul cum au fost puse şi rezolvate aceste probleme, într'un cuvânt cu climatul intern al vieţii româneşti. Definirea curentelor principale care brăzdează în prezent viaţa noastră literară, şi, în interiorul acestor mari cadre, definirea câtorva fizionomii scriitoriceşti, este ţinta propusă de autor. In înşiruirea de portrete, care alcătuesc substanţa cărţii sale, autorul a pus cu deosebire accentul pe viaţa interioară a autorului respectiv, pe calitatea unică şi ireductibilă a sensibilităţii sale, sau pe noutatea viziunii pe care o aduce opera sa. Definirea scriitorilor în datele lor sufleteşti caracteristice, alcătueşte deci metoda de analiză a d-lui Ion Biberi.

Paralel însă acestei galerii de portrete se desprinde caracterizarea itinerarelor principale ale literaturii noastre actuale, expuse fără spirit de sistem sau cu tendinţa, mărturisită sau nu, de a promova cutare şcoală literară în dauna celorlalte. Ne aparţinând nici unei grupări literare, menţinându-se deci pe linia unei totale independenţe critice, d. Ion Biberi reuşeşte să definească în ansamblul ei fizionomia vieţii literare româneşti. **„Etudes sur la littérature roumaine contemporaine"**, alcătueşte deci un izvor de informaţii şi un îndreptar, ca şi un bilanţ general a unei întregi epoci. Subt acest unghiu de incidenţă a fost privită de alminteri în străinătate. „Les Nouvelles littéraires" (18-12.37) rezumă astfel substanţa cărţii, subliniind spiritul imparţial, în care a fost concepută lucrarea d-lui Ion Biberi:

„Lucrarea conţine 67 portrete ale României de astăzi; toate curentele sunt reprezentate în această carte, şi dacă lista nu epuizează bogăţia intelectuală a acestei ţări, ea este statornicită într'un mod foarte obiectiv".

BIBLIOGRAFIE

M. D. Ioanid: Meandre (versuri), Tiparul Colegiul Naţional Carol I, Craiova. Preţul 40 lei.

Werner Sombart: Weltanschaung Wiessenschaft unde Wirtschaft, 1938. Berlin-Charlottenburg 2.

Caleidoscop

Anul trecut, cu prilejul împlinirii a 100 de ani dela inaugurarea Arcului de Triumf din Paris, au avut loc diferite festivităţi şi o expoziţie. Anul acesta, s'a organizat o nouă expoziţie, privind o altă epocă din istoria măreţului monument francez. S'au strâns tablouri, gravuri, imagini populare, medalii, manuscrise şi piese de arhivă, cărţi în ediţii rare, care toate sunt mărturii ale marelor evenimente la care Arcul de Triumf a fost centrul sau martorul lor. Prezentarea este stabilită pe epizoduri.

Cel dintâi este aducerea în patrie a rămăşiţelor pământeşti ale lui Napoleon. In ziua de 15 Decembrie 1840 ,trupul împăratului a trecut pe sub poarta triumfală, pe care Napoleon n'a văzut-o terminată .Sarcofagul aurit, aşezat pe vestita „trăsură de aur" sau a celor 14 victorii, la care erau înhămaţi 16 cai, a poposit sub Arcul de Triumf unde s'a adus împăratului primul omagiu al Parisului.

Se înşirue apoi celelalte mărturii ale evenimentelor istorice legate de Arcul de Triumf: Republica din 1848, A treia republică, Funerariile lui Victor Hugo şi Războiul cel mare. Pe sub vestita boltă au trecut la 14 Iulie 1919 trupele franceze victorioase ,iar în ziua de 11 Noembrie 1920, acolo s'a adus primul omagiu în lume soldatului necunoscut.

Cu prilejul împlinirii a 100 de ani dela înfiinţarea Societăţii Scriitorilor Francezi au avut loc timp de 6 zile somptuoase recepţii şi mişcătoare manifestări de simpatie. Preşedintele Republicei, Academia şi Municipiul au primit cu deosebit fast în palatele lor pe scriitorii francezi. Această minunată săptămână a fost încheiată la Versailles, loc atât de potrivit pentru o asemenea festivitate, căci vestita reşedinţă regală a inspirat pe atâţia poeţi şi istorici.

In urma succesului obţinut cu filmul „Albă ca zăpada şi cei 7 pitici", Walt Disney, creatorul desenului însufleţit, s'a hotărît să traspue în film o nouă poveste a Fraţilor Grim: „Micul şi bravul ucigaş" a cărui vedetă va fi Mickey Mouse. Ori cine îşi aduce aminte de povestea aceasta a micului erou aşa de mândru că a ucis dintr'o singură lovitură 7 muşte, în urma cărui fapt şi-a brodat pe centura lui cuvintele: „Şapte dintr'o lovitură". Urmează minunate aventuri ,oricine întâlnindu-l credea că a ucis 7 oameni.

In zilele de 8, 9 şi 10 Iulie au avut loc marele festivităţi pentru inaugurarea catedralei din Reims, distrusă în parte în timpul războiului european. S'au reprezentat în piaţa Rarvis piesele „Jocul lui Adam şi al Evei" şi „Marele ceasuri ale Reims-ului", a fost apoi un concert de orgă, iar Duminică, 10 Iulie, s'a făcut marea slujbă a sfinţirii, la care au participat numeroşi cardinali, archiepiscopi şi episcopi, veniţi din mai multe părţi ale lumii.

La Paris este deschisă o expoziţie impresionantă: este reconstituită reprezentaţia memorabilă în istoria Comediei Franceze, când în ziua de 12 Iunie 1838 a debuta o fetiţă de 17 ani, care până în ajun vagabondase cu familia ei, cântând în stradă ori vânzând portocale. Debutanta aceasta tânără nu era alta decât Rachele, marea tragediană franceză de mai târziu, dela a cărei naştere s'au împlinit 100 de ani.

La preţul de 200.000 lei s'a vândut la o licitaţie din Paris o pălărie de a lui Napoleon Bonaparte. Nu este în bună stare, deoarece a căzut în apă în cursul unei plimbări făcută de împărat cu barca în împrejurimile insulei Elba. Napoleon a dăruit-o atunci valetului său, după cum dovedeşte un document autograf cusut în căptuşeala pălăriei. Faptul îi asigură autenticitatea indiscutabilă şi de aci preţul ridicat obţinut pentru ea.

In memoria lui Montesquieu se va inaugura un monument în oraşul său natal Gironde, aproape de castelul La Brède.

Charles Montesquieu, baron de Secondat, este autorul operelor: Scrisori persane, Grandoarea şi decadenţa Romanilor şi Spiritul legilor. Dintre toţi precursorii Revoluţiei franceze, Montesquieu a fost poate acel care a avut vederile cele mai largi şi cele mai bogate în rezultate practice. El a pus primul în lumină principiul separaţiei puterilor în stat.

Ziare şi Reviste

S'au primit următoarele ziare şi reviste:

Buletinul municipiului Timişoara, Anul IV, Nr. 12, Iulie 1938.

România medicală, revistă de practică medicală şi de informaţiuni ştiinţifice. Redacţia şi administraţia: Bucureşti, str. Olari 15.

Cercul nostru, organ de propagandă al Asac. A. R. P. A. Anul II, 1 Iulie 1938.

Völkerbund, revue de politique internationale, VII-e Année, Juin 1938, No. 17-18 Editeur: Wilhelm Schaer, Genève.

Resume mensuel des travaux de la Société des Nations, Vol. XVIII, No. 5, Mai 1938. Genève.

Mir, Sofia, Anul 44, Nr. 1507, 2 Iulie 1938.

Le cri de Paris, hebdomadaire illustré, 42 Année, No. 4253, Rue Lincoln, Paris.

L'Europe Centrale, revue de documentation politique, économique, littéraire et artistique. 13-e Année, Nr. 27, Jullet 1938. Prague.

Prager Presse, 3 Iulie 1938, Număr închinat celui de al X-lea congres al socolilor.

Le Messager d'Athènes, saixantième annese, Jeudi 30 Juin 1938.

Gazeta municipală, organ de informaţie şi critică edilitară, apare în fiecare Duminică, Anul VII, Nr. 329, Iulie 1938. Redacţia şi administraţia, Bucureşti, str. Olari, 15.

ATHENEUM, revista învăţământului liceelor militare, apare trimestrial. Numărul pe Aprilie-Iunie. Red. şi administ. Ministerul apărării naţionale, direcţia liceelor militare.

Notariatul public, revistă de drept, doctrină şi jurisprudenţă, organ general al notarilor publici din România, Anul II, Nr. 6. Redacţia şi administraţia: Cluj, Piaţa Unirii 26.

Profesorul Bonifaciu Florescu

„Trebue să fi fost dacă nu un dascăl eminent în ori ce caz unul eminamente drept, judecând după notele pe care şi le dădea". Fraza aceasta pe care o desprind din articolul domnului Barbu Lăzăreanu din No. trecut al „Adevĕrului Literar" mă face să iau condeiul în mână. Bonifaciu Florescu mi-a fost profesor de limba franceză la liceul Mihai Viteazul între clasa 3-a şi a 5-a, îmi pare, deci pe la 1894—1896.

Am citit multe despre Bonifaciu Florescu, dar nu-mi amintesc să fi citit ceva despre el ca profesor. Bănuesc că d. Lăzăreanu, care ştie atâtea din nenumărate domenii ale culturii — şi le cunoaşte cu o siguranţă ce nu dă greş — va fi ştiind multe despre literaţii cari au îmbrăţişat cariera învăţământului, ca şi despre dascălii cari s'au rătăcit din când în când în literatură. Cu privire „la *profesorul* Bonifaciu Florescu", d. Lăzăreanu nu se pronunţă, însă, cu hotărîre, pe temeiul unei documentări proprii şi precise, şi nici — în pomenita cercetare — nu face apel la aducerile-aminte ale altora: colegi sau elevi şi lui Bonifaciu. Din faptul — interesant, de sigur — că Bonifaciu Florescu a fost de o justeţe implacabilă cu sine însuşi, ajungând câtăeodată să se taxeze foarte slab meşteşugar al rimei şi al ritmului, d. Barbu Lăzăreanu *deduce* că mânuitorul unei atari cumpene, trebue să fi fost „dacă nu un dascăl eminent, în orice caz unul eminamente drept". N'a fost aşa! Judece şi cititorii.

Noi elevii ne dădeam seamă că avem un profesor care cunoaşte la perfecţie limba şi literatura franceză, mai bine poate decât oricare dintre contemporanii săi profesori de aceeaşi materie, dar ne dădeam în acelaş timp seamă că nu posedă darul pedagogic şi că dela el nu o să învăţăm prea multă franceză. Intâi pentrucă era foarte distrat. Se gândea totdeauna la altceva decât la cursul ce ne făcea şi mai ales la continuitatea dintre lecţii.

Intra în clasă, se aşeza pe catedră şi striga catalogul, altfel decât ceilalţi profesori. El nu citea decât numele de familie: Alexianu I., Antonescu H. etc. Cum în toate clasele există o serie de Ionescu, de Popescu şi de Dumitrescu, el striga la catalog pe primul Ionescu A, apoi striga numai C, D, I, etc. Tot aşa la Dumitrescu A, D, Gh., etc. Strigarea la catalog a unui elev numai cu iniţiala numelui său de botez provoca regulat râsete sgomotoase în clasă, la care profesorul reacţiona printr'o serie de 3-uri la conduită.

Scotea la tablă trei elevi. Punea o întrebare. Dacă răspunsul era bun, spunea: bine, treci la loc, nota zece. Când răspunsul era prost, spunea: unu, (nota unu), treci la loc. Aproape toţi băeţii aveau o mulţime de 10-uri şi 1-uri, căci fiecare era foarte des scos la tablă, iar media generală era aproape la toţi nota 6, sau 5.

Acordul participiului trecut era slăbiciunea lui. Nu ne punea spre ex. Dès qu'ils se sont nea spre ex. Dàs qu'ils se sont vus ils se sont plu. Se acordă ori nu se acordă? Dacă răspundeai: *vus* se acordă cu *ils,* plu nu se acordă, îţi punea nota zece şi erai scăpat. Cum răspundeai că *vu* nu se acordă sau că *plu* se acordă, 1, treci la loc, era gata.

Deasemenea verbele neregulate erau pasiunea lui. Propoziţiunile dictate de el pentru a fi analizate erau aproape totdeauna cu verbul la trecutul definit. Spre ex. Ils vinrent tour à tour regarder par la fenêtre.

Deşi directorul liceului mult regretatul Ion Otescu ajusta notele elevilor, profesorul Bonifaciu Florescu lăsa foarte mulţi corigenţi; toţi corigenţii erau şi la limba franceză din cauza numeroaselor nota unu, dar rar rămânea cineva repetent după examenul de corigenţă, din cauza limbei franceze. Nu aş putea spune dacă intervenea indulgenţa profesorului Florescu. Mai de grabă cred că profesorul şi directorul Ion Otescu era în cauză.

Profesorul Bonifaciu Florescu nu cunoştea pe nume aproape pe niciunul din elevii săi. De multe ori când întreba pe vreunul din ei cum îl cheamă şi acesta răspundea: D, profesorul se supăra domol: bine, bine, D, dar cum? Ionescu? Dumitrescu? Georgescu?

La unele răspunsuri nătânge ale unor elevi, Florescu se supăra grozav şi avea adevărate accese de nervi, bătând cu pumnii în masă, dar se calma repede.

Aproape totdeauna el pleca de la şcoală în trăsură. O anecdotă de toţi cunoscută circula. Intr'o zi profesorul Bonifaciu Florescu se suie într'o trăsură. — Unde mergem conaşule, îl întreabă birjarul? — A la maison, răspunde distrat profesorul, care eşea dela un curs de franceză. Birjarul începu o cursă lungă, pe care profesorul îngândurat nu o observă, şi îl depuse pe profesor tocmai la... cazarma Malmaison.

Noi toţi elevii săi numeroşi am păstrat în definitiv o foarte respectuoasă amintire despre profesorul Bonifaciu Florescu, nu numai pentrucă am cunoscut activitatea lui de pe alte terenuri ci şi pentru următoarea întâmplare. Intr'o zi vine în clasă cu un pachet mare de volume: La Poésie lyrique, scrisă cred de el, care conţinea o interesantă colecţie de modele de poezii lirice din literatura franceză începând cu primele versuri din literatura scrisă franceză până în secolul al XIX-lea. Fiecare exemplar costa doi lei, pe care fiecare îl achita instantaneu. Cei mai mulţi dintre elevi au spus însă că nu posedă această sumă. Tuturor acestora profesorul Bonifaciu Florescu le-a lăsat volumul fără a mai reveni vreodată asupra celor doi lei!

Bonifaciu Florescu a rămas în amintirea foştilor săi elevi drept un om aparte.

DR. LAZĂR MAYERSOHN

Citiţi în fiecare Miercuri excelenta revistă

„Realitatea Ilustrată"

Cea mai mare şi mai răspândită publicaţie de actualităţi ilustrate în culori.

INSEMNĂRI ȘI POLEMICI

Sculptură din secolul XIV-lea (Catedrala din Reims)

Reims

Nici Franța, nici restul lumii n'au putut trăi cu gândul că vestita catedrală a orașului Reims, ruinată în parte a doua zi după declararea marelui război, ar fi sortită peirii. Din toate părțile lumii au venit ajutoare care au asigurat reușita operei de refacere. Și astăzi, după ani grei de muncă și de strădanie artistică, orașul Reims este în sărbătoare, celebrând reînvierea unui edificiu respectat și admirat nu numai de poporul francez.

Reims, înfloritoare cetate gallo-romană, metropolă religioasă din timpurile merovingienilor, oraș al episcopilor proteguitori ai poporului în contra barbarilor, oraș al Renașterii artelor, oraș al regilor în care monarhia franceză a căpătat caracterul religios, model pentru tot restul creștinătății în Evul-Mediu, oraș unde Jana d'Arc, în ajunul calvarului ei a urcat culmile eroismului, Reims, oraș al atâtor evenimente hotărâtoare pentru istoria Franței, a fost întotdeauna o pildă de înțelepciune, de măsură și de grandoare spirituală.

Și ar fi destul numai faptul că Reims are acea minunată catedrală, cu trecut rând pe rând magnific și patetic, pentru ca să fie trecut în primul rând al cetăților celebre. Orașul Chartres își datorește toată gloria unei singure biserici. Dar Reims este orașul unui întreg trecut, unei întregi civilizații. Nu mai aparține Franței, ci lumii.

A apărut:

G. CĂLINESCU

VIAȚA LUI ION CREANGĂ

Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II",

Prețul Lei 90.—

Centenarul Muzeului din Versailles

Anul trecut Muzeul dela Versailles, al doilea mare muzeu al Franței după Luvru, pe care însă îl întrece dacă e vorba să ne mutăm de pe tărâmul valorii artistice pe cel al însemnătății istorice și documentare, a împlinit o sută de ani de existență. Intr'adevăr, vestita reședință regală a devenit locașul de cultură care e astăzi abea în 1837, după aproape cincizeci de ani dela căderea regalității și după ce străbătuse, în tot acest răstimp, un șir întreg de vitregii care sunt îndeobște prea puțin cunoscute ca să nu le pomenim aici.

După ce suferise oarecari stricăciuni chiar în primele luni ale revoluției, — mai ales cu prilejul vestitului „marș al femeilor" din Octomvrie 1789 când răsculații, în majoritate femei, izbutiră să pătrundă până în camera de culcare a reginei Maria Antoneta, — castelul regesc fu lăsat în părăsire odată cu desființarea monarhiei. Contrar celor ce s'ar crede, în ciuda vremurile tulburi și a exploziei de ură pe care o trezea în sufletul masselor amintirea regalității, reședința părăsită n'a avut de suferit timp de aproape doui ani nicio depredațiune. E drept că se instituiseră cele mai aspre pedepse pentru cei cari îndrăsneau să se atingă de bunurile Coroanei, luate de îndată pe seama națiunii: Cu prilejul cuceririi Tuileriilor, bunăoară, cucerire care urmă unei lupte înverșunate desfășurate chiar în încăperile palatului, orice luptător prins cu obiecte de furat asupra lui fu executat pe loc.

Scăpat deci numai cu pagube neînsemnate din anii cei mai grei ai Revoluției, palatul regal primi, printr'o crudă ironie a soartei, o grea lovitură din partea... oficialității,— e drept a unei oficialități revoluționare care în chip firesc, era mai îndreptățită să caute să distrugă, în urmele ei materiale, amintirea regalității decât s'o respecte și s'o cultive. Guvernul Convențiunii hotărî așa dar vinderea la mezat a întregului mobilier al castelului și în acest chip nenumăratele comori de artă strânsă timp de aproape două sute de ani sub patru din cei mai străluciți monarhi ai Franței fură risipite după hazardul unei vânzări publice.

Guvernul următor, al Directoratului (1795—1799), nu fu la rândul său nici el mai clement cu fosta reședință regească. Nu atât din pricina ostilității față de amintirea monarhiei, cât mai ales silit de greutățile financiare cărora avu să le facă față în permanență, Directoratul luă hotărîrea, și mai îndrăsneață decât cea a Convențiunii, de a împărți în loturi mici castelul și parcul și de a le vinde particularilor. Din fericire, după câtăva vreme planul acesta fu lăsat în părăsire din motive care nu se cunosc bine și Directoratul hotărî transformarea castelului într'un muzeu al Școalei franceze.

In timpul Consulatului și al Imperiului, Napoleon dispuse să se facă reședinței regale toate reparațiile de care aceasta începuse să aibă neapărată nevoe. O măsură asemănătoare fu luată și de Ludovic al XVIII-lea, care, însă, contrariu celor ce s'ar putea crede, nu făcu nimic altceva pentru a reda ilustrei reședințe regale vechea ei strălucire. In această privință regele era de aceeași părere cu miniștrii săi. socotind cheltuelile de întreținere ale castelului drept o risipă zadarnică de care ar fi voit bucuros să scape, dacă ar fi fost cu putință, budgetul statului.

In asemenea condiții Versailles-ul ar fi ajuns fără îndoială, mai curând sau mai târziu, o ruină, dacă în 1837 nu s'ar fi produs intervenția lui Ludovic-Filip I. Voind să pună la adăpost castelul de „ruină, distrugere sau de o destinație umilitoare", regele hotărî transformarea lui într'un mare muzeu de artă, — măsură înțeleaptă care dădea astfel reședinței regale o întrebuințare demnă de trecutul ei glorios. In ziua de 10 Iunie 1837, în prezența scriitorilor și a artiștilor celor mai de seamă ai vremii, suveranul inaugură muzeul pe care, după propria-i expresie, îl deschisese „tuturor gloriilor Franței".

După înființarea lui, Muzeul se bucură, sub cel de al doilea Imperiu ca și sub Republică, de sprijinul din ce în ce mai puternic al tuturor guvernelor și izbuti să-și sporească mereu patrimoniul ajungând astfel la bogăția și la însemnătatea lui de astăzi.

Expoziția organizată în aripa de Nord a castelului și destinată să comemoreze centenarul Muzeului schițează — în imagini — pe de o parte istoria castelului, pe de alta, aceea, mai nouă, a Muzeului înființat de Ludovic Filip. Concepută „în același spirit care a cârmuit și formarea Muzeului însuși", această expoziție oferă o admirabilă lecție de istorie, ilustrând cu documente autentice două secole (al XVI-lea și al XVII-lea) din trecutul Franței, și aruncând lumina puternică a adevărului istoric asupra domniilor a cinci monarhi, dintre care cel puțin trei (Henric al II-lea, Ludovic al XIII-lea și Ludovic al XIV-lea) se așează printre cei mai de seamă cârmuitori ai statului francez.

EMIL COLIU

In perspectiva Istoriei...

S'a inaugurat în Iulie 1912 un monument, lucrat de Alfons Saladin, pentru Jean Lorrain, la Fécamps, orașul său natal. Scriitor strălucitor, om foarte frumos, elegant și curagios, și-a câștigat simpatii și avantagii dela primii pași. In schimb a avut și dușmănii feroce, pentru că era franc, râdea de societatea care-l răsfăța și o trata, în operele sale, fără nici o indulgență. Adesea în acea epocă a duelgiilor a avut a face față morții și a făcut-o cu un zâmbet de dispreț în colțul gurii, sub „mustața pudrată cu pulbere de aur".

Scoborîtor din cadeții northmani, care se avântau în bărci din fiordurile norvegiene până în porturile bizantine și sicilene, pentru a căuta averea sau plăcerea, Paul Duval (adică Jean Lorrain) a moștenit de la acești strămoși aventuroși, gusturi pentru lucrurile stranii și fabuloase, făcându-l să povestească în scenele sale din provincie, nu întâmplări cotidiene și mediocre, ci revelații care strâng inima de groază și întâmplări grozave. Sub fațada înverzită de mucigaiul vremii a caselor de provincie, el evocă drame spăimântătoare, ascunse îndărătul ferestrelor închise și sub ocrotirea unor reputații onorabile. Influența lui Balzac și a lui Barbey d'Aurevilly.

Dovedi, însă, în toată activitatea sa, simț critic și puterea de a produce efect. Acestor calități datorează el succesul răsunător al cronicilor din „Eveniment", în care semnala, fără greș, adevăratele talente în pictură, sculptură și orfevrerie, chiar dela primele lor debuturi. Se pare că tot el a scris primul studiu cunoscut asupra lui Henri de Régnier.

Poemul său „Yanthis", povestirea Monsieur de Baugrelon", adaptarea lui „Prometheus", îi dădeau dreptul să se pronunțe cu autoritate în orice considerații literare și de critică. Perspicace, ironic, agresiv, batjocoritor, el a fost timp de 20 de ani „apostolul unui adevăr sever", față de ipocriți și de mediocri și un adevărat istoric al existenții cosmopolite din Paris, un pictor minunat al mahalalelor sale, sub pseudonimul Restif de la Bretonne.

După moarte, Barrés l-a caracterizat astfel: „Jean Lorrain se vorbea de rău pe sine însuși. Acum a tăcut, prietenii și cărțile sale rămân să vorbească de el. Și unii și altele îi vor face elogiul".

Totuși, ceeace a rămas după el nu dă măsura talentului său. Jurnalismul, acest „moloch" modern l-a atras și l-a consemnat, iar cronicile care i-au făcut reputația, i-au cauzat și pierderea. Ce a rămas din acest talent cu mii de focuri, din coloristul prestigios și splendidul său talent descriptiv „Jean Lorrain"? se va întreba cititorul de azi, „nu cunosc".

E drept că chiar opere din timpurile cele mai noui, cărți cu succes de librărie, care au avut răsunet mare la apariție, azi au dispărut cu totul din vitrine ca și din memoria cititorului. Nu vorbim de Anglia unde operele de succes sunt formidabile, ci de Franța care numără în prezent atâtea succese briliante, dar efemere, șterse din viață tocmai când succesul lor părea mai desăvârșit.

Revenind la Jean Lorrain trebue să constatăm că, despre versurile și teatrul său nimeni nu mai pomenește E păcat însă că: „Monsieur de Phocas" și „Monsieur Bougrelon" nu se mai citesc și nici schițele sale de călătorie: „Poussières de Paris". „Heures de Corse", dovezi de excepțional dar de colorist, descrieri în trăsături fulgurante, pe care, dacă vreun cititor de azi ar îndrăzni să le deschidă, nu le-ar lăsa ușor din mână, căci ele prind și devin interesante prin deliciul unui scris rămas încă tânăr și frumos.

Statuia lui Balzac

Se pare că toate grupele care au protestat odinioară împotriva operei lui Rodin, care reprezintă pe Balzac, țin să ispășească greșala lor. E vorba ca această imagine a unuia din cei mai mari scriitori contimporani francezi, de către unul din cei mai reprezentativi sculptori ai unei epoci, Rodin, să fie așezată într'o piață publică, cu ceremonie și discursuri. Pentru strângerea fondurilor, s'au făcut fel de fel de intervenții. Consiliul Municipal sprijină acțiunea. Discuția este încă asupra locului în care va fi așezat monumentul, căci piețele cele mai frumoase s'au ocupat cu busturile și monumentele oamenilor politici. Se știe că „La Société des Gens de Lettres" din secolul trecut a refuzat cu indignare opera lui Rodin și că mai sunt și azi oameni cultivați și de gust, care încă nu se împacă cu ideia de a expune statuia aceasta în stradă.

Intâi, pentrucă sunt prea multe statui la Paris și, dacă lucrurile vor merge ca în acești cincizeci de ani, vor fi mai multe statui decât oameni vii. Intre atâtea documente caraghioase și proaste incontestabil statuia lui Rodin va fi o capodoperă. Dar tocmai pentru aceasta ar trebui să fie în armonie cu cadrul în care va fi pus. Monumentul trebuie să fie conceput ca un tot arhitectural care să-l condiționeze rămânând un element ritmic al acestui tot. Așa a fost concepută arta statuară monumentală la cei vechi, care au creiat-o. Dar Blazac al lui Rodin este tipul sculpturii individualiste — Niciodată nu s'a gândit Rodin la rolul decorativ ce trebuia să joace statuia sa într'un monument.

El n'a urmărit decât să redea puterea de viață și creație a romancierului. E încă discuție dacă a reușit sau nu. Intre nenumăratele machete și schițe pe care le-a făcut pentru acest monument, sunt unele ce par a fi într'un spirit mult mai just.

Balzac este o operă de muzeu și ca atare nu se vede ce impresie va face într'un squar din marginea Parisului, în mijlocul unor case cu înfățișare aiuristică, sau în fața unei naturi poetice, pe o stâncă sau în plină pădure... odiseea acestei statui încă nu e terminată.

Capul regelui Lauthaire, secolul XII-lea (Catedrala din Reims)

Fragment de mormânt, secolul XII-lea (Catedrala din Reims)

Lirica poeților germani

După valorile adoptate de germani, Goethe este pe primul plan al liricii lor. După el însă nu vine imediat și nici măcar în apropiere Heine. Germanii preferă în locul lui Heine, pe Höderlin, Novalis și Mörike. Ei cuprind într'un grup denumit „die forcierten Talente" pe Heine alături de Lenau, Platen și Reichert, separându-i de Arno, Holz și Rainer Maria Rilke. Pe când străinii socot pe Heine ca pe cel mai reprezentativ poet german după Goethe, ca și Englezii față de reputația lui Byron în Europa pe care o socot exagerată în mintea celorlalte țări, Germanii socot exagerată pe acea a lui Heine, care zgârie oarecum senzibilitatea lor națională și face reacțiunea criticii mai accentuată de cât s'ar cuveni. Deosebirea e că Englezii dau motive bine întemeiate pentru justificarea părerii că Byron trebue considerat inferior lui Words-Worth și lui Keats, ba chiar lui Shelley și Coleridge. Critica germană însă nu justifică prin argumente această declasare a lui Hein printre valorile sale consacrate.

Lecturile unui mare scriitor

Un cercetător englez, William Rutland, căruia a doua nevastă a lui Thomas Hardy i-a îngăduit să cerceteze ani dearândul biblioteca acestui mare scriitor, a căutat să stabilească la ce lecturi s'a dedat el din copilărie și până la moarte.

In copilărie și în tinerețe Biblia și leturghia Bisericii Anglicane era lectura sa obișnuită. Apoi spiritul său a fost mult influențat de Shelley, și aceasta se vede din asemănarea între „The Dynasti" și „Prometheus" și dintre „Unbound" și „Hellas". După ce a părăsit școala Thomas Hardy a studiat stăruitor clasicii vechi, Greci și Latini. Din acest studiu au rămas influențe vădite de la opera sa „The Mayor of Casterbridge la „The Dunasts" Aeschyl și Sophocle au fost modelele sale din toate timpurile. De la ei și-a însușit tonalitatea aceia de nefericire a soartei și de fatalitate misterioasă a vieții. De la Euripide a luat mai puțin, pe Platon l'a cunoscut prin Sheley. Din literatura latină, favoritul său a fost Virgiliu. El a învățat să-l cunoască încă de când era un piciu, din traducerea lui Eneida de Dryden.

Pesimismul amar al lui Thomas Hardy se datorează influenții lui Schopenhauer. Doctorul Rolland dovedește cu documente că Hardy nu a citit pe Schopenhauer până în 1883 — 1884; până la acea epocă el nu a făcut decât să se informeze liniștit asupra evenimentelor din viața intelectuală: „primele principii" ale lui Herbert Spencer, „Origina speciilor" „Libertatea lui St. Mill" și „Esseul său asupra Religiei, în special partea a doua în care voința e privită ca un principiu prim. Dintre poeți a citit și a recitit mult pe Levinburne și în general până la 1800 spiritul lui Thomas Hardy a fost lipsit de orice furtună și a fost oarecum „vacant", gata să primească un conținut. De aci înainte el încearcă a-și căpăta un conținut citind pe Spinoza, Schleiermacher, Hartmann, a căror influență se resimte în opera romancierului din această epocă. Ceiace era însă evident în toată această perioadă, și a rămas pentru toată viața scriitorului, era excesiva sa senzibilitate pentru suferința umană în alții, nu în sine însuși.

Din cercetările lui William Rutland reiese asemene că Hardy a citit cu multă atenție pe Wilkie Collins și pe William Blake pentru a-și forma stilul. L'au influențat mult și evenimentele sociale, cazul lui Parnell, de pildă, și mai ales răzvrătirea lui Ibsen, precum și satiriștii englezi care l'au făcut să iea conștiință de sine și să se exprime în „Jude", să-și găsească izvoarele de inspirație pentru opera sa, „Dynasts".

In tot cazul este de mare interes pentru cunoașterea și înțelegerea unui scriitor și a operei sale, cercetarea conștiincioasă a lecturilor care au contribuit la formarea sa.

IMPRIMERIILE „ADEVĚRUL", S. A., BUCUREȘTI

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

ANUL XIX * SERIA II * No. 920 — Lei 5 Exemplarul în țară — Lei 10 Exemplarul în străinătate — Duminică 24 Iulie 1938

Adevĕrul literar și artistic

Director: M. SEVASTOS
Prețul abonamentelor:
Lei 200 pe an — Lei 100 pe 6 luni
Lei 50 pe 3 luni — în străinătate dublu
EDITURA SOC. ANON. „ZIARUL", BUCUREȘTI
Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov

REGINE INCORONATE

de MARIA, REGINA ROMÂNIEI

Cu mult mai departe decât fusese mai înainte, și ce adâncă depărtare! Cine o va putea găsi?

Vechi legende, povestiri din trecut, chipuri, multe chipuri și o muzică asemenea unor oftări pierdute, răsunet de pași trecând de-a lungul abia luminatelor săli; portaluri deschise deodată, în paraclisuri luminate de făclii, cântări depărtate, tămâie plutind în văzduh, zângănit de arme, tropot de cai cu grele potcoave... și peste toate acestea tremurătoarea lumină a soarelui... și-apoi noapte, umbră și tăcere...

Neclintită sta femeia cu mâinile încrucișate, de-ai fi crezut că doarme... Abia luminată era încăperea și semăna cu cămările țesute în străvechi tapete, pălite de vreme, cu nuanțe șterse, umbrite de pânze de păianjen și acoperite de praf în trecerea anilor.

Peste ferestre, fuseseră trase perdelele; greaua lor țesătură atârna în falduri până la podele, ca și când ar fi fost obosite de o nesfârșită veghe, zi cu zi și noapte după noapte, fără răgaz. Ca un deget ce pipăe cercetând o taină, — o rază de soare pe sub draperii se furișa în odaie, oaspe nepoftit și auriu, nelalocul lui în umbră și în întuneric... Dar femeia, care sta acolo, nu-și ridica ochii ca să-i vadă strălucirea; pleoapele ei erau închise... Ea ascultă... ascultă svonul clopotelor. Toate clopotele din Ardichavar sunau, clopotele de care vechiul castel era atât de mândru; clopotele dăruite de Regii, care trăiseră sub acoperișul lui; care trăiseră și care muriseră....

Clopote vesele și clopote solemne; fremăta văzduhul de strigătul lor; mărețe clopote care ridicau sufletul spre cer; clopote stinse al căror sunet părea o mohorîtă amenințare venită de departe; clopote sgomotoase sunând ca într'un extaz și aducând vestea unei mari bucurii; clopote ce râdeau, cântau și psălmuiau, strigându-și bucuria; clopote nebune de veselie care vesteau ceva mare și minunat ce avea să se întâmple. Câteva din notele lor erau pline de noui vestiri, dar vocile lor cerești păreau că menesc o fericire pământească; păreau că proclamă o slavă pământească ce nu era sortită să dăinuiască. Se ridicau în valuri de-asupra zărilor și pătrundeau în tihnita tăcere, unde femeia sta singură de-o parte. Nici o mișcare sufletească nu i-se ivia pe față. Doar degetele îi erau încleștate; iar de sub pleoapele închise, două lacrimi grele se furișau de-a lungul obrajilor. Insă clopotele erau fără milă; ele trebuiau să-și spună vestea; dar nu le păsa de simțirile ei, și nu vroiau să știe ce amintiri, ce dureri se deșteptau în inima ei...

De-odată — svonul se sfârși; tăcură clopotele ca și când tot sunetul ar fi căzut într'un noian de noapte, topindu-se deodată în trecut; sau poate, topindu-se undeva departe, într'un loc care nu ființase decât în mintea singuraticei femei.

Bătrână era femeia. Vremea își scrisese povestea pe chipul ei, îi îndârjise trăsăturile, îi brăzdase dungi adânci pe frunte și încrustase semnele durerii în jurul gurii.

Vestmântul alb se revărsa în jurul ei, în falduri ca neaua, asemenea unui râu de ghiață alunecând din singuratice înălțimi. Vălul, care-i înconjura fața, parcă fusese cules de pe plaiurile zăpezilor eterne. Un șir de neprețuite mărgăritare îi atârna la gât, având la capăt o cruce de cristal care îi lucea printre degete cu o tainică lumină.

Da, bătrână era femeia, căruntă ca pădurea în nopțile de iarnă, și totuși, fiecare cută a vestmântului ei păstra amintirea unei măreții, pe care nu o putea șterge timpul.

De o dată un alai de trâmbițe sfâșie tăcerea cu un sunet de biruință; se auzi un vălmășag de glasuri ca freamătul mulțimii vestind o mare bucurie. Mai tare, tot mai tare se ridicau vocile care ajungeau până în odaia unde sta ea tăcută.

Femeea căruntă ridică fruntea, pleoapele grele se deschiseră asupra unor ochi aprigi și nepătrunși ca apele care dorm peste abisuri necercetate. Era stranie privirea acelor ochi, era falnică, poruncitoare, pătrunzătoare, dar obosită ca și când ar fi dorit să nu mai vadă. Cu toate că erau pe deplin stăpâni asupra lucrurilor ce li-se înfățișau în fiece ceas, acei ochi păreau despărțiți de clipa de față, prin toate amintirile zilelor de odinioară.

Mulțimea era acum aproape de tot. Glasurile pătrundeau prin ferestre până sus, umflându-se într'un sgomot înfricoșător; notele trâmbițelor erau mai puternice și întreceau celelalte svonuri, ca un strigăt de biruință, pe care nimic nu-l putea potoli. Tropotul a o mie de picioare însoția glasurile, cu un vuet surd ce înainta mereu.

Femeia sta sus și aștepta ce va să fie... La capătul cel mai depărtat al cămării, pâlpâiau două lumânări în fața unei icoane sfinte, ascunse în întuneric.

Pe când sgomotul se întețea din ce în ce, o umbră se ridică din genunchi, în ungherul întunecat și rămase nemișcată, în picioare, în fața femeii investmântată în alb.

Nici o mirare nu se ivi pe chipul ei bătrân și măreț. Femeia din jeț nu tresări, căci știa că în acel colț cineva se ruga pentru liniștea sufletului ei.

Nu spuse nici un cuvânt, dar ochii ei se opriră ca o mângâere pe fața tânărului om.

Cu mâinile încrucișate pe piept, el se închină smerit în fața ei, încovoindu-și capul încadrat de plete, căci tânărul acela era călugăr.

....

O ușă se deschise, perdeaua se dădu la o parte, și de o dată întunecoasa încăpere se lumină din pricina femeii ce se ivise în prag, și sta privind la cealaltă femee, care — albă ca o stafie — rămăsese nemișcată în înaltul jeț.

Trecutul și prezentul se priveau față în față: zilele ce aveau să vie și zilele ce nu mai erau.

Ridicându-se, femeia ce stătuse în așteptare, înaintă spre tânăra arătare și, cu ochii stranii ce în tăcere văzuseră atâtea, țintui strălucitoarea viziune, ivită ca o închegare din zilele apuse, menită să-i îndurereze inima.

Regina bătrână sta în fața celei tinere și se uita lung la frumusețea ei, cum s'ar uita un visător, văzându-și visul întrupat. Îi cerceta chipul, juvaerele, vestmântul, mantia; ochii i se opriră asupra grelei coroane care apăsa fruntea tinerei femei, și cu privirea ațintită asupra sfântului simbol al regalității, Regina bătrână vorbi în sfârșit:

— „Fie ca cercul ce-ți înconjoară fruntea, Izvana, să-ți dea puterea, înțelepciunea și stăpânirea ce au fost odată ale mele; fie-ți ușoară greutatea lui, iar strălucirea lui să te învălue în toate zilele ce vor veni“

Și întinzând mâna spre aceea ce sta în prag, femeia căruntă se aplecă și sărută fruntea Reginei încoronate.

Izvana făcu un pas înainte și luând în mâna ei, mâna ce i-se întindea, își apăsă buzele pe lungile degete palide ce odihneau atât de reci între degetele ei. Era în gestul ei o sfială; o sfială amestecată cu un soi de cucernicie lăuntrică. Frumoasă în adevăr era tânăra Suverană, sfioasă și totuși falnică. In haina bogat înflorată și cu neprețuitele juvaere părea o sfântă în vestmânt de aur, coborâtă din vre-un iconostas. Haina îi era strânsă pe trup ca teaca unei spade, jucând în lumini schimbătoare de la galben la argintiu; colanul ce-i încingea mijlocul era săpat în minunate isvoade, potrivite, cu coroana, ce se odihnea ca un cerc vrăjit deasupra vălului ce-i ascundea părul.

Grele șiraguri de mărgăritare îi atârnau pe piept; alte șiruri porneau din coroană și se sfârșiau în picături mici, asemeni unor perle mărunte, care se legănau când își înclina capul; la fiecare mișcare, mantia îngreuiată de nestimate, foșnea dealungul podelelor.

Părea copleșită de belșugul podoabelor și totuși le purta ca și când nimeni decât dânsa n'ar fi putut duce cu grație o asemenea povară.

Privind în față pe bătrâna Regină, Regina cea tânără spuse cu blândețe:

— „Am venit să-mi iau binecuvântarea, Regină Grania; binecuvântarea aceleia care știe mult... Eu abia stau în pragul vieții, iar tu ai pășit prin multele ei cărări“.

— „Nu este decât o singură cărare pentru o Regină încoronată,— zise Grania solemn, — o singură cărare. Dee Domnul ca pietrele ei să nu-ți rănească picioarele, o! tu, începătoare a vieții; dee Domnul ca lungimea ei să nu te înspăimânte; și să nu cadă nici odată asupra strălucirii tale o umbră de teamă; facă cerul ca lacrămile ce vei vărsa să fie mai puține la număr decât mărgăritarele din jurul gâtului tău; iar când va veni ceasul, fie ca ochii tăi să se închidă asupra unor vedenii, care să te ducă deadreptul spre limanuri mai fericite!“

—„Eu nu mă tem,— zise tânăra Regină, — viața e plină de făgădueli, și apoi n'am oare inima lui Galcas pe care pot să mă reazim?“

— „Facă cerul să găsești reazim în alte lucruri, decât într'o inimă de bărbat, — zise aceea care știa. Inimile omenești sunt comori, pe care nu îndrăznim nici odată să le numim ale noastre“. Tânăra Regină ridică ochii spre Regina cea bătrână și o privi, ca și când n'ar fi înțeles.

— „Galcas a venit să mă ia din depărtata mea țară, ca să mă duc într'a lui; mi-am părăsit țărmurile însorite pentru stâncile lui cenușii și întunecoase, pentru pădurile lui de brazi; așa dar îmi închipui că mă iubește. Altfel, dece ar fi venit atât de departe?“

— „Dorința omului este ca vântul, care suflă în multe părți, — oftă Grania, — dar albaștri sunt ochii tăi și auriu ți-e părul, Izvana, și Galcas te iubește — să dea Dumnezeu ca patima lui să-ți fie ușoară și răbdarea ta lungă“.

Ochii tinerei Regine cercetară iarăși chipul Reginei bătrâne. In privirea aceasta se furișase o umbră de teamă. Insă Izvana avea încă pe buze urma sărutărilor lui Galcas și răsunetul cuvintelor lui îi rămăsese în inimă.

— „Și-apoi ești aici tu, o! mare și înțeleaptă Regină, ca să-mi ajuți, — zise ea. Ințelepciunea ta mă va călăuzi și lunga ta experiență îmi va arăta calea“.

— „E mai bine ca omul să tacă, decât să dea povețe ce nu vor fi urmate“.

— „De ce nu te-aș asculta, Regină Grania? Eu voi avea nevoie de ajutorul tău“.

—„Nu-mi spune Regină. Ești deopotrivă cu mine acum, când ți-e fruntea încoronată. Spune-mi bunică, așa cum îmi spune Galcas — căci mamă am fost pentru întreg poporul meu, și mamă a șapte copii care zac culcați sub glie. Dar acuma pornește pe calea ta, o! tu întruchiparea tinereții! Cei ce te-au sărbătorit îți doresc frumusețea; vor trece multe ceasuri până să te lase să te odihnești. Imbătătoare sunt strigătele mulțimii, când se înalță spre noi, slăvindu-ne. Ascultă-le ca pe o muzică, câtă vreme dăinuesc, căci nu în fiecare zi au glasurile mulțimii sunetul acesta. Dar unde este fiul fiului meu? Dece n'a venit să-și ia bine-cuvântarea? Oare ceasul de slăvire nu lasă inimii lui răgaz să-și amintească de aceea ce stă în singurătate?“

— „Are să vie și Galcas, bunică. Când am venit eu încoace el era în sala cea mare a serbărilor, printre cavaleri și curteni“.

— „Picioarele tinereții ar trebui să-și amintească de cărarea ce duce spre bătrâni, căci cei pe care anii i-au încovoiat și cărunțit, au fost odată inima lumii“.

— „Tu nu ești încovoiată, Regină Grania. Spatele tău e drept ca un copac care a înfruntat furtuna“.

— „Totuși povara anilor ce i-am purtat pare grea umerilor mei. Dar lasă-mă acum; îndreaptă-ți pașii spre datoriile și onorurile ce te chiamă. Lasă-mă, căci aș vrea să mă rog singură, în umbră“.

Și înclinând falnic zăpada capului ei, Regina de ieri sărută încă o dată fruntea soarelui ce răsărea.

....

Regina Grania rămase o clipă locului, privind lung draperia dinapoia căreia se ivise întruchiparea frumuseții Apoi întorcându-se spre tânărul monah ce nu se mișcase din ungherul umbrit, întrebă cu glasul ei straniu și adânc:

— „Ce zici tu, o! Giovani, despre primăvara vieții?“

— „Nu e primăvară, nici vară, nici toamnă pentru cine poartă rasa“, — fu răspunsul lui Giovani.

— „Atunci, Giovani, nu-ți rămâne decât iarna? Și capul tău tânăr e mai aproape de-al meu, cărunt, decât de acea minune de frumusețe?“

— „E mai bine să nu se uite cineva la soare, dacă ochii lui n'au destulă putere ca să-i rabde strălucirea“.

— „Te temi de soare, Giovani?“

— „Totdeauna m'am rugat în unghere întunecoase“, — răspunse tânărul cu glas stins.

— „In zilele mele grele, nu am altă alinare decât rugăciunile tale, Giovani“, — șopti femeia care sta în

(Continuare în pagina VI)

A MURIT REGINA MARIA

CITIND LA PATUL UNUI OȘTEAN RANIT

Regina Maria a fost și va rămânea pentru totdeauna „Regina noastră". Oamenii au iubit-o pentru că a venit printre noi, pentrucă a trăit și a fost așa cum a fost. Când se arăta zeci de mii de ochi o priveau, nu din curiozitate vulgară, ci pentru plăcerea fără preț de a privi o minune a lui Dumnezeu. Alături de soțul Ei, Ferdinand cel Loial, alături de regeștii Ei copii, sau singură în castelul dela Bran, ori pe terasele dela Cotroceni, oricine o întâlnea se bucura ca de un noroc, îi era recunoscător ca de un dar. Nu numai pentru frumusețea chipului Său dar și pentru fiecare gest, fiecare mișcare cu care trăia în chipul cel mai firesc și mai omenesc, avea o desăvârșită întruchipare a frumuseții. Un interes pasionat lega privirile și tot sufletul celor care O întâlneau de departe sau aveau norocul să O vadă de aproape. Era a noastră și ne bucuram cu toții că O avem, cum ne-am fi bucurat de o capod'operă ce ne aparținea și pe care ne era îngăduit s'O privim, măcar din când în când, pentru a ne împrospăta sufletul ca la un izvor de apă vie.

Imi amintesc de prima dată când am văzut-O. Era înainte de a fi mama Regelui nostru— într'o seară la teatru. Purta o rochie de catifea albastră și minunata parură de safire pe care a purtat'o apoi de multe ori în viață. Chipul său de atunci, încă atât de tânăr, s'a gravat în sufletul meu ca o medalie desăvârșită pe care-ai contemplat-o la muzeu și care-ți revine cu toate amănuntele când îți concentrezi puterile interioare.

Fiecare fază a vieții noastre naționale, fiecare epocă a vieții individuale, ne-a dat chipul și înfățișarea Reginei noastre, în care se concentra interesul pasionant al vieții, ca în jurul unei opere de expresia cea mai artistică și mai autentică a momentului. Regina noastră din timpul războiului, care apărea în spitale! Răniții i se mărturiseau cu simplicitate ca ființei celei mai de aproape, Regina răspundea discret și delicat, gestul cu care împărțea darul era mai prețios de cât însuși darul, pentru frumusețea cu care exprima omeneasca sa compătimire și durere că nu poate ușura pe cei ce sufereau. Multă vreme după plecarea din spital se răsfrângea încă pe chipurile suferinde lumina lăsată în urma Ei.

Continuare în pag. 5-a

PE BALCONUL LOCUINȚEI DIN BICAZ

CUTREMURUL

Sântem niște ființe șubrede. De aceea ne-am cutremurat de-un biet cutremur a cărui intensitate la București a fost aproximativ de gradul patru și care-a făcut să tropăe oleacă pe piedestalul biroului un Adonis cotonog din miez de pâine (ori poate chiar din ghips?).

E adevărat că, în bufet, oarecari păhară s'au ciocnit zângănind asemenea unor danturi false.

Și putem anunța de pe acum că, la unele ciaiuri filantropice, din iarna anului 1939, se va servi dinadins în câte-o ceașcă fără toartă: prilej ca să se vorbească de urmările „catastrofei" din seara de 13 Iulie 1938, dintre orele 22, minute 15, secunde 43 și orele 22 și 29.

● ● ●

Un cutremur care a înspăimântat, în adevăr, Bucureștii și țara, a fost acum o sută de ani și șapte luni.

Dintr'un raport alcătuit de Manolache Florescu șeful Agiii (adică prefectul poliției) — raport înaintat Cinstitului Departament al Pricinilor din Lăuntru) (ceeace însamnă: al Ministerului de Interne) — rezultă că:

In Capitala Țării-Românești, în urma cutremurului din noaptea de 11 Ianuar 1838, au fost 8 morți, 14 răniți și 36 de binale prăbușite. Cu deosebire a suferit Vopseaua-Roșie sau, cum spunem noi astăzi, Culoarea de roșu.

Aci **„s'au omorît două călfi ale lui Simeon Bogasierul, anume: Costache și Marin zdrobiți din** (=de) **zidul dărîmat din hanul Sfântului Gheorghe-Nou.** Așijderea, în mahalaua Scaunelor a murit nevasta unui argintar „zdrobită în cap, atât de dărîmarea unui coș, cât și de lemne". Raportul Agăi înșiră numele „scrintiților" și al câte unuia căzut „în patima epilepsiei" de pe urma oscilațiilor și a unor lovituri; și nu uită nici pe cei ușor răniți:

„Două ovreice din mahalaua Stelii căzând asupra lor o sobă s'au fost zdrobit puțin și se află în bună stare".

Dar din relatările unui cotidian din acea vreme: **România** — care apărea în editura lui Fr. Valbaum „librerul Curții" și redactată de F. Aaron și G. Hill — merită să fie desprins următorul pasaj în care e zugrăvită panica:

„Spaimă și primejdie mare era în teatru unde se reprezenta Angelo de trupa franțozească, și unde se afla față Măria Sa Prea Inălțatul nostru Domn, o mare parte din nobleță și mulțime mare de public. La cele dintâi semne de cutremur a încetat reprezentația; îmbulzeala tuturor care vrea să scape afară, spaima și țipetele damelor și groaza tuturor de obște, înfățișa o șenă (=scenă) **foarte spăimântătoare. Măria Sa Prea Inălțatul nostru Domn alerga în toate părțile teatrului ca să insufle curaj în inimile cele slabe și să aducă ajutor la persoanele ce avea trebuință".**

„Buletinul„ gazetă oficială" (n-rele din Ianuar 1838) arată cum s'a răspândit spaima:

O artistă — la primele săltări ale dușumelii — scoate un țipăt. Țipătul se repercutează în sala de spectacol. Incepe goana sălbatecă: „unul trece peste altul". Și atunci Domnitorul Alexandru Ghica: „aflându-se în lojă, n'a vrut să se coboare pe scara deosebită; s'a repezit a veni în sală chiar în mijlocul mulțimii îngrozite, vrând să se împărtășească din primejdia de obște".

Tot atunci se arată și ce e solidaritatea umană și națională. Cum sânt zeci de binale dărîmate, „afară din (=de) sobe, coșuri și tavanuri care s'au întâmplat la toate casele", încep să se scumpească foc: varul și cărămida. Au folosit la ceva „strașnicele porunci ca toate să rămâie în **prețul de mainainte**"?

BARBU LĂZĂREANU

TEFFI

Hermina Krause

In serile de vară ei erau scoși după cină la aer, într'o mică curte rotundă, sădită cu tufe și pomi slăbănogi.

Erau de toți vreo zece bătrâni și bătrâne în acest azil mânăstiresc al unui vechiu orășel german.

Un infirmier uriaș îi scotea pe cărucioarele lor și-i așeza în cerc. Călugărițe tăcute în haine lungi cu falduri multe și cu tichii cu aripi, îi înveleau în șaluri și pături, iar ei stăteau nemișcați și tăcuți, parcă erau în sala de așteptare a Domnului.

Și iată că odată au fost uitați acolo. Pleca infirmierul uriaș și-și preda postul altuia, tot așa de sdravăn și, afară de asta, unul din bătrâni care-și aștepta rândul pentru a fi primit la Domnul, trebuia spălat și dus în biserică, astfel că călugărițele cu aripi erau ocupate.

Bătrânii și bătrânele stăteau nemișcați. O lună enormă și rotundă se ridică de după zid, se agăță în mers de un pom negru, se opri și scăldă figurile negre și încovoiate într'o lumină albastră fosforică.

In nișă se reliefă figura Madonei, se aprinse cu o lumină rece coroana ei de aur și înghețară florile dela picioare.

Bătrânii și bătrânele, la fel de bărboși, cu nasurile uscate, semănau unul cu altul și era greu de deosebit care-i bărbat și care-i femeie. La femei capetele erau legate cu basmale negre, tichiile negre ale bărbaților semănau cu basmale.

Stăteau nemișcați și nu se mirau, că nu sunt luați înăuntru.

Una din bătrâne, fără a ridica capul, simți lumina lunei și, întinzând o mână, mișcă degetele, ca și când ar fi vrut să pipăie o țesătură lipicioasă.

— Clar de lună!

Vocea îi era surdă și neclară, de parcă ar fi fost mecanică.

Atunci vecina ei începu să murmure:

— Mâne voiu fi dusă la Berlin. Am stat aici bolnavă două luni. In spitalul lor... Las', las' să mă ducă, eu încă am să mă îndrept. N'o mai țin bine minte, dar o voiu găsi și-i voiu povesti totul. Hi-hi-hi! Ce comic!

Ea întinse o mână chircită, cafenie în lumina lunei și atinse genunchiul vecinei.

— Dumneata auzi?

— Hermina Krause — răspunse aceea fără a ridica capul. Basmaua ei neagră era lăsată deasupra cefei și nasul ascuțit se îndoia deasupra gurii prăbușite.

— Da, da — tresări aceea care râdea. — Da! Hermina Krause! Aha, dumneata cunoști istoria! Ei, iată, pe ea, o găsesc eu. Eu am stat patruzeci de ani în America, dar ea trebuie să fie aici. Unde putea să plece așa infirmă cum a rămas? Patruzeci de ani m'am gândit la ea, iar când m'am îmbolnăvit, am plecat imediat în patrie. Eu o voiu găsi. Nu face nimic că mi s'au luat picioarele. La Berlin o să mă vindec. O voiu găsi... Mie nu mi-e frică — la judecată am fost achitată, eu am avut un copil dela Krause. El a luat-o pentru bani pe Hermina, ei, iată, eu am răsplătit-o. Eu i-am spus: „El e bărbatul tău, dar degeaba te bucuri. Tu n'ai să-l mai vezi niciodată". Iar ea: „Cum n'am să-l mai văd?". — „Uite așa și-i repezii în obraz sticla întreagă. Nimerii bine. Și acum ascultă. Tribunalul m'a achitat... Eu am plecat în America. Iar Krause, Michel Krause a venit după mine. M'a găsit acolo. Dumneata mă auzi?"

Ea atinse din nou pe tăcuta sa vecină și aceea repetă, fără a ridica capul.

— Hermina Krause.

— Hi-hi-hi! M'a găsit și mi-a spus că el s'a însurat pentru bani, banii Herminei. Și a venit din nou la mine. Iar eu nu mai iubeam pe nimeni. Nici fata nu mi-o mai iubeam. L-am primit din cauza Herminei. Am trăit cu el trei ani. Nădăjduiam s'o întâlnesc și să-i povestesc cum s'a întors el la mine. Hi-hi-hi! Patruzeci de ani au trecut deatunci. Mi-a fost greu să mă întorc acasă. Acum să mă întremez puțin și o găsesc eu, și o să-i povestesc totul... O-o-f! Inima... o-o-f!...

Ea tăcu și înlemni cu bărbia ascuțită scoasă înainte.

Luna între timp ocoli pomul și-i aduse umbra pe bătrâna neagră și încovoiată, care asculta povestea. Ea rămânea în aceeaș poziție încordată, cașicând continua să asculte.

Nimeni nu se mișcă.

Veni o călugăriță cu aripi însoțită de noul infirmier.

— Acesta trebuie dus la fereastră. Acolo pe o tăbliță își are scris numele.

— Rudolf Kaiser — spuse bătrânul cu o voce subțire.

— Pe asta tocmai la ușă. Mâne au s'o ia deaici — spuse călugărița despre bătrâna, care povestea. Cum vă numiți?

— Emilia Bock.

Ea fu dusă la ușa de intrare.

— Acum, pe asta, surdă.

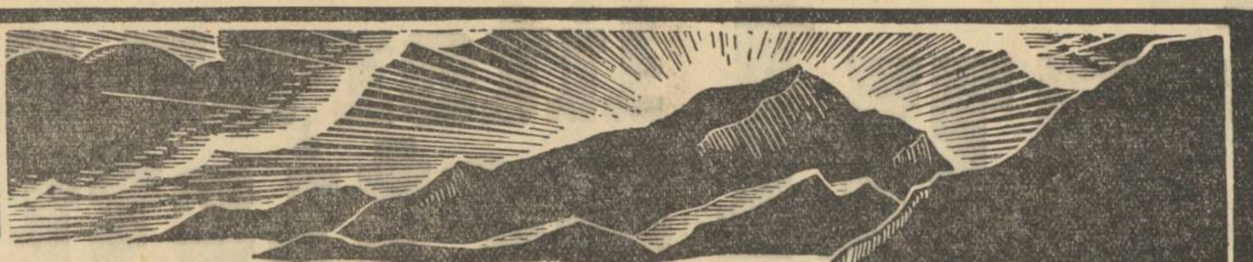
Ea atinse pe bătrâna încovoiată și aceea spuse cu o voce surdă:

— Hermina Krause.

— Da. Hermina Krause. Dacă o atingi, ea își spune numele. Incet — e oarbă.

din l. rusă de M-SKI

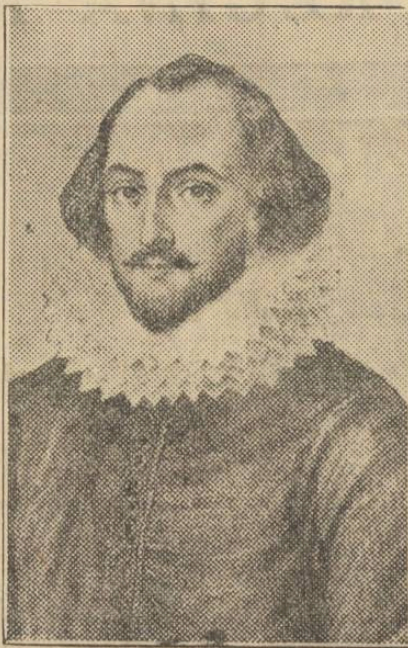

Viața teatrală

PROBLEME SHAKESPEARIENE

I

Personalitatea lui Shakespeare

S'au scris despre viața și opera lui Shakespeare, zeci de mii de volume. Numai bibliografia acestor lucrări — care se ține la zi de către doi savanți americani al căror nume ne scapă — este condensată în vre-o douăsprezece volume. Se poate ușor închipui deci, cât material are de căutat — și mai cu seamă de triat — un cercetător al problemelor shakespeariene.

Opera marelui Stratfordian a dat naștere la cele mai multiple și diverse comentarii. Tratate de metafizică, de medicină („Shakespeare și nebunia", este titlul unei teze de doctorat de la facultatea de medicină din Paris), de biologie, de poetică, de istorie și câte altele, au fost date la iveală din cercetarea cu lupa a vastei opere shakespeariene, atât de vastă — nu ca întindere desigur dar ca sugestii — încât oricine, poate, cu eforturi mai mari sau mai mici, după împrejurări, să dovedească că orice i-ar trece prin cap.

Era logic, ca, la un moment dat să se pună problema existenței unui singur Shakespeare, adică imposibilitatea pentru un om, de a cuprinde singur într'o operă atât de complexă, toate elementele disparate care se găsesc în cele circa o mie de pagini tipărite ce ne-au rămas de la el. „Sarcină supraomenească", au zis câțiva, deschizând una din cele mai controversate probleme ale timpurilor, în legătură cu Shakespeare. Una din cele mai controversate, dar desigur și una din cele mai josnice mai departe de artă și mai apropiată de natura inferioară a omului animal.

Senzaționalul este una din formele curente ale cotidianului actual. Goana după știri neverosimile, după descoperiri ingenioase, este un fenomen ce se întâlnește pretutindeni: de la bârfelile din mahala trecând prin presa reportericească de senzație, și până la artă. Pentrucă, întâmplarea desigur caracteristică vremurilor ce le trăim, arta s'a lăsat și ea invadată de pseudo-savanții, cari mișună în toate colțurile, și care sub scutul științei și al cunoașterei, au căutat senzaționalul, reportajul, întâmplarea neverosimilă.

Ce era mai senzațional, mai inedit, mai revelator decât să susții în cadrul problemelor shakespeariene, că Shakespeare nu a fost Shakespeare.

Omul mai păstrează în el, indiferent în orice sfere s'ar urca, pe orice tărâmuri spirituale s'ar ridica, vulgaritatea și simplicitatea animalului. In fața monumentului de artă pe care l-a lăsat universului, William Shakespeare în cele 38 de piese, câteva zeci de sonete și vre-o șase poeme, s'au găsit unii, cari, insensibili față de operă, au lăsat-o de o parte, spre a căuta să descopere elemente care să încânte pe cei adunați la periferia artei.

„Ceeace e mai interesant decât Don Quichotte, e Cervantes; ceeace e mai frumos decât capodopera, este autorul ei", scrie în „Le temps" din 26 Februarie 1935, Emile Henriot, care este totuși o personalitate în lumea culturală franceză.

„Cine nu a simțit", își începe Mathiass Morhardt o lucrare de care vom pomeni des în cronica de față și intitulată „A la recherche de Shakespeare", „citind opera shakespeariană, o neliniște imprecisă, care ține de antagonismul ce se ridică în mod constant între umila personalitate a autorului și aristocrația textului...". „Orice am face", continuă Matchias Morhadt, „e ceva în noi care potestează continuu, în contra atribuirii operei shakespeariene unui om care..." (urmează o serie de epitete vulgare la adresa unui „oarecare William Shakespeare din Stratford-on-Avon, avar, cămătar, fire josnică, etc.)

Din capul locului trebue „să protestăm", (ca să întrebuințăm aceleași cuvinte ca Mathias Morhardt), în ceace ne privește. Marea neliniște de care pomenește autorul, am simțit-o într'adevăr, citind opera shakespeariană, dar ea isvora din imensitatea materialului artistic ce ni-l oferea, din culmile de frumusețe și de adevăr, pe care o minte omenească le-a putut atinge, și nicidecum de faptul, că autorul lor, s'ar numi sau nu Shakespeare, că acel autor ar fi unul și nu celălalt, sau ar fi mai mulți împreună. Creatorul operei shakespeariene, a trecut cu mult de nivelul omului, pentru a ne strădui să-i căutăm o personalitate care nu ne interesează, care nu poate să ne intereseze, atâta timp cât e vorba de om și nu de operă.

Shakespeare, sau anonimul care se ascunde sub numele de Shakespeare, trăește și azi prin ceeace a creat nu prin ceeace și cine a fost. Orice tentativă de a scutura cenușa care s'a cernut în decursul timpurilor pe mormântul creatorului, înseamnă o totală lipsă de comprehensiune, o vădită indiferență față de ceeace reprezintă acel om pentru noi, adică față de opera lui.

Ce fel de om poate fi acela, care citind „Hamlet" sau „Lear", sau „Othello", sau orice capodoperă shakespeariană, poate să facă abstracție de frumusețile artistice pe care le întâlnește la fiecare vers, și să se preocupe, de personalitatea aceluia care le-a scris. E un lucru atât de vulgar, atât de departe de orice idee de artă, încât cu drept cuvânt putem categorisi acei oameni, de pseudo-savanți, de adevărați reporteri, în căutarea senzaționalului, care până eri făceau cronica faptelor diverse în cine știe ce cotidian obscur, comentând cu înflăcărare femeia care a născut un copil cu cap de vițel, și care s'au trezit deodată, prin cine știe ce împrejurări, în domeniul artei cele mai pure, unde-și continuă meseria pe care au învățat-o.

E de remarcat că majoritatea celor ce se preocupă de adevărata personalitate a lui Shakespeare sunt străini de rasa, și deci de mentalitatea conaționalilor lui. Câțiva americani ,al căror nume ne scapă și trei francezi, Abel Lefranc, Jacques Boulenger și Mathias Morhardt.

Englezii, cari au o atitudine mai demnă față de această comoară ce le aparține, au căutat să stabilească autenticitatea operei, în sensul că s'au străduit să găsească, din noianul de versiuni al tuturor operilor shakespeariene, cea adevărată.

Abia în 1888, deci după trei sute de ani, Greenstredt, este primul care în mod timid, încearcă să creeze o problemă a personalității lui Shakespeare.

S'au găsit însă, americani, francezi, nemți, care s'au agățat de acele presupuneri, ridicându-le la rangul de problemă shakespeariană. Și s'au găsit firește mulți care, lăsând de o parte opera, s'au interesat de această problemă, care chiar de există nu are ce căuta pe tărâmurile artei adevărate.

In ce constă această problemă, și care sunt toate teoriile ce s'au grefat pe această problemă, o vom discuta în numărul viitor.

GH. NENIȘIOR

Despre singurătate

A trăi singur e starea cea mai puțin nenorocită a vieții.

Orice om care are de suferit din cauza oamenilor, caută singurătatea.

Singurătatea readuce pe om în parte la fericirea naturală și-l îndepărtează de nenorocirea socială.

Numai singurătatea restatornicește armonia dintre corp și suflet.

De când oamenii nu mai sunt în drumul meu și nici eu în al lor, nu-i mai urăsc; îi plâng.

BERNARDIN DE SAINT-PIERRE

In tine însuți te poți retrage oricând. Și nu e retragere mai liniștită și nici mai puțin turburată pentru om decât aceea pe care o găsește în sufletul lui.

MARC-AURELIU

Oridecâteori intrăm în contact cu semenii noștri, aducem acasă urâtul, nemulțumirea, invidia, disprețul, zăpăceala, batjocura, în scurt, impresiile cele mai neplăcute și mai supărătoare.

De fapt mai fiecare contact al unui om cu altul, este o fățărnicie și o minciună.

MAX NORDAU

De multe ori e bine să te retragi în tine, societatea celor ce nu ne seamănă, ne tulbură liniștea dobândită, ne înviază patimile, ne deschide din nou rănile sufletești, dacă se mai găsesc unele părți slabe și netămăduite.

Să căutăm pe rând lumea și singurătatea. Singurătatea are să ne facă să dorim oamenii și oamenii să ne întoarcem la noi. Leacul singurătății are să fie lumea și dimpotrivă, scârba de lume ni se va îndulci prin retragere, lumea va alunga urâtul singurătății.

SENECA

Te plângi de singurătate. Ce vrei să înțelegi prin asta, a fi singur? A nu fi în societatea oamenilor sau să fi lipsit de orice ajutor? Dacă ești singur, gândește-te că și Dumnezeu e singur; e mulțumit de el și găsește totul în el. Caută să-i sameni. Vorbește cu tine, ai atâtea lucruri să-ți spui. Ce ai nevoe de alții?

Ce fac copiii când sunt singuri? Se distrează și se joacă cu pietricele și nisip, din care fac mici castele pe care apoi le dărâmă. Ceeace fac ei din năzbâtie și din copilărie, nu o poți face din înțelepciune și din rațiune? Unde vrei găsești pietricele și nisip. Dealtminteri avem atât de mult de clădit în noi, atâtea de distrus! Să nu ne plângem că suntem singuri.

EPICTET

ALEXANDRU PETOFI

ACEIAȘI MESERIE

Voiai mereu, iubite tată,
Ca să-ți urmez în meserie,
Dar nu te-am ascultat vr'odată:
Eu scriu cu plumbul pe hârtie!

La boi, măciuca ta dă moarte,
Pe om, l'omor eu cu-o hârtie;
Sub nume osebite foarte,
Avem aceiași meserie!

Mormântul meu

Dacă mor, nu-mi ridicați
Piatră cu cuvinte, —
Cruce simplă mi-așezați
Semn odihnei sfinte.

Chinul de s'ar cimenta...
Chinurile-mi oare
Piramidă n'ar forma,
Până' la cer de mare?...

1844 Duna Vecse.

Trad. MIHAIL PRICOPIE

BALET

I

IN SALĂ

In sală becurile electrice au început să se stingă și lumina e din ce în ce mai roșie, radiată de imensa cortină de catifea, pe care reflectoarele inundă în raze colorate.

Dirijorul orchestrei ridică mâna stângă, în care sclipește bastonul de lemn, sufletul concertului.

Murmurul spectatorilor slăbește, iar apoi dispare, pierzându-se, parcă, prin ușile cu tăblița mică roșie: ieșire de incendiu.

Două-trei clipe de tăcere completă, apoi violoncelul începe să plângă primele doruri. In curând toba își manifestă și ea părerea, apoi rând pe rând instrumentele năvălesc în armonie.

Melodia e cizelată și compusă mai mult din sunete ascuțite ca picăturile de ploaie sau broboanele de rouă

Imi arunc o clipă privirea pe programul pe care vecinul l-a uitat deschis, pierdut în reverie muzicală.

Partea I-a.

„Les noces d'Aurore" de Tchaikowsky".

Un fâșâit mă face să ridic capul. Cortina se dă încet-încet laoparte... reflectoarele luminează mai puternic. Trupuri se mlădiază, costume se îmbină în culori feerice.

Ai impresia că nu mai auzi, nici că vezi, ți se pare că simți cu sufletul ca într'un vis din care nu ai vrea să te mai deștepți.

E curioasă mentalitatea spectatorului. I se pare că ceeace se petrece pe scenă, se petrece numai pentru el, azi pentru prima oară. Și dacă

întoarce privirea, se miră că mai sunt alții alături de dânsul.

Intr'adevăr însă, că de data aceasta, spectacolul era atât de perfect încât ți se pare că vezi o lume fantastică, jucând în sunete de psalmi divini, o lume ireală și imaterială.

O clipă de întuneric te face să crezi că ai avut doar o halucinație...

Ba nu!

Reflectoarele se aprind din nou. S'a schimbat doar tabloul... din nou muzică, ritm și grație. Și atunci când cortina cade definitiv, sala întreagă izbucnește în ropot de aplauze.

Dansatorii și dansatoarele principale apar din faldurile stofei roșii și se înclină, puțin obosiți poate, dar mulțumiți.

Apoi strigătele unor fete care oferă răcoritoare publicului, ne readuc la realitate.

Lămpile se aprind și spectatorii din sală încep să se scurgă spre foyer, așteptând acolo clopoțelul care va anunța partea a doua. Și parcă toți ar fi uitat de griji și se întrec în admirația pe care o exprimă celor cu cari sunt împreună.

Mie, însă, care sunt singur, nu-mi rămâne decât să mă plimb cu mâinile la spate, numărând candelabrele în imensele oglinzi și fumând o țigară.

Partea a doua reprezintă diferite scene de balet, mai scurte, care prin variația și perfecțiunea lor, fac să treacă timpul pe nesimțite. Și atunci când cortina cade din nou terminând spectacolul, aplauzele publicului încântat par o rugăminte admirativă.

Cortina se mai ridică de câteva ori, dar apoi odată cu stingerea luminilor dela rampă, se imobilizează în cute grele ca de bronz.

Muzicanții, modești, se retrag, cu toate că aplauzele sunt destinate și lor.

Și unul după altul spectatorii ies din sală, se duc la garderobă, iar apoi pe stradă se urcă în automobil, tramvai sau autobuz sau poate chiar pornesc pe jos după vârsta sau posibilitățile fiecăruia.

Și întorcându-mă acasă, calc parcă mai ușor ca și cum mi-ar fi rușine să merg, ca și cum ași vrea să dansez.

Iar în urma mea, reclama imensă de Neon: Colonel de Basil's „Russisches Balett" se pierde în dosul colțului...

II

IN CULISE

A doua zi, un prieten mă întreabă dacă vreau să asist la o repetiție a vestitului balet. Accept cu bucurie...

Intrăm printr'o ușă dosnică... ne strecurăm printre decoruri și frânghii... Servitorul care ne întovărășește, bate într'un geam...

Un domn cărunt apare:

„Imi dați voie, ne spune el într'o perfectă franceză, mă numesc Colonel de Basil!

„Domnule Colonel, îi răspund în aceiaș limbă, să nu mi-o luați în nume de rău sau să nu credeți că ași vrea să fiu indiscret, totuși calitatea mea de ziarist mă face să nu înfrânez curiozitatea... Toată lumea știe că numele d-voastră este doar un pseudonim... Nu ați vrea oare să ni-l desvăluiți pe cel adevărat... Numai dacă se poate...

Colonelul m'a privit mirat și zâmbitor:

„Ai dreptate domnule. Totuși te asigur că numele meu nu este un pseudonim, decât în parte. Am fost colonel pe vremea Rusiei țariste și numele meu de botez este într'adevăr Vassili... Cât în ceeace privește numele meu de familie, la ce bun să-l mai adaog?!... Toți ai mei au fost măcelăriți în cursul revoluției... Era un nume pe care-l cunoștea și țarul... Acum nu e decât numele unui biet emigrant, cu pașaport Nansen".

Am înțeles că întrebarea mea răscolise amintiri dureroase în sufletul colonelului, de aceia timp de câteva clipe, tăcui.

Printr'o ușă laterală, pătrunsesem pe scenă.

Ce diferență între eri și azi!

Scena nu era luminată decât cu câteva becuri... Decorurile se odihneau în dezordine.

Intr'un colț un pian bătea o cadență monotonă dansatoarelor care evoluau în costume de baie felurit colorate.

„Iată o repetiție, dragul meu, mi se adresă Colonelul. Mi-e teamă să nu fii desamăgit!".

Eram într'adevăr oarecum desamăgit și nu-mi puteam explica prea bine cum din aceste mișcări monotone și amestecate, putea să reiasă, cu timpul și exercițiul, atâta grație și perfecțiune. Totuși mă simții obligat să protestez. Colonelul zâmbea ca și cum ar fi înțeles ce gândeam.

„Grigorief, strigă dânsul deodată către un tânăr rezemat de un decor, cu o lulea stinsă între degete...

Tânărul se apropie.

„E regisorul meu, îmi explică colonelul. Vreau să ți-l prezint".

Grigorief fusese pe vremuri prin România și-și amintea cu bucurie de o vară pe care o petrecuse pe litoral, la Teckirghiol și de două săptămâni prin restaurantele din București.

„De ce nu veniți și pe la noi", întrebai pe Colonel.

„O, nu e atât de ușor pe cum crezi d-ta. Mai întâi avem contracte încheiate pe doi ani înainte, și în al doilea rând o călătorie în România nu ar putea să ne aducă vreun câștig. Știi d-ta că întreținerea baletului costă cam 5.000 mărci (200.000 lei) zilnic?".

„Intr'adevăr, aveți dreptate..."

„Da, continuă Colonelul, și mie îmi pare rău... cu toate că am colindat cu baletul meu și prin America, și prin Africa și prin Australia, totuși în țările europene nu-mi pot permite să trec decât prin cele principale. De altfel sediul meu este la Paris. La Londra mergem foarte des. Englezul pare că ne înțelege mai bine decât oricare altul... Totuși văd că și aici în Germania, publicul este destul de educat... spun educat, căci pentru a înțelege un balet, trebue să ai oarecare cultură teatrală... Baletul poate fi pentru unii o adevărată pasiune, o adevărată obsesie... Uite vezi femeea aceia (colonelul îmi arăta o femee mai vârstnică, care întorcea paginile de note ale pianistului). E o fost dansatoare... Intr'o zi un accident nenorocit a făcut-o să-și rupă piciorul. De atunci nu mai poate să danseze... Și cu toate că ar fi putut găsi o slujbă de zeci de ori mai bună, preferă să ne urmeze în călătoriile noastre. S'o vezi în fiecare seară, cum dintr'un colț al sălii, urmărește, cu aceiaș atențiune și pasiune, toate evoluțiile de pe scenă... Fetele o numesc „matiusca...". Să nu crezi că e nebună... Și mie mi se întâmplă adesea să simt într'adevăr toată frumusețea dansului... E ceva sublim... sublim!...

DUMITRU LAMBRU

A apărut

INSEMNĂRILE UNUI PICTOR

Aurel Jiquidi Un adălmaș

A, dacă s'ar întâmpla ceva! De s'ar petrece un fapt cât de mic, orice: să cadă o firmă, să se spargă un geam, să se audă un țipăt. Toți cetățenii așteaptă ceva, o schimbare, o veste, o șoaptă, care să meargă din gură în gură, dealungul străzii principale a orașului: negustorii de la „casă", vânzătorii răzimați de tejghele, madamele grase și adormite, prăbușite pe scaune în fața prăvăliilor, clienți dela „Cafeneaua Cerealiștilor", lumea selectă dela „Panaiotis", local de lux, unde se servesc aperitive, prăjituri, înghețată și băuturi spirtoase.

Dar nu se întâmplă nimic. E aproape seară. Cald, liniște, încremenire. A trecut și ziua de azi pustie. Să fi bătut măcar vântul, să fi murit cineva...

Se mișcă parcă ceva, se aude un sgomot. Da, da, vine o trăsură și încă repede, alarmant de repede: sar roțile pe caldarâmul desfundat și copitele calului mănâncă pământul. Ce să fie oare? Toate capetele s'au întors, își fac loc să privească, la nevoe trupurile se saltă de pe scaune, aleargă negustorii în pragul prăvăliilor, chelnerii se mișcă și ei odată repede.

A trecut — n'a fost nimic. Un birjar mâna nebunește, înveselit subit și pocnind din biciu ca la nuntă — trăsura era goală.

Mucalitul!...

Căutam un prieten și mă trezesc fără voe și plictisit în judecătoria de pace a orașului. Țărani mulți, țigani, un local ca o cârciumă de țară neîngrijită, cu podele putrede, cu pereți leproși, deosebindu-se la prima vedere numai prin aceia că omul dela tejghea avea o cruce lângă el. Era dealtfel un bătrân simpatic, un fel de Moș Crăciun fără barbă, cunoscut de toată lumea că nu-și desmințea niciodată înfățișarea, împărțind neobosit sfaturi și îndemnuri părintești impricinaților și rar de tot câte o condamnare ușoară, câte o amendă.

Iată și prietenul, care îmi apucă brațul cu grație profesională și îmi spune:

— Mai este numai un proces înaintea mea, îmi vine rândul repede și pe urmă sunt al tău.

Apărătorii părților în procesul strigat erau doi foști colegi de școală de ai mei și mi-a părut bine că puteam să-i văd și eu în exercițiul funcțiunii.

Par cam obosiți și nesiguri pe picioare, deși abea e ora 10 dimineața — răsfoesc amândoi dosarul cu ochi grei și se privesc întrebători. Oarecum supărați, se asigură reciproc asupra chestiunii îndoelnice — unul spune ceva și-și poartă o mână, celălalt dă din cap aprobativ — și viceversa. Totuși, când să vorbească, nu prea izbutesc să fie lămuriți; amestecă fiecare pe rând niște articole de lege, câțiva termeni juridici, se aude ceva despre martori, achitare și... gata.

Abea eșiți pe ușă, bucuroși că au terminat, sunt înconjurați de un grup de țărani cu nevestele:

— Da nouă, îndrăznește unul, când ne vine rândul?

Avocații greșiseră procesul — adevărații clienți se iveau abea acum din gloata de afară. Proștii!..

Clasa șaptea plecase în excursie în dimineața aceia. O dimineață de primăvară însorită, cu mirezme crude și amețitoare. Suim un munte pe alei umbroase, pe lângă susur de izvoare, gătit întreg ca o grădină, iar sus ne așteaptă chemarea calmă și vastă a unei panorame întinsă până în aburii zărilor. Orașul se așterne aproape, geometric și neînsemnat (ce mică era clădirea liceului!) scânteia o șuviță de apă și se profila departe, albastru și legendar, Ceahlăul.

A! eram recunoscători profesorului care ne scosese pentru întâia oară în anul acesta din clasa unei toamne neguroase și a unei ierni nesfârșite! Nu știuse până atunci să se facă iubit, nici stimat măcar; ne preda limba franceză în reguli obositoare de gramatică, invariabil, enervant, de-a-rândul. Răsfoiam cartea de franceză și râvneam la paginele unui Racine, Corneille, Chateaubriand, Victor Hugo — zadarnic; regule și iar regule de citit și de scris, regule pe care nici el nu le știa, pentrucă avea o gramatică mereu deschisă în fața ochilor.

Dar acum se terminaseră toate, uitasem toate torturile, toată absurditatea unei metode; nu mai eram elevi, acum nu mai putea fi vorba decât de primăvară, de flori și de cer albastru.

Nu apucasem să răsuflăm bine după urcușul muntelui, când ne pomenim strigați și aranjați în semi-cerc în fața profesorului, care se așezase pe o cioată, cu o foae de hârtie în mână, Și astăzi parcă îl aud:

— Alexandrescu Ion — care sunt regulile de pronunțare ale lui e închis?

Mi-a întins mâna surâzând afectuos. Noroc că și-a spus numele—îl uitasem complect. Credeam că a venit pentru tablouri — aveam deschis o expoziție la Ateneu — dar nici nu s'a uitat la ele. Altceva îl rodea. A devenit serios:

Ross: Tache Soroceanu

— Iți aduci aminte, îmi spune, acum vreo 6-7 ani ai făcut portretul soției mele. L-am plătit destul de scump și nu mă pot folosi de el. L-am dat jos din perete — era bătaia de joc a mosafirilor. Nu mai seamănă cu Elena. Te rog, să găsești o soluție.

Da, da, îmi aminteam: domnul a stat în fiecare ședință lângă mine și cu cât lucrul înainta își mima copilărește mulțumirea pentru nevasta care nu putea să vadă. Apoi, a început să-și aducă pe rând spre mai multă siguranță în părere, câte o rudă. La urmă domnul și cu doamna au plecat încântați — portretul semăna. Aceasta trebuia să fie calitatea principală.

Și acum, după 6-7 ani, dezastru: tabloul nu mai seamănă cu modelul de atunci.

Biata Elenă!

Vin vara, câteodată în orașul copilăriei mele — un biet oraș abea ducându-și zilele. Mă întâlnesc cu câte un fost coleg de școală, dar [illegible] revederii, se coboară repede în noi o părere de rău, o stinghereală, pe care n'o mai putem risipi: nu mai știm ce să ne spunem, drumurile ne sunt așa de diferite!

La unul dintre ei, după repetate invitații, a trebuit să mă duc în vizită. Bănuiam ce mă așteaptă: tristeța de a-l găsi în timp, acolo unde-l lăsasem la despărțirea din Universitate.

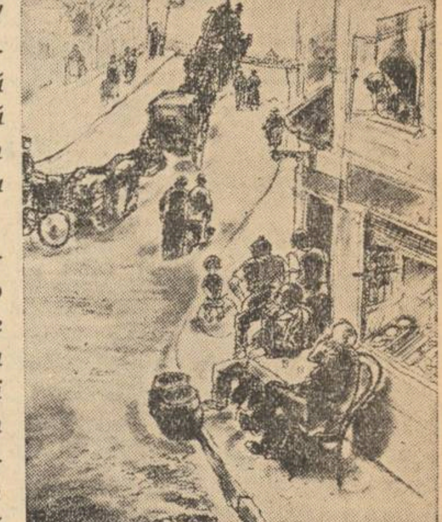
Imbătrânise de necrezut, albise, avea o droae de copii și o nevastă prăpădită, stoarsă de necazuri și muncă. Altceva nu mai făcuse nimic. In 20 de ani nimic. Am încercat să reînviem trecutul, zilele acelea... promițătoare, că doar ești tânăr — câte o ispravă comună îl făcea să râdă sgomotos, dar veselia lui nu dura decât o clipă, era un spasm domolit repede de masca feții, cu trăsături ascuțite și înrăutățite de nevoi. Alte amintiri nu mai avea.

Am rămas tăcuți privind în pământ. Voiam să scap de greutatea ce-mi apăsa inima. Imi arunc ochii prin odae: într'un colț, pe perete, atârnau niște coarne de cerb de pe vremea studenției lui și pe o masă se orânduiau frumos niște cărți: Vlăhuță, Flamarion, Sic Cogito, Fântâna Blanduziei...

Mai erau și câteva tablouri— opera amândorora — a lui și a nevestei, care s'a grăbit să aducă un vraf întreg; unul „specialist" în peisagii, celălalt în flori. Specialiști după cărți poștale cu lună, cu castele, cu lacuri, cu bărci.

— Vedeți, îmi spune doamna, nu prea reușim întotdeauna în colorit — te-am ruga, odată, când ai timp... — dar în ceeace privește desenul, cred că nu ne întrece nimeni.

TACHE SOROCEANU

Aurel Jiquidi: Convoi mortuar

ADAM BALȚATU — PEISAJ

ORAȘUL

Orașul este loc al bucuriilor și al sbuciumului nostru. Orașul mare — metropola. Cine n'ar vrea să trăiască în el? Nu există nimic mai atrăgător. Dar miragiile lui te strivesc, te ruinează. Cine însă s'a obișnuit cu el și l-a îndrăgit, nu mai poate pleca —orașul ajunge să fie ca un leac cumplit de rău la gust, dar de care nu te mai poți lipsi

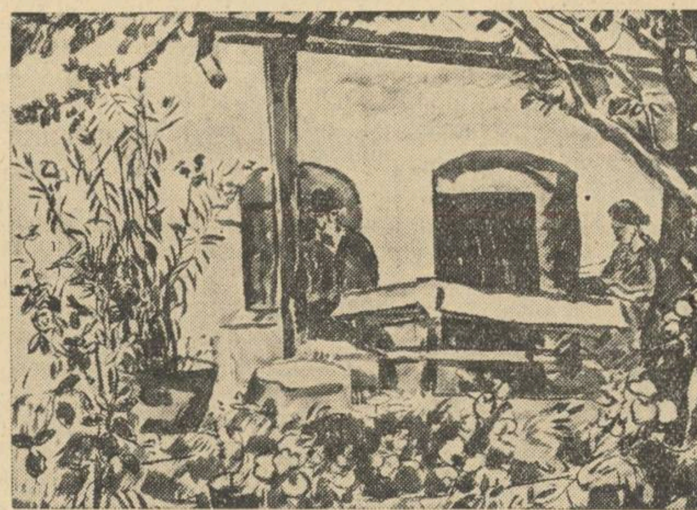
Suntem legați de oraș prin dedesubturile echivoce, ale noastre și ale lui, prin sinceritatea, păcatele și iubirile noastre. Orașul este majestuos, ordonat, echilibrat, frumos și în acelaș timp instabil, înăbușitor, groaznic. Dar unde am putea găsi liman mai nimerit dorințelor contradictorii care ne tulbură sângele? Orașul este vizuină și furnicar — loc de singurătate pentru omul sortit torturelor sufletești, piață pentru omul insectă, rezervă de mândrie pentru individ, deliciu al servitudinei pentru turmă.

Orașul a fost întâi sat, pe urmă târg, apoi cetate și astăzi este roi de comune, un ținut, o regiune. Dealungul șanțurilor de altă dată, au fost construite căi, artere și drumuri de fier. Tramvae și autobuze gonesc unul după altul, să care cetățenii la treburi și să-i depue apoi în cutiile imenselor blocuri.

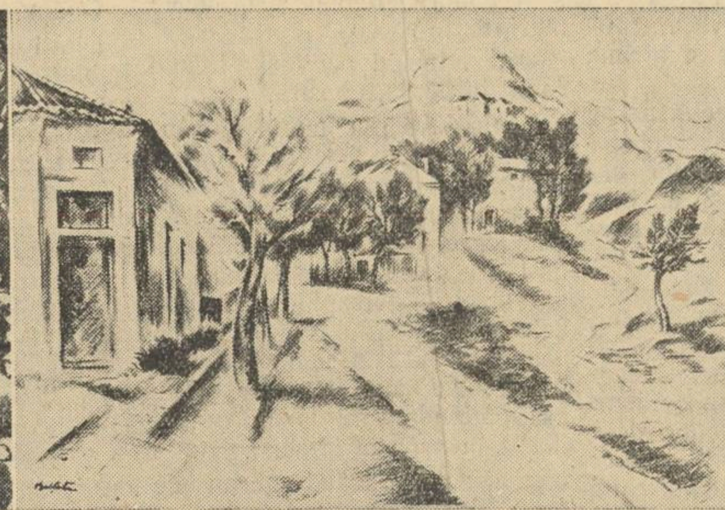
Seara, în schimb, pulsația orașului scade, străzile se transformă în alei pustii — câteva minute fiind deajuns pentru ca sgomotului și zarvei să-i urmeze singurătatea și tristeța. Orașul pare atunci un decor care se scufundă.

Cartierele mărginașe, cartierele de lucrători, singure mai continuă să trăiască închise în ele însuși, stăruind în puternicele lor tradiții umane, sociale, politice. Tot restul se îngrămădește în împrejurimi distractive și în localuri melancolice, sau în cinematografe și teatre de vară, atras de spectacole mediocre.

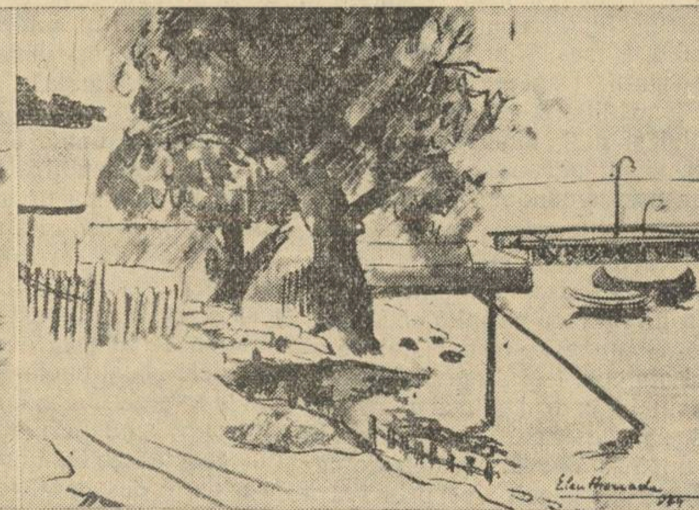
Suntem victimele unei tranziții. Orașul de mâine, orașul ținut, orașul regiune se desprinde, se îndepărtează de orașul comună, de orașul cetate. Ce vom face din atâtea pietre impozante, din atâtea palate arogante, din vasta desfășurare de fațade și de apartamente, din îngrămădirea aceasta de amintiri?

Șt. Dumitrescu: In ceardac

Adam Bălțatu: Studiu

Micaela Eleutheriade: Balcic

SPLEEN

Aceleași veșnici primăveri,
Aceleași toamne îndoliate;
Aceleași flori mirositoare
Și frunze pale, ruginite;
Aceleași zile monotone
Și melodii obositoare —
Ați veștejit în noi iubirea
Și fantazia creatoare!

Priviri viclene și geloase,
Zâmbiri umile, prefăcute;
Cuvinte seci
Clevetitoare

Al. T Stamatiad

Și repetate 'n veci de veci —
Ne-ați smuls din suflet Poezia
Mai albă chiar decât o floare!

Banale strade prăfuite,
Biserici vechi, părăginite;
Aceleași case uniforme
Și-aceleași poduri învechite;
Aceiași arbori fără viață
Și-aceleași zări apăsătoare —
Ați sugrumat în noi fiorul
De tot ce este viu sub soare!

AL. T. STAMATIAD

D. Ghiață. Peisaj

Nicolae Stoica: Din Bucureș

UN OM CU RASPUNDERE

In compartimentul de clasa II-a a trenului de plăcere, d. Piulescu prinse să caște plictisit. Se instalase aci cu gând să stea ferit de eventualele atacuri ale prietenilor politici, ale iscodelnicilor gazetari și ale tuturor celor ce-i pândeau înapoierea la post, pentru a-l preîntâmpina cu tavaua îmbelșugată de lingușiri, de cereri nerușinate, de bârfeli și de combinații de tot felul.

Trenul gol și incintat de căldura soarelui gonea peste câmpul cutropit de chelia miriștilor, zorit par'că să ajungă într'un adăpost răcoros unde să se poată odihni.

Prin ochiul nespălat al geamului d. Piulescu își omora timpul numărând stâlpii de telegraf cumpănind distanțele dintre gări, întrebând repetat șeful de tren ora exactă a sosirei în București. Intârzierile provocate de încrucișări de trenuri, de alimentarea cu apă a mașinei, de aprinderea unei osii sau de prudența cu care trecea peste podurile șubrezite, îi mărea neastâmpărul și plictiseala.

Trenul de plăcere își urma destinul, aburând după putință pe drumul care nu se mai sfârșea... Când crezu că toată puterea sa de răbdare s'a isprăvit, din una din micile gări, radios, dolofan și încărcat de bagaje se urcă un cetățean, nimerind ca din întâmplare tocmai pe ușa compartimentului în care oțăra d. Piulescu. Era desigur mântuirea sau desăvârșirea nenorocirii lui. In curând își putu da seama că vecinătatea noului sosit le putea însuma pe amândouă.

După ce își așeză bagajele, gâfâind și asudat, cetățeanul trase în jos fereastra compartimentului, intrând în discuție cu mulțimea celor ce venise să-l conducă la tren.

„Și cum v'am mai spus, fiți fără grije, domnilor !... Mă cunoașteți prea bine ca să mai puneți la îndoială sentimentele mele...

„Să trăiți... și să isbândiți!...

„Mulțumesc... Vă rog să aveți toată confiența...

„Gataaa !... Suiți în vagoane, domnilor...

„Uraaa !...

„Vă las sănătoși !... Transmiteți salutări respectuoase d-lui primar Diulescu !..

„Poftiți o lubeniță s'o aveți în tren, că taie setea.

Trenul ieșise domol din gară ; pe alăturea continuau încă să se țină prietenii noului sosit.

„Tot ce vă rugăm este să fiți neted !...

„Lăsați pe mine domnilor... Imi pare rău... Am să vă reprezint cu toată demnitatea...

„Uraaa'!...

Trenul își luase binișor vânt. Noul sosit își trase batista din buzunarul redingotei, agitând-o fericit.

„Rămâneți sănătoși... și aveți toată confiența...

La fereastră, leoarcă de sudoare, cetățeanul care călătorea spre cine știe ce Ierusalim, agita neobosit imensa batistă cu buline roșii puse pe un fond kaki... Iar pe măsură ce se depărta, răcnea mai cu disperare :

„Salutare iubiților... nu uitați să transmiteți respectuoase salutări domnului Dincă Diulescu !... Aveți toată confiența ! !..."

Când totul dispăru la orizont, se așeză obosit pe canapea, tamponând năsturașii de sudoare, care țâșneau de pe frunte, din creștetul cheliei, de după ceafă, din manșeta cămășii....

„Ptiu... da cald mai este, domnule !

„Da e drept...

„Asta e Sodomă, nu altceva !...

„Da...

„Moare lumea, domnule, de zăduf !..

,Hm !...

„Și ce este mai scandalos este că nimeni nu ia nici o măsură !...

„?...

„Da domnule, nimeni nu ia nici o măsură !

„?...

„Și nu ia nici o măsură, fiind că trăim în secolul de guvernare al tuturor incapacităților, al tuturor nechemaților, al tuturor inexperiențelor, al tuturor celor ce ar fi putut să mai întârzie pe băncile școalei de guvernământ, fără vreun fel de supărare din partea noastră..."

Violența cu care trăsese acest scurt dar aspru rechizitoriu, făcu să țâșnească o nouă emisiune de sudoare din trupul grăsuliu al călătorului.

D. Piulescu își opri cu greu zâmbetul. Omulețul acesta cu trupul aproape patrat, îmbrăcat în redingota lui demodată și înverzită, cu barbeți, chelie și ochelari, vehement și temerar, începu să-i alunge câte puțin din plictiseala călătoriei. Ar fi vrut să-l studieze în liniște, să vadă cam cu ce specie de făptură are de aface. Dar, în ciuda valurilor de sudoare care-l șicanau, cetățeanul nostru continuă să se agite febril :

„Trăim în secolul în care atâtea diferite fapte diverse, ne dau drept la o legitimă îngrijorare, domnule... Și ca să-mi explic revolta mea de adineaori, te întreb eu pe dumneata și te rog să-mi răspunzi fără vre-un fel de menajament : ce-i costa în plus, domnule, dacă la botul locomotivii adapta o țeavă care să stropească apă rece și răcoritoare... Desigur, nu i-ar fi costat nimic... In schimb călătorii ar fi parcurs un drum stropit și răcorit... Treaba dumnealor, dacă nu o fac !... Eu însă am împuternicire dela domnul Dincă Diulescu, ca exponent al voinței unanime a târgului nostru să pui pe tapet și această chestiune. Și o voiu pune, cum am făgăduit distinșilor mei concetățeni neted și deschis. Am să-i spui ministrului răspicat : „domnule, nu mai merge... Ori pui țeava la botul mașinei, ori ne ducem dracului de căldură.."

D. Piulescu asculta cu aer atent și serios, părând că-l interesează mult această chestiune. Incurajat, călătorul mai uscă un rând de sudoare, se potrivi mai bine pe canapea, tuși scurt și urmă :

„Nimeni nu-și bate capul să fabrice o idee sănătoasă, practică și națională, care să salvgardeze marile noastre interese de stat. Uite, bunăoară sondele... Ard pe capete... Țițeiul, păcura, benzina, gazele... Toate ard și nimeni nu face să înceteze această rușine... Și când te gândești că este o chestiune atât de simplă ! !... S'au apucat să găurească sonda !... Păi bine, domnule, dumitale când ți-se aprinde coșul la casă, ce faci? Il găurești? Desigur că nu : uzi un șomoiog de cârpe în oțet și înfunzi coșul ! !... Păi, ei de ce nu-l înfundă, domnule? Să pună un vagon de cârpe și un vagon de oțet, că doar au societățile fonduri... Nu face nimic, voiu pune și această chestie, răspicat... Eu și cu d. Dincă Diulescu ne-am făcut un punct de onoare din chestiunea stingerii sondelor. Și le vom stinge !...

D. Piulescu, aprobă din cap, cu convingere.

„Politica externă a țării, este un adevărat scandal !..."

Aci d. Piulescu tresări în mod desăvârșit si sincer.

„Da, este un adevărat scandal, domnule. Cei doi mari inamici ai noștri, străinii și spionii, își fac de cap în voe... Nimeni nu-i supraveghiază, nimeni nu-i pune la vre-un fel de popreală !... Din această cauză precum și din aceea a unui înalt sentiment național, eu și cu domnul Dincă Diulescu, ne-am hotărît în particular ca să luăm măsuri... Țara nu poate fi lăsată la infinit în voia sortei!... Și ai să te întrebi dumneata acum : cam ce fel de măsuri am luat!? Foarte simplu... Ne-am îmbrăcat amândoi, adică eu și cu domnul Dincă Diulescu, în cetățeni de rând, ne-am luat hrană rece pe patru zile și am plecat la granița cea mai greu amenințată, la Ungaria. Ne-am oprit exact pe buza graniței și ascunși în tr'un tufiș, am început să ne uităm în țara ungurească, să vedem ce se petrece acolo. Fiindcă, vezi dumneata, gazetele zic că ne informează, dar de unde știu eu dacă ne informează exact... Și am stat acolo, ascunși, cu ochii în țara ungurească, patru zile încheiate, până am isprăvit hrana rece. In a cincea zi, pe seară, ce crezi, domnule!!... Haiti că vine un boanghen, până aproape de graniță se uită în țara noastră, desigur ca să spioneze, și ce să-ți spun, intră și el într'un tufiș... Eu și cu d. Dincă Diulescu, fierbeam.

„Domnule Diulescu, hai pe el să-l prindem...

„E spion... sigur că se uită în țara noastră...

„Poftim, să mai poftească domnii dela guvern să spună că stăm în bună prietenie cu vecinii.

„Să-l înhățăm pe la spate.

„Și să i-l băgăm guvernului pe gât.

„Domnule Diulescu, eu zic că n'o să se poată!!...

„Da de ce, domnule ?!..

„Păi vezi că ar însemna să violăm teritoriul statului vecin !...

„Să știi că ai dreptate ! Dacă am face una ca asta, mâine ar urla toată presa europeană".

Și l-am lăsat pe boanghen în pace. Da' vezi că el n'a stat în tufiș decât vreo zece minute după care a plecat cântând cât îi lua gura : „Erjika draghe".

D. Piulescu bufni de râs. Asta îl amărî mult pe tovarășul său de călătorie.

„Toți râdem, domnule... Râdem chiar când suntem în fața primejdiei.. Și de-aia își fac străinii și spionii de cap...

Această amărăciune, adânc simțită, făcu pe grăsulul călător să-și întrerupă ostentativ expunerea. D. Piulescu consultă pe șeful de tren asupra timpului de mers până la București și află cu groază că mai aveau încă o oră. Pentru a se asigura de ceva distracții, porni să-și sgândăre tovarășul:

„Mă rog, d-voastră sunteți agricultor ?

„Nu domnule, sunt negustor. Am magazinul universal „La elementele vitale" pentru desfacerea cu mărunțișul a fabricatelor de tutun.

Urmă iarăși abținerea de a vorbi a proprietarului magazinului universal: „La elementele vitale".

D. Piulescu prinse să cugete și să pătrundă viața, probabilă, a tovarășului său, în cuprinsul târgușorului în care, alăturea de domnul Dincă Diulescu activa pentru fericirea patriei. Il vedea mereu agitat și grijuliu, participând la toate întrunirile de protestare, în toate delegațiile comunale, negustorești, parohiale... Temei al tuturor nădejdilor de bine, viața sa era, desigur, pentru concetățenii săi, izvorul din care abundă ideile și soluțiile salvatoare. Il vedea permanent înconjurat de semenii săi, ascultat cu încredere și solicitat să concure pentru alungarea atâtor rele, cu efecte locale și generale. In ceasurile de grea cumpănă, când agitația și neîncrederea stăpânea omenirea, magazinul „La elementele vitale" se transforma într'un locaș de sfântă și temeinică liniștire și îmbărbătare. Hotărît, d. Dincă Diulescu—dimpreună cu grăsuliul care sta acum oarecum bosumflat,—închipuiau pe fericitete lor meleaguri, providența însăși.

„Vream să mă abțin de a mai vorbi, domnule... Dar anumite revolte pe care nu le pot înăbuși, mă fac să continui...

D. Piulescu, spre a-l încuraja, se potrivi pe canapea, în chip că-l ascultă atent.

„Guvernanții noștri, cuprinși parcă de friguri, nu fac altceva decât legiferează... Crezi dumneata că va rămâne ceva din această „operă", cum îi zic ei, legislativă? Nu, domnule!... Nu va rămâne absolut nimic, te asigur... Va cădea și legea dela 20 Cuptor, și cea dela doisp'ce Făurar, și cea dela 9 Cireșar... Toate vor cădea, dom'le... Una singură însă va rămânea în picioare: Conventul dela paisp'ce Mărțișor!..

„Paisprezece Mărțișor?

„Da domnule, paisp'ce Mărțișor!... Cu siguranță că habar n'ai de el! De altfel nu mă miră: dela început te-am văzut că ești gutue în trebile politice și că habar n'ai ce este pe lumea asta!

„Da, de asta este drept!...

„Conventul dela paisp'ce Mărțișor, este opera mea și a d-lui Dincă Diulescu și statornicește barierele comunale"!...

D. Piulescu crezu la un moment dat că nu va mai avea virtutea să-și stăpânească râsul. Dar, Dumnezu cel mare și bun îl ajută...

...„Și va rămâne în picioare prin necesitatea lui. Nu ne interesează dacă alte state, județe sau comune îl vor adopta... Noi îl păstrăm cu sfințenie... Ce prevede acest convent? Prevede, domnule, ca toate barierele orașului să stea permanent închise, așa cum stau ușile la casa omului.. Când are nevoe să intre o căruță, un automobil, cetățenii sau turma de vaci, portarul îi deschide cu toată politețea, așa ca să se simtă că a intrat în gospodărie de om... Ba ceva mai mult, conventul specifică nu numai să-i deschidă, dar să și salute... Și te întreb eu acum... și te rog să-mi răspunzi fără menajament: este asta sau nu este o legiuire care este și trebue să rămână!?

„Incontestabil"!...

„Sigur că da!... De aceia am rugat și pe d. Dincă Diulescu să-l legăm în scoarțe aurite și să-l semnăm în original spre cinstirea și pururea pomenire a celor ce plini de înțelepciune l-au creiat.

„Admirabil!!... Pe ce meleaguri fericite trăiți!!!

„Nu, domnul meu... Tot vorba, veche, românească: nu este locul, e dobitocul... Eu și cu domnul primar Diulescu am sfințit, prin opera noastră, locul...

„Da, aci aveți dreptate...

„Avem atâtea societăți culturale, muzicale... Toate sunt mofturi!... Să vină, dacă poftesc, să ia exemplu din târgușorul nostru... Eu și cu d. Dincă Diulescu, am făcut o societate muzicală, cetățenească...

„Minunat"!...

„Da domnule, am făcut-o... Am chemat pe d. Onofrei Colivă, paraclisierul dela catedrală și i-am spus:

„D-le Onofrei, eu și cu d. Dincă Diulescu te rugăm să alegi patruzeci de bărbați hotărâți și de încredere și să faci un cor care să stea la îndemână târgului, pentru ori ce eventualitate... Că, vezi dumneata, mai vine domnul prefect mai domnul pretor, să putem face față în mod civilizat!...

Și ce să-ți spun, domnule, a făcut Onofrei ăsta un cor, de rămâi crucit... A pus 20 de bărbați să cânte „la gros" și alți 20 de bărbați să cânte „la subțire'!... Ei bine, domnule, să-i auzi pe unii cântând cu vocea de parc'ar fi trasă prin urechile acului, iar pe ăilalți de parcă au răgușală, ți-e mai mare dragul!!... Și le-am făcut și bucăți alese... Onofrei cu muzica, eu cu stihurile... Am compus un cântec pentru domnul prefect, de a rămas crucit:

Bine-ați venit
Bine-ați venit
Prefectul nostru cel iubit
De domn Ministru prețuit
De domnul pretor mult slăvit,
Bine-ați venit, bine-ați venit.

Și în timp ce ăi „dela subțire" cântă vorbele, ăi „dela gros" țin isonul și grohăesc imitând contrabasul: O, ho!! O, ho! Hâ!!..."

Gravitatea cu care activul pontife al târgușorului său imita contrabasul și implicit „păi dela gros", puse pe d. Piulescu la un nou examen de virtute, dar și de data asta isbândi și își stăpâni râsul.

„Ei, bine domnule, cu un asemenea cor cât ai fi de modest, nu poți să nu te lauzi. Eu, la ultimul banchet în onoarea d-lui prefect, după ce s'a servit iaurtul și m'am ridicat să-mi țin discursul, am spus-o răspicat și cu demnitate :

„Domnule prefect, noi cetățenii acestui târg, adânc plecați și supuși autorităților și șefilor săi, vă rugăm respectuos să atestați prin a dumneavoastră bunătate, că acest cor, operă pur și absolut proprie și indigenă, este într'adevăr o operă de laudă!".

„Și prefectul a atestat ?

„Ei, na-ți-o frântă ! ! Păi se putea să nu ateste ? !... Ce cusur avea să nu ateste ? ! Ba pe lângă atestare ne-a și felicitat.

„Foarte frumos din partea dumnealui.

„Desigur că este foarte frumos ! Eu unul am luat act de atestare ca și de felicitare și le voi servi ca argument pentru sprijinirea cererilor și dorințelor pe care le voiu expune domnului ministru, personal, în modul cel mai neted și mai răspicat.

„Absolut... Mai ales răspicat... Ca și prefectului... Fiindcă trebue să știi, domnul meu, că din moment ce mi-am pus redingota și gulerul scrobit cu rever, misiunea mea este și trebue să fie înaltă. Sunt delegatul târgului meu modest, dar curat și luminat și mă duc să pun pe domnul ministru în curent cu toate nevoile mari și mici ale concetățenilor mei și să-i cer neted și răspicat să-mi comunice soluțiile ce va găsi cu cale. Și cred că d. ministru, acum când se întoarce din concediu, va primi cu satisfacție informațiile și soluțiile mele. Oricum, concetățenii mei cred că a fost de a lor datorie...

„Biletele pentru București, vă rog !...

„A, am ajuns !..."

D. Piulescu își luă valiza și se pregătea să plece. Tovarășul său de călătorie se înțepeni solemn și se prezenta :

„Imi dai voe : Justinian Sgabercea, proprietarul magazinului universal „La elementele vitale' pentru desfacerea cu mărunțeaua a fabricatelor de tutun, ajutor de primar și epitrop la catedrală...

D. Piulescu îi întinse mâna și se prezintă scurt și cu bunăvoință :

D. Piulescu, ministru... după care ieși pe ușă zâmbind. In urma sa, d. Justinian Sgabercea rămase aiurit...

„Da ce fu ăsta, nenișorule... Insuși d. ministru!..

Nu după mult, recules, porni să zâmbească și d-sa :

„Cu alte cuvinte, audiență de 2 ore ! Păi concesia asta cred că n'ar fi făcut-o, la minister, nici lui frate-său. Imi pare bine că l-am putut lămuri în mod neted, răspicat și pe 'ndelete... Din parte-i cred că nu va avea de regretat că a stat la discuție cu un om de competința și cu autoritatea mea. Mă gândesc ce-o zică d. Dincă Diulescu, în calitatea dumnealui de primar, când o auzi cum au decurs discuțiile dintre mine și d. ministru.

PAUL CONSTANT

INTRE 39° ȘI 36°

Din ceasornicul cel mare atârnat în peretele sufrageriei cad orele dimineței: una, două, trei, patru, cinci, șase, șapte...

Mă trezesc încet, încet, cu precauții. Degetele dela picioare joacă libere, genunchii-mi sunt calzi și moi, umerii nu mă mai țin, și minune, respir liber și ușor prin amândouă nările deodată.

Deschid ochii cu teamă par'că, întâi unul și-apoi celalt. Privirea-mi rămâne pironită pe fereastră. Doamne, ce frumusețe! Pe unul din cele trei dreptunghiuri de geam în cadrul alb al pervazului, se desenează o minunată stampă japoneză. Un colț de cer albastru spălăcit de primăvară brăzdat de norișori trandafirii și între crengile uscate și răsucite ale plopului cel bătrân, o rotocoală de lună palidă, atârnată acolo sus, ca un bănuț de aur șters, cu marginile știrbite, sau ca un fund de farfurie aurită, rămasă din bunici, subțiată și tocită de atâta întrebuințare. Din dreptul acestui disc palid și aproape străvechiu, își ia zborul o cioară întunecată și desenează pe cerul acum albastru de-a binelea, o linie greoaie și frântă...

Dar mă trezesc repede din încântare; simt în cameră o prezență străină. Intorc capul cu fereală: dinaintea dulapului cu rufărie, în fața ușilor larg deschise, bărbatul meu privește înăuntru, năuc și desarmat.

— Of, Doamne, par'că ai fi un vițel la poarta nouă! Ce ai? Ce-ți trebuiește?

— Păi... Nu găsesc gulerele... uite, dela cămașa asta cu dungi gris...

Știu. De ani de zile cămășile stau teanc în acelaș loc, și alături de ele, gulerele frumos îndoite, legate cu cordeluță roz. Dar în casa asta nu se mai găsește nimic de douăzeci de zile de când zac în pat. Parcă s'a stricat un șurup, undeva, în rotițele gospodăriei mele și acuma toate merg alandala.

Când îți trebuește ceva nu se mai găsește nimic. Doctorul cere un șervet subțire să mă asculte, i se dă un prosop de bae, cere o linguriță, aud în sufragerie scârțâit de sertare trase, șopcăituri, pași cari dudue până jos, și însfârșit, peste cinci minute apare femeea cu o linguriță din cele dela bucătărie, în mână bineînțeles. Cele șase lingurițe care stau permanent afară din caseta cu tacâmuri, dispar așa, toate de-odată, tocmai când cere doctorul una, sau trebuiește să iau eu un medicament

Unde sunt lingurițele?

— Păi... jos, le frecăm.

Dar eu știu unde sunt. Două cel puțin sunt căzute sub bufet, una în castronelul din care am mâncat nu mai știu când ,una pe chiuvetă de când s'a uitat doctorul eri în gâtul meu, una în paharul meu cu lapte de-aseară, și una în ibricul de cafeluță pe care și-o face tacticos bărbatul servitoarei mele, în fie care dimineață.

Dar povestea cu paharele! Vreau un pahar cu apă. vreau unul pentru doctorie, pe urmă vreau ceai, mai pe urmă trebuiește, să iau iarăși o doctorie. Invariabil apare un pahar scund, cu buzele întoarse, cu niște floricele strâmbe gravate pe el, ultima rămășiță dintr'o fostă duzină de pahare căpătate dar de nuntă... Unde sunt celelalte pahare de apă, de ceai? Cum l'au descoperit tocmai pe acesta ascuns într'un colț de dulap și scos la iveală numai la zile mari, când numărul mosafirilor mei întrece pe acela al paharelor. Mister!

Dar eu știu. Știu că am gripă și sunt bolnavă în pat și de-aceia merg toate pe dos...

Oftez. Inchid ochii și înfund capul în perne, obosită.

De undeva din fundul pământului, adică din bucătărie care-i sub camera mea, aud pași țapeni și greoi, urcând scările. Este Atena care vine cu ceaiul. Atena nu-i grecoaică, n'are cască de aur și nici înțeleaptă nu-i. Deaceia se încăpățânează să facă ceaiul la bucătărie, fiindcă are întotdeauna apă fierbinte care așa, câte-odată miroase a ceapă, decât în sufragerie, la spirt. Și tocmai acum decând zac eu de gripă, s'a îmbolnăvit și ea de reumatism. Era pe vremuri albă, voinică și cochetă. Acum e neagră, slabă și necăjită, și-și poartă picioarele țepene într'o pereche de ciorapi albi de lână cari fac crețuri pe glesnele-i umflate. Săraca, mi-este milă de ea, mă gândesc cu groază la năroada cealaltă adusă s'o ajute și care se foește de colo până colo prin casă fără să știe de unde să-ți dea un pahar cu apă. Și asemenea unui Mane, Tekel, Phares, îmi apare cu litere de foc dinaintea ochilor, anunțul din mica publicitate: Caut femee...

Uite Atena, a ajuns lângă patul meu! După tava care mi se pare imensă, aterizează cu farfurioara lui, pe plapoma mea îndoită și oblojită cu grijă cu șervetul pus în două, un mărunt pahar cu ceai... Dar nu, e ceaiul, ceaiul meu de toate zilele, dar astăzi mi-este foame, și-mi pare paharul mic. Sorb cu nesaț apa fierbinte și parfumată în care plutește o șuviță de lămâie ca o minusculă lună nouă. O pescuesc cu lingurița și-o pun fierbinte pe limbă, cu mare luare-aminte, ca pe sfânta cuminecătură.

Doamne, iartă-mă!

Dinții mestecă cu ușurință, se îmbină și se așează la locul lor așa cum trebue, nu mai mi se pare că am gura plină de pietricele așezate de-a-valma în gingii și ale căror rădăcini sunt ascuțite vârfuri de oțel ce se înfig în obrajii mei.

Ultima picătură de ceai sorbită, mă salt binișor pe perne și mă uit minunat în jurul meu. Parcă toate-s mai la locul lor: camera nu mai este un hangar imens străbătut de aer uscat și fierbinte, în vreme ce pe la picioare îmi curge un șuvoi de apă înghețată; mogâldeața galbenă care m'a păzit atâtea zile din cellalt colț al odăii și care dispărea decâte ori suna telefonul, este pur și simplu cuvertura mea de pat, pusă acolo, pe măsuța unde stă aparatul, să mă apere cât de cât de soneria-i stridentă. Uite canapeaua alături de sobă, și, uite jos, pe locul rămas liber între sobă și canapea, dintr'o grămadă de fălci, urechi, păr și covoraș de lână, o pereche de ochi negri și strălucitori care mă privesc atenți. Dincolo de piciorul canapelii, răsare o codiță ciuntă agitată frenetic în ritm de secunde.

E Șnuchi! Șnuchi săracu, Șnuchi cățelu!

Cățelu, vorba vine. E cogeamite dulăul box, cu o căpățână cât toate zilele, cu pieptul numai mușchi și niște colți de mistreț într'o gură în care încape pumnul meu întreg. Are cinci ani și de fiecare an vre-o cinci chilograme. I s'a spus „cățelu" fiindcă deși este atât de mare, i se pare că-i mititel, cere în brațe sau în pat, vrea tot timpul să fie alintat, cum rămâne singur plânge și se cere afară de-o sută de ori pe zi. Adevărat că de douăzeci de zile, scheiunatul lui pe la toate ușile a fost unul din coșmarele mele. Acum dă din coadă, se uită la mine rugător, și bineînțeles, scâncește.

— Șnuchi!

Nu știu dac'am șoptit sau numai am vrut să șoptesc:

— Șnuchi! Știu c'a sărit ca o bombă, ca un uragan, ca o catastrofă, pe pieptul, pe pântecul, pe picioarele mele încă dureroase.

Sar toții din casă în ajutorul meu, e dat jos cu alai fiindcă'și arată colții la toți, iar eu mă pipăi cu teamă peste tot și constat cu ușurare că n'am pățit nimic. Numai creerul mi se clatină ușor în cap și de fiecare oscilație îmi trece pe dinaintea ochilor un fulger de foc.

Am obosit. Dimineața a fost prea plină de evenimente. Imi așez bine în pat și printre perne, picioarele și brațele de vată prin care acum cutreeră un întreg furnicar, și capul în care vâjiesc toate talazurile mării.

Ceasul bate orele opt. Bătăile sunt acum niște mingiuțe colorate de cauciuc pline de pietricele, cari saltă ușor în jocul apelor unui havuz...

In camera de-alături curge apa la bae. Ca prin vis aud vocea bărbatului meu: — ai pus termometrul? Ce temperatură?... și numai știu ce. Tot ca prin vis răspund: — Nu acum, lasă, lasă, după... După ce?

Mă cuibăresc cu toate șalurile și pledurile pe mine și adorm cu un suspin de ușurare:

— Lasă după, lasă toate până după ce m'oi face bine...

MARCELLA KOSTACHI

A MURIT REGINA MARIA

(Urmare din pagina 1-a)

Sufletul Ei era simplu, frumos în mod firesc, pentru larga înțelegere a tuturor și a tot Iar chipul, gestul atitudinea Ei naturală știau să-l exprime cu frumusețea și armonia unei opere de artă. Oamenii simpli o înțelegeau. Ea știa să atingă, printr'o intuiție sigură, coarda cea mai sensibilă și mai reală din suflet, ca poeții și artiștii mari. Dar răspundea imediat cu întreaga Ei personalitate prin atitudinea care se potrivea mai bine.

In o mie nouă sute optsprezece, după trecerea zilelor grele și întunecoase, s'a arătat la întrunirea femeelor din teatru dela Iași, ca un soare cald și dulce de primăvară. Robert de Flers, care a salutat'o cel din tâi, a exprimat sentimentul tuturor celor de față, când, renunțând la tonul consacrat și protocolar, i-a spus: Madame, vos cheveux d'or, vous consacre Reine, plus qu'aucun diademe" și nu era un drăguț compliment de om de lume, ci expresia unui adevăr adânc resimțit de întregul norod strâns acolo.

Era frumoasă printr'un har divin, răspândea frumosul în jurul ei în mod firesc, trăind cu un suflet simplu și uman pentru frumos și din frumos, dar înțelegea totul, compătimind chiar cu urâtul, îngăduind și iertând multe. Protocolul îi era familiar prin chiar nașterea și toată educația primită din copilărie, dar, purtându-l cu grația și eleganța cu care purta totul în viață, nimic din firea adevărată nu era atins și vestejit de el.

Cu această fire păstrată atât de vie și de neatinsă în mediul uscăcios care e viața la Curte s'a apropiat de sufletul poporului românesc, l-a înțeles în durerea, în mândria și frumusețea lui reală. Felul în care știa să poarte costumul nostru național, să se învăluiască în maramă, să-și strângă mijlocul în brâu și bete, era se 'nțelege regesc, dar păstrând nota de autentic frumos popular în unele amănunte și exprimând în totul acel „ceva" care face frumusețea portului țărăncii și a cărui taină a prins-o și a redat-o Regina Maria, după cum a prins și a redat taina, înțelesul, frumusețea țării noastre, în acea unică și desăvârșită „Țara mea", pe care nu o vom putea citi nici odată fără să plângem zguduiți de suspine, cum am plâns toți, când am citit-o după războiu. Regina noastră — da, a fost și va rămânea Regina noastră. Cu accentele de sinceritate și vie spontaneitate ale firii Sale drepte și leale, pe care cei simpli ca și cei, ce sunt români cu adevărat, în suflet, i-am presimțit'o, ne-a cucerit sufletul pentru totdeauna.

O văd la Sinaia, nu albă și neclintită în liniștea de veci, ca în prezent, o văd ca acum vre-o doisprezece ani, trecând prin pădurea înflorită de primoroacă, pădurea de argint din basmele pe care atâta le-a iubit. O viziune albă învălită în blănuri albe, plină de viață și prospețime, în mijlocul haitei sale de douăzeci și șase de levrieri albi rusești, bătând pădurea în tolul iernii...

O văd în întrunirile cercului restrâns al „Premiului Femina", în intimitatea colțului său de o caldă interioritate, în jurul căminului, a vetrei și englezească și țărănească, unde am stat de vorbă și mai ales am contemplat-o și am ascultat'o, ceasuri întregi, sub farmecul fără de asemănare al ființei sale întregi. „My Queen!" îi zicea cu caldă atracție Cella Delavrancea, și noi repetam în gând cu aceeași căldură aceleași vorbe, celei ce era cu adevărat Regină și totuși Regina noastră.

Ultima oară mi-a fost dat să o văd defilând în fruntea regimentului său de roșiori, la parada de la 10 Mai. Frumusețea tabloului era unică. Ținuta pe cal a Reginei, de o perfecțiune impecabilă, trecând prin fața Augustului său Fiu, salutul cu sabia în care erau atâtea semnificații, a impresionat adânc mulțimea și a făcut să tresară inima tineretului și a copiilor, pe când mulți din bătrâni, neam șters pe furiș o lacrimă. Era maestate de Mamă și de Regină, închinare de supusă Majestății Sale, dar și o poruncă morală pentru datoria de Rege, o încredere demnă în Suveran pentru viitor și ceva cald și mișcat pentru poporul care o contempla și care era poporul Ei, după cum era Regina lui.

Regina Maria, Regina noastră va trăi în sufletul poporului său cât va fi suflarea românească pe pământ. Suveranul, Fiul lui Ferdinand cel loial și al Reginei noastre, rămâne chezășia cea mai sigură a continuării operei lor pentru propășirea poporului Său.

IZABELA SADOVEANU

REGINE INCORONATE

Continuare din pag. 1-a

fața lui ca o umbră a măririlor trecute.

— „Rugăciunile mele sunt ale tale mărită Regină Grania, rugăciunile, și zilele, și nopțile".

— „Nu e umbra mea prea grea pentru tinerețea ta?" — întrebă Suverana.

— „Altceva nici n'am cunoscut" — răspunse simplu călugărul, — „de aceea îmi sunt ochii obișnuiți cu întunericul".

O clipă cobori tăcerea, pe când bătrâna se uita la tânărul a cărui față era tot așa de nepătrunsă ca și a ei. Apoi, întorcându-se, spuse:

— „Pornește spre locașul morților mei, Giovani! Vreau să mă duc la dânșii acum cât port vestmântul alb. In astă zi de încoronare, se cădea să-mi las de-o parte hainele cernite ca noaptea, pentru a nu întuneca pe cei ce pot râde".

— „Tu ești asemenea zăpezilor eterne ce dorm deasupra sfintelor înălțimi", — zise Giovani.

— „Cu deosebirea că eu nu dorm" răspunse femeia în alb.

Giovani își ridică privirile, ca s'o privească în față și se minună de focul ce ardea în lumina ochilor ei; apoi, întorcându-se, dădu la o parte perdeaua ca să treacă bătrâna Regină.

....

Intunecoasă era cripta, sură ca pădurea în ceața toamnei. Uriașe coloane de granit răzimau tavanul boltit. Tăcerea morții învăluia încăperea; umbra durerilor uitate plutia ca o suflare sfântă; ușa greoae se deschise larg cu un scârțâit ruginit. Tânărul călugăr se lipi de zidul umed al bolții, ca să-i facă loc Reginei.

Apoi îi înmână o legătură de lumânări subțiri, dintre care una purta în capăt o flacăre tremurată.

Bătrâna femeie înaintă în tăcere; călugărul închizând ușa, rămase acolo ca un martir țintuit pe cruce.

MIRCEA

Ca o nălucă întoarsă din împărăția umbrelor, femeia în vestminte albe pășea în tăcere; ea pășea fără sgomot, dar bogata ei haină foșnea pe podele ca frunzele veștede.

Giovani o privia ca într'un vis. Sanctuarul plin de umbre părea fără hotare, părea că se întinde tot înainte, ca și când împreună ar fi mers spre zări pline de ceață. Giovani văzu lespezile mormintelor care zăceau unele lângă altele, mari blocuri pătrate de marmoră, cenușii ca crestele munților zărite în amurg, odihnindu-se ca niște ființe adormite și părăsite, pe cari nici o voce nu le poate deștepta.

Șapte făclii aprinse bătrâna Regină, una după alta; pe șapte morminte le așeză, după ce picase mai întâi ceară fierbinte pe recea lespede, astfel încât lumânările să stea drepte, înălțând spre boltă flacăra lor subțire, ca niște limbi de foc ce păstrau taina morților.

Pe cel din urmă mormânt care era mai înalt decât celelalte, bătrâna femee aprinse încă cinci făclii, așezându-le în chip de cruce. Nu-și îndoi genunchii în fața nici-unuia, însă degetele ei palide mângăiară piatra aspră, ca și când și-ar fi amintit alte mângâieri, date celor ce părăsiseră inima ei.

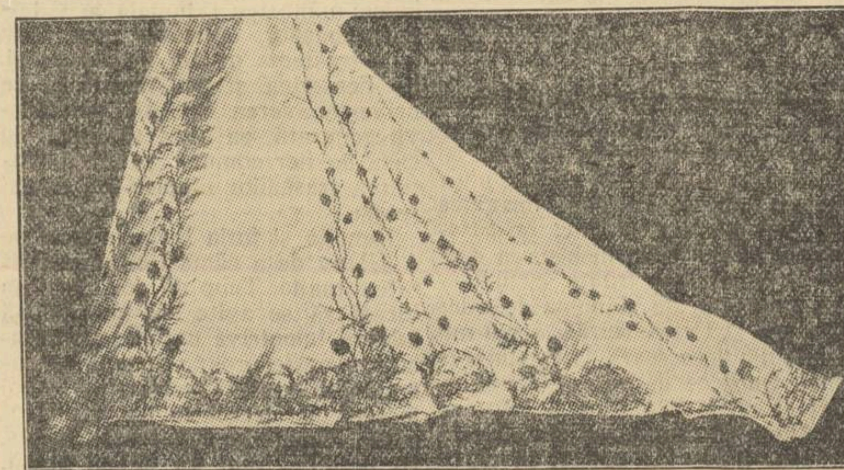
Apoi încet, fără să-și plece fruntea, falnica femee se întoarse călcând pas cu pas pe drumul ce-l urmase.

Tânărului ce sta în așteptare i-se părea că alba arătare se întorcea ea însăși de dincolo de mormânt.

Fără un cuvânt, Regina Grania ieși din paraclis.

Se auzi un sunet de uși încuiate, și apoi tăcere... și întuneric... afară de cele douăsprezece făclii subțiri ce stau de veghe, singuratice, mistuindu-și scurta viață în cinstea celor morți...

* Din volumul „Regine încoronate" de Maria, Regina României. Editura „Adevĕrul".

Trena brodată a uneia din rochiile purtate de Regina Maria la încoronarea țarului Nicolae

Cum a început Regina să scrie

Chiar din copilărie eram înzestrată cu o vie imaginație și îmi plăcea să spun povești nurorilor mele, seara când eram fiecare în pătucul nostru una lângă alta. Mai târziu începui să spun povești copiilor mei, și cu cât mergeam spre maturitate poveștile propășeau împreună cu mine, iar copiilor Mei chiar după ce se făcuseră mari, le plăcea să mă audă povestind. Imi înjghebam basmele din belșugul de viziuni Ce-mi pluteau în imaginație. Mai totdeauna erau fantastice și închipuirea mea era atât de colorată încât puteam zugrăvi locuri minunate și oameni minunați, uneori eroici, alteori grotești sau hazlii și viața lor era un amestec de durere și de caraghioslâc, însă în toate curgea un puternic șuvoi de idealsm și se simțea o nuanță de romantism.

Frumosul juca un mare rol în toate. Frumusețea de orice fel ar fi, Mă atrage; atât de limpede vedeam tot ce povesteam în cât făceam pe ascultători mei să rătăcească împreună cu mine prin grădini și palate minunate, prin locuri pustii, pe vârfuri de munți, pe lungi țărmuri de mare sau prin locuri îngrozitoare unde se întâlneau cele patru vânturi. Intr'o zi îmi spuse fetița mea Elisabeta: „Mamă, ar trebui să scrii toate astea, ar fi păcat să lași să se șteargă tablouri atât de frumoase, ar trebui să le păstrezi; puțini oameni sunt care să poată face pe alții să-i urmeze în lumi atât de nemaiauzite. Ești născută ca să scrii basme".

Basme!

Cuvântul mă vrăji. Totdeauna îmi plăcuseră basmele, legendele, vechile balade; cu cât erau mai ciudate, mai înfiorătoare, cu atât îmi plăceau mai mult. Imi sunt dragi legendele scoțiene și scandinave numite Saga, precum și toate poveștirile eroice și romantice din trecut.

Basme, legende...

Inchideam ochii și vedeam numeroasele ființe, făurite de închipirea mea, mișcându-se în fața mea în toate culorile, cu toate florile, cu toate desăvârșirile. Era o nemaipomenită bogăție de comori nesfârșite.

Astfel începui să scriu basme...

Nu erau opere literare de mare preț; nu știam despre stil, compoziție și regulele jocului, dar știam cum să trezesc viziuni de frumusețe și uneori emoții. Stăpâneam și o mare bogăție de vocabular.

Carmen-Syiva când descoperi că scriam, în loc să râdă de mine și să ia în zeflemea smeritele mele încercări literare, mă încurajă dela început în tot chipul. Acum îmbătrânea și închipuirea ei se istovea; găsea deci că a Mea se ivise tocmai la timp, ceeace arăta din partea ei multă și generoasă uitare de sine. Declară că faptul că știam să mânuiesc condeiul era o descoperire binecuvântată și fericită și mai spuse o mulțime de alte lucruri pline de bunătate și de entuziasm. Mă îndemnă să scriu și cum sfârșeam o poveste mi-o cerea îndată ca s'o traducă în nemțește.

Note-bio-bibliografice

Regina Maria (Alexandra Victoria) s'a născut la 29 Octombrie 1875, în castelul Eastwell Park cea mai mare fiică a Ducelui Alfred de Saxa — Coburg — Gotha (Duce de Edimburgh) al doilea fiu al Reginei Victoria a Angliei și a Mariei născută Alexandrowna, (sora împăratului Alexandru III al Rusiei).

A primit o educație aleasă, remarcându-se din anii copilăriei prin înclinarea spre literatură și arte.

La 10 Ianuarie 1893 se căsătorește, în castelul Sigmaringen, cu prințul Ferdinand de Hohenzollern, desemnat de unchiul său regele Carol I, drept moștenitorul tronului României.

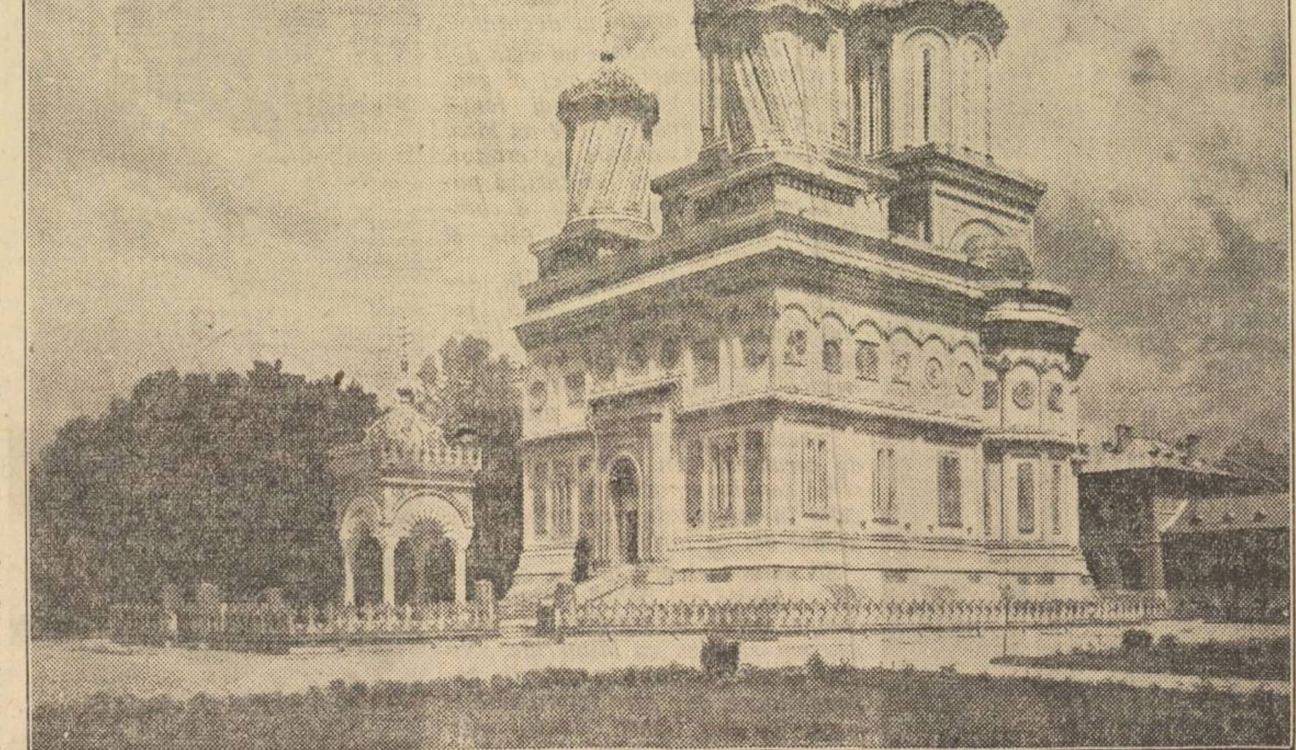
Abia ajunsă la București, principesa Maria ia contact cu poporul, interesându-se de nevoile lui.

După isbucnirea războiului mondial, urcându-se pe tron alături de regele Ferdinand în 1914, regina Maria își influențează soțul de a trece de partea aliaților.

Curtea regală își mută reședința la Iași, de unde regele și regina pornesc în fiecare săptămână pe front, spre a îmbărbăta soldații cari apără hotarele țării. Ca un omagiu pentru modul cum a știut să încurajeze armata, regina mamă a fost aleasă șeful Reg. 4 Roșiori, colonel de onoare al Reg. 5 Călărași.

Contribuția reginei-mame pe ogorul literaturii și artelor frumoase este considerabil.

In Octombrie 1930, este aleasă doctor „honoris causa" în filosofie a Universității din Klausenburg. A fost aleasă deasemeni membru al secției de arte frumoase a Institutului Franței.

Lăcașul de veșnică odihnă

Opera literară a Reginei

Ca scriitoare, Maria, regina României se impusese, de mult, ca un nume internațional. In această privință, era o continuatoare demnă a mătușii sale, subtila poetă Carmen Sylva.

Operele reginei scriitoare sunt: Crinul vieții (1913); Visătorul de vise (1914); L'enfant du Soleil (1915); Ildevini (1915), adaptată pentru scenă de I. Peretz); Minola, histoire d'une petite reine malheureuse (Revue des deux mondes 1915); Patru anotimpuri din viața unui om (1915); Povestea unei inimi (1915); Regina cea rea (1916); Țara mea (1917); Gânduri și icoane din vremea războiului lor (1919); Din inima mea la inima lor (1917); Sămânța înțelepciunii (1923); Povești, 2 volume (1921-25); Dinainte și după războiu (1925); Quand une reine regarde la vie (1925).

In 1934, după romanul „Regine" apar Memoriile Mariei: „The story of uny life" (Ed. Cassel and Camp.) care sunt tălmăcite în toată lumea. Acum câteva zile a apărut în românește ultima carte a reginei; „Măști".

SUFLETUL REGINEI

TOATĂ viața mea am fost puternic înzestrată cu darul milei, care a fost temelia tuturor faptelor mele, ceea ce lămurește amestecul de putere și de slăbiciune, ce se războesc în mine ca două ființe vii.

Ascunsă, dar stăruitoare, mila alcătuește cea mai adâncă rădăcină a eului meu. Totdeauna mi-a fost dat să văd latura dureroasă în omul care cade în ridicol sau mânie; latura tragică în omul târît de păcat și latura tristă în omul înrăit; și totdeauna mi-am dat seama de nemărginitele greșeli, făptuite de oameni, când se judecă uni pe alții. Ei niciodată nu privesc până în inima lucrurilor și nu pricep adevărata și tainica lor obârșie. Plutesc pe deasupra adevărurilor, și lămuririle și judecățile lor se opresc la suprafață, parcă s'ar teme de turburarea ce le-ar aduce o deplină înțelegere. Născocesc formule, se ascund după principii învechite, singura lor temelie morală, dela care simt că n'au nevoie să se clintească, deoarece îi apără vijelia unor realități mai adânci și mai aspre, realitatea făurită de Dumnezei!... Departe de mine încredințarea c'aș fi avut toate acestea limpede în minte în zilele mele de atunci, sau c'ar fi putut gândul meu să le cuprindă, ori creerul meu să le priceapă. Insă la rădăcina inimii mele, zăcea adânca milă, care era chiar conștiința mea, și nu-mi dădea pace, când vedeam suferințe sau nedreptăți de orice fel. Nu doar că mila mă făcea totdeauna netăgăduit de dreaptă!... Nu, nu eram dreaptă, cu biciul dreptății în mână!... De multe ori m'a rătăcit mila, m'a făcut să comit greșeli, isvorîte din slăbiciune, și m'a ispitit să fiu iertătoare în clipe când neînduplecarea ar fi împiedicat mult sbucium în viitor și multă neînțelegere. Când eram copilă, simțeam această nemărginită compătimire pentru toate lucrurile, ca o apăsare pe inima mea, de altfel veselă și fără griji. Mila din sufletul meu a crescut, a crescut mereu și crește și acum, iar azi, a ajuns atât de grea, încât amândouă mâinile mele nu sunt în stare s'o ridice: „Dacă privesc destul de lung orice lucru în lumea asta, mi se umplu ochii de lacrimi".

Vorbele acestea nu sunt ale mele, dar cuprind aidoma, ceeace simt. Sub orișice lucru sunt lacrimi și dacă oamenii ar vrea să priceapă că în lume e mult mai mare suferință decât adevărată răutate, ar fi mult mai buni unii cu alții, mai ajutători mai răbdători, mai puțin nepăsători, mai puțin clevetitori. Dar, n'avem vreme, ne grăbim, ne grăbim mereu, zorim tot înainte și nu ne afundăm destul ca să ajungem până la pricina sau izvorul dela care se trag răul, vrajba sau durerea. Și eu mă grăbesc; viața mă face să mă grăbesc, omenirea mă face să zoresc alături de ea; încerc însă să pășesc mai încet, să mă opresc, să ascult, să pricep, să lămuresc; dar marea roată se învârte mereu și niciodată nu voi putea ajunge până la capătul gândului meu, nici nu voi putea spune, tot ce-așі avea de spus...

RUGĂCIUNEA UNEI REGINE

Imi înalț inima spre Tine, Oh! Doamne! Ascultă te rog smerita mea rugă. M'ai înălțat, m'ai așezat în locul de slavă și ai pus în mâinile mele o putere ce nu e hărăzită multora. Mi-ai însemnat un drum care trebue să fie al meu și pe care trebue să pășesc fără a șovăi. Din pricină că sunt nevoiți să-și înalțe fruntea ca să mă vadă, mulți cred că nu calc decât prin locuri pline de soare; dar Tu, oh Doamne! cunoști pietrele ce-mi rănesc picioarele și mulțimea spinilor ascunși sub trandafirii ce mi-au fost dăruiți.

Ai făcut să strălucească chipul meu în fața smeriților acestei lumi. Ai așezat purpura pe umerii mei și coroana pe capul meu și mi-ai poruncit să le port ca și când n'ar fi o povară. Și ai grăit:

Ai fost aleasă între mulți; fii vrednică de cinstea ce ți s'a făcut, fie mâna ta blândă, cuvintele tale pline de mângâiere și fă din inima ta un loc de odihnă pentru cei obosiți și fără tihnă. Scoală-te în zori de zi, iar noaptea nu adormi prea greu ca nu cumva să rămână neauzit vreun strigăt înălțat către tine.

Căci ești mama unui popor și ai fost aleasă să-l călăuzești în viață și să porți povara durerilor și bucuriilor lui.

Deaceea strig către Tine, oh Dumnezeul meu! Dă-mi putere să înfrunt orice soartă, să înving orice temere, să străbat prin orice furtună.

Dă-mi o nesfârșită răbdare, o Doamne, și voința de a birui orice ispită nevrednică; fă-mă fără teamă, bună și dreaptă, o Doamne, așa încât să rămân neclintită în mijlocul oricărei nenorociri. Dă-mi o inimă vitează ca să suport toate durerile pe care le văd și le aud; o inimă vitează ca să nu pierd curajul la sfârșitul unei zile de sbucium; o inimă destul de mare ca să poată iubi și pe cei pe care nimeni nu-i iubește, destul de dreaptă ca niciodată să nu osândească în grabă și destul de milostivă ca să poată ierta „de 70 de ori 7".

Dă-mi darul cuvintelor cari mângâie, o Doamne, și darul compătimirii și a înțelegerii, ca de câte ori întind mâna să nu fie în zadar.

Ingăduie-mi, o Doamne, să țin capul sus, nu din trufie ci pentrucă mi-e cugetul curat ca cristalul în care strălucește soarele, scoțând la iveală o mie de lumini, și pentrucă mă pot uita fără teamă în ochii oricui. Iar când va veni ceasul meu din urmă, o Doamne, fă să mă găsească fără amărăciune în suflet împotriva nimănui și fă ca nimeni să nu se creadă dușmanul meu, așa încât înainte de a veni în fața Ta, mâinile ce ridic în binecuvântare să fie ușoare ca niște aripi plutind spre cer. Și de își va aminti cineva de mine pe pământ, o Doamne, să mă vadă cu un zâmbet pe buze, cu un dar în mână și cu lumina credinței în ochi, acea credință care mută munții din loc.

AMIN

NEVASTA LUI BORIS URZEV

Lui Boris Urzev îi plăcea ordinea și liniștea.

Apartinea unei familii de oameni instruiți, burghezi până în măduva oaselor Tatăl său se instalase încă din tinerețe la Baku, unde își deschisese un birou de reprezentante industriale; cum întreprinderea ajunsese repede prosperă și cum bătrânul n'avea decât un singur fiu, pe Boris, fusese hotărît ca acesta să rămâie în firmă, pentru a-i continua mai târziu, singur, activitatea. In acest scop, Boris, după studiile făcute în orașul natal, fusese trimis la Odessa pentru a urma niște cursuri superioare și a se familiariza cu comerțul.

Intors la Baku, Boris Urzev se dovedise a corespunde întru totul nădejdilor pe cari tatăl său și le pusese în el. Era muncitor și așezat. Ca înfățișare avea statura mijlocie, umerii căzuți, pieptul scofâlcit; obraiii scobiți și galbeni îi erau rași, barba neagră și rară pornea dela mustăți în jos. Dacă Urzev, n'ar fi purtat barbă din tată în fiu, ai fi zis că Boris și-o lăsase pe a sa să crească pentru a da oarecare prestanță unei fețe șterse, banale.

Purta ochelari cu lentile puternice, căci era miop — infirmitate pentru care fusese respins dela serviciul militar. Faptul acesta nu-l contrariase de loc, deoarece milităria presupune o serie întreagă de oboseli, de hărțueli; și singura aspirație a lui Boris era un trai stabil, tihnit și tabietliu, în cercul strâmt și nestrămutat al unui cămin pașnic. Orice schimbare de decor, de atmosferă, de climat moral ori social îl făcea să sufere strașnic.

Cu un an înainte de moartea părintelui său, se căsătorise cu Ecaterina Mașenka, o orfană destul de bogată, crescută de o mătușe. Ecaterina era o fată înaltă, mlădioasă și brună, a cărei frumusețe ieșise mai bine în relief alături de fizicul ingrat al lui Boris. Se căsătoriseră fără să se cunoască bine, îndemnați stăruitor, ea de mătușe, el de părinți, după ce între aceștia avuseseră loc lungi și laborioase tratative. Cu toate acestea menajul păru bine închegat, viața soților se scurse în mod mulțumitor, iar Boris se simți fericit când, după trei ani dela nuntă, căpătă un băiat, căruia după obicei îi dădu numele defunctului său părinte Alexe—Alioșa.

In 1919 Urzev, om de patruzeci de ani, începea să aibă câteva fire albe pe la tâmple și prin barbă, fără a le observa totuși. Viața i se scurgea după un tipic sever, care înfățișa pentru el înfăptuirea unui ideal.

După ce — cu Alioșa pe genunchi — își lua micul dejun împreună cu Ecaterina, mângâia o clipă cârlionții băiatului, depunea pe obrazul soției o sărutare fugitivă și neutră și pleca la birou. De aci din strada Bakinskaia unde locuia, ajungea pe jos într'un sfert de oră. Vechea firmă Urzev era instalată aproape de bulevardele cari mărgineau Caspica, în centrul modern, european, încercuit ca de o potcoavă de cartierele muncitorești și sărace ale orașului. Boris reprezenta câteva fabrici importante din Franța și Anglia. Afacerile mergeau mulțumitor.

După masa de prânz, d. Urzev se întindea pe divan, desfăcea un jurnal, apoi se juca un sfert de ceas cu Alioșa care avea acum șase ani; înainte de a pleca din nou la birou schimba câteva fraze neînsemnate cu nevastă-sa. După plecarea lui, Ecaterina pornea prin oraș să-și viziteze mătușa ori niște prietene. Seara, după cină, Ecaterina se așeza într'un fotoliu sub lampă, cu un lucru de mână, iar Boris despăturea ziarul de după amiază.

Câteodată doamna și domnul Urzev, după ce Alioșa adormea, făceau o preumblare pe promenada de pe malul mării, ori mergeau la teatru, mai ales când trupa lui Vladimir Sakin se nemerea în oraș.

Acest Sakin — un roșcovan chipeș și vesel, cu umeri de atlet și zâmbet pehlivan, mare amator de băutură și de femei — fusese pe vremuri coleg de școală cu Boris. Prietenia lor se menținea și acum, după trecere de douăzeci și cinci de ani. Sakin era și actor și director de teatru. Trupa sa juca primele cinci luni ale anului în Tiflis; apoi își începea turneul prin tot Caucazul. La Baku se oprea întotdeauna cel puțin două luni, deoarece străinii bogați mișunau în acest oraș — inimă a celui mai mare centru petrolifer al Europei.

Repertoriul trupei Sakin se compunea dintr'o nesfârșită serie de scenete dramatice ori hazlii, în cari muzica, dansul, mimica, humorul se contopeau într'o formulă de artă specific rusească. Sakin avea grija să-și aleagă artiste tinere și frumoase atât pentru plăcerea publicului din sală cât și pentru plăcerea sa personală. Afișul său stârnea emoție și speranțe în bărbații tuturor orășelelor înșirate între Marea Neagră și Caspică. In adevăr, trupa nu împrăștia în drumul ei numai artă ci și veselie, căci chefurile lui Vladimir Sakin erau la înălțimea spectacolelor sale.

Când sosea la Baku, primul drum a lui Sakin era la vechiul său prieten Urzev. Ecaterina nu privise la început cu ochi buni irupția acestui vlăjgan roșcat și zgomotos în casa ei; cu timpul se obișnuise însă cu el și când se apropia vara aștepta cu vagi simțiminte agreabile sosirea trupei în oraș.

Boris nu putea refuza biletele de favoare ale lui Vladimir; de două — trei ori pe săptămână mergea cu Ecaterina la teatru; după spectacol soții acceptau invitația d-lui director de a bea un păhărel împreună într'un local la modă. Acest „păhărel" era, bineînțeles, urmat de altele; actorii și actrițele cari de multe ori luau parte la reuniunile astea amicale se încălzeau repede, începeau să-și arate talentul, să spue glume fără perdea, să facă pozne; curând petrecerea lua un aer foarte puțin burghez. In asemenea momente Boris Urzev își încrețea fruntea, își lua soția la braț și se retrăgea. Sakin, afumat bine, săruta galant mâna Ecaterinei Urzev, apoi striga după Boris care, țeapăn și oarecum solemn, mergea spre ușe:

— Noapte bună, cocoșelule, visuri plăcute!

Pentru d. Urzev aceste seri aveau în ele ceva anormal, revoluționar, cari îi contraria temperamentul, principiile și predilecțiile. Nu se simțea destul de tare pentru a se împotrivi invitațiilor stăruitoare ale lui Vladimir; în afară de aceasta, deși o socotea pe Ecaterina deplin fericită cu viața pe care i-o impusese, se lăsa câteodată furat de unele sugestii din lecturi și anume că e bine ca femeea să aibă din când în când câte o distracție. E adevărat că Sakin când se ametea, depășea ușor tonul cuvenit între persoane din societatea bună; cu neputință însă să-i iei ceva în nume de rău acestui mucalit învechit în rele!...

De câtava vreme d. Urzev desfăcea ziarele cu oarecare neliniște. Elementele esențiale ale vieții sale particulare, comerțul său, necesitau neapărat o stabilitate socială care începea să nu mai fie prea sigură. Timp de un an și jumătate d. Urzev urmărise în presă, înscăunarea bolșevicilor la Moscova și Petrograd, treptata lor înstăpânire în nordul și centrul Rusiei. Slavă Domnului — își zicea el — haidamacii aceștia cari răsturnau ordinea lucrurilor, cari își impuneau cu revolverul teoriile îngrozitoare, se aflau încă departe. In Caucaz, la doi ani după suprimarea țarismului, situația se menținea favorabilă pentru oamenii cumsecade: aci la Baku precum și în toată partea răsăriteană a ținutului, republica burgheză a Azerbedgeanului îngăduia traiul pașnic și vesel, îmbogățirea locuitorilor; cât despre regiunea apuseană adică republica Georgiană, situația era și mai bună; minimaliștii, așa zișii menșevici, erau oameni blajini, și cu socoteală, iar Aliații, în special englezii instalați la Baku, la Marea Neagră, își întindeau până la Caspică rețeaua afacerilor, revărsau aur până în cele mai neînsemnate târguri.

Până când avea însă să dureze starea aceasta de lucruri? Iată o întrebare pe care Boris Urzev și-o punea cu tot mai multă îngrijorare. De pe acum, felurite zvonuri se răspândeau prin oraș; se spunea că înaintarea bolșevicilor spre sud luase un nou avânt, că printre muncitorii orașului s'ar fi observat simptome suspecte.

De o fire optimistă și candidă, de o miopie sufletească pentru care, din nenorocire, nu există ochelari, d. Urzev nu dădea totuși multă crezare acestor colportagii; își vedea de treburi, se lăsa în voia tabieturilor sale nevinovate.

Intr'una din zile, pe la orele zece dimineața d. Boris Urzev își făcu apariția acasă, cu ochelarii căzuți de pe nas, cu barba răvășită, cu ochii măriți de teroare și începu să strige:

— Ecaterina! Katia!

Doamna Urzev se ivi din odaia de baie, cu părul despletit peste halat, mirosind de sus până jos a apă de colonie fină. Se înspăimântă văzându-și soțul înapoiat dela birou la ora asta neobișnuită și cu o asemenea înfățișare.

— Ce e? Ce s'a întâmplat? îl întrebă ea, ajutându-i să se așeze într'un fotoliu.

Boris sufla din greu, se căsnea cu o mână tremurătoare să-și descheie gulerul, să-și smulgă cravata.

— Bolșevicii! spuse el, cu glasul gâtuit. Bolșevicii au intrat în oraș!

Ecaterina Urzev tresări și rămase pe gânduri In sfârșit, recăpătându-și o respirație aproape normală soțul ei îi povesti cum se petrecuse faptul. Disdedimineață trei vapoare cu bolșevici ancoraseră în port. Numai decât mahalalele muncitorești ale orașului trecuseră de partea lor ca și cum nu așteptaseră altceva decât această debarcare. Cum centrul comercial și capitalist era încercuit de cartierele proletare, burghezimea orașului era prinsă ca într'o capcană.

— Liniștește-te, spuse Ecaterina Poate că n'o să avem de suferit prea mult.

— N'o să avem de suferit? Se vede că nu-ți dai seama ce înseamnă evenimentul acesta pentru niște oameni cu situația și ideile noastre Nici o îndoială că orașul a fost tot timpul împânat cu agenții lor; probabil că pe lista lor neagră sunt trecuți toți acei cari au avere, sau sunt cunoscuți ca burghezi înrădăcinați. Or, dacă noi nu suntem prea bogați, principiile familiei Urzev sunt cunoscute, cred...

Ecaterina se așezase pe un braț al fotoliului în care Boris, cu capul în mâni, continua să se lamenteze. Privea vag un punct în spațiu. Părea că meditează.

— In primul rând, urmă d. Urzev, comerțul meu este pierdut, deoarece sosirea bolșevicilor înseamnă întreruperea relațiilor cu Aliații, deci tăierea oricărei comunicații între biroul meu și casele franceze și engleze pe cari le reprezint. Ințelegi, Katia? Ruina.... Distrugerea firmei la a cărei prosperitate au lucrat părinții mei și cu mine și pe care vroiam să i-o transmit, infloritoare, lui Alioșa. Ruina, Katia....

Și încaltea dac'ar fi numai atât!....

Niște împușcături răsunară deodată prin străzi depărtate, venind parcă să sublinieze temerile d-lui Urzev.

— Auzi ? făcu acesta — alipindu-se de soția sa. Auzi ? Au și început.

Din această zi traiul în locuința din strada Bakinskaia, pașnic și ordonat la extrem, se răsturnă ca într'un cutremur moral. D. Urzev nu-și mai găsea locul, nu mai mânca, nu mai dormea, tremura la cel mai mic sgomot de stradă ori de pe scară; optimismul său înăscut părea paralizat. Iși făcea apariția acasă la orele cele mai neașteptate și într'o ținută din ce în ce mai neîngrijită. De fiecare dată aducea din oraș o veste nouă și — se înțelege — rea. Un timp aceste vești priviră situația generală, măsurile luate de nouii stăpâni, pățaniile unor cunoscuți, împușcarea multor oameni nevinovați, dar suspecți în ochii Cekei. Apoi Ecaterina Urzev începu să fie înștiințată de nenorociri cari o priveau mai deaproape. Astfel sediul firmei Urzev fu perchezitionat într'o dimineață, în lipsa patronului, ca de altfel toate casele cari erau în legături cu străinătatea; toate scriptele fură confiscate, iar contabilul care îndrăznise să protesteze, arestat și dus cine știe unde.

— Fără îndoială că i-au zburat creerii! spunea d. Urzev învârtindu-se de colo până colo în sufragerie. Ah! Tâlharii!...

Și pumnii săi mici și albi ca de femee i se strângeau răzbunători la capătul brațelor firave cari îi bălăbăneau dealungul trupului, ca la o paiață de cârpă

Noaptea, Boris tresărea în somn, se deștepta, aprindea lampa de pe măsuță, își privea cu spaima viselor întrerupte brusc, nevasta culcată în patul de alături. Ecaterina dormea liniștit; brațul arcuit sub ceafă îi desvelea cuibul întunecos al subțioarei din care urca o boare dulceagă de piele de femee încălzită de pat; un sân rotund, trecut peste marginea horbotată a cămășii, se ridica și se lăsa în ritmul blajin al somnului. D. Urzev se simțea cuprins de o înduioșare proaspătă; deși căsătoria sa fusese rezultatul unor imbolduri și învoeli străine, începuse, numaidecât după nuntă, să-și iubească nevasta, pe femeia aceasta supusă și mai ales atât de frumoasă care-l făcea să guste o fericire nebănuită; căci, timid și cast, d. Urzev nu cunoscuse înainte de Ecaterina plăcerile dragostei. E drept că iubirea sa pentru Ecaterina era o iubire aparte, conformă cu temperamentul lui molatec și cu principiile sale rigide; ea se manifesta mai cu seamă printr'o serie nesfârșită de griji și îndemnuri părintești, un devotament neadormit și aproape sâcâitor. Cum însă Boris nici nu bănuia că o femee poate aștepta dela bărbatul ei o altfel de afecțiune, cum pe de altă parte Ecaterina nu-și arăta niciodată prin vreo vorbă ori vreun gest cea mai mică nemulțumire, nici un scrupul nu venise să turbure starea de beatitudine în care viața d-lui Urzev se scursese până acum. Ah! Dacă acești blestemați de bolșevici n'ar fi existat!

Evocarea lor îl făcu pe Boris să ofteze adânc; apoi luându-și ochii de pe chipul Ecaterinei trase cu urechea spre odaia de alături, unde dormea Alioșa. Pe dată imaginea copilului îi stătu înainte, în pătuceanul alb, cu ochii închiși, cu cârlionții castanii pe frunte, cu mânuțele întinse peste plapuma de atlas albastru. D. Urzev retrăia acum minutele din fiece seară, la terminarea cinei. După ce dădaca se retrăgea, atât el cât și Ecaterina îl însoțeau pe Alioșa în dormitorul său, îl desbrăcau. Boris lua copilul în cârcă și se plimba cu el prin odaie, prefăcându-se că duce în spate o povară prea grea și fredonând cântecul de muncă al luntrașilor de pe Volga; ori se lăsa pe brânci în timp ce Alioșa îl încăleca și-l gonea prin toate ungherele, strigând vesel: Hi! Hi! Apoi, părinții îl sărutau, îl mai învăluiau o clipă într'o privire de iubre solidară, stingeau lampa și ieșiau.

Toată bucuria asta era pierdută de aci înainte ca și celelalte bucurii simple ale vieții sale monotone. D. Urzev, perpelindu-se sub plapumă, se întreba ce viitor îl aștepta pe Alioșa. Vroise să facă din el un om bogat și respectat, așa cum fuseseră toți Urzevii, părinții lui Boris de pildă, ale căror portrete spânzurau de perete deasupra paturilor. Mama lui Boris avea un surâs blând și veștet în cadra ovală și neagră; părul cenușiu, pieptănat în sus, îi descoperia o frunte înaltă, albă. Alături de ea, în cadra-i identică, Alexei Urzev părea o replică îmbătrânită a lui Boris; numai că figura răposatului avea un aer mai ceremonios, iar în jurul gâtului se vedea cordonul **Sfântului Stanislas**, decorație primită dela Țar în urma raportului făcut de guvernatorul general al Caucazului. Decorația asta o visase altădată și Boris; ea însemna consacrarea unei vieți de muncă, recunoașterea unei integrări desăvârșite în armonia prosperă a societății.

Iată niște idealuri cari trebuiau aruncate acuma la gunoi ! Dl. Boris Urzev, pe care politica nu-l preocupase niciodată, luase cunoștință din comentariile gazetelor burgheze de principiile bolșevice. O singură odaie pentru o familie, munca brută pentru toți, un singur rând de haine, mâncarea raționată ca și tainul ocnașilor. Aceasta era viața care-i aștepta de aci înainte pe el, pe Ecaterina și pe Alioșa! In ce privește averea agonisită de câteva generații, ea avea să intre în casa de fier comună, pentru înfăptuirea trăsnăilor utopice ale noului regim.

Revolta și furia îl împiedicau pe d. Urzev de a cântări cu obiectivitate situația. Timp de două luni nu încetă să se agite, să tune, și să fulgere împotriva urgiei care se abătuse peste oraș: samavolnicii, arestări și execuții nesfârșite. Apoi încetul cu încetul se liniști întrucâtva. Cum biroul îi fusese închis, își petrecea mai tot timpul acasă, cufundat într'o tăcere posacă, de par'că ar fi urzit cine știe ce planuri. Lipsit de ocupație, scos din făgașul unor obiceiuri punctuale până la manie fierbea. Din când în când pleca în oraș, zăbovea fără scop, se înapoia abătut, spunând Ecaterinei aceleași cuvinte :

— Vezi, păzește-te, când ieși în oraș. Iar a fost o încăerare. O femee a fost dusă pe targă. Nu cumva să-l lași pe Alioșa să iasă în stradă.

Doamna Urzev găsea că Boris cam exagerează. Continua să-și viziteze mătușa și prietenele, se îmbrăca și se pieptăna cu aceiaș îngrijire, iar seara, când se înapoia acasă, aducea cu sine acelaș surâs de voe bună, acelaș parfum de tinerețe de parcă nimic nu s'ar fi schimbat în jurul lor. Pe cât putea se străduia să-și îmbărbăteze soțul; la toate încurajările ei Boris clătina însă din cap, încruntând fruntea și răspundea la fel:

— Viața asta nu mai poate continua. Trebue să găsim o scăpare.

Intr'una din Duminici, d. Urzev, care trăia într'o veșnică panică, auzi gălăgie în vestibul. Iși închipui că soldații „roșii" îi atacă locuința, îi ciomăgesc slugile. Nu era decât mucalitul de Vladimir Sakin care, cu un pachet sub braț, cânta, râdea și ciupea pe bătrâna servitoare; aceasta se apăra ca de diavol, înjurând de zor. Lui Boris care trăsese o spaimă grozavă, îi veni inima la loc.

— Tu? făcu el. Te credeam prin cine știe ce târg, în munți.

— Am fost până săptămâna trecută, răspunse actorul. Am sosit aci azi dimineață cu trupa. Poimâine dăm prima reprezentație.

— Hai înăuntru. Ecaterina și Alioșa au să se bucure.

Sakin desfăcu pachetul adus pentru Alioșa: o cutie de cuburi colorate de piatră cu cari se puteau construi fel de fel de castele minunate. Ecaterina îi mulțumi cu o privire recunoscătoare, iar Alioșa i se cățără pe genunchi, punându-i nenumărate întrebări printre care și aceia dacă în afară de castele se pot zidi cu aceste pietre și biserici. Sakin răspunse afirmativ. Apoi, cum era ora prânzului, trecură în sufragerie, unde actorul desfășură numai decât o activitate înfrigurată. Mânca temeinic, își turna mereu din vinul de Kahetin din care Boris avea în pivniță o provizie bogată; în acelaș timp vorbea, râdea, o tachina pe Ecaterina, povestea cu gura plină o șotie picantă a uneia dintre actrițele sale. Fața i se congestiona sub clădăria de păr roșu prin care pieptenele părea a nu fi trecut de o săptămână. La urmă, d-na Urzev propuse să bea cafeaua alături în salon. Abia atunci,, sătul, și liniștit, putu observa Sakin figura slăbită, desfigurată de griji a lui Boris.

— Da', ce e cu tine? Ce ești astăzi așa sanchiu?

—Boris este necăjit de noua stare de lucruri, îi lămuri Ecaterina. Biroul a fost sigilat. Cine știe ce ne mai așteaptă!

— Ei și pentru atâta lucru vă faceți inimă rea? se miră Sakin. Parcă puteți schimba ceva dacă stați și cobiți!

D. Urzev isbucni:

— Sigur, ție ce'ți pasă? N'am pomenit oameni mai egoiști și mai inconștienți ca voi, cabotinii....

— Boris!.... interveni Ecaterina, cu o privire mustrătoare.

— Lasă-l. Ecaterina Dimitrievna, lasă-l să se desumfle.

— Sigur, urmă d. Urzev. Voi aveți parte numai de plăcerile vieții... O duceți în cântece, în petreceri... Vine revoluția, vin bolșevicii, și voi continuați să mergeți de colo până colo, să vă puneți în scenă farsele nesărate, să vă'mbătați.... Că mii de nevinovați sunt jefuiți, pălmuiți, împușcați la zid,nici că vă pasă.

Vladimir Sakin, răsturnat în fotoliu, trăgea din pipă, privindu-și prietenul pe sub sprâncenele incolore. Un asemenea acces de revoltă și de vehemență îl surprindea la acest agent comercial din tată în fiu, deobiceiu tăcut și mototol. Pe figura palidă, cu obraii scobiți, cu ochelari cu lentile puternice pe nas, cu barbă neagră și rasă dela mustăți în jos, o figură creată anume pentru a se pleca toată ziua asupra registrelor pline de cifre, furia se așeza ca o mască nepotrivită și stranie, isca o impresie caraghioasă care'l făcu pe actor să zâmbească.

— Ei, și tu, care stai toată ziua și meditezi ori te'nfurii, ce câștigi? spuse el. Ce poți să faci? Vrei să te pui de-a curmezișul evenimentelor?....

— Eu? Eu?... făcu Boris Urzev, din ce în ce mai agitat, vei vedea ce am să fac...

— Spune-o, s'auzim și noi.

— Eu și Ecaterina și Alioșa, vom părăsi orașul, vom pleca din viesparul ăsta blestemat.

D-na Urzev tresări. Va să zică asta rumega Boris în ultimul timp, stând ceasuri întregi cu capul în mâini în colțul canapelei, pentru asta dispărea pe negândite de acasă și se 'ntorcea fără să spue unde a fost. Vroi să se reculeagă, să cântărească bine cele auzite, să'și dea seama dacă ideia lui Boris era în adevăr o scăpare. Glasul lui Sakin o trezi din gânduri.

— Să plecați? spunea actorul. Bine! Dar unde?

— N'are importanță. Undeva, în Europa, unde să putem trăi liniștiți, unde Alioșa să poată fi crescut cum trebue, să-și poată face un vitor. Cu relațiile pe cari le am printre fabricanții din Paris și Londra, nu va fi prea greu.

Boris vorbea acum trecându-și privirile dela Sakin la Ecaterina, ca și cum vroia să fie înțeles mai ales de ea; pleda cu însuflețire, desfășura cu grabă toate argumentele grămădite în minte în ultimul timp, cu teamă că, odată acest moment scăpat, nu va mai avea tăria necesară pentru a-și convinge nevasta.

Vladimir Sakin, turnându-și încă un pahar de Kahetin, îl întrerupse în mijlocul unei fraze mai patetice...

— Toate bune. Numai lămurește-mă, te rog, cum vei face să pleci? Nu știi că nimeni nu poate trece „dincolo"?

Intrebarea asta de o logică măruntă, dar de o oportunitate elementară, căzu ca un duș rece peste Boris. Il făcu să rămâe cu un argument nou în gât. Câteva broboane de sudoare îi apărură pe frunte; și deodată, tot ce mai avea de spus i se încâlci în minte, apoi se topi ca un nor spulberat de vânt. Rămânea cu mâna în aer, cu privirile în gol, cu buza inferioară deslipită de gingie și atârnându-i, moale, peste începutul bărbii.

Sakin, puse paharul pe marginea măsuței de lângă el, apoi scoase din buzunar o hârtie și un creion.

— Eu care umblu, cum spui tu, de colo până colo, îți pot da niște amănunte din cari vei putea înțelege că ideia de a te expatria, este cu neputință de înfăptuit, zise el.

Și, trăgând fel și fel de linii, făcând nenumărate semne pe foaia de hârtie, începu să arate Ecaterinei și lui Urzev situația politică a regiunii, în momentul de față. Bolșevicii ocupau toată partea răsăriteană a Caucazului până la fluviul Kura. La Axtafa, pe malul acestei ape era avanpostul lor și, în acelaș timp, biroul Cekei, care veghea cu străsnicie ca nimeni să nu treacă în partea cealaltă, stăpânită încă de menșevici și de Aliați. Numai corespondența dintr'o parte într'alta mai era îngăduită, bineînțeles trecând prin cenzura Cekei.

— Am fost cu trupa alaltăeri la Axtafa, spuse mai departe actorul. Am dat o reprezentație la care toți fruntașii bolșevici au luat parte, au râs de s'au strâmbat. După aceia am tras împreună cu ei un chef până dimineața. Era cu noi și tovarășul Kricov, un fost marinar, astăzi șeful Cekei din Axtafa, căruia i se aprinseseră grozav călcâile după Dușa, dansatoarea mea sfârlează. Se îmbătase turtă, se întinsese pe jos să-i poată săruta mai în voe genuchii. M'a asigurat că pentru mine și trupa mea nu există bariere. Așa că sper ca săptămâna viitoare să trec „dincolo" și să joc la Tiflis. Prin urmare vezi că, noi, cabotinii, putem trece... Cât despre tine, mută-ți gândul, dacă vrei ca tu, Ecaterina Dimitrievna și Alioșa să nu primiți câte un glonte în piept. Știi doar că Ceka n'are timp de procese ori de alte asemenea formalități burgheze... Un gest suspect, o bănuială, pac!...

La câteva zile după această discuție. d. Urzev își făcu apariția în fața teatrului Narodni în care juca trupa Sakin. Era ora șase după amiază. Portalul dela intrare, mărginit de afișe cu dansatori în costume țipătoare și scene din pantomime grotești, avea un aer plictisit, trist, ca intrarea oricărui teatru atunci când este despodobită de focurile globurilor electrice și ale reclamelor luminoase. D. Urzev ocoli stâlpii de piatră cari susțineau bolta pe sub care trebuiau să treacă seara trăsurile cu spectatori, și se îndreptă spre o portiță de fer pe care scria : **intrarea artiștilor.**

— D. director Sakin e sus? întrebă el pe portar, un bătrân desfigurat deopotrivă de vârstă și de băutură.

— A plecat de un ceas.

— A plecat?

D. Urzev rămânea în stradă desamăgit și înciudat. Știa că la ora asta Sakin era totdeauna la teatru, ocupat cu repetițiile; căci în acest oraș mic programul spectacolului trebuia schimbat la fiecare două-trei seri.

— Trebue să-i vorbesc. Unde l-aș putea găsi?

— Poate la hotel. Nu-i departe. Hotel *Europa*.

Pe coridor, în fața camerei cu No 43 pe care o ocupa Sakin, Boris constată că toate frazele pe cari și le fixase în memorie pentru a le spune întocmai, se învălmășise. Iși scoase totuși o mănușă, căci deși de un timp nu mai dădea atenție îmbrăcămintei, la mănuși nu renuntase, (Urzevii din tată în fiu, n'ar fi ieșit niciodată în stradă neînmănușați) și ciocăni ușor în ușă. Trecu un timp lung în care nici un sgomot nu se auzi în odae; apoi Boris percepu târșitul unor papuci de casă, cheia se răsuci în broască, și actorul apăru în ușa întredeschisă, cu părul ciufulit, într'o pijama dungată. Văzându-l pe Urzev, avu o mișcare de surprindere și de retragere; numai decât însă ieși pe coridor, având grijă să închidă bine ușa după sine.

— Dormiai? Iartă-mă.. am să-ți comunic ceva important, spuse d. Urzev.

VIRGILIU MONDA

(Sfârșitul în numărul viitor).

DECORUL IMBRACAMINȚEI FEMININE

Una din calitățile principale ale artei decorative de astăzi este darul aproape magic de a se acomoda la toate manifestările vieții noastre. Nu există domeniu legat de existența omului în care arta decorativă să nu fi încercat o schimbare, o reinoire. Au fost creiate linii noui pentru interiorul locuinței, pentru mobile, pentru stofele de tapiterie, pentru ceramică și sticlărie.

Și de aici era foarte natural ca îmbrăcămintea feminină să se acorde cu stilul nou al ambianței. Un interior cu volume simple și luminoase nu-și va găsi echilibrul estetic din moment ce o rochie își conturează culorile ei nepotrivite, întunecoase, încărcate sau țipătoare. Pe o masă unde ceramica și cristalurile au fost orânduite cu artă și gust n'are ce căuta un braț încărcat de brățări grele și complicate și nici o mână cu degete pline de inele oarecare.

Totul în arta de astăzi este viață și ritm. Nu este vorba de a creia un decor neînsuflețit, ci de a supune formele și culorile la ritmul mișcării și al gesturilor celor ce trăesc în acest decor. Sunt atitudini, sunt rochii care rup armonia unei camere, dar mai sunt din fericire altele care aduc ca o floare într'un vas, acea strălucire de viață ce întregește opera artistului decorator

Dar această armonie nu este deloc efectul întâmplării, nici al grației feminine: găteala unei femei este o creație unde artiștii au locul lor bine definit, alături de croitor. A găsi desenul unei țesături, a potrivi un colier unei rochii, a compune o buclă de centură, este și asta a face operă de artă.

Vara, viața în soare, plaja, cer culori vii, o prospețime naivă, jocuri florale sau desene în linii largi, puțin barbare. Dar acestor culori tropicale le trebuesc coliere, ornamente de o simplicitate primitivă; de exemplu, coliere din mari boabe de ceramică, din mari perle de sticlă sau din simplă argilă colorată palid în gri, verde sau galben, ca nisipul ori ca iarba uscată.

Să nu-și închipue nimeni că aceste elemente ale îmbrăcămintei feminine, colierele, brățările și agrafele pot rivaliza cu bijuteriile. Nu sunt decât garnituri, accesorii întâmplătoare, dar care împrumută o grație în plus femeii. Pentru asta se cere un acord subtil și personal între podoabă și purtătoarea ei. A concepe o rochie ca pe o operă de artă, a cărei linii și ornamente să aibă o expresie, înseamnă să o faci vibrantă, sensibilă.

La capătul unei serii
Un rezumat și câteva obiecții

In legătură cu viața și opera scriitorilor români, cu genurile literare și cu subîmpărțările acestor genuri, „Cultura Românească" a întreprins acum un an editarea unei colecții intitulată „Cu privire la" și scrisă în întregime de Barbu Lăzăreanu.

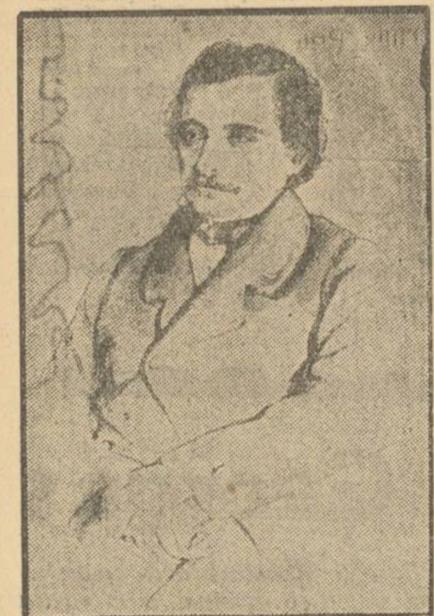
Seria primă s'a încheiat către sfârșitul lui Iunie, când a'nceput *luna cărții*. Sânt douăzeci și patru de cărți a câte 40 de pagini: laolaltă 960 de pagini.

Lui Mihaiu Eminescu, autorul i-a consacrat patru broșuri. Ele cuprind următoarele capitole: 15 Iunie 1889 Poezie-sărăcie, Getica lui Pârvan și Dacica lui Eminescu, Horum-harum Eminescu profesor, Țâncul pământului, Chichindel gură-de-aur, Mizerie și risipă, O comedie a lui Iacob Negruzzi, Dicționarul de rime, Rimele în „ai" și „il", Hasdeu și Eminescu, Cumpănitorul de cuvinte, Agonia, Pe cărarea înflorită a muzeelor botoșănene, „Pro domo" sau Eminescu polemist, Fanni Tardini, Un prieten ardelean al lui Eminescu: Dimitrie Comșa, Macedonski-Eminescu, Vârful cu dor, Improvizații și Cântecul caracudesc.

Trei cărticele se referă la opera lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu, și tot acelaș număr de broșuri e destinat gramaticei, vieței romanțate a acestei științe cu împărțirile ei: fonetica, morfologia, semantica, vocabularul, sintaxa. Intâia broșură din acest triptic are următorul cuprins: Un iubitor de lucruri vechi dar nedispretuitor de lucruri nouă. Cum explica și cum îndrepta Virgil Onițiu. „Sfânta vită flămândicioasă"; Modul care poruncește, îndeamnă, roagă și blestemă (imperativul); H. Tiktin, Dela Adam, Calabalâcul, Moș Costache Severin adunătorul de sinonime.

Intr'a doua carte cu privire la gramatică, pusă sub patronagiul lui Ion Heliade-Rădulescu, sânt 12 capitole cu titlurile: Unspre decenii (e vorba cei 110 ani împliniți de când a apărut Gramatica lui Eliad), Mititeii, Palinodia, Scriitoritul? sau: birpăscrisul? A tăia la cuie, Vocabular ciripitor, Flori, De vorbă cu gramaticii, O monografie linguistică a ochiului, Coșuri sau coși?, Huștiuluc și știobâlc, Codobatura.

Cărticica a treia, având pe coperta figura lui Lazăr Șăineanu, conține cercetările și schițele: Un precursor al etimologistului Alexandru Resmeriță, Imi scrie cel mai vechiu cititor al meu, Coșcova, Cu măsură, Barbă-cărel, Căutătorul de comori,

Heliade Rădulescu

Reguli ortografice, Poziția puricelui în cea mai nouă ortografie, Târcoale în jurul unui nume, Alte reguli.

Câte două „fășcioare" sânt închinate: folklorului, umoriștilor, oamenilor de teatru și tălmăcirilor în românește din clasicii greci, latini, englezi, francezi, germani și italieni.

Cu referire la acestea două din urmă volumașe iată ce spune *Unirea*, oficiosul Mitropoliei din Blaj:

„Pe cât de modestă și nepretențioasă, seria de broșuri pe care o scrie d. B. Lăzăreanu: „Cu privire la" *scriitori și probleme ale literaturii noastre. Numărul a ajuns la 22* (De când în substanțiala rubrică de *Cărți și reviste* a „Unirii", a apărut această recenzie, alte două cărți din colecția pomenită au mai fost scoase de editura Cultura Românească N. R.) *Ultimele două sunt anunțate aci, cu privire la traduceri și traducători. O uimitoare bogăție de informație și cunoștințe a autorului, judecata sigură, spirit critic ascuțit și simț pentru umorul sănătos și indulgent, fac citirea acestor broșurele pe cât de plăcută, pe atât de instructivă*"

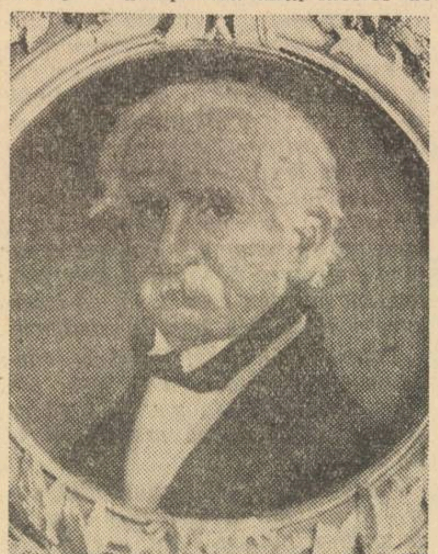
De cărți singuratice au parte: epigramiștii, Alecsandri, Creangă și Coșbuc.

Asaki și Heliade își împart amândoi o singură plachetă.

Nu spunem că e o nedreptate, căci știm că ea va fi reparată în cărțile viitoare. Dacă figurile și materiile literare aci pomenite nu vor fi completate în seria viitoare, autorul să considere acestea ca o obiecțiune, poate chiar ca un repros.

Dar un indice alfabetic al acestei enciclopedii trebuia în orice caz alăturat primei serii, — lucru pe care l-a cerut la *Radio* criticul Perpessicius. E cu atât mai necesar aceste indice cu cât unele din chipurile literare cărora li s'a consacrat fascicole aparte, se găsesc nu numai amintite dar supuse unei analize literare în broșuri cari pe copertă nu poartă numele lor. De pildă, *Caragiale*, în afară de o cărticică în întregime consacrată lui, figurează în cercetările: *Claponul lui I. L. Caragiale* și în *Morala unui așa zis „criteria moral"* din fășcioara: „Cu privire la teatru" (I) precum și în *O unealtă urgisită: condeiul* din a doua carte despre *Umor*.

Mai evidentă apare această omisiune — din partea unui iubitor de

G. Asaki

oameni, care voește să crute pe semenii săi de cotrobăeli și răsfoiri cari pe dânsul l-au costat ani îndelungați — când ne gândim la cei cari nu se află în studii purtând pe frontispiciu numele lor.

Iată, de exemplu, Al. Lupeanu-Melin pentru care autorul are o mare iubire admirativă. Numele lui Lupeanu e răspândit prin două capitole din două broșuri deosebite: un capitol se numește *„Mititeii"* și se găsește în broșura II *Cu privire la gramatică și vocabular;* alt capitol este *Cititorul de chirile* din volumașul II despre *Folklor*.

Se înțelege că nu vrem să scutim pe cititor de *orişi ce* sfortare; plăcerile nu se dobândesc fără de oarecare muncă, mai ales bucuriile pe cari li le procură autorul, bucurii durabile căci le oferă cunoștințe esențiale în atâtea domenii literare. Dar tocmai pentru că opera e foarte întinsă și multilaterală, un fir care să ajute pe cetitori să se regăsească e cum nu se poate mai trebuitor.

A. VLADIMIR

Cine e F. de Laroc?

Ne-o spune Barbu Lăzăreanu în broșura: M. Eminescu IV. E anagrama cuvântului Carol numele Domnitorului și mai târziu al Regelui României. Cu pseudonimul acesta și-a semnat drama „Vârful cu dor" principesa Elisabeta a României, mai târziu Carmen Sylva. Drama a fost tălmăcită în versuri de Eminescu.

In jurul acestui pseudonim, toți biografii au păstrat o discrețiune absolută, poate pentru ca în Reuniunea română de cântări din Sibiu, în a cărei arhivă se găsește o fișă relativ la această poemă și traducerea ei, se făcea și politică și nu se cuvenea, zice iscusitul comentator, ca Doamna României să fi ajutat, cât de puțin, „o mentalitate nu cu desăvârșire prielnică regimului habsburgic".

Drama lirică, „Vârful cu dor", Baladă Română în trei părți, textul de F. de Laroc, muzică de Zadislaw Lubicz, traducere română de M. E-scu — e deci o dramă lirică pastorală, alcătuită din trei părți, că subiectul ei e legenda scrisă mai târziu în proză de Carmen Silva, că e text de operă, că muzica există, că a mai fost tipărită în 1879, pe două coloane și în două limbi: germana și româna, că a fost jucată pe scena teatrului București 1879, Ianuarie...

Dacă însă vreți să cunoașteți, în amănunt, peripețiile acestei drame și mai ales a tălmăcirii sale, nu numai în românește, ci și în italienește, citiți broșura lui Barbu Lăzăreanu „Cu privire la Eminescu (IV)"...

Veți afla de acolo și alte multe lucruri interesante, pe care numai neobositul scotocitor de arhive și biblioteci le cunoaște...

Numai el știe să dea viață tuturor figurilor ce au contribuit la renașterea și crearea culturii noastre românești „suflând colbul" de pe documente și însuflețind pe un Eliade Rădulescu și Asaki, ca în ultima sa scrisoare trimisă către public, sub forma cunoscutelor sale broșuri „Cu privire la...".

Iz. Sd.

CARȚI ȘI REVISTE

Viață Frântă de Petru Șerbănescu „Edit. Cultura Poporului"

E lucrarea unui tânăr, care fără îndoială, este la prima încercare. Totuși e un roman scris de cineva care posedă o bună tehnică literară, e bine scris și destul de bine echilibrat în alcătuire. Subiectul este o bucată din viața unui sanatoriu, în care se petrece „un epizod": intrarea, șederea și apoi părăsirea sanatoriului de către un tânăr, care a trecut pe aici numai ca prin purgator. De când a scris Kessel, romanul său cu un subiect luat din viața bolnavilor dintr'un sanatoriu s'au scris multe încercări de felul acesta, se înțelege că nu subiectul importă, ci felul în care e tratat. Tânărul Petru Șerbănescu deși a notat observațiile sale psihologice și evenimentele din sanatoriu, la persoana întâi, a scris pagini de o obiectivitate surprinzătoare, schițând și desemnând tipurile și scenele din romanul său, cu răceala și îndemânarea unui scriitor încercat.

Paginile sunt pline de notații psihologice destul de interesante, sunt plăcute, mai ales, prin felul inteligent și degajat în care sunt povestite și prin lipsa unui patetism, care date fiind dramele dureroase trăite de bolnavii din sanatoriu, ar fi fost fals și jignitor.

Socotim însă acest roman mai mult ca un material pe care autorul îl va întrebuința, poate, în romanul pe care-l promit darurile și calitățile intelectuale dovedite în aceste pagini, interesante și bine scrise.

IS. SD.

Istoria Angliei tradusă în românește

In alte țări traducerea este obiectul unei deosebite aetnții și adeseori forma din limba tradusă este aproape tot atât de bună ca textul original. Nu e tot astfel cu traducerile noastre. Traducerea „Istoriei Angliei" prezentată pe hârtie maculatură, este o adevărată maltratare a elegantului text francez, la care autorul a lucrat șase ani și care e o capo d'operă și ca formă.

Lista operelor lui André Maurois e deja destul de lungă până în prezent: dela „Silences du Colonel Bramble la „Conseils à un Jeune Français" trecând pe la „Airel", „Dialogues sur le commandement", „Byron" și atâtea altele. Totuși autorul socoate că încă nu a produs nimic din opera în care crede că-și va găsi expresiunea desăvârșită.

Problema comandamentului a fost în totdeauna în preocupările lui André Maurois și această preocupare s'a tradus în cartea sa asupra lui „Disraeli" și asupra lui „Lyautey", precum și în multe din romanele sale în care se găsesc șefii marilor industrii.

Personalitatea sa complexă izbutește să îmbine influențele cele mai disparate într'o liniștită armonie. S'a format deopotrivă la școala lui Barrès, ca și a lui Anatole France, între care, cu toată violenta lor opozitie găsește multe legături de asemănare. S'a format apoi la școala lui Alain care l-a adus în spre Stendhal și Balzac. Apoi a descoperit singur pe Tolstoi, „Războiu și Pace", pe Turghenief și în fine pe Kipling, care l-a atras spre Byron, Shelley și în fine spre Anglia și l'a făcut să iea un strâns contact cu pământul și cultura anglo-saxonă, pentru ca apoi războiul să-i dea prilejul de a trăi cot la cot cu Englezii, ca interpret, în acelaș cort și la acelaș „mess".

In aceste împrejurări interesul pentru operele engleze se transformă în interes pentru poporul englez, el însuși.

In general opera sa întreagă se leagănă într'un ritm armonios, trecând de la romane, „Bernard Quesnay", „Climais", „La Cercle de Famille" la biografii, „Ariel", „Disraeli", ‚Byron", la povestiri fantastice, „Le Peseur d'Amis", dându-ne impresia că este mereu în drum spre alte „climate" noi și tot mai sus, în spre ideal. In tot decursul creațiunii sale se poate urmări acelaș fir al ideațiunii, sub ordinea cea mai diversă a destinelor, aceleași elemente, ca răspuns la problemele pe care și le pune un singur om, unul și acelaș de la început până la sfârșit.

Psihologia lui Iuda

Mulți din contimporanii noștri au arătat un interes deosebit pentru psihologia lui Iuda. In „Viața lui Isus", François Mauriac spune: „A fost iubit tocmai atât cât trebuia ca să nu i se îngăduie a fi trădător". Iar Paul Claudel îi atribuie, în „Figures et Paraboles", un monolog plin de vervă, când îl arată cocoțat într'un pom și lăudându-se că și-a luat tocmai „poziția înalt filosofică de a fi suspendat deasupra lumii".

Aceste două teme sunt tratate și în „Judas" de Lanzo del Vasto (edit Bernard Grasset).

Cartea aceasta e o biografie completă. Incepe cu un prolog în care se prevede purtarea lui Iuda cu Isus, din atitudinea sa față de Ion Botezătorul.

Viața lui Iuda se desfășoară apoi paralelă cu viața lui Isus așa cum se desfășoară în diferitele cărți ce s'au scris despre el. O mică perioadă de entuziasm, apoi îndoeli și neîncredere, ostilitate ascunsă, certitudinea înfrângerii, trecerea în câmpul inamic, sinuciderea din cauza redeșteptării vechii iubiri pentru Christ.

In Mauriac, Juda e inteligent dar cu orizont strâmt. In Claudel e numai un om de bun simț, fără finețe. Lanzo del Vasto, îl reprezintă ca pe un rafinat diletant: în pustiu el se bucură de mândria rezistenții, răul și durerea îi inspiră admirație dar se ferește de a cădea în ele, ca un poet. Dumnezeul său e „Cugetarea care se depășește".

Juda inventa în cartea aceasta dogma Trinității și teoria Verbului. E deci cel dintâi eretic și autorul cărții îl face să mărturisească credința sa în mai multe adevăruri, iar nu în unul singur.

Dar când e vorba să judeci pe acest sceptic după fapte, atunci constați că el se comportă ca un sentimental și nu ca un intelectual. Iubește Isus, iubește pe Lazăr, iubește pe Maria din Magdala. Dar îi urăște în acelaș timp pentru că se iubesc între ei. Nu crede în nimic, dar splendoarea templului îl aiurește.

Vânzând pe Isus, el crede că și-a căpătat libertatea, dar e libertatea din care se duce la abator și numai el mărturisește în numele lui Christos în ceasul părăsirii.

In rezumat o carte scrisă într'o „limbă simplă, arhaică și cam căutată", un amestec de tragedie, lirism și ironie, totuși mișcătoare prin însuși faptul că firea multiplă și antitetică se sprijină pe o dualitate: predestinarea și liberul arbitru.

Reviste românești

Luceafărul. Revista Regionalei Bănățene „Astra". Timișoara. An. IV. Seria II. No. 5-6.

Bine și frumos prezentat, numărul acesta este închinat marelui învățat doctor Victor Babeș.

Se găsește, în cuprinsul revistei, un document prețios: „O scrisoare a lui Ion Popovici Bănățeanu".

Cu acest prilej ne reamintim cu pietate pe autorul nuvelei „In lume", pagini din viața meseriașilor, de o frăgezime tinerească și un realism plin de viață, a acestui talentat bănățean stins în floarea vieții, la 24 de ani. D. Ioan Breazu evocă în câteva rânduri care însoțesc publicarea scrisorii lui Ion Popovici viața sa scurtă și chinuită de lipsuri și boală, în care a strălucit doar o clipă bucuria de a fi prețuit de Titu Maiorescu, în casa căruia a citit în seara zilei de 16 Ianuarie, 1893, la o ședință a Junimii, nuvela „In lume". Dar abia a întrezărit gloria și nădejdea în viitor. Boala pătrunsese și măcina pe încetul firavul corp al scriitorului, care la un an și jumătate după ce trimite scrisoarea reprodusă în „Luceafărul", către „Tribuna", moare în 29 August 1893, la Lugoj. D. Ion Breazu dă și o notiță cu indicații bibliografice privitoare la Ion Popovici, printre care notăm: „Viața și opera lui I Popovici Bănățeanu", Caransebeș 1930.

Interesant pentru cultura noastră e și „Raportul General asupra activității „Regionalei Bănățene a Astrei" pe 1937-38.

„Insemnări ieșene", numărul pe Iulie al eminentei publicații ieșene, se prezintă ca o sforțare dintre cele mai lăudabile de a da prilej talentelor tinere să se manifeste și să se pună în valoare. O serie de nume noi se produc în paginile Revistei, cu versuri și proză sub egida neuitatului scriitor și om, G. Topârceanu, care în admirabila sa poemă: „De profundis" percepe, cu o intuiție profund impresionantă, cele ce prezumă că se vor petrece cu prilejul vestei false despre moartea sa și care s'au și petrecut cu adevărat, făcând humorul său cu atât mai dureros, acum când l-am pierdut.

Regăsim în paginile Revistei pe Otilia Cazimir, cu humorul său atât de apropiat de acel al lui Topârceanu, prin ascuțimea trăsăturii de spirit și stăpânirea dispoziției de râs, care dau o impresie răsfrântă de satiră spiritului din vorbe ce par numai ușurele și glumețe. Pare numai o grațioasă arcașă, ce caută să atingă ținta din spirit de joc, dar o putere ascunsă încordează arcul și dă tărie și justețe sborului săgeții...

Fost'a Topârceanu om rău!... Nu era nevoie de anecdotele din viața sa care dovedesc duioșia și tandrețea profundă a firii sale. E destul să i se cunoască scrisul pentru a înțelege farmecul acela special al sufletului său, farmec irezistibil, ce se desprinde din tot ce a scris, și care se datorează unei „răutăți intelectuale,ce nu se poate opri de a pătrunde cu agerime prostia, ridicolul și a le săgeta cu vorba sa șfichiitoare, pe când inima tremură și suferă cu tot ce e slăbiciune și dezarmare în destinul vieții și apăsarea infinitului. Cu cât trece vremea cu atât vom înțelege mai bine ce am pierdut și ce ne-a rămas dela el, după plecarea dintre noi... El a fost un om unic în felul său. Aceasta nu înțelege prostia și nu iartă invidia.

Minunat articol e acel al d-lui Gr. Scorpan „Vocabularul lui Eminescu".

Foarte bun și bogat material de informație și portretul lui Harvey Cushing de Gr. Popa. Revista „Insemnări ieșene" sub conducerea maestrului M. Sadoveanu, a lui Mihai Codreanu și Grigore Popa, ține mai departe vechea faimă a Iașilor.

Iz. Sd.

Biblia lui Eduard al VII-lea

Inainte de a veni în Franța, suveranul Angliei va celebra al patrulea centenar al Bibliei engleze, în catedrala Sf. Paul.

In adevăr, prima versiune, în engleza vulgară a Bibliei a apărut în 1538.

Când Eduard al VII-lea, prinț de Galles pe atunci, pleca la Paris, o mână pioasă îi strecura printre bagaje și o Biblie de format mic. S'a întâmplat odată în timpul unei traversări grele, ca să se rostogolească valiza Prințului de Galles pe jos. O sticlă de parfum s'a spart în cădere și se răspândi astfel o esență delicată, dar profană peste cartea sfântă. Biblia aceasta se găsește în prezent la Windsor și degajează încă până azi, pentru cei ce o filuesc aroma Parisului...

E bine să se amintească această anecdotă în preziua vizitei Suveranilor Englezi la Paris.

BIBLIOGRAFIE

Aurel N. Rustea: Ghimpi, epigrame. București, 1938.

D. Orfanul: Preamărirea durerii, versuri. București, 1938.

Catihetii dela Humulești, teatralizare după opera lui I. Creangă „Amintiri din copilărie". Inscenare în cinci părți dramatice de I. I. Mironescu. Iași, Editura „Insemnări ieșene", 1938. Prețul 40 lei.

A apărut: ISTORIA PRESEI EVREEȘTI DIN ROMÂNIA de S. Podoleanu. E primul volum dintr'o serie ce va cuprinde trei tomuri. Partea întâia înfățișează „o descriere istorică și critică — uneori și polemică — a publicațiunilor periodice tipărite cu începere dela 1857 și până în anul 1900. Materialul este împărțit în patru capitole, ca să poată mai lesne fi urmărite curentele ce-au animat presa și evoluția ei, în decursul deceniilor. Volumul de față se ocupă de ziarele pe care evreii le-au scris pentru evrei în limba țării". Capitolul întâi — foarte documentat — aduce ziarele bilingve, adică cele redactate în dublu text dintre cari unul românesc, iar celălalt fie în franțuzește, fie 'n germană, fie 'n idiș ori în ebraică.

Ziare și Reviste

Libertatea, economică, politică, socială, culturală. Anul IV, Nr. 13-14 5—20 Iulie 1938. București. Director, I. P. Gigurtu; prim-redactor, prof. univ. G. Strat.

Orizonturi, revistă de cultură a profesorilor secundari din Galați, Anul I, Nr.5—7, Iulie-August 1938.

Afirmarea, revistă literară-socială, editată de „Astra" despărțământul Satu Mare, Anul III, Nr. 7—8, Iulie-August 1938. Număr închinat Lunii cărții în Satu Mare.

Gazeta cărților, publicație de bibliografie, literatură și cultură generală. Apare de două ori pe lună. Anul VII, Nr. 1—2, 15—30 Iunie 1938. Ploești.

Balkan Herald, Bucarest, July 1938.

Drapelul nostru, organ al apărării mutilaților de răsboi și foștilor combatanți. Apare lunar. București.

L'Esprit international, 12-e Année, Nr. 47, 1 Juillet 1938, Libraire Hachette, Paris.

Bridge, revistă lunară, Anul II, Nr. 15-16, Mai-Iunie 1938, București.

Le Moniteur de la Presse, Anul V, Nr. 4, Iunie 1938, buletin de studii profesionale și de documentare tehnică, Paris, Rue de Saint-Lazare.

Pământul, bilunar social-literar, Anul VII, Nr. 184, Iunie 1938, Red. și adminis.: Călărași.

„Vârtejul" PREMIAT DE ACADEMIE Editura „Adeverul" S. A.

Romanul d-lui Romulus Cioflec, „Vârtejul", unul din cele mai bune, mai consistente și bine construite, din ultimul timp, a primit și el un premiu distinct, un premiu de încurajare ca pentru o operă de debut...

Timpurile aceste din urmă au fost o adevărată ploaie de aur pentru scriitori și fiecare a primit un premiu, mai mare sau mai mic, după cum i-a fost norocul. Domnul Romulus Cioflec, chinuit de tot felul de scrupule, frământat de probleme mari și mici, a sosit în calea destinului cam pe la sfârșitul sărbătoarei și a primit și el ce s'a nimerit și ce mai rămăsese... Aceasta însă nu înseamnă că Domnia sa nu a scris unul din cele mai bune romane sociale, din viața țăranului ardelean.

Povestirea sa are sunetul greu al autenticului, cele imaginate se confundă cu cele observate, e o mare potriveală între creaturi, locul de unde sunt și cuvintele pe care le întrebuințează. Autorul nu se întinde cu descrieri asupra pitorescului, nici asupra moravurilor, nici nu compune o autobiografie. Sunt de fapt destule amănunte care să ne facă simțit peisagiul satului, apucăturile și șiretenia specială a țăranului în genere și a țăranului ardelean în special, dar acestea vin în povestire direct, la întâmplare și ca dela sine înțelese. Toți trăesc laolaltă, cu răbdare și înțelegându-se între ei fără confidențe, ca oameni ce trăesc din greu și cu sudoarea frunții și sunt legați unii de alții mai mult prin obidă, de cât prin petrecere și veselie. Parcă ar fi făuriți din pământul acela al gliei, atât de greu muncită, atât de amănunțit cunoscută în toate colțurile ei, atât de statornic răsfrântă în viața lor, în cât fiecare știe ce gândește celalt. Spiritul de aventură e adus de cei ce au părăsit satul mergând la oaste și care când s'au întors au găsit toate drumurile închise. Numai găsesc loc în satul din care au plecat și în care s'au reînturnat. Dar și aventura, hoția de cai, „negustoria", cum le place lor s'o numească, se ivește, se închează și se pune la cale, prin vorbe întoarse, cu sentimente și gânduri spuse cu vorbe multe și întelesuri pe dibuite. Convorbirea dintre cei doi prieteni, ce știe satul, ce trebuie să știe femeia, cum se împăcau toate cu frica de lege și de Dumnezeu, toate sunt minunat și cu mare putere de adevăr redate. „Vârtejul" coprinde mințile celor ce au apucat pe o pantă nouă și repede. Vârtejul moral al celor luați de ispitele vremurilor, vârtejul lui Mitrea și Haidamai, în viața de toate zilele a satelor în ajunul războiului, vârtejul ispitelor bogăției materiale, care turbura mințile mulțimii și schimba pe nesimțite atmosfera satului, în legătură cu legile ocârmuirii și chiar cu biserica și mai ales cu popa Brândușa, un popă al vremurilor noi, care știa bine socoteala și „politica" cu cei ce se dedau la „negustorie" ca al de Mitrea și de Haidamai.

In partea primă a romanului e vârtejul patimilor și al ispitelor turburând apele stătătoare din sânul colectivității înguste a lumii de la sate. In partea a doua „Vârtejul" cel mare al lumii, războiul cel mare care cuprinde pe neașteptate și Târna, cu lumea rurală întreagă și mai ales lumea țărănească din Ardeal. Atmosfera prăpădului acesta mare, în care eroii noștri Mitrea și Haidamai, sunt purtați ca frunzele în vântul aprig al iernei, este foarte bine redată de și într'o perspectivă scurtă. Minunată însă este reintrarea lor și a colectivității în liniștea vieții dela țară, după avântul și înălțarea morală din timpul vijeliei războiului...

Haidamai cu capul lui socotit și lipsit de orice scrupule morale, se adaptează repede condițiilor de după războiu și prietenul lui îl găsește în fruntea cooperativei. Pentru el toate merg cu atât mai bine cu cât s'au schimbat normele și ritmul vieții la sate. El știe să facă toporâște din orice. Consătenii îl vedeau ridicându-se, cu băiatul trimis la gimnaziu, printre domni. Se gândise să ajungă om cu rostul său și să-și ridice familia.

Mitrea cu firea lui aprinsă și nerăbdătoare, a intrat în vârtej și nu s'a știut ținea deasupra. Partea aceasta din urmă a romanului d-lui Romulus Cioflec atinge una din problemele cele mai complicate și mai dureroase ale destinului, ce se hotărăște individului din lupta sa cu mediul social.

Unul din bunele noastre romane, dens de viață, bine construit și așezat în perspectivele impuse de toate condițiile vieții omenești. Un act din marea dramă a vieții: individul în luptă cu colectivitatea, mai ales o dramă ca aceasta petrecută în lumea rurală din Ardeal, cu toate acțiunile și reacțiunile mediului sătesc, atât de bine cunoscute autorului. E un roman scris de un talent ajuns la maturitate, care a trăit și a gândit realitatea pe care o redă.

IZABELA SADOVEANU

INSEMNĂRI ŞI POLEMICI

M. Blecher

A murit scriitorul M. Blecher. In freamătul luptelor cotidiene, mărunte şi mari, moartea lui atât de timpurie a trecut ştearsă, neobservată. De pe urma lui rămân: un mănunchi de poeme şi două romane, dintre cari unul „Inimi cicatrizate", înfăţişează în linii crude dar magistrale, viaţa cenuşie de mizerie fizică din sanatoriu. Sunt pagini în aceste „Inimi cicatrizate" cari se apropie de „Muntele Vrăjit" al lui Thomas Mann şi cari depăşesc „Captivii" lui Kessel.

Toată cromatica suferinţelor fizice. Blecher a înfăţişat-o cu mână de mare maestru. Cartea lui este deprimantă, tristă, aşa cum a fost şi scurta lui existenţă, ţintuită într'un pat de sanatoriu. A murit tânăr, atât de tânăr, când posibilităţile lui scriitoriceşti abia se vădeau. S'a năruit o mare nădejde!

Fie-i ţărâna uşoară!

St. Tt.

O comemorare

S'a împlinit cinci ani, de când la Paris, în împrejurări dramatice, s'a stins din viaţă colaboratoarea plină de însufleţire a „Adevĕrului literar şi artistic", Zoe Gartène.

In 1928, când revista noastră făcea o serie de anchete prin pleiada scriitorilor străini, Zoe Gartène stătea de vorbă cu cei mai mari literaţi şi oameni de cultură ai Franţei.

Primul scriitor pe care defuncta — în scurta-i activitate l-a interviewat — este Maurice Bedel.

Iată cum Zoe Gartène schiţează cu artă şi limpezime portretul literatului care profesează zâmbetul şi care afirmă că e „mai bine să fii un egoist vesel decât un apostol trist".

...„nişte ochi albaştri, o mustaţă blondă care pare că ezită între colţurile buzelor; şi zâmbe, amestec de ironie acidă şi de blandeţă tinerească.

Inalt şi subţire, are aerul că se apleacă uşor, că-şi îndoae umerii pentru a urmări fuga diversă a unor imagini familiare. Il privesc în tăcere.

Imi aruncă din când în când priviri fugare.

Când spune lucruri serioase o lumină sglobie în ochi pare că le desminte".

In toate convorbirile ei cu scriitorii, dispăruta a pus avânt şi vioiciune ca să cunoască spiritul şi meşteşugul literatului.

Fiind la curent şi pricepând o serie de probleme literare, Zoe Gartène a luat un interesant interview lui Paul Valèry.

Autorul „tinerei parce" a răspuns în chestiuni complicate şi referitoare la: teoria poesiei, practică şi poesie, poesia pură geneza operei literare, precum şi asupra altor chestiuni privitoare la: moravuri, căsătorie, publicul şi autorul şi legăturile culturale dintre Franţa şi România.

A mai interviewat pe: Frédéric Lefèvre, Jules Romains, Pierre Mac Oslan, Elebe Kornerup şi alţii.

Portretele ei sunt totdeauna instructive şi atrăgătoare. Scriitorul iese imediat în lumină din primele fraze în cari ţi se dă o notă caracteristică a literatului.

Am însemnat la vreme cu tristeţe moartea acestei distinse făpturi de cultură şi de suflet, care s'a frânt poate din prea multă fineţe şi fragilitate...

G. C.

Tricentenarul naşterii Regelui Soare

Măreţia unei epoce ca acea a Regelui Soare se impune, cu Versailles, singurătăţii, întocmai după cum Arcul de Triumf se impune mulţimii furnicarului din Paris. El e adevăratul decor al secolului lui Ludovic al XIV-lea.

Acolo, zice Henri Focillon, a creiat, acea „operă fabuloasă, care a fost domnia sa". „Ficţiune şi realitate" această operă este ultimul din marele mituri solare, cel mai original din toate, pentru că s'a născut, nu din nostalgia trecutului, nici dintr'un zeu îndepărtat, dar din voinţa unui spirit, a unui instinct regal a tot puternic şi din prezenţa sa radiantă".

Regele Soare însă se sprijinea pe sufletul poporului francez. de aceia a putut radia o strălucire atât de desăvârşită şi de durabilă. Fără puterea unei Franţe care a creiat în acelaş timp şi mediul acela de strălucire poetică şi artistică, poate că visul Regelui Soare nu ar fi părut decât delirul „unui semizeu". ca Ludovic al II-lea a Bavariei. Mai mult decât strălucirea orbitoare a Artei, a Poeziei, a literaturii, poate trebuie căutată grandoarea epocii lui Ludovic al XIV-lea, în acea putere tainică, aspră, care a dăinuit, în decursul veacurilor, sub pătura de strălucire, şi care dă temelia principiile superioare ale unei civilizaţii, acea putere care în timpul Regelui Soare s'a tradus prin Jansenism. Cadrul marelui secol nu a fost numai Versailles, ci un Versailles care se opunea şi se sprijinea pe Port-Royale.

Cea dintâi feministă

Christine de Peson este numele său. Era italiană de origină şi fiică a unui astrolog renumit în secolul al XIV-lea prin prezicerile sale. Regele Franţei Carol al V-lea, Cel Inţelept, nu se putea lipsi de astrolog şi aduse la curte întreaga familie.

Astfel Christine de Peson crescu la curtea franceză şi deveni ea însă-şi franceză prin căsătoria sa cu un Francez, maitre du Castel, „le doux" cum îi zicea Christine şi care nu a contribuit întru nimic la ideele de răzvrătire femenină a soţiei sale, căci după mărturisirea Christinei: „le doux, l'aimait bien". A avut însă vina de a muri tânăr şi a o lăsa cu mai mulţi copii, în luptă cu lipsurile materiale şi cu afaceri încurcate, mai ales după moartea tatălui său. Pe patul de moarte, tatăl său o căina:

— „Ce soartă te aşteaptă Christina mia? Gloria? Vai de tine? Cu o gloată de copii?! La Pucelle est devenue nourrice!

Astrologul totuşi îi prezise o reîntoarcere a norocului şi că renumele ei îşi va lua obârşia în nefericirea vieţii sale. In adevăr după moartea frumosului şi duiosului Etienne Du Castel, Christine scrise cele mai bune versuri din opera sa. Dar nu numai talentul ei de scriitoare, ci şi firea ei combativă se formă tot din nefericirile vieţii sale. Procesele de succesiune şi nevoile de tot felul o silesc să iasă din situaţia ei de femee răsfăţată şi neştiutoare de ale vieţii şi o făcu să înveţe toate treburile bărbăteşti. La 26 de ani. văduva lui Du Castel se lupta amarnic cu greutăţile vieţii, având în sarcina ei nu numai copiii, ci şi bătrâna sa mamă.

De atunci durează versurile ei celebre:

„Seulette suij, seulette veut être,
„Seulette m'a mon doux ami
laissée être".

Ca mângăere nu a avut decât scrisul: a scris mult, zicători, proverbe pentru copiii săi, învăţăminte în ode, pe care le oferea ca omagii învingătorilor din jocurile şi turneurile literare, ducilor şi chiar regilor. S'au strâns toate aceste laolaltă, librăriile le-au pus la copiat şi le-au scos în vânzare. Era un succes, dar se'nţelege că şi invidia nu a lipsit, nici calomniile împotriva aceleia căreia i se zicea: „La Femme ditteur".

Atunci Cristine s'a răzvrătit de al binelea şi a început să lupte, cu vorba şi condeiul, să-şi apere sexul oprimat! Dar ca şi feministele de mai târziu ea a apărat „Dreptatea şi Pacea"...

Christine a murit chiar în anul când „Jehane La Lorraine" începea să se facă bine cunoscut de cei din jurul său.

Avea şaizeci şi cinci de ani şi ultimul său „dittré" a fost: „Le dittré de la Pucelle".

A rămas celebră, nu numai prin tot felul de scrieri în versuri şi în proză, ci şi prin curajul şi independenţa ei de spirit. Nu i-au adus acestea nici bogăţii, nici fericire. Retrasă la mănăstirea la Poissy, nu mai avea nimic, nici măcar operele sale, care erau împrăştiate. Dar mănăstirea se găsea onorată că poseda în sânul ei pe o ilustră doamnă luminată de ştiinţă...

A apărut
MOARTEA TINEREŢELOR
noul şi puternicul roman al fecundului şi talentatului scriitor
I. PELTZ
O carte de sbucium adânc şi de intense emoţii
Preţul unui volum LEI 80 —
Editura „ADEVERUL" S. A.
De vânzare la toate librăriile

Arta dramatică în Grecia

Nu se poate tăgădui că arta dramatică din Grecia, cu toate aspiraţiile sale pasionate, nu a atins încă vârfurile cucerite odinioară de marii Tragici. Aceste năzuinţi se manifestă prin interesul cu care sunt urmărite tentativele destul de disparate de a reconstrui tragedia în unul sau altul din locurile sacre care au rezistat până acum şi vremurilor şi oamenilor.

Se cunosc serbările dela Delfi, care sub impulsul lui „Angelos" şi a „Evei Sikelianos" au restituit dramei eschyliene tot sensul ei liturgic şi iniţiator

Reprezentaţiile dela Odeon, din Athena, nu au mai atins însă acest nivel spiritual. Totuşi, au fost urmărite cu mult interes de elita intelectuală din Grecia. S'a recunoscut, de pildă, că grupul teatral francez al Sorbonnei a reuşit să interpreteze „Perşii" lui Eschyle, clasic şi viu, spre deosebire de studenţii germani care-i precedaseră.

Reprezentaţia ‚Electrei" de Sophocle, de către trupa dramatică de la „Theatre Royal", a fost prilej de discuţii aprinse. Intâi asupra traducerii, care este excelentă şi se datorează lui I. Gryparis, în versuri demotice, dar căreia i s'a reproşat că a îngăduit interpretului principal să-i distrugă sălbătăcia primitivă. Tot astfel a fost discutată şi interpretarea piesei „Hippolyte" la Odeonul lui Herodiu Athicus. Teatrul grec actual îşi caută încă o orientare: nu se pot lua lecţii exclusiv dela antici. trebue să se creeze şi nou şi grec în acela. timp.

NCONJURUL LUMII IN 91 ORE
UN MILIARD DE FRANCI IN FUNDUL UNEI APE
CEA DINTÂI FEMEE DIN AUSTRIA CĂREIA I SE VA TĂIA CAPUL
RAZELE INVIZIBILE dătătoare de viaţă şi moarte
RĂPIRILE IN AMERICA
FILME PE CARE NU LE VEŢI VEDEA NICI DATĂ
DIN MEMORIILE UNUI AGENT SECRET
MATCHUL F. C. RAPID-GENOVA 93, IN IMAGINI
o excelentă revistă
„REALITATEA ILUSTRATĂ"
„REALITATEA ILUSTRATĂ" CUPRINDE DOUĂ PĂRŢI:
24 PAGINI MARI tipărite la heliogravură în culori şi
24 PAGINI SUPLIMENTUL: „DE TOATE PENTRU TOŢI"
48 pagini 10 lei

Printre cei care se semnalează ca autori dramatici merită a fi pomenit „Valsa". considerat ca un adevărat descendent al lui Euripide şi Aristophane.

Apoi, Nicolaudis, jurnalist, om politic şi literat destul de fin, a scris de curând „Evadare", o piesă în trei acte în care e tratată problema de conştiinţă care opune pe copii părinţilor şi sfâşie familia burgheză de azi. O prăpastie se sapă între ei şi nu se ştie dacă şi cum se va umplea. Se simte însă că lumea de eri se şterge şi că e inutil a ne agăţa de ea. Autorul constată criza, se simte mişcat de ea, dar studiază personagiile, care luptă, visează şi suferă în piesa să.

In Cristina încarnează fata tânără emancipată de azi. Logodnicul ei este Lavrentis, om de afaceri care nu crede decât în acţiune. Ambii se scutură de prejudecăţi şi nu ascultă poveştile ce le-ar servi. Nu au încredere decât în experienţa lor şi a vieţii fără nici o constrângere. Christina, care nu cunoaşte viaţa, încearcă să renunţe la bogăţie şi refuză dragostea devotată a unui pretendent care nu cere decât să-i asigure o viaţă fără grijă în căsătorie.

Totuşi când fostul logodnic, condamnat pentru deturnări, iese din închisoare şi îi propune să fugă cu el în străinătate, ea preferă să se sinucidă.

Piesa bine şi solid construită, sobră în acţiune şi fără nici o urmă de sentimentalism. Toate trei actele sunt scrise într'o limbă elegantă şi literară. Piesa „Fuga". de acelaş autor, a fost tradusă în limba franceză „L'Hellenisme Contemporain", Iunie 1937.

Cu totul de altă natură este opera poetului Sotiris Skipis, învăluită de o nostalgie visătoare. Discipol fidel al lui Hesiode, pe care l-a transpus în limba greacă modernă, Skipis a păstrat credinţă cultului lui Demeler îi place aerul liber, câmpul, munca şi viaţa rustică pe care le-a celebrat în poemele ce reprezintă partea cea mai bună din opera lui, „Rhapsodiile".

Patru acte scrise la diferite etape ale carierii sale, alcătuesc piesa „Sainte Barbe" şi se petrec în decorul unui sat. Ea a fost pusă în scenă sub direcţia lui Karadinos, cu multă pricepere, pentru a sărbători 35 de ani de activitate a poetului. E o operă mai mult de lectură decât de scenă, plină de lirism şi de reverie filosofică.

Tot astfel şi Thanos Kotspulis, a scris un poem dramatic în trei file şi cincisprezece tablouri, care se desfăşoară cu lirism şi fantezie în ţara viselor, în genul lui Erotokrilos: „Corbul în singurătate".

Tragedia modernă e reprezintată prin opera „Melodie veşnică" a lui Toni Zacharias, care pune în evidentă unele fatalităţi ale condiţiunii umane, care fac resortul cel mai puternic al dramei, de şi până la urmă unul din personagii nu se poate împiedica de a încheia cu vorbele: „Totuşi dreptul triumfă ori câte piedici i s'ar pune".

Congres de teatru la Londra

Intre 1—10 Iulie a avut loc în Anglia al 11-lea congres internaţional de teatru, organizat de ‚Societatea universală de teatru", cu sediul la Paris.

In decursul celor zece zile cât a durat congresul, s'au făcut de către delegaţii celor douăzeci de state participante, numeroase comunicări de mare importanţă privind teatrul şi pe artişti.

O problemă de deosebit interes a fost expusă într'o luminoasă conferinţă intitulată: *Mijloace eficace de propagandă prin teatru* de d. prof. Ion Livescu, delegatul României. D-sa a fost viu felicitat de către preşedintele congresului d. *Jules Romains*, cunoscutul scriitor francez şi de către d. *G. Withworth*, delegatul Marii Britanii, pentru preţioasa contribuţie adusă în lucrările congresului.

A apărut
8 AVENTURA ROMANE DE ACŢIUNE ŞI PASIUNE
CHARLES VARD
VRAJA MILIOANELOR

Secţiunea „Puşkin şi România" a Muzeului Alexandru St. Georges

Voevodul culturii româneşti, Măria Sa Regele, a pus pe primul plan, pentru o cât mai deplină înflorire a ţării, dezvoltarea culturii. In deosebi s'a preocupat de starea materială şi morală a scriitorilor, pentru ca cei chemaţi a răspândi lumina în popor să fie în măsură a-şi îndeplini misiunea.

Opera în care se exprimă aceste preocupări ale Suveranului, secondat de generalul N. N. Condiescu, poartă numele de „Uniunea Fundaţiilor Culturale Regale" şi se alcătueşte din mai multe grupări, create treptat, fiecare cu un scop bine determinat.

Avem astfel:

Fundaţia Universitară Carol I, cea mai veche instituţie de cultură de acest fel, creiată de primul Rege al României, în 1891, posedând o bibliotecă importantă şi condusă actualmente de d. Tzigara-Samurcaş.

Fundaţia Culturală Principele Carol, întemeiată îndată după războiu de actualul nostru Rege pe când era încă Prinţ Moştenitor, având misiunea de a ridica nivelul cultural al ţărănimii, editând publicaţiile populare „Cartea Satului" şi revista „Albina", iar pentru iniţiarea tuturor cercetărilor s'a înfiinţat „Muzeul Satului" în Parcul Carol al II-lea. Partea cea mai însemnată a acestei instituţii revine profesorului Dimitrie Gusti, care cutreerând satele cu echipele studenţeşti adună nu numai un imens material documentar pentru o Sociologie românească, dar şi contribuie la ridicarea nivelului sătesc în mod efectiv, creând o elită printre tineretul de azi, care va veni la conducere legată sufleteşte de pătura ţărănească şi cunoscând bine şi amănunţit nevoile ei şi calea pentru a le împlini.

Fundaţia Regală Ferdinand I, înfiinţată în 1926, ca un omagiu de recunoştinţă întregitorului Neamului Românesc şi având un dublu scop: educaţia tineretului şi încurajarea operelor de ştiinţă pe deoparte, iar pe de alta sprijinul şi încurajarea familiilor militare. Instituţia este sub conducerea Generalului Adj. Ernest Baliff.

Institutul de cercetări ştiinţifice Regele Carol II, din Cluj, datând din anul 1931, condus de profesorul Victor Vâlcovici, consacrat ştiinţelor pozitive şi ramificându-şi activitatea pe tot cuprisul ţării, având anexat şi Observatorul din Doboşarii Vechi, din Basarabia, sub conducerea d-lui M. N. Donici.

Fundaţia pentru Literatură şi Artă, Carol II, instituţia care exprimă grija şi ocrotirea Suveranului pentru scriitorii şi artiştii români, precum şi organizarea mijloacelor pentru crearea şi răspândirea „cărţii bune şi frumoase" de toate categoriile şi pentru toate vârstele. Biblioteca „Energia", Biblioteca „Artistică", Biblioteca „Oraşe", Biblioteca „Documentări", „Biblioteca Enciclopedică", Biblioteca d'Histoire Contemporain", Sompozitorii români Contimporani, Esseuri, Critică, Versuri, Biblioteca de Filosofie Românească, Ediţiile definitive ale atâtor Scriitori Români contimporani, Scriitorii Români moderni şi contimporani, Operele Scriitorilor tineri premiaţi, este bogata şi fericita activitate a acestei Instituţii, sub supraveghere şi orientarea activului şi inteligentului său conducător, profesorul Alex. Rossetti.

Alte opere sunt „Revista Fundaţiilor Regale" şi Filarmonica. Aceasta din urmă a fost creată din iniţiativa Suveranulu, de pe când era Prinţ Moştenitor, luând o fericită dezvoltare sub conducerea maeştrilor români, de mari calităţi muzicale, în frunte cu domnul George Georgescu, ce au făcut din ea o orchestră simfonică demnă de a fi condusă şi a-şi da concursul marilor celebrităţi mondiale.

Printre Fundaţiile Regale se numără şi „Muzeul Alexandru Saint Georges", dăruit Majestăţii Sale în anul 1932, cu prilejul serbării Jubileului Suveranului de 30 de ani dela înscrierea în promoţia 33-a a Şcoalei Fiilor de Militari din Iaşi, din care promoţie făcea parte şi donatorul.

D. Alexandru Saint Georges a făcut războiul ca sublocotenent de cavalerie, mai întâi în campania din Bulgaria cu Regimentul 2 Roşiori, apoi a părăsit armata după ce a făcut marele război şi a căpătat gradul de căpitan.

Medalion de bronz reprezentând pe Puşkin, găsit la un anticar din Bucureşti şi cumpărat de muzeul Fundaţiilor Regale pentu secţia „Puşkin şi România".

Muzeul său exista încă înainte de război la Târgovişte, unde a avut cinstea să fie vizitat de Familia Regală. Distrus în timpul războiului, el a fost refăcut şi îmbogăţit de d. Alexandru Saint Georges cu o rară perseverenţă.

Muzeul Saint-Georges pe lângă colecţia numismatică, şi o bibliotecă de valoare, posedă un formidabil material documentar, relativ la Familia Regală a României, la diferitele case domnitoare şi personagii însemnate pe toate terenurile, începând cu secolul al XV-lea, o foarte importantă colecţie de artă bisericească începând cu secolul al VII-lea, precum şi documente relativ la istoria poştelor în România din 1830.

Colecţia de numismatică numără mai multe mii de piese, clasate pe categorii: a. autonome, b. sub dominaţia romană, c. monete bizantine, d. bătute de Domnitorii români, începând din secolul al XIV-lea, e. monete bătute anume pentru Transilvania, f. monete bătute în Transilvania pentru Austria şi Polonia, g. monete ruseşti cari au circulat în Basarabia până la 1918, h. monete turceşti care au circulat în Dobrogea până la 1918 şi tot felul de monete străine precum şi monete româneşti actuale de la 1867 până azi. Mai există în acest muzeu şi numeroase colecţii de medalii comemorative, insigne, decoraţii şi medalii de botez, colecţie de bilete de bancă româneşti, începând cu biletele hipotecare din 1867 şi altele, precum şi o colecţie de măsuri şi greutăţi şi o secţie de sigiliu.

Cu prilejul sărbătoririi lui Puşkin în lumea întreagă şi a sărbătoririi lui Puşkin şi la noi în ţară s'a înfiinţat pe lângă Muzeul Al. St. Georges şi o secţie privitoare la legăturile lui Puşkin cu România (1937).

Comemorarea lui Puşkin s'a făcut după cum ştim cu un fast neobişnuit în lumea întreagă şi în Republica Sovietelor.

La noi i s'au consacrat numere întregi din „Adevĕrul Literar şi artistic", din „Universul", din Revista Basarabiei. D-rul E. Negovski din Dânjenii Basarabiei a scris despre marele poet rus, în „Trecutul nostru" şi „Un calendar al zilelor lui Puşkin". D. Profesor Iorga a pus la dispoziţie, pentru această sărbătorire, sala teatrului „Ligii Culturale", în mod cu totul gratuit. Doamna doctor Dvoicenko, care s'a ocupat în deosebi cu viaţa lui Puşkin în Basarabia, scriind trei articole în „Revista Fundaţiilor Regale", apărute apoi în volumul: „Puşkin şi România", a ţinut, în sala Odobescu, de la Universitate, o conferinţă la Institutul Sud-Est-European. Societatea „Prietenii Istoriei" a ţinut o şedinţă consacrată lui Puşkin.

Dar ecoul cel mai amplu al acestei bogate sărbătoriri a fost deschiderea unei secţii speciale la Muzeul Al. St. Georges, „Puşkin şi România".

Scopul acestei secţiuni este culegerea materialului în legătură cu viaţa poetului în Basarabia şi influenţa operii sale asupra scriitorilor români. In acest scop se strâng toate traducerile din Puşkin şi tot ce s'a scris despre el. S'a adunat până în prezent o cantitate importantă de documente, iar fişele au fost puse de Direcţiunea Muzeului la dispoziţia Facultăţii de Filosofie şi Literatură. care se ocupă cu literatura comparată sub direcţia d-lui Caracostea.

Secţiunea aceasta a Muzeului a fost organizată şi funcţionează sub conducerea d-nei Eufrosina Dvoicenco, doctor în Litere, specializată în slavistică şi autoare a multor cercetări asupra literaturii române din Basarabia şi asupra lui Puşkin în special.

Planul de activitate instituit de Domnia sa prevede: Tipărirea unui Buletin al secţiei, muzeul având până în prezent material pentru patru numere. N-rul 1 va coprinde cercetări asupra lui Donici şi Puşkin şi toate traducerile „Ţiganilor" lui Puşkin în româneşte, adică vreo cinci traduceri de diverşi autori. N-rul 2 — Negruzzi şi Puşkin, cu vreo cinci, şase traduceri ale „Şalului Negru". Numărul 3 — Stamati şi Puşkin. N-rul 4 — Traducerea tuturor scrierilor în care Puşkin vorbeşte despre Basarabia. Buletinul se va ocupa şi de alcătuirea unei bibliografii a tuturor traducerilor lui Puşkin, în limba română.

Intr'un articol viitor ne vom ocupa de expoziţia pe care o pregăteşte secţia „Puşkin şi România" şi care va fi de un deosebit şi surprinzător interes pentru publicul nostru.

IZ. SD.

IMPRIMERIILE „ADEVERUL", S. A., BUCUREŞTI